

ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΧΡΙΣΤΙΑ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑ 1977

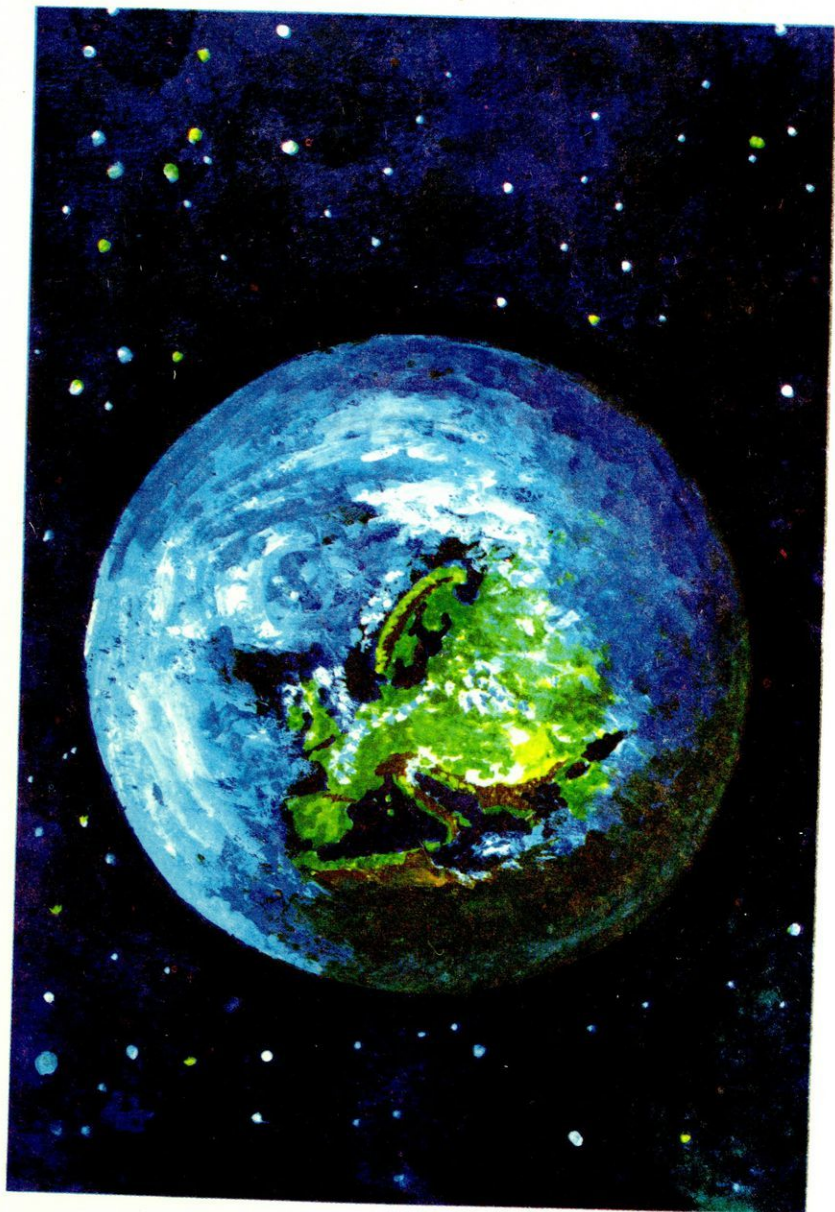
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

40609

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Μέ απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ δι-
δακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καί Λυ-
κείου τυπώνονται ἀπό τόν Ὀργανισμό Ἐκδόσεως
Διδακτικῶν Βιβλίων καί μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΧΡΙΣΤΙΑ

**ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
ΕΥΡΩΠΗΣ
ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ**

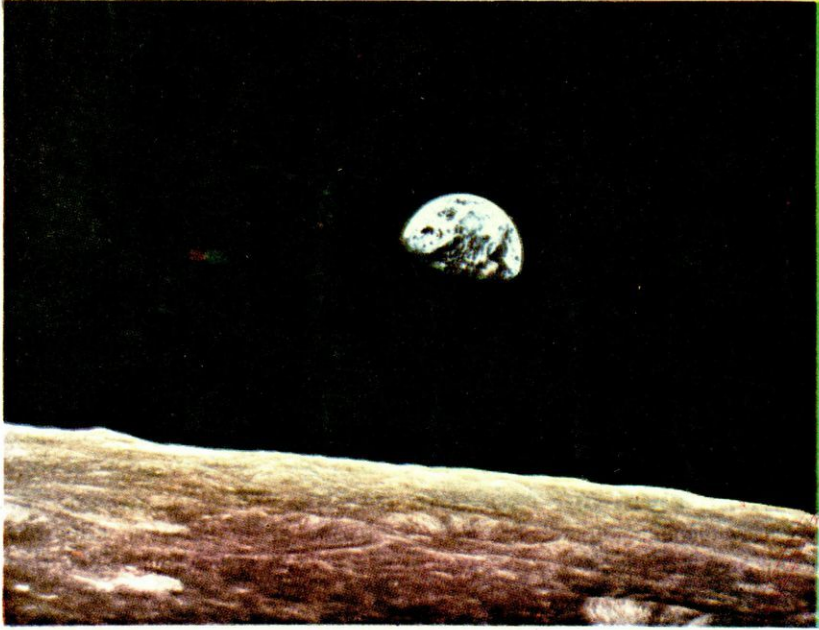
**ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1977**

ΕΥΡΩΠΗ
ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Εικόνα εξωφύλλου : 'Η άρπαγή της Εύρώπης (Μυθολογία)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Ἡ Γῆ, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τῆ Σελήνη

Η ΓΗ

Ἐρωτήσεις - ἐργασίες

1. Πῶς μπορούμε ν' ἀποδείξουμε ὅτι ἡ Γῆ ἔχει σχῆμα σφαιρικό; Ὑπάρχουν φωτογραφίες, ποὺ δείχνουν τὸ σχῆμα τῆς;
2. Τί εἶναι οἱ πόλοι, ὁ ἄξονας, ὁ ἰσημερινός καὶ οἱ μεσημβρινοὶ τῆς Γῆς; Νά βρεῖτε τὰ στοιχεῖα αὐτὰ στὴν ὑδρόγειο σφαῖρα.
3. Νά δεῖξετε τὰ σταθερὰ σημεῖα περιστροφῆς τῆς ὑδρόγειου σφαίρας.

Ἀνάπτυγμα τῆς ἐπιφάνειας τῆς Γῆς

1. Ἡ Γῆ εἶναι μιά τεράστια σφαῖρα. Τό σχῆμα τῆς Γῆς δέν εἶναι τελείως σφαιρικό. Στούς δύο πόλους εἶναι πιεσμένη καί στόν ἰσημερινό ἐξογκωμένη. Τό σχῆμα αὐτό τό λέμε: «ἐλλειψοειδές ἀπό περιστροφή».

Ἄφοῦ, λοιπόν, ἡ Γῆ ἔχει σχῆμα περίπου σφαιρικό, μπορούμε νά τήν παραστήσουμε σάν μιά σφαῖρα. Ἡ σφαῖρα αὐτή, λέγεται **ὑδρογείος σφαῖρα** καί μπορεῖ νά περιστραφεῖ γύρω ἀπό δύο σταθερά σημεία, πού ὀνομάζονται **πόλοι** τῆς ὑδρογείου σφαῖρας. Ἔτσι ἀκριβῶς κινεῖται καί ἡ Γῆ, ἀλλά πάντοτε ἀπό τά δυτικά πρὸς τ' ἀνατολικά. Ἡ νοητή εὐθεία γραμμῆ, πού ἐνώνει τούς δύο πόλους τῆς Γῆς καί περνᾶ ἀπό τό κέντρο τῆς, λέγεται **ἄξονας περιστροφῆς τῆς Γῆς**.

Ἡ διάμετρος τῆς Γῆς στόν ἰσημερινό εἶναι 12.750 χιλμ. περίπου. Ὁ ἰσημερινός τῆς ἔχει μῆκος 40.000 χιλμ. Ἡ ἐπιφάνειά τῆς ἔχει ἔκταση 510 ἑκατομμύρια τετρ. χιλμ. Ἀπό αὐτά τά 150 ἑκατομμύρια τ. χιλμ. εἶναι ξηρά. Τά ὑπόλοιπα 360 ἑκατομμύρια τετρ. χιλμ. σκεπάζονται ἀπό θάλασσα.

2. Ἡ καταγωγή τῆς Γῆς. Οἱ ἐπιστήμονες πιστεύουν πὼς ἡ Γῆ ἀποσπᾶσθηκε πρὶν ἀπὸ δισεκατομμύρια χρόνια ἀπὸ τὸν ἥλιο. Δὲν εἶχε τότε τὴ σημερινή της μορφή. Στὴν ἀρχὴ ἦταν μιά σφαῖρα ἀπὸ ἀέρια, πού βρισκόνταν σὲ διάπυρη κατάσταση, μὲ ὄγκο πολὺ μεγαλύτερο καὶ δικό της φῶς. Καθὼς ὅμως περνοῦσαν οἱ αἰῶνες, ἔχανε ἓνα μέρος ἀπὸ τὴ θερμότητά της πού σκορπιζόταν στό χάος μὲ τὴν ἀκτινοβολία. Ἔτσι, ἄρχισε σιγά-σιγά νά ψύχεται καὶ νά συστέλλεται.

Ἀπὸ τὴν ψύξη τὰ ἀέρια σιγά-σιγά ὑγροποιοῦνταν καὶ ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς ὕστερα ἀπὸ δισεκατομμύρια χρόνια ἐγινε ρευστή. Στὸ ἐσωτερικό της ὅμως ἡ Γῆ ἐξακολουθοῦσε νά βρίσκεται σὲ διάπυρη κατάσταση. Πολύ ἀργότερα τὰ ὑλικά, πού ἀποτελοῦσαν τὸ ἐξωτερικό μέρος τῆς τεράστιας αὐτῆς σφαίρας, στερεοποιήθηκαν κι ἔτσι στὴν ἐπιφάνειά της σχηματίστηκε μὲ τὸν καιρὸ ἓνας λεπτός **στερεός φλοιός**.

Δυὸ βασικά στοιχεῖα, τὸ **ὄξυγόνο** καὶ τὸ **ὑδρογόνο**, ἐνώθηκαν καὶ σχημάτισαν πυκνά σύννεφα ἀπὸ ὑδρατμούς. Οἱ ὑδρατμοὶ ψύχτηκαν κι ἄρχισαν στὴν ἀρχὴ νά πέφτουν θερμὲς βροχές. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ στερεός φλοιὸς τῆς Γῆς εἶχε ἀκόμα μεγάλη θερμοκρασία, τὰ νερά τῶν βροχῶν ἐξατμίζονταν ἀμέσως καὶ σχημάτιζαν νέα πυκνά σύννεφα ἀπὸ ὑδρατμούς. Ἐκεῖνοι πάλι ψύχονταν κι ἔτσι οἱ βροχές συνεχίζονταν χωρὶς διακοπὴ. Οἱ βροχές αὐτές βοήθησαν νά ψυχτεῖ καὶ στερεοποιηθεῖ γρηγορότερα ὁ φλοιὸς τῆς Γῆς. Ὁ στερεός φλοιὸς της αὐξήθηκε σὲ πάχος κι ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ νερά τῶν βροχῶν ἔμεινε πιά ἐπάνω του. Μὲ τὸν καιρὸ κι ὅπως ἡ ψύξη συνεχιζόταν, ὁ στερεός φλοιὸς μίκραινε σὲ ἔκταση, συστελλόταν, ζάρωνε. Σχηματίστηκαν οἱ μεγάλες ὄροσειρές καὶ οἱ τεράστιες ἐκτάσεις, πού μέσα τους συγκεντρώθηκαν τὰ νερά τῶν βροχῶν καὶ πού ἀπέτελεσαν τοὺς ὠκεανούς. Πέρασαν ὅμως δισεκατομμύρια χρόνια, ὥσπου ἡ Γῆ νά πάρει τὴ σημερινή της μορφή. Κι ἀκόμα καὶ σήμερα ἐξακολουθεῖ νά ψύχεται καὶ τὸ ἐσωτερικό της νά βρίσκεται σὲ διάπυρη κατάσταση (ἀεριώδη καὶ μαγματική).

3. Στρώματα τῆς Γῆς. Ἡ Γῆ ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία στρώματα: τὸ στερεὸ φλοιό, τὸ μανδύα καὶ τὸν πυρήνα. Ὁ **στερεός φλοιός** ἔχει πάχος 65 χιλιόμετρα περίπου. Λέγεται καὶ **λιθόσφαιρα** κι ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα πετρώματα. Ὁ **μανδύας** εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ στερεὸ φλοιό καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δυὸ στρώματα: τὸ ἐξωτερικό, πού ἔχει πάχος 900 χλμ. περίπου καὶ βρίσκεται σὲ κατάσταση ἡμιστερεά ἢ πυκνόρρευση καὶ στό ἐσωτερικό στρώμα, πού ἔχει πάχος 1800 χλμ. καὶ βρίσκεται ἀπὸ τὴ μεγάλη πίεση σὲ κατάσταση πυκνόρρευση.

Τά διάφορα πετρώματα τής Γῆς

1. Πυρήνας
2. Ἐσωτερικός μανδύας.
3. Ἐξωτερικός μανδύας.
4. Στερεός φλοιός.

Ἀπό ἐκεῖ πού τελειώνει ὁ ἐσωτερικός μανδύας ὡς τό κέντρο τής Γῆς ὑπάρχει ὁ **πυρήνας**, πού ἀποτελεῖ τήν **πυρόσφαιρα**. Ἔχει πάχος 3600 χλμ. Ὁ πυρήνας τής Γῆς ἀποτελεῖται ἀπό διάφορα μέταλλα, πού βρίσκονται σέ διάπυρη κατάσταση καί εἶναι βαρύτερα ἀπό ἐκεῖνα πού ἀποτελοῦν τό μανδύα (γι' αὐτό καί ἡ ἐσωτερική του μάζα λέγεται **βαρύσφαιρα**).

Ἡ θερμοκρασία τής Γῆς μέχρι 10 μ. βάθος δέν εἶναι σταθερή. Ἀπό τά 10 μ. ὡς τά 20 μ. παραμένει σταθερή. Ὅσο προχωροῦμε ἀπό τήν ἐπιφάνεια πρὸς τό κέντρο, ἡ θερμοκρασία αὐξάνει ἀπό 1°C κάθε 33 μ. περίπου. Αὐτό ὁμως συμβαίνει μόνο ὡς ἓνα ὀρισμένο βάθος. Ἀπό ἐκεῖ καί κάτω ἡ θερμοκρασία διατηρεῖται σταθερή (2700° - 4500°C περίπου). (Ἐνῶ ἂν ἡ θερμοκρασία ἀνέβαινε συνεχῶς, 1° κάθε 33 μ., θά ἔπρεπε στό κέντρο τής Γῆς νά φτάνει τούς 200.000°C!). Ἡ θερμοτότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ τής Γῆς ὀνομάζεται καί **γηγενής θερμοτότητα**.

4. Ύλικά του στερεού φλοιού της Γης. Ο στερεός φλοιός της Γης αποτελείται από διάφορα υλικά. Τα υλικά αυτά διαφέρουν μεταξύ τους, γιατί δεν έχουν το ίδιο χρώμα, την ίδια σύσταση και την ίδια σκληρότητα και λέγονται **πετρώματα**.

Τά πετρώματα, ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο σχηματίστηκαν, χωρίζονται σε **πυριγενή, ύδατογενή και μεταμορφωσιγενή**.

1. Πυριγενή ή έκρηξιγενή πετρώματα. Τά πετρώματα αυτά σχηματίστηκαν από μάγμα. “Όταν τό μάγμα ανέβηκε από τά έγκατα της Γης και χύθηκε σάν λάβα από τούς κρατήρες τών ήφαιστειών στην επιφάνεια της Γης, ψύχτηκε και σχημάτισε πετρώματα, πού, έπειδή βγήκαν από ήφαιστεια, ονομάστηκαν και **ήφαιστειογενή**.” Όταν τό μάγμα δέν μόπορεσε νά βγει στην επιφάνεια της Γης, αλλά ψύχτηκε άργά μέσα σε κοιλώματα τών άνωτερων στρωμάτων του στερεού φλοιού της, σχημάτισε και πάλι πυριγενή πετρώματα, πού ονομάστηκαν **πλουτώνεια**. Πυριγενή πετρώματα είναι ό γρανίτης, ό βασάλτης και άλλα.

2. Ύδατογενή ή ίζηματογενή πετρώματα. Λέγονται ύδατογενή γιατί αυτά σχηματίστηκαν με τή βοήθεια του νερού από υλικά, πού διαλύθηκαν και σιγά σιγά κατακάθισαν στον πυθμένα τών λιμνών και τών θαλασσών (ίζήματα, δηλ. κατακάθια). Τέτοια πετρώματα είναι ό άσβεστόλιθος, τό όρυκτό άλάτι, ό γύψος και άλλα.

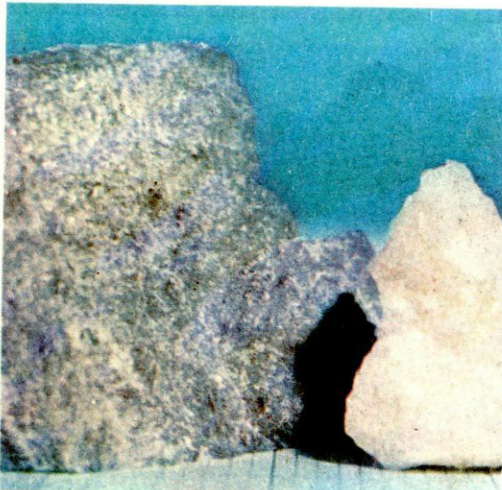

Γρανίτης

3. Μεταμορφωσιγενή ή κρυσταλλοσχιστώδη πετρώμα- τα.

Τά πετρώματα αυτά σχηματίστηκαν από τήν αλλοίωση (μεταμόρφωση) πυριγενών ή ύδατογενών πετρωμάτων, πού βρέθηκαν σέ μεγάλο βάθος μέσα στό στερεό φλοιό τής Γῆς. Ἐκεῖ, ἀπό τήν ψηλή θερμοκρασία καί πίεση ἔλιωσαν καί, ἀφοῦ στερεοποιήθηκαν πάλι, ἄλλαξαν μορφή

Μάρμαρα

καί ιδιότητες. Μεταμορφωσιγενή πετρώματα είναι τό μάρμαρο καί ἄλλα.

Τά πετρώματα ἀποτελοῦνται ἀπό ἕνα ἢ περισσότερα συστατικά, τά ὁποῖα λέγονται **ὄρυκτά**. Τά ὄρυκτά, ἀπό τά ὁποῖα παίρνομε τά μέταλλα, λέγονται **μεταλλεύματα**.

Πρέπει νά γνωρίζεις:

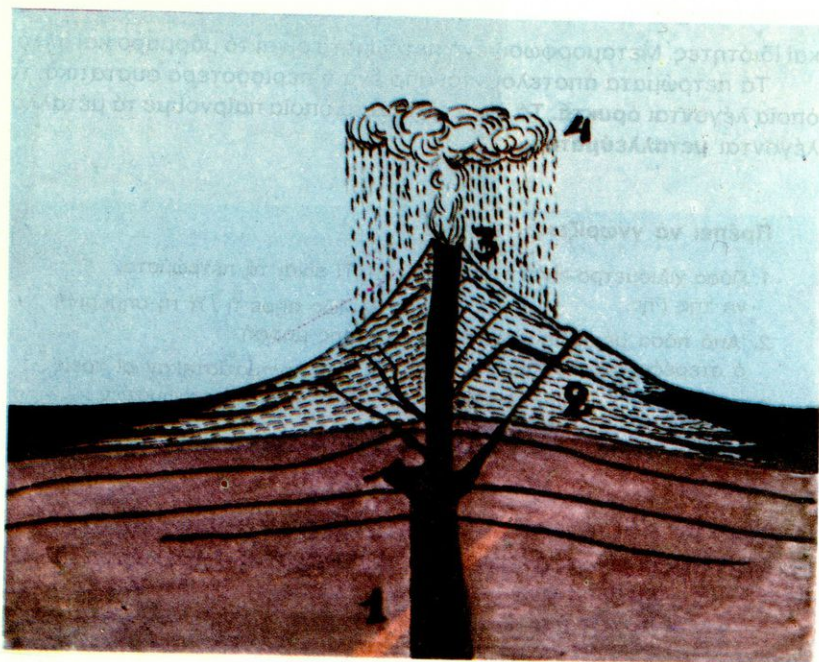
1. Πόσα χιλιόμετρα εἶναι ἡ ἀκτίνα τῆς Γῆς.
2. Ἀπό πόσα μέρη ἀποτελεῖται ὁ στερεός φλοιός τῆς Γῆς.
3. Τί εἶναι ἡ γηγενής θερμότητα.
4. Τί εἶναι τά πετρώματα.
5. Πῶς πῆρε ἡ Γῆ τή σημερινή της μορφή.
6. Πῶς σχηματίστηκαν οἱ τρεῖς κατηγορίες πετρωμάτων.

5. Μεταβολές στό στερεό φλοιό τῆς Γῆς

Ἔργασίες

1. Νά βρεῖτε πληροφορίες γιά τό ἠφαίστειο τῆς Σαντορίνης.
2. Νά πληροφορηθεῖτε γιά τούς σεισμούς, πού ἔγιναν στήν Πατρίδα μας τά τελευταῖα 50 χρόνια.
3. Νά μάθετε σέ ποιά μέρη τῆς Πατρίδας μας ὑπάρχουν ἰαματικές πηγές.

α. Ἡφαίστεια. Εἶναι ρήγματα στήν ἐπιφάνεια τῆς λιθόσφαιρας ἀπό τά ὁποῖα ἐκτοξεύονται κατά καιρούς ἀπό τό ἐσωτερικό τῆς Γῆς διάπυρα ὑλικά: καπνός, φλόγες, ἀέρια καί τεράστιες μάζες λάβας. Ἔχουν συνήθως μορφή κωνικοῦ λόφου ἢ ὄρους. Δημιουργοῦνται ὅταν τό μάγμα τῆς πυρόσφαιρας συναντήσῃ κάποια ρωγμή, πού ἀφήνει δίοδο πρὸς τά ἔξω. Τότε εἰσχωρεῖ καί ἀνέρχεται. Τά ἀέρια πού ὑπάρχουν ἐλευθερώνονται, κατανικοῦν τήν ἀντίσταση τῶν πετρωμάτων καί ἐξέρχονται μέ τεράστια πίεση, γι' αὐτό ἐκσφενδονίζουσι κατακόρυφα σέ μεγάλο ὕψος πέτρες καί βράχους μέσα σέ στήλες καπνοῦ. Ἀκούγονται ὑποχθόνιοι κρότοι. Τό ἔδαφος τραντάζεται καί ἀκολουθεῖ τό κύριο φαινόμενο τῆς **ἐκρήξεως τοῦ ἠφαιστείου**, δηλαδή ἡ ἔξοδος τῆς λάβας.

Σχηματική τομή ήφαιστείου σε δράση.

1. Πόρος ήφαιστείου. 2. Κώνος ήφαιστείου. 3. Κρατήρας. 4. Λάβα.

Ἡ λάβα χύνεται ὀλόγυρα καί κυλᾷ σάν πύρινο ποτάμι. Σιγά-σιγά στερεοποιεῖται, πήζει, κι ἔτσι γύρω ἀπὸ τὸ στόμιο τοῦ κρατήρα σχηματίζεται ἕνας **κῶνος**, πού μπορεῖ νά φτάσει σέ μεγάλο ὕψος (Αἶτνα = 3.300 μ.). Στὴν κορυφή τοῦ κώνου ὑπάρχει ἕνα ἄνοιγμα, πού λέγεται **κρατήρας** τοῦ ἡφαιστείου. Ὁ κρατήρας συγκοινωνεῖ μὲ τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς μὲ μιά μεγάλη τρύπα, πού λέγεται **πόρος τοῦ ἡφαιστείου**.

Ἡφαίστεια ὑπάρχουν πολλὰ. Ἄλλα στὴν ξηρὰ καὶ ἄλλα μέσα στὴ θάλασσα, πού λέγονται **ὑποθαλάσσια**. Στὴν Πατρίδα μας ὑπάρχει τὸ ἡφαίστειο τῆς **Σαντορίνης**.

Τὰ ἡφαίστεια τὰ διακρίνουμε σέ **σβησμένα** καὶ **ἐνεργά**. Σβησμένα λέγονται ὅσα δέν παρουσίασαν ἔκρηξη ἀπὸ τοὺς ἱστορικούς χρόνους μέχρι σήμερα. Ἐνεργὰ ὅσα παρουσίασαν ἔκρηξη ἢ βρίσκονται καὶ σήμερα σέ ἐνέργεια.

Ἀπὸ πληροφορίες ξέρουμε πῶς τὰ ἡφαίστεια προξένησαν πολλές καὶ μεγάλες καταστροφές. Ἀπὸ ἔκρηξη τοῦ ἡφαιστείου τοῦ Βεζουβίου

στην Ίταλία τό έτος 79 μ.Χ. καταστράφηκαν έντελώς, μαζί μέ τούς κατοίκους τους, οί πόλεις Πομπηία, Σταβία καί Ήράκλεια. Τό 1902 στήν έκρηξη του ήφαιστείου Πελέ τής Μαρτινίκας καυτά, φλογισμένα άέρια σκέπασαν γιά δυό λεπτά τής ώρας τήν πόλη του ΄Αγίου Πέτρου καί βρήκαν τό θάνατο 26.000 κάτοικοι. Μόνο δυό σώθηκαν!

β. Σεισμοί. Ή ιστορία μās άναφέρει πολλούς σεισμούς, πού προκάλεσαν μεγάλες καταστροφές. Τό 1755 μ.Χ. άπό σεισμό σηκώθηκε ένα τεράστιο κύμα, πού είχε ύψος 12,5 μ., καί κατάστρεψε τή Λισσαβώνα. Στο σεισμό αυτό έχασαν τή ζωή τους 40.000 άνθρωποι. Τό 1923 τά θύματα άπό σεισμό στήν Ίαπωνία έφτασαν τίσ 100.000 άτομα, ένω στή Σικελία τό 1922 τίσ 60.000 άτομα. Στήν Πατρίδα μας τό 1928 σεισμός κατάστρεψε τήν Κόρινθο, ένω τό 1953 πολύ ισχυρός σεισμός προκάλεσε μεγάλες καταστροφές στά Έφτάνησα.

Σεισμός είναι ή δόνηση (τράνταγμα) του έδάφους, πού προκαλείται άπό αίτια, πού βρίσκονται μέσα στό στερεό φλοιό τής Γής. Ή δόνηση αυτή συνοδεύεται συχνά άπό ρήγματα, κατολισθήσεις καί μετακινήσεις του έδάφους. Τό υπόγειο μέρος, όπου δημιουργείται ή αίτία του σεισμού, λέγεται **έστία**, ένω ή περιοχή, πού βρίσκεται κατακόρυφα πάνω άπό τήν έστία, λέγεται **έπίκεντρο** του σεισμού.

Ήφαιστειο σέ ένέργεια

Ἀνάλογα μέ τήν αίτία, πού τούς προκαλεῖ, οἱ σεισμοί χωρίζονται σέ τρεῖς κατηγορίες: σέ σεισμούς **ἐγκατακρημνίσεως**, σέ **ήφαιστειογενεῖς** καί σέ **τεκτονικούς** σεισμούς.

Σεισμοί ἐγκατακρημνίσεως. Στό στερεό φλοιό τῆς Γῆς δημιουργοῦνται, ἀπό τή διάβρωση τῶν πετρωμάτων ἀπό τά νερά, μεγάλα ὑπόγεια σπήλαια. Ὄταν, γιά διάφορους λόγους, γκρεμιστεῖ ἀπότομα ἀπό τήν ὀροφή ἑνός τέτοιου σπηλαίου ἕνα μεγάλο κομμάτι πετρωμάτων, τό ἔδαφος ὀλόγυρα καί ἀπό πάνω τραντάζεται κι ἔτσι ἔχουμε σεισμό. Οἱ σεισμοί αὐτοί δέν εἶναι ἰσχυροί οὔτε αἰσθητοί σέ μεγάλη ἀπόσταση καί δέ φέρνουν μεγάλες καταστροφές.

Ἡφαιστειογενεῖς σεισμοί. Οἱ σεισμοί αὐτοί συμβαίνουν πρῖν ἀπό τήν ἔκρηξη ἢ μαζί μέ τήν ἔκρηξη ἑνός ἠφαιστείου. Αἰτία εἶναι ἡ μεγάλη πίεση, πού ἀσκοῦν τά ἀέρια καί ἡ λάβα στήν προσπάθειά τους νά βγοῦν στήν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς. Οἱ ἠφαιστειογενεῖς σεισμοί εἶναι ἰσχυροί, ἀλλά ὄχι πολύ καταστροφτικοί.

Τεκτονικοί σεισμοί. Τά στρώματα τῆς Γῆς, στό ἐσωτερικό τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς, ἔχουν μιά ὀρισμένη διάταξη, πού τούς ἐπιτρέπει νά βρῖσκονται σέ κατάσταση ἰσορροπίας (τεκτονική κατασκευή).

Ἡ διατάραξη τῆς ἰσορροπίας αὐτῆς ἐξαιτίας τῆς ὁποίας μετακινοῦνται μεγάλα τμήματα προκαλοῦν τούς τεκτονικούς σεισμούς. Γιά τό λόγο αὐτό οἱ σεισμοί αὐτοί συμβαίνουν συνήθως σέ περιοχές τῆς Γῆς, πού δέν πῆραν ἀκόμη τήν ὀριστική τους διαμόρφωση. Οἱ τεκτονικοί σεισμοί εἶναι πιό συχνοί (90-95%) καί προκαλοῦν μεγαλύτερες καταστροφές.

Ἡ ἐστία τῶν τεκτονικῶν σεισμῶν μπορεῖ νά βρῖσκεται σέ βάθος. Ἐπειτα ἀπό τίς κύριες δονήσεις (τραντάγματα) τοῦ ἐδάφους ἀκολουθοῦν πολλές ἄλλες, ἀλλά μέ μικρότερη ἔνταση.

Ὄταν τό ἐπίκεντρο τοῦ σεισμοῦ βρῖσκεται στό βυθό τῆς θάλασσας, τότε ὁ σεισμός λέγεται **ὑποθαλάσσιος**. Οἱ ὑποθαλάσσιοι σεισμοί προκαλοῦν τεράστια κύματα μέ τρομερές καταστροφές στίς παραθαλάσσιες περιοχές.

γ. Θερμές πηγές. Στήν Πατρίδα μας, καθώς καί σέ ἄλλες περιοχές τῆς Γῆς, ὑπάρχουν πηγές, ἀπ' τίς ὁποῖες ἀναβλύζει νερό θερμό. Θερμό εἶναι τό νερό μιᾶς πηγῆς, ὅταν ἔχει θερμοκρασία ἀνώτερη ἀπό τή μέση θερμοκρασία τοῦ τόπου, στόν ὁποῖο βρῖσκεται ἡ πηγή.

Πηγές Γκέυζερ

Ένω π.χ. ή μέση έτήσια θερμοκρασία τής Πατρίδας μας είναι 17°C, οί θερμές πηγές τοῦ Πολυχνίτου Μυτιλήνης έχουν θερμοκρασία 81,4°C καί τοῦ Θερμοποτάμου Αἰδηψοῦ 72,2°C.

Τό νερό τῶν πηγῶν αὐτῶν είναι θερμό, γιατί προέρχεται συνήθως ἀπό μεγάλα βάθη ἐξαιτίας τής ψηλῆς του θερμοκρασίας, ἔχει μεγάλη διαλυτική δύναμη καί διαλύει διάφορα σώματα, ἄλατα καί κυρίως ἐνώσεις μετάλλων. Γι' αὐτό οί θερμές πηγές αὐτές ὀνομάζονται καί μεταλλικές κι ἀνάλογα μέ τίς οὐσίες, πού ἔχει τό νερό τους, θειοῦχες, σιδηροῦχες κτλ. Τό νερό τῶν θερμῶν πηγῶν ἔχει θεραπευτικές (ιαματικές) ιδιότητες καί γι' αὐτό λέγονται καί **ιαματικές** πηγές. Οί ιαματικές πηγές θεραπεύουν τούς ρευματισμούς, τόν ἀρθριτισμό καί ἄλλες παθήσεις.

Νά πληροφορηθεῖς:

1. Πῶς δημιουργήθηκε τό νεώτερο στήν ἱστορία ἠφαίστειο (Παρικουτίν Μεξικοῦ).
2. Τί είναι οί πηγές Γκέυζερ.
3. Ποιές είναι οί σπουδαιότερες λουτροπόλεις τής Ἑλλάδας.

Νά μάθεις καλά:

1. Τί είναι ἐπίκεντρο καί τί ἐστία τοῦ σειμοῦ.
2. Πῶς προφυλάγεται ὁ ἄνθρωπος ἀπό τούς σεισμούς.

Νά σκεφτεῖς καί ν' ἀπαντήσεις στήν ἐρώτηση:

Τά ἠφαίστεια καί οί σεισμοί προκαλοῦνται ἀπό δυνάμεις πού βρίσκονται μέσα ἢ ἔξω ἀπό τή Γῆ;

ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

1. 'Η Γῆ δέν εἶναι τό κέντρο τοῦ κόσμου. Ἐπίσης ἀπό τή θέση μας ἐπάνω στήν Γῆ τόν οὐρανό τόν βλέπουμε σάν ἓνα τεράστιο ἡμισφαίρειο-ειδῆ θόλο, πού τελειώνει στόν ὀρίζοντα. Ἡ Γῆ μᾶς φαίνεται πώς βρίσκεται στό κέντρο αὐτῆς τῆς **οὐράνιας σφαίρας**.

Στό θόλο τοῦ οὐρανοῦ φαίνονται σάν κολλημένα ὁ ἥλιος, ἡ Σελήνη καί τ' ἀστέρια. Φαίνεται, ἀκόμα, πώς ὁ οὐράνιος θόλος μαζί μέ ὅλα τά οὐράνια σώματα, κινεῖται ἀπό τά ἀνατολικά πρὸς τά δυτικά, ἐνῶ ἔχουμε τήν ἐντύπωση πώς ἡ Γῆ μένει ἀκίνητη.

Ἀπό τίς ἐμπειρικές καί μέ γυμνό μάτι παρατηρήσεις μας σχηματίζουμε τήν ἐντύπωση ὅτι τό κέντρο τοῦ κόσμου εἶναι ἡ Γῆ καί πώς αὐτή δέν κινεῖται ἀλλά γύρω ἀπό αὐτό κινεῖται ὁ ἥλιος, ἡ Σελήνη καί τ' ἀστέρια. Αὐτό ἀκριβῶς πίστευαν οἱ ἄνθρωποι ὡς τήν ἐποχή τοῦ μεγάλου Πολωνοῦ ἀστρονόμου Κοπέρνικου (1473-1543). Ὁ Κοπέρνικος μπόρεσε ν' ἀποδείξει ἐπιστημονικά πώς ἡ Γῆ περιστρέφεται γύρω ἀπό τόν ἄξονά της καί γι' αὐτό ἔχουμε τήν ἐντύπωση, ὅτι κινεῖται γύρω ἀπ'αὐτήν τά οὐράνια σώματα. Ἀκόμη πώς ἡ Γῆ περιφέρεται (γυρίζει πάνω σέ τροχιά) γύρω ἀπό τόν ἥλιο, πού μένει ἀκίνητος καί εἶναι τό κέντρο τοῦ κόσμου.

Τήν ὑπόθεση αὐτή, πώς ὁ ἥλιος μένει ἀκίνητος καί πώς ἡ Γῆ κινεῖται γύρω ἀπό τόν ἑαυτό της καί γύρω ἀπό τόν ἥλιο, τήν εἶχε διατυπώσει πρῶτος ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας φιλόσοφος Ἀρίσταρχος. Εἶχε ὅμως λησμονηθεῖ καί ὁ Κοπέρνικος πρῶτος τήν ξανάφερε σέ φῶς καί τή στήριξε μέ τρόπο ἐπιστημονικό.

2. Τό σύμπαν εἶναι ἄπειρο. Ἡ Γῆ κι ὅλα τά οὐράνια σώματα κινεῖται συνεχῶς καί μέ ἀπόλυτη ἀρμονία καί ἀκρίβεια στό διάστημα. Τό διάστημα εἶναι χῶρος ἄπειρος, δηλ. χωρίς ἀρχή καί τέλος, καί ἀσύλληπτος γιά τό νοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τό διάστημα, μ' ὅλα τά οὐράνια σώματα, ὅσα βλέπουμε καί ὅσα εἶναι ἀδύνατο νά δοῦμε, γιατί βρίσκονται σέ τεράστιες ἀποστάσεις ἀπό τή Γῆ, ἀποτελεῖ τό **σύμπαν**.

Τό σύμπαν δέν περιορίζεται, ὅπως μᾶς φαίνεται, ἀπό τόν οὐράνιο θόλο, γιατί αὐτός δέν ὑπάρχει στήν πραγματικότητα. Ἐχουμε ὅμως τήν αἴσθηση τοῦ θόλου, γιατί μπορούμε καί βλέπουμε μόνο μέχρι ἓνα ὀρισμένο βάθος, πρὸς ὅλες τίς κατευθύνσεις καί σέ ἴση ἀπόσταση ἀπό μᾶς. Αὐτό γιατί ἡ ἀτμόσφαιρα δέν εἶναι τελειῶς διάφανη κι ἔτσι δέν μπορούμε νά δοῦμε ὡς τό ἄπειρο. Τό χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ ὀφείλεται στή διάθλαση καί διάχυση, πού παθαίνει τό ἡλιακό φῶς πάνω στά μόρια τῆς ἀτμόσφαιρας καί τά αἰωρούμενα σωματίδια.

3. Οί άστερισμοί. Στόν ούρανό, έκτός από τόν "Ηλιο καί τή Σελήνη, είναι σπαρμένα τ' άστέρια. "Όλα τ' άστέρια δέν έχουν τήν ίδια λαμπρότητα καί τό ίδιο μέγεθος. Άκόμα, ένώ φαίνονται πώς είναι άναρίθμητα, μόνο γύρω στά 5.000 άστέρια είναι όρατά μέ γυμνό μάτι.

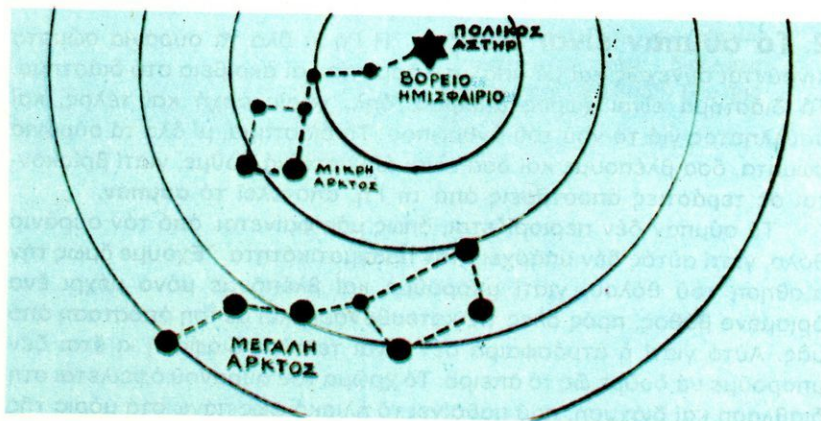
Τ' άστέρια δέ μοιράζονται όμοιόμορφα πάνω στόν ούράνιο θόλο. Σ' άλλες περιοχές του είναι λιγότερα καί σ' άλλες περισσότερα. Ό άνθρωπος, από τά άρχαία χρόνια, γιά νά μπορεί νά περιγράψει τόν ούρανό καί νά βρίσκει τή θέση τών άστεριών, τά χώρισε σέ όμάδες. Η κατάταξη αύτή έγινε άνάλογα μέ τή θέση καί τό γεωμετρικό ή φανταστικό σχήμα, πού σχηματίζουν τ' άστέρια κάθε όμάδας. Οί όμάδες αύτές τών άστεριών λέγονται **άστερισμοί**.

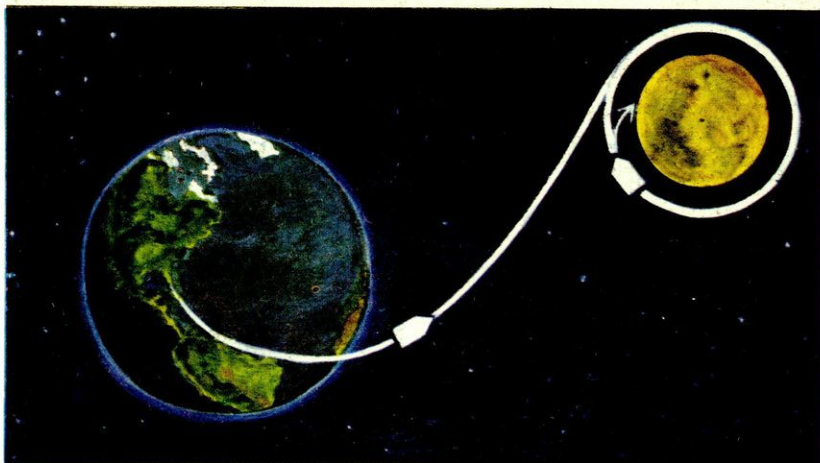
Στούς άστερισμούς δόθηκαν όνόματα ζώων ή ήρώων τής έλληνικής μυθολογίας. Η άπόσταση άνάμεσα στους άστερισμούς κι άνάμεσα στ' άστέρια πού τούς άποτελούν, μένει, πάντοτε σχεδόν, άμετάβλητη.

Οί άστερισμοί είναι πολλοί, ιδιαίτερο όμως ένδιαφέρον παρουσιάζουν οί άστερισμοί τής **Μεγάλης** καί τής **Μικρής "Αρκτου**.

Οί άστερισμοί τής Μεγάλης καί τής Μικρής "Αρκτου βρίσκονται έπάνω από τό Β. Πόλο τής Γής καί από τό γεωγραφικό πλάτος τών Άθηνών είναι πάντοτε όρατοί, δηλ. δέ δύουν (βασιλεύουν). Έχουν μεγάλη σημασία, γιατί, παίρνοντας γιά άφετηρία τ' άστέρια τής Μεγ. "Αρκτου, μπορούμε νά βρούμε τή θέση τών άλλων άστερισμών καί γιατί τό τελευταίο από τ' άστέρια τής ούράς τής Μικρής "Αρκτου, **ό πολιικός**

Οί "Αρκτοι καί ό πολιικός άστέρας

Ἐκτόξευση δορυφόρου σέ τροχιά γύρω ἀπό τή Σελήνη

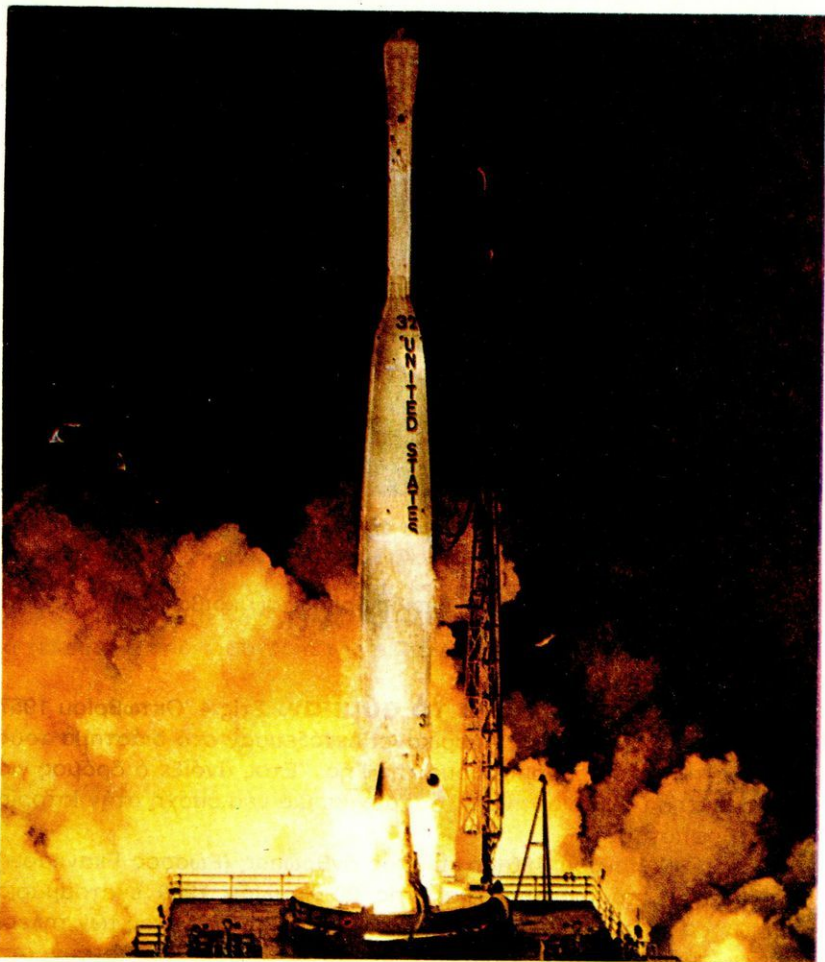
ἀστέρας, μᾶς δείχνει τό Βορρά, ἐπειδὴ βρίσκεται ἀκριβῶς ἐπάνω ἀπό τό Β. πόλο τῆς Γῆς.

4. Ὁ ἄνθρωπος ἐρευνᾷ τό σύμπαν. Στίς 4 Ὀκτωβρίου 1957 οἱ Ρῶσοι καί ἀργότερα οἱ Ἀμερικανοί ἐκτόξευσαν στό διάστημα τούς πρώτους τεχνητούς δορυφόρους τῆς Γῆς. Ἔτσι, ἄνοιξε ὁ δρόμος γιά τήν κατάκτηση τοῦ διαστήματος καί ἄρχισε μιά νέα ἐποχή στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

Στίς 12 Ἀπριλίου 1961 ὁ πρῶτος ἄνθρωπος (Ρῶσος Γκαγκάριν) ἐκτοξεύτηκε στό διάστημα καί στίς 20 Ἰουλίου 1969 ἑκατομμύρια ἄνθρωποι σ' ὅλο τόν κόσμο παρακολουθοῦσαν στίς ὀθόνες τῶν τηλεοράσεων τούς πρώτους Ἀμερικανούς ἀστροναῦτες, νά πατοῦν στή Σελήνη καί μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες νά ἐπιστρέφουν σῶοι στή Γῆ! Ἡ προσεδάφιση ἀνθρώπου στή Σελήνη εἶναι μέχρι σήμερα τό καταπληκτικότερο ἐπιτεύγμα τοῦ ἀνθρώπου.

Γιά νά κατορθωθοῦν τά καταπληκτικά αὐτά ἐπιτεύγματα πολύ βοήθησε ἡ ἀνάπτυξη τῆς Ἐπιστήμης καί τῆς Τεχνολογίας, καί κυρίως ἡ πρόοδος στή μελέτη τοῦ μηχανισμοῦ τῶν πυραύλων.

Οἱ **πύραυλοι** εἶναι μηχανές, πού ἀναπτύσσουν τεράστια προωθητική δύναμη. Μέ τούς πυραύλους ἐκτοξεύονται στό διάστημα τεχνητοὶ δορυφόροι καί διαστημόπλοια.

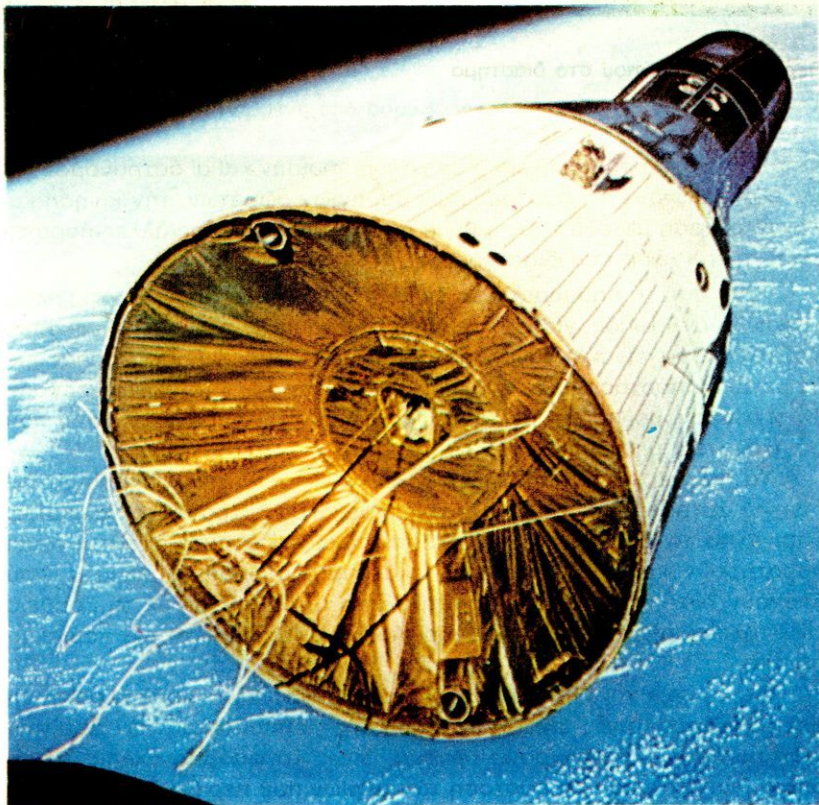
Έκτόξευση πυραύλου

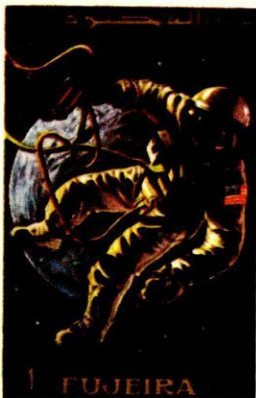
Οι **τεχνητοί δορυφόροι** είναι σφαιρικοί θάλαμοι, που εκτοξεύονται στο διάστημα με ισχυρούς πυραύλους κι έπειτα περιφέρονται (γυρίζουν) σέ μιά όρισμένη τροχιά γύρω από τή Γή. "Όταν βγοῦν έξω από τή γήινη έλξη, περιφέρονται γύρω από άλλα οὐράνια σώματα. Οί τεχνητοί δορυφόροι είναι έφοδιασμένοι με πολύπλοκα καί λεπτά όργανα, που στέλνουν στα διαστημικά κέντρα τής Γής διάφορες πληροφορίες καί φωτογραφίες από τό διάστημα.

Τά διαστημόπλοια είναι θάλαμοι επανδρωμένοι ή όχι, πού έκτοξεύονται στο διάστημα όπως και οι δορυφόροι. Είναι και αυτά εφοδιασμένα με όργανα, με τὰ ὁποῖα κάνουν τὶς παρατηρήσεις τους οἱ **ἀστροναῦτες**, καὶ με ἄλλα, τὰ ὁποῖα στέλνουν αὐτόματα πληροφορίες στὴ Γῆ. Διαστημόπλοια προσεδαφίστηκαν στὴ Σελήνη. Ἄλλα μὴ επανδρωμένα ἐκτοξεύτηκαν σὲ τροχιά γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ γύρω ἀπὸ ἄλλα οὐράνια σώματα.

Τά διαστημόπλοια κατευθύνονται καὶ ἐλέγχονται ἀπὸ τὴ Γῆ. Γιά τὸ σκοπὸ αὐτὸ οἱ ἐπιστήμονες χρησιμοποιοῦν διάφορα ὄργανα, ὅπως τὸ **ραντάρ**, τὸ **ραδιοτηλεσκόπιο** καὶ ἄλλα.

Διαστημόπλοιο

Περίπατος ανθρώπου στο διάστημα

Άστροναύτης στη Σελήνη

Ραντάρ και ραδιοτηλεσκόπια χρησιμοποιούν και οι αστρονόμοι, για να εξακριβώνουν τη σύσταση των ουράνιων σωμάτων, την κίνηση και την απόσταση μεταξύ τους και για να κάνουν διάφορες άλλες παρατηρήσεις στο χώρο του διαστήματος.

“Ένα από τα σπουδαιότερα όργανα, πού χρησιμοποίησε και χρησιμοποιεί ο άνθρωπος, για να ερευνησει τό σύμπαν, είναι τό **τηλεσκόπιο**. Τό τηλεσκόπιο είναι όργανο, μέ τό όποιο μπορούμε νά παρατηρήσουμε σέ μεγάλη απόσταση μέσα στό διάστημα. Μέ τή βοήθεια των τηλεσκοπίων οί αστρονόμοι παρατηρούν και φωτογραφίζουν ουράνια σώματα, πού δέ φαίνονται μέ γυμνό μάτι.

Τό τηλεσκόπιο έφευρέθηκε τό 1608 μ.Χ. και πρώτος τό χρησιμοποίησε για άστρολογικές παρατηρήσεις ό μεγάλος αστρονόμος **Γαλιλαίος**. Σήμερα τά τηλεσκόπια έχουν τελειοποιηθεί και μ' αυτά οί αστρονόμοι παρατηρούν και φωτογραφίζουν εκατομμύρια ουράνια σώματα, πού απέχουν δισεκατομμύρια χιλιόμετρα από τή Γη. Έτσι, μέ τή βοήθεια των τηλεσκοπίων, έχουν εξηγήσει πολλά από τά μυστήρια του σύμπαντος.

Γιά νά έρευνούν τό σύμπαν οί επιστήμονες, χρησιμοποιούν διάφορες μεθόδους, όπως είναι ή μέτρηση τής λαμπρότητας των άστέρων (**φωτομετρία**), και σύγχρονα όργανα, όπως τό **φασματοσκόπιο** μέ τό όποιο διαπιστώνουν τή σύσταση των αερίων πού περιβάλλονται πολλά ουράνια σώματα.

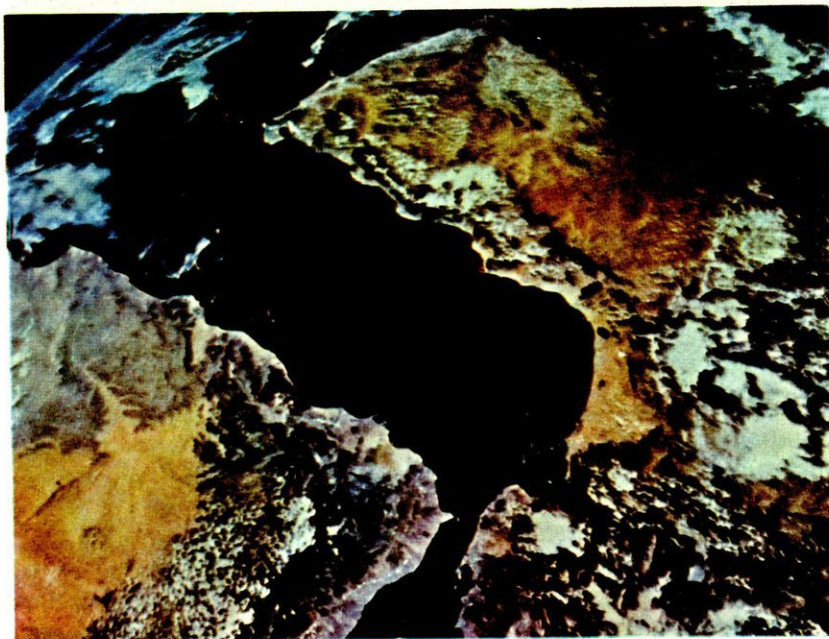
Νά δικαιολογήσεις:

1. Γιατί τὰ άστρα δέ φαίνονται τήν ήμέρα.
2. Γιατί έχουμε τήν αίσθηση του ούρανιου θόλου.
3. Ποιά διαφορά υπάρχει ανάμεσα στις έννοιες ούρανός και σύμπαν.

Πρέπει νά γνωρίζεις:

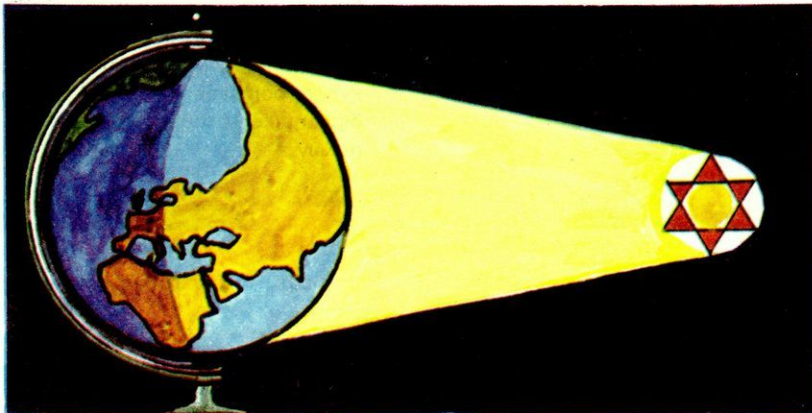
1. Τί είναι οι άστερισμοί.
2. Νά προσανατολίζεσαι τή νύχτα μέ τή βοήθεια του πολικού άστέρα.
3. Για ποιούς ειρηνικούς σκοπούς χρησιμοποιούνται οι τεχνητοί δορυφόροι. Τί είναι ό διαστημικός σταθμός Θερμοπυλών.

Ή Γη. Φωτογραφία παρμένη από δορυφόρο

Η ΓΗ ΣΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

ΟΙ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

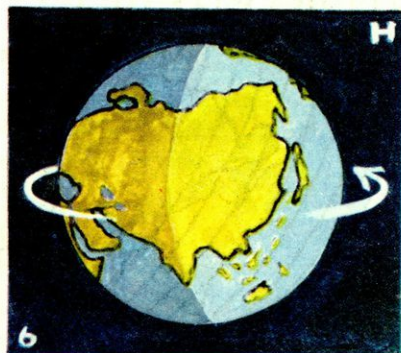
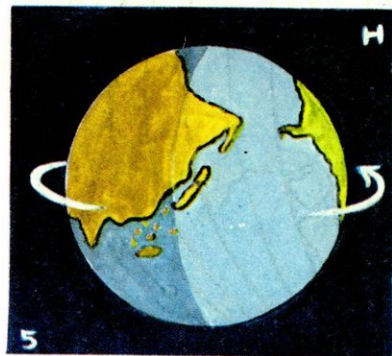
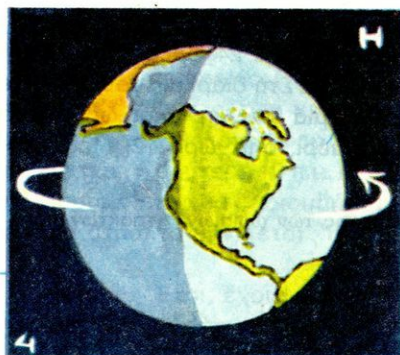
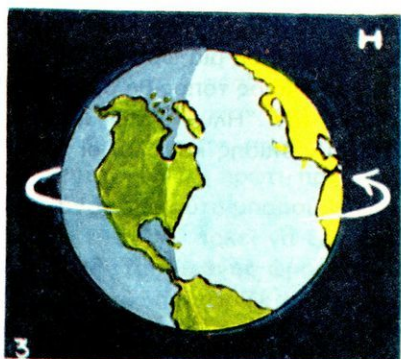
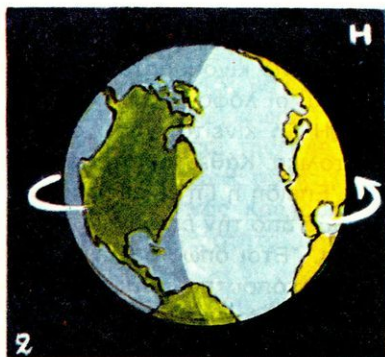
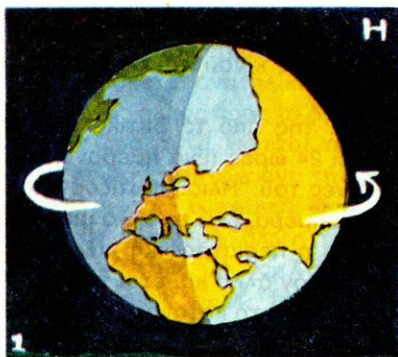
Πείραμα

Νά τοποθετήσετε σε σκοτεινό χώρο ένα κερί ή ένα λαμπτήρα και σε απόσταση από τό κερί μιά υδρόγειο σφαίρα. Νά γυρίσετε αργά τήν υδρόγειο σφαίρα γύρω από τόν άξονά της από τά δυτικά πρὸς τ' ανατολικά. Τί παρατηρεῖτε;

1. α) Ἔχουμε ἡμέρα καί νύχτα, γιατί ἡ Γῆ περιστρέφεται. Ὁ ἥλιος κάθε μέρα ἀνατέλλει, ἀνεβαίνει στόν οὐράνιο θόλο καί δύνει (βασιλεύει). Ἔτσι, τήν ἡμέρα ἀκολουθεῖ ἡ νύχτα καί τή νύχτα ἡ ἡμέρα. Πρὶν ἀνατελεῖ ὁ ἥλιος, ἔχουμε τό **λυκαυγές**, γιατί οἱ ἀκτίνες του, πρὶν ἀκόμη συναντήσουν τή Γῆ, φωτίζουν τά ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμόσφαιρας. Γιά τόν ἴδιο λόγο μετὰ τή δύση τοῦ ἥλιου ἔχουμε τό **λυκόφως**.

Τῆ νύχτα ὁ ἥλιος φαίνεται νά συμπληρώνει τήν κυκλική του τροχιά γύρω ἀπό τή Γῆ κι ἔπειτ' ἀπό 24 ὥρες ἀνατέλλει καί πάλι.

Ἡ κίνηση αὐτή τοῦ ἥλιου γύρω ἀπό τή Γῆ εἶναι φαινομενική. Στήν πραγματικότητα ἡ Γῆ κινεῖται γύρω ἀπό τόν ἀξονά της. Μᾶς φαίνεται ὅμως πὼς κινεῖται γύρω ἀπό τή Γῆ ὁ ἥλιος, ἐνῶ αὐτός μένει ἀκίνητος.

Διαδοχή ημέρας και νύχτας

Συμβαίνει δηλ. περίπου ό,τι παρατηρούμε, όταν ταξιδεύουμε με αυτοκίνητο. Ένω κινούμαστε έμεις, νομίζουμε πώς κινούνται δίπλα μας τά δέντρα, οί λόφοι κτλ.

Ή Γη κινείται γύρω από τόν άξονά της από τά δυτικά πρός τ' ανατολικά. Κάθε περιστροφή της διαρκεί 24 ώρες (ένα ήμερονύχτιο).

Έπειδή ή Γη είναι σφαιρική, οί άκτίνες του "Ήλιου φωτίζουν μόνο τό μισό από τήν επιφάνειά της. Αυτό έχει ήμέρα, ένw τό άλλο μισό έχει νύχτα. Έτσι όπως συνεχίζεται, αδιάκοπα ή περιστροφική κίνηση τής Γης, οί τόποι της φωτίζονται ό ένας μετά τόν άλλο καί έτσι τήν ήμέρα ακολουθεί ή νύχτα καί τή νύχτα ή ήμέρα. Αυτό τό κατανοούμε εύκολα, όταν κάνουμε τό παραπάνω πείραμα.

β) Ή ώρα. Άφου ή Γη γυρίζει γύρω από τόν άξονά της, κάθε τόπος της κάνει σέ 24 ώρες τροχιά 360° κι έπομένως σέ μιά ώρα διαγράφει τόξο 15°. Στή διάρκεια του είκοσιτετραώρου ό ίδιος τόπος θά βρίσκεται μόνο μιά στιγμή άκριβώς άπέναντι από τόν "Ήλιο. Τότε θά έχει μεσημέρι, δηλ. ώρα 12. Μεσημέρι θά έχουν επίσης καί όλοι οί άλλοι

Χάρτης τών ώριαίων Άτράκτων

τόποι, πού βρίσκονται πάνω στόν ἴδιο μεσημβρινό καί στό ἡμισφαίριο τῆς Γῆς πού φωτίζεται.

“Όταν λοιπόν ἐμεῖς θά ἔχουμε μεσημέρι δηλ. ὥρα 12, ἕνας τόπος πού θά βρίσκεται ἀνατολικά ἀπό μᾶς καί σέ ἀπόσταση 15°, θά ἔχει ὥρα 13, ἐνῶ ἕνας ἄλλος πρὸς τὰ δυτικά, σέ ἀπόσταση 15°, θά ἔχει ὥρα 11 π.μ. κ.ο.κ. Ἡ ὥρα αὐτὴ λέγεται **τοπικὴ ὥρα**. “Όλοι οἱ τόποι τῆς Γῆς δέν ἔχουν, λοιπόν, ταυτόχρονα τὴν ἴδια ὥρα. Γιά λόγους ὅμως πρακτικούς ἔχει κανονιστεῖ ἡ τοπικὴ ὥρα τῆς πρωτεύουσας ἐνὸς κράτους νά θεωρεῖται σάν ὥρα ὅλων τῶν περιοχῶν του, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ γεωγραφικὸ τους μῆκος. Αὐτὴ εἶναι ἡ **κρατικὴ ὥρα**.

Οἱ ἀνάγκες ὅμως τῆς συγκοινωνίας, τῶν τηλεπικοινωνιῶν κτλ. ἀναγκάζουν ὅλα τὰ κράτη νά ὑπολογίζουν μέ τόν ἴδιο τρόπο τὴν ὥρα ὅλων τῶν τόπων τῆς Γῆς. Γιά τόν ὑπολογισμό τῆς ὥρας ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς χωρίστηκε μέ μεσημβρινούς σέ 24 ἴσες ζῶνες, πού λέγονται **ὠριαῖες ἄτρακτοι**. Οἱ ὠριαῖες ἄτρακτοι ἔχουν πλάτος 15°, ὥστε ἡ διαφορά ὥρας, ἀπὸ τὴ μιά στὴν ἄλλη νά εἶναι ἀκριβῶς μιά ὥρα. Πρῶτη ἄτρακτος εἶναι ἐκεῖνη πού στό μέσο της περνᾷ ὁ πρῶτος μεσημβρινός (τοῦ Γκρήνουιτς). “Όταν λοιπόν ὁ μεσημβρινός τοῦ Γκρήνουιτς ἔχει μεσημέρι (ὥρα 12), ἡ πρῶτη πρὸς τ’ ἀνατολικά ἄτρακτος θά ἔχει ὥρα 13, ἡ δευτέρη 14, ἐνῶ ἡ πρῶτη πρὸς τὰ δυτικά 11 π.μ., ἡ δευτέρη 10 π.μ. κ.ο.κ. Μέ τόν τρόπο αὐτὸ μπορούμε νά ὑπολογίσουμε τὴν ὥρα ὁποιοῦδήποτε τόπου τῆς Γῆς, ἄρκει νά ξέρουμε σέ ποιά ἄτρακτο βρίσκεται. Ἡ ὥρα αὐτὴ λέγεται **διεθνὴς ὥρα**.

Ἡ Εὐρώπη χωρίζεται σέ τρεῖς ἀτράκτους. Ἔτσι, ἔχουμε ὥρα Δ. Εὐρώπης, ὥρα Κεντρικῆς Εὐρώπης καί ὥρα Ἄν. Εὐρώπης. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει ὥρα Ἄνατ. Εὐρώπης.

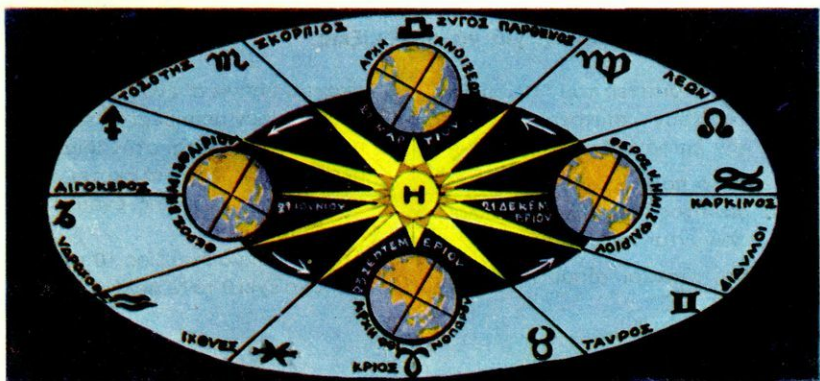
Τί πρέπει νά ξέρεις, γιά νά ἀποδείξεις:

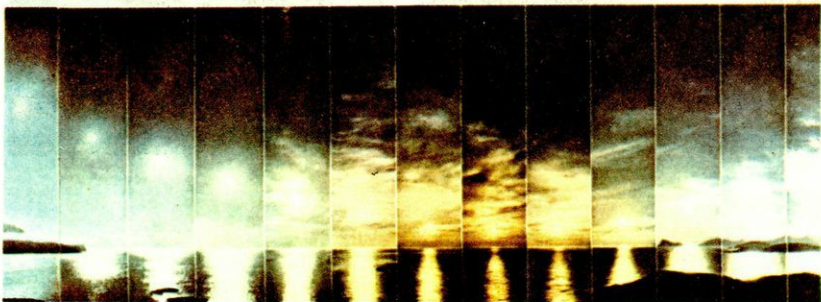
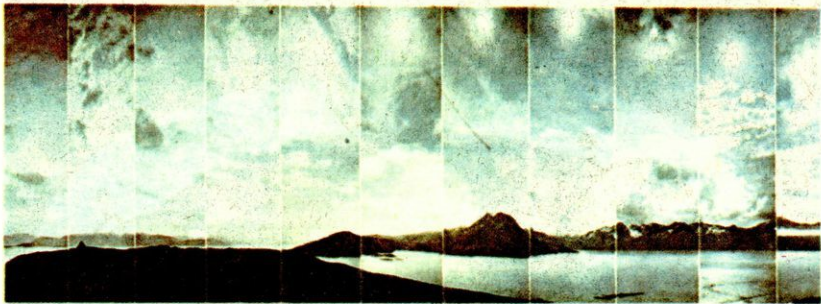
1. ὅτι οἱ ἀκτίνες τοῦ Ἡλίου δέ φωτίζουν ταυτόχρονα ὅλη τὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς.
2. ὅτι ὁ πολικὸς ἀστέρας μένει ἀκίνητος, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι φαίνονται πῶς κινοῦνται.
3. ὅτι, ὅταν οἱ τόποι, πού βρίσκονται ἐπάνω σ’ ἕνα μεσημβρινό, ἔχουν μεσημέρι, οἱ τόποι πού βρίσκονται στὸν ἴδιο μεσημβρινό, ἀλλὰ στό σκοτεινὸ ἡμισφαίριο τῆς Γῆς, ἔχουν μεσάνυχτα καί
4. ὅταν ἡ Ἀθήνα ἔχει ὥρα 10 τὸ Μόναχο ἔχει 9 τὸ Ν. Δελχί 13.

2. 'Η Γῆ γυρίζει γύρω από τόν "Ἡλιο καί ὄχι ὁ "Ἡλιος γύρω από τή Γῆ. 'Η Γῆ δέ μένει ἀκίνητη οὔτε εἶναι τό κέντρο τοῦ σύμπαντος, ὅπως γιά αἰῶνες ὀλόκληρους πίστευαν οἱ ἄνθρωποι. Γυρίζει γύρω από τόν "Ἡλιο από τά δυτικά πρὸς τ' ἀνατολικά μέ ταχύτητα 30 χλμ. στό δευτερόλεπτο. 'Η περιφορά της αὐτῆ διαρκεῖ 1 ἔτος. 'Η τροχιά της εἶναι ἔλλειψη καί λέγεται **ἐκλειπτική**. Κατά τήν κίνησή της γύρω από τόν "Ἡλιο ἡ Γῆ διατηρεῖ πάντοτε τόν ἄξονά της πλάγιο πρὸς τό ἐπίπεδο τῆς ἐκλειπτικῆς.

3. Τό ἡμερολόγιο. 'Η Γῆ συμπληρώνει τήν τροχιά της γύρω από τόν "Ἡλιο σέ 365 ἡμέρες, 5 ὥρες, 48' καί 46". Ὁ χρόνος αὐτός εἶναι ἓνα ἔτος. Στήν καθημερινή μας ζωῆ τό ἔτος λογαριάζεται 365 ἡμέρες. Δέ λογαριάζονται δηλ. οἱ 5 ὥρες, τά 48' καί τά 46". Ἔτσι, σέ τέσσερα χρόνια ἔχουμε καθυστέρηση περίπου μιά ἡμέρα. Τήν ἡμέρα αὐτή τήν προσθέτουμε σέ κάθε τέταρτο ἔτος, πού λέγεται **δίσεκτο** ἔτος. Δίσεκτα ἔτη εἶναι ἐκεῖνα πού τά δύο τελευταῖα τους ψηφία διαιροῦνται διά τοῦ 4. Τό ἡμερολόγιο αὐτό καθορίστηκε τό 44 μ.Χ., ὅταν αὐτοκράτορας στή Ρώμη ἦταν ὁ Ἰούλιος Καίσαρας, καί γι' αὐτό λέγεται **Ἰουλιανό Ἡμερολόγιο**. Ἐπειδὴ τό ρωμαϊκό ἔτος ἄρχιζε τό μήνα Μάρτιο, ἡ μιά ἐπιπλέον ἡμέρα κάθε δίσεκτου ἔτους προστέθηκε στό Φεβρουάριο, πού ἔτσι ἔχει 29 ἡμέρες (ἀντὶ 28). Σέ κάθε δίσεκτο ἔτος, σύμφωνα μέ τό Ἰουλιανό ἡμερολόγιο, προσθέτουμε ἀκριβῶς 24 ὥρες, ἐνῶ κανονικά θά ἔπρεπε νά προσθέσουμε $(5 \text{ ὥρ. } 48' \text{ καί } 46'') \times 4 = 23 \text{ ὥρες } 15' \text{ καί } 4''$. Προσθέτουμε δηλ. σέ κάθε δίσεκτο ἔτος 11' καί 16'' περισσότερα ἀπό τό κανονικό. Αὐτά τά λεπτά σέ 400 χρόνια μᾶς κάνουν περίπου 3 ἡμέρες. Γιά νά

Οἱ ἐποχές τοῦ ἔτους καί οἱ κινήσεις τῆς Γῆς γύρω από τόν "Ἡλιο

Πολική ημέρα

διορθωθεί τό λάθος πρέπει κάθε 400 χρόνια νά αφαιρούμε τρείς ημέρες. Γιά τό λόγο αυτό τά έτη, πού φανερώνουν αιώνες άν καί τά δύο πρώτα ψηφία τους κάνουν άριθμό, πού νά διαιρείται μέ τό 4, δέ λογαριάζονται γιά δίσεκτα έτη. Έτσι, γιά παράδειγμα, από τό 1600 ώς τό 2000, τό 1600 καί τό 2000 είναι δίσεκτα έτη, ένώ δέν είναι δίσεκτα τό 1700 τό 1800 καί τό 1900 (διότι τό 17, τό 18, τό 19 δέ διαιρούνται μέ τό 4).

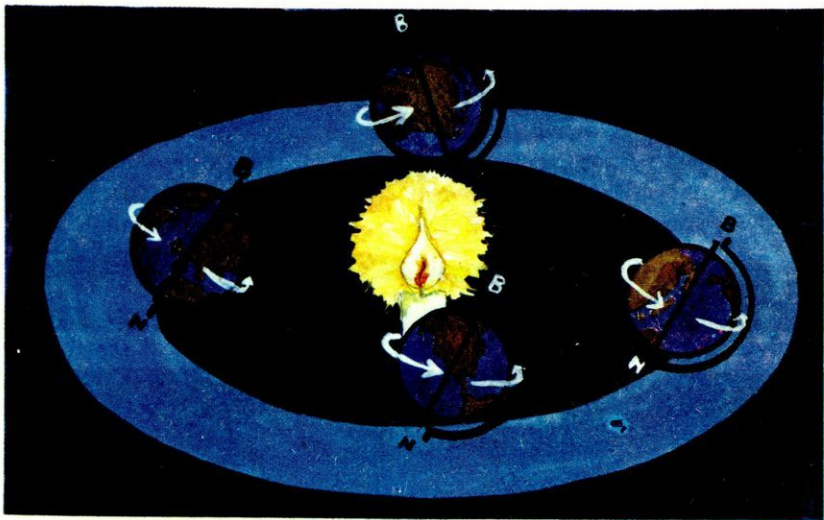
ΈΗ διορθωση αυτή έγινε τό 1582 από τόν Πάπα Γρηγόριο ΙΓ' καί γι' αυτό τό ήμερολόγιο λέγεται **Γρηγοριανό** ήμερολόγιο.

ΈΗ Έλλάδα άκολουθεί τό Γρηγοριανό ήμερολόγιο από τό 1923, ένώ ή έλληνική Έκκλησία τό δέχτηκε τό 1924.

4. Οί έποχές του έτους

Πείραμα

Νά χαράξετε μιά έλλειπτική περιφέρεια καί στό κέντρο της νά

τοποθετήσετε ένα κερί ή ένα λαμπτήρα.

Νά τοποθετήσετε μιά υδρόγειο σφαίρα, πού νά στηρίζεται στήν έλλειπτική περιφέρεια και ό άξονάς της νά είναι πλάγιος πρός τό επίπεδο τής έκλειπτικής. Άφου ανάψετε τό λαμπτήρα, νά περιφέρετε άργά τήν υδρόγειο σφαίρα μέ τέτοιο τρόπο, πού νά στηρίζεται στήν περιφέρεια τής έκλειπτικής και ταυτόχρονα νά τήν κάνετε νά γυρίζει γύρω από τόν άξονά της.

Τί παρατηρείτε; Νά ξανακάνετε τό πείραμα, αλλά ό άξονας τής υδρογείου σφαίρας νά είναι τώρα κάθετος πρός τό επίπεδο τής έκλειπτικής. Τί παρατηρείτε;

Τό πείραμα αυτό μās βοηθεϊ νά καταλάβουμε γιατί δέν έχουμε πάντοτε ίση διάρκεια ήμέρας και νύχτας και γιατί έχουμε τίς τέσσερις εποχές του έτους.

Άν ό άξονας τής Γης ήταν κάθετος πρός τό επίπεδο τής έκλειπτικής, τότε οί ακτίνες του Ήλιου, όπως είδαμε και στό πείραμα, θά έπεφταν κάθετα στον Ήσημερινό και όλο τό έτος ή διάρκεια ήμέρας και νύχτας θά ήταν ίση. Ό άξονας όμως τής Γης, κατά τήν κίνησή του γύρω από τόν Ήλιο, έχει πλάγια διεύθυνση πρός τό επίπεδο τής έκλειπτικής

καί, ὅπως καταλαβαίνουμε ἀπὸ τὸ πείραμά μας, ἡ διάρκεια τῆς ἡμέρας καί τῆς νύχτας εἶναι ἄνιση, ἐκτὸς ἀπὸ δυὸ μόνο ἡμερομηνίες τὸ χρόνο.

Ἐπίσης κατὰ τὴν περιφορά τῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο ἢ Γῆ πότε ἔχει γυρισμένο τὸ βόρειο ἡμισφαίριό τῆς κατὰ τὸ μέρος του καί πότε τὸ νότιο. Ὅταν ἔχει γυρισμένο κατὰ τὸν ἥλιο τὸ βόρειο ἡμισφαίριο, τότε οἱ ἀκτίνες του πέφτουν περισσότερο κάθετα σ' αὐτὸ καί τὸ θερμαίνουν περισσότερο, ἐνῶ στὸ νότιο πέφτουν πολὺ πλάγια καί τὸ θερμαίνουν λιγότερο καί ἀντίθετα. Ἐπομένως ὅλοι οἱ τόποι τῆς Γῆς δὲ θερμαίνονται ταυτόχρονα στὸν ἴδιο βαθμὸ, γιατί σ' ἄλλους οἱ ἀκτίνες τοῦ ἥλιου πέφτουν κάθετα ἢ σχεδὸν κάθετα καί σ' ἄλλους πλάγια ἢ πολὺ πλάγια.

Στὶς 21 Μαρτίου οἱ ἀκτίνες τοῦ ἥλιου πέφτουν κάθετα στὸν ἰσημερινὸ καί φτάνουν ὡς τοὺς δυὸ πόλους τῆς Γῆς. Στὸ βόρειο ἡμισφαίριο ἀρχίζει ἡ ἀνοιξη καί στὸ νότιο τὸ φθινόπωρο. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἢ ἡμέρα καί ἡ νύχτα ἔχουν ἴση διάρκεια (ἀπὸ 12 ὥρες). Ἔχουμε τὴν **ἐαρινή ἰσημερία**.

Στὶς 22 Ἰουνίου ὁ ἥλιος βρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ τὸν τροπικὸ τοῦ Κρκίνου (**θερινὸ ἡλιοστάσιο**). Στὸ βόρειο ἡμισφαίριο ἀρχίζει τὸ καλοκαίρι (μεγαλύτερη ἡμέρα τοῦ ἔτους) καί στὸ νότιο ἡμισφαίριο ὁ χειμῶνας. Στὸ Β. πόλο ὁ ἥλιος φαίνεται ὅλο τὸ εἰκοσιτετράωρο κι ἔχουμε τὴν πολικὴ ἡμέρα, ἐνῶ στὸ Ν. Πόλο τὴν πολικὴ νύχτα.

Ἀπὸ τὴ θέση τοῦ θερινοῦ ἡλιοστασίου κι ἔπειτα ὁ ἥλιος ἀρχίζει, φαινομενικά, βέβαια, νὰ κινεῖται πρὸς τὸ Νότο καί στὶς 23 Σεπτεμβρίου βρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἰσημερινό, τότε ἔχουμε καί πάλι ἴση διάρκεια ἡμέρας καί νύχτας, **τὴ φθινοπωρινή ἰσημερία**. Μὲ τὴ φθινοπωρινή ἰσημερία στὸ βόρειο ἡμισφαίριο ἀρχίζει τὸ φθινόπωρο καί στὸ νότιο ἡ ἀνοιξη.

Στὶς 22 Δεκεμβρίου ὁ ἥλιος βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸν τροπικὸ τοῦ Αἰγόκερω (**χειμερινὸ ἡλιοστάσιο**). Ἔχουμε τὴ μεγαλύτερη νύχτα τοῦ ἔτους. Στὸ βόρειο ἡμισφαίριο ἀρχίζει ὁ χειμῶνας καί στὸ νότιο τὸ καλοκαίρι. Στὸ Ν. πόλο ὁ ἥλιος τώρα λάμπει ὅλο τὸ εἰκοσιτετράωρο κι ἔχουμε τὴν πολικὴ ἡμέρα. Ἡ πολικὴ ἡμέρα στὸ Ν. Πόλο διαρκεῖ 6 μῆνες, ἀπὸ τὴ φθινοπωρινὴ ὡς τὴν ἐαρινή ἰσημερία, ἐνῶ στὸ Β. Πόλο γιὰ τοὺς 6 αὐτοὺς μῆνες ἔχουμε τὴν πολικὴ νύχτα.

Ἀπὸ τὸ χειμερινὸ ἡλιοστάσιο κι ἔπειτα ὁ ἥλιος μετακινεῖται, φαινομενικά, πρὸς τὸ Βορρᾶ κι ὕστερ' ἀπὸ τρεῖς μῆνες βρίσκεται καί πάλι πάνω ἀπ' τὸν ἰσημερινό (ἐαρινή ἰσημερία). Ἔτσι ὁλοκληρώνεται ὁ κύκλος τοῦ ἔτους.

Νά μάθεις τίς έννοιες:

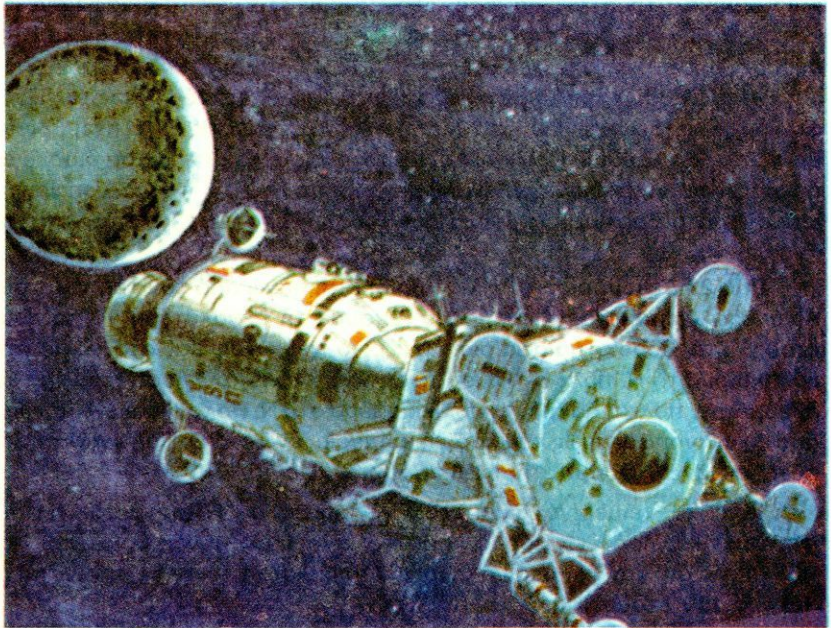
Έαρινή, φθινοπωρινή ίσημερία, θερινό, χειμερινό ήλιοστάσιο, πολική ήμερα, πολική νύχτα.

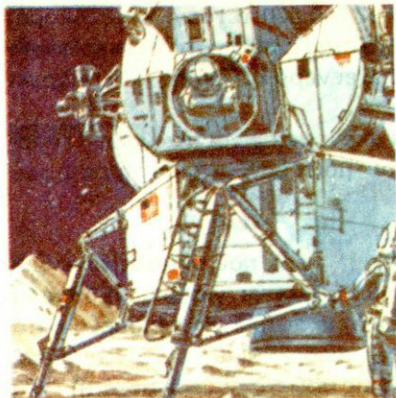
Νά σκεφτείς καί ν' άπαντήσεις:

1. Σέ τί είναι καλύτερο τό Γρηγοριανό άπό τό 'Ιουλιανό 'Ημερολόγιο.
2. Πότε καί γιατί έχουμε ίσημερία.
3. Γιατί δέν έχουν οί ήμέρες όλο τό χρόνο τήν ίδια διάρκεια.
4. Πώς εξηγείται τό ότι έχουμε τίς τέσσερις εποχές του έτους.

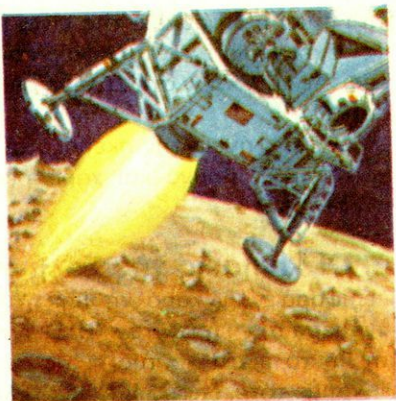
Η ΣΕΛΗΝΗ (τό φεγγάρι)

Προσελήνωση διαστημοπλοίου

Προσελήνωση διαστημοπλοίου

Άποσελήνωση διαστημοπλοίου

Έρωτήσεις

1. Έχετε παρατηρήσει τὰ σχήματα, πού παίρνει ἡ Σελήνη στὸν οὐράνιο θόλο;
2. Τί ξέρετε γιὰ τὴν προσεδάφιση ἀνθρώπου στὴ Σελήνη;
3. Τί παρατήρησαν οἱ ἀστροναῦτες, ὅταν βρέθηκαν σ' αὐτή;

1. Ἡ Σελήνη εἶναι ἓνα οὐράνιο σῶμα. Ἀπ' ὅλα τὰ οὐράνια σῶματα ἡ Σελήνη εἶναι τὸ πιό κοντινὸ στὴ Γῆ. Ἀπέχει ἀπὸ τὴ Γῆ 384.000 χιλιόμετρα περίπου. Ἡ ἀπόσταση αὐτὴ εἶναι πολὺ μικρὴ, ἂν τὴ συγκρίνουμε μὲ τεράστιες ἀποστάσεις τῶν ἄλλων οὐράνιων σωμάτων ἀπὸ τὴ Γῆ μέσα στὴν ἀπεραντωσὺν τοῦ σύμπαντος.

Μέχρι τὸ 1969, ὅ,τι ξέραμε γιὰ τὴ Σελήνη, τὸ εἶχαμε πληροφορηθεῖ ἀπὸ παρατηρήσεις, πού εἶχαν κάνει οἱ ἀστροναῦτες κατὰ τὴν περιφορὰ τους γύρω ἀπὸ τὴ Γῆ ἢ ἀπὸ φωτογραφίες, πού εἶχαν πάρει οἱ τεχνητοὶ δορυφόροι. Τὸ 1969 πάτησε τὸ πόδι του στὴ Σελήνη ὁ πρῶτος ἀνθρώπος καὶ γιὰ πρώτη φορά τὴ γνώρισε ἀπὸ κοντά. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔβλεπαν τὴ Γῆ οἱ ἀστροναῦτες, ὅπως βλέπουμε ἐμεῖς ἀπὸ τὴ Γῆ τὴ Σελήνη!

Ἡ Σελήνη μοιάζει σὲ τρία σημεῖα μὲ τὴ Γῆ: Ἔχει τὸ ἴδιο σχῆμα, δὲν ἔχει, ὅπως καὶ ἡ Γῆ, δικὴ της φῶς (φαίνεται φωτεινὴ, γιὰτὶ ἀνακλᾷ τὸ φῶς πού δέχεται ἀπὸ τὸν ἥλιο) καὶ ὁ στερεὸς φλοιὸς της ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἴδια περίπου ὑλικά, ἀπὸ τὰ ὅποια ἀποτελεῖται καὶ ὁ στερεὸς φλοιὸς τῆς Γῆς. Σὲ ὄγκο ὅμως ἡ Σελήνη εἶναι 50 φορές μικρότερη ἀπὸ

τή Γῆ καί ἡ ἐπιφάνειά της εἶναι μόνο 37.740.000 τετραγ. χιλμ. Ἀκόμα, δέν ἔχει γύρω της ἀτμόσφαιρα οὔτε θάλασσες πάνω στό στερεό φλοιό της. Ἀφοῦ λοιπόν στή Σελήνη δέν ὑπάρχει νερό καί ἀέρας, δέν ὑπάρχει καί ζωή.

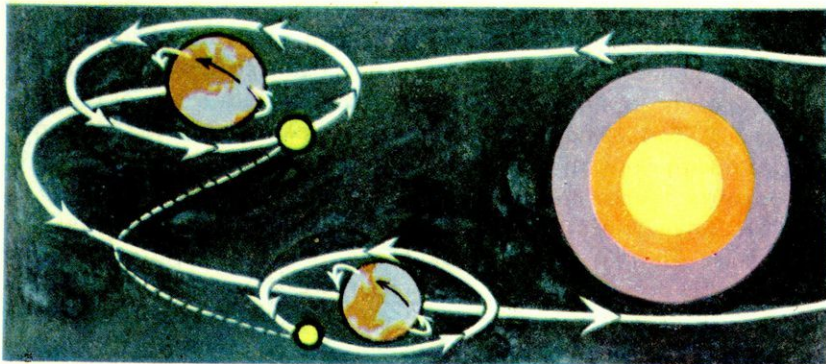
Ἡ ἐπιφάνειά της σκεπάζεται ἀπό σκόνη καί εἶναι ἀνώμαλη. Ὑπάρχουν πολλά βουνά καί χαράδρες, πού μοιάζουν μέ κρατῆρες ἡφαιστείων.

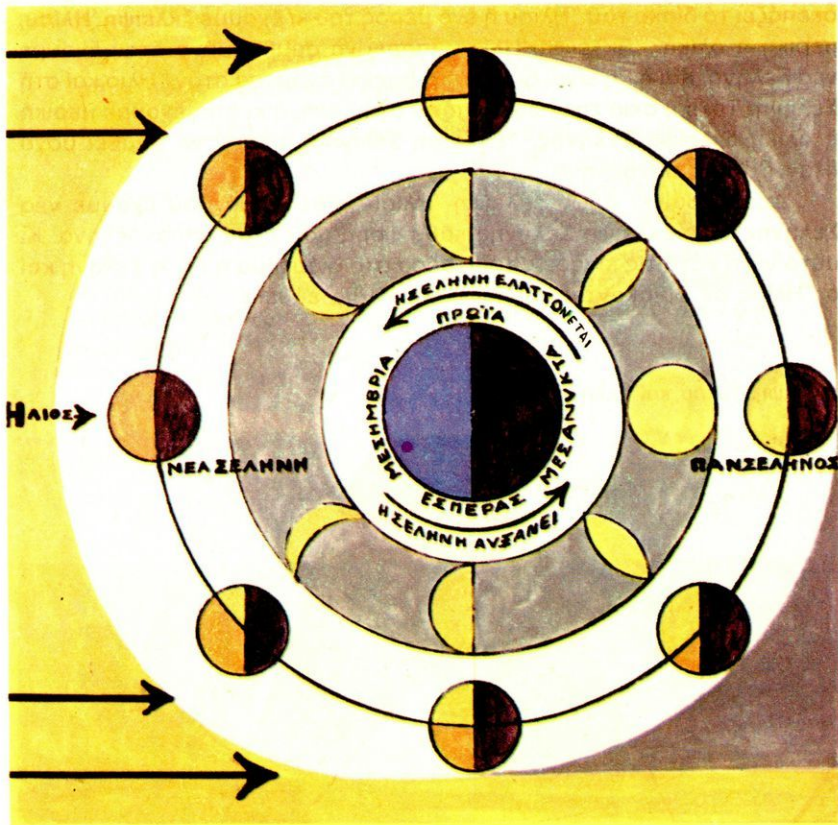
2. Οἱ κινήσεις τῆς Σελήνης. Κάθε φορά πού συμπληρώνει μιά περιφορά γύρω ἀπό τή Γῆ, ἡ **Σελήνη βρίσκεται γιά μιά ἐβδομάδα ἀνάμεσα στή Γῆ καί τόν ἥλιο.** Στό διάστημα αὐτό ἔχει γυρισμένο κατά τή Γῆ τό σκοτεινό της ἡμισφαίριο κι ἔτσι δέ φαίνεται στόν οὐρανό. Ἔχουμε τότε, ὅπως λέμε, **νέα Σελήνη.** Στίς πρώτες ἡμέρες μετά τή «νέα Σελήνη» βλέπουμε τή Σελήνη στόν οὐρανό σάν ἓνα φωτεινό **μηνίσκο** (ἓνα τόξο λεπτό στίς ἄκρες καί παχύτερο στή μέση). Ὁ μηνίσκος γίνεται ἔπειτα ἀπό 7 ἡμέρες καί 9 ὥρες ἓνα φωτεινό ἡμικύκλιο καί μεσουρανεῖ, ὅταν ὁ ἥλιος βασιλεύει (**πρῶτο τέταρτο**).

Ἡ Σελήνη ἀνατέλλει καί δύει (βασιλεύει) κάθε ἡμέρα 50 λεπτά ἀργότερα ἀπό τήν προηγούμενη. Ἔτσι, μετά ἀπό 7 ἡμέρες καί 9 ὥρες ἀνατέλλει, ὅταν ὁ ἥλιος δύει. Τώρα ὁμως φαίνεται σάν φωτεινός δίσκος, γιατί ἔχει γυρισμένο κατά τή Γῆ ὀλόκληρο τό φωτεινό του ἡμισφαίριο (**πανσέληνος**).

Ὅταν ἔχουμε πανσέληνο, ἡ **Γῆ βρίσκεται ἀνάμεσα στόν ἥλιο καί στή Σελήνη.** Ἀφοῦ περάσουν ἄλλες 7 ἡμέρες ἀπό τήν πανσέληνο, ἡ Σελήνη βγαίνει στόν ὀρίζοντα τά μεσάνυχτα καί φαίνεται πάλι σάν φωτεινό ἡμικύκλιο. Ἔχουμε τώρα τό **τελευταῖο τέταρτο**.

Οἱ κινήσεις τῆς Σελήνης

Φάση της Σελήνης

Άπό τή φάση αὐτή κι ὕστερα ἡ Σελήνη γίνεται καί πάλι προοδευτικά μηνίσκος, ὥσπου δέ φαίνεται πιά στόν οὐρανό. Ἔχουμε πάλι νέα Σελήνη.

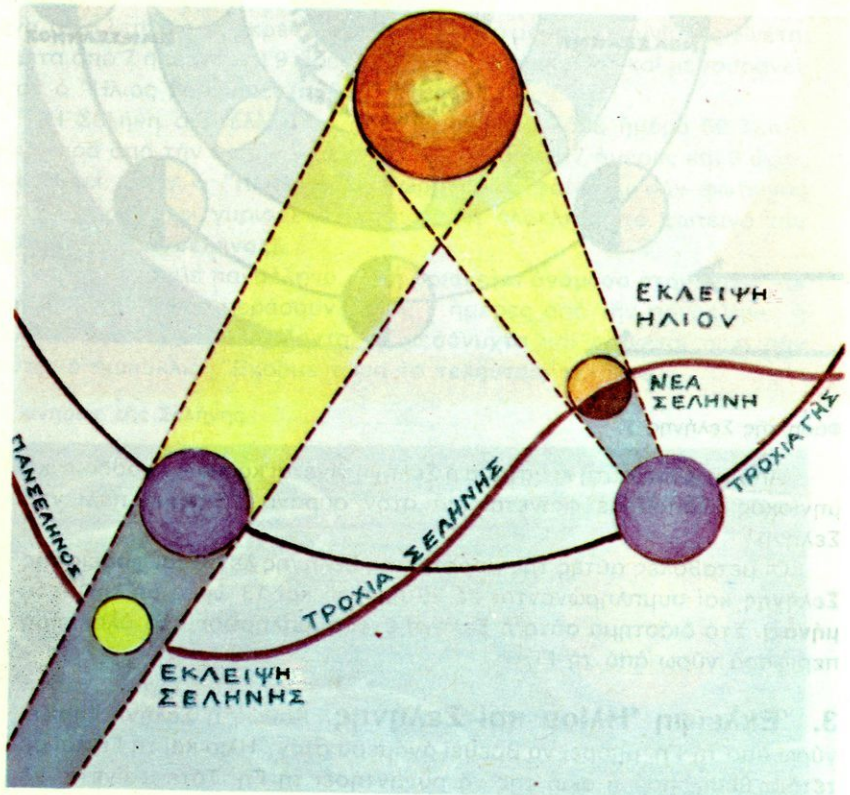
Οἱ μεταβολές αὐτές τῆς μορφῆς τῆς Σελήνης λέγονται **φάσεις τῆς Σελήνης** καί συμπληρώνονται σέ 29 ἡμέρες καί 13 ὥρες (**σεληνιακός μήνας**). Στό διάστημα αὐτό ἡ Σελήνη ἔχει συμπληρώσει μιά ὁλόκληρη περιφορά γύρω ἀπό τή Γῆ.

3. Ἐκλειψη Ἡλίου καί Σελήνης. Καθώς ἡ Σελήνη γυρίζει γύρω ἀπό τή Γῆ, μπορεῖ νά βρεθεῖ ἀνάμεσα στόν Ἡλιο καί τή Γῆ καί σέ τέτοια θέση, πού ἡ σκιά τῆς νά συναντήσῃ τή Γῆ. Τότε φαίνεται νά

σκεπάζει τό δίσκο του "Ήλιου ή ένα μέρος του κι έχουμε **έκλειψη Ήλιου**, μερική ή όλική. "Εκλειψη Ήλιου μπορεί νά συμβεί μόνο όταν έχουμε νέα Σελήνη. Καί ή Γη είναι δυνατό νά βρεθεί ανάμεσα στον "Ήλιο καί στή Σελήνη. Τότε ή σκιά της πέφτει πάνω στή Σελήνη κι έτσι έχουμε μερική ή όλική **έκλειψη Σελήνης**. "Εκλειψη Σελήνης μπορεί νά συμβεί μόνο όταν έχουμε πανσέληνο.

Δέ συμβαίνει όμως έκλειψη Ήλιου κάθε φορά πού έχουμε νέα Σελήνη, ούτε έκλειψη Σελήνης κάθε φορά πού έχουμε πανσέληνο. Κι αυτό γιατί κατά τίς κινήσεις τους μέσα στό διάστημα ή Γη, ή Σελήνη καί ό "Ήλιος δέ βρίσκονται συνήθως στήν ίδια εύθεια.

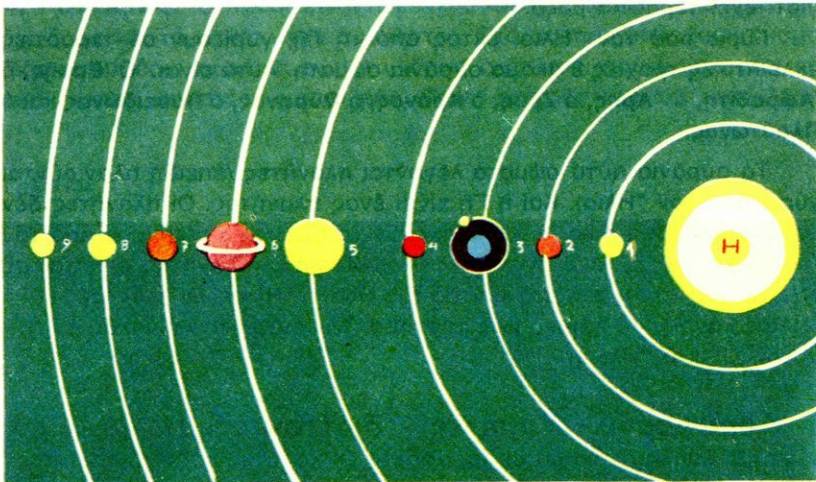
"Εκλειψη Ήλιου καί Σελήνης

Θά καταλάβεις καλύτερα τίς έννοιες του μαθήματος, αν απαντήσεις σωστά στις έρωτήσεις:

1. Γιατί δέν μπορεί νά υπάρχει ζωή στή Σελήνη;
2. Γιατί ή Σελήνη έχει πάντοτε τό ίδιο ήμισφαίριο γυρισμένο κατά τή Γή;
3. "Αν ή Σελήνη έχει νύχτα καί ήμέρα, πόσο διαρκεί τό ήμερονύχτιο;
4. Γιατί έχουμε έκλειψη 'Ηλιου μόνο όταν έχουμε νέα Σελήνη καί έκλειψη Σελήνης μόνο όταν έχουμε πανσέληνο;
5. "Αν κοντά στους άστροναύτες, πού μπορεί νά βρεθούν πάνω στή Σελήνη, έκραγει μιά βόμβα, θά άκούσουν τόν κρότο της;

ΤΟ ΗΛΙΑΚΟ ΜΑΣ ΣΥΣΤΗΜΑ

Παράσταση του 'Ηλιακού συστήματος μαζί με τούς Πλανήτες καί τούς δορυφόρους. 1. 'Ερμής 2. 'Αφροδίτη 3. Γή 4. 'Αρης 5. Ζεύς 6. Κρόνος 7. Ουρανός 8. Ποσειδώνας 9. Πλούτωνας

1. 'Ο "Ήλιος. 'Ο "Ήλιος είναι μιά τεράστια σφαίρα. Είναι τόσο μεγάλος, πού, αν θέλαμε νά κάνουμε έναν "Ήλιο, θά χρειαζόταν νά

πάροουμε τή Γῆ 1.300.000 φορές! Ὁ ἥλιος βρίσκεται σέ διάπυρη κατάσταση κι ἐπειδή ἔχει μεγάλη θερμοκρασία καί μέγεθος στέλνει πρὸς ὅλες τίς κατευθύνσεις φῶς καί τεράστια ποσότητα θερμότητας. Γιά τόν ἄνθρωπο ὁ ἥλιος εἶναι τό σπουδαιότερο οὐράνιο σῶμα, γιατί χωρίς τό φῶς καί τή θερμότητά του δέ θά ὑπῆρχε ζωὴ πάνω στή Γῆ.

Ἀπό τή Γῆ ἀπέχει ὁ ἥλιος 150 ἑκατομμύρια χιλιόμετρα! Γιά νά μετροῦμε τίς ἀποστάσεις στό διάστημα, ἐπειδὴ εἶναι τεράστιες, παίρνουμε σάν μονάδα μετρήσεως τήν ταχύτητα τοῦ φωτός, πού εἶναι 300.000 χιλιόμετρα στό δευτερόλεπτο. Ἔτσι, ὁ ἥλιος ἀπέχει ἀπὸ τή Γῆ 500" φωτός, (8' καί 20") γιατί τόσο χρόνο χρειάζεται τό φῶς του, γιά νά φτάσει στή Γῆ. Καί νά σκεφτεῖ κανένας πῶς ὑπάρχουν οὐράνια σῶματα, πού ἀπέχουν ἀπὸ τή Γῆ ἑκατομμύρια ἔτη φωτός!

2. Ὁ ἥλιος εἶναι τό κέντρο τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος. Ὁ ἥλιος κινεῖται γύρω ἀπὸ τόν ἄξονά του, δέν κινεῖται ὅμως γύρω ἀπὸ ἄλλα οὐράνια σῶματα. Ἐλκει τή Γῆ καί ἄλλα οὐράνια σῶματα καί τὰ ἀναγκάζει νά γυρίζουν συνεχῶς γύρω του σέ ἐκλειπτικές τροχιές, γιατί ἔχει τεράστια μάζα.

Γύρω ἀπὸ τόν ἥλιο, ἐκτός ἀπὸ τή Γῆ, γυρίζουν σέ τεράστιες ἐκλειπτικές τροχιές 8 ἀκόμα οὐράνια σῶματα. Αὐτά εἶναι: Ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἄρης, ὁ Ζεὺς, ὁ Κρόνος, ὁ Οὐρανός, ὁ Ποσειδῶνας καί ὁ Πλούτωνας.

Τά οὐράνια αὐτά σῶματα λέγονται **πλανῆτες** (ἐπειδὴ πλανιοῦνται γύρω ἀπὸ τόν ἥλιο). Καί ἡ Γῆ εἶναι ἓνας πλανῆτης. Οἱ πλανῆτες δέν ἔχουν δικό τους φῶς, ἀλλά ἀνακλοῦν τό φῶς, πού παίρνουν ἀπὸ τόν ἥλιο, καί γι' αὐτό φαίνονται φωτεινοί. Κάθε πλανῆτης κινεῖται σέ τροχιά ἐλλειπτική πού στό κέντρο της εἶναι ὁ ἥλιος. Οἱ πλανῆτες καί ὁ ἥλιος κάνουν τό **ἡλιακό μας σύστημα**. Τό κέντρο τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος εἶναι ὁ ἥλιος.

3. Δορυφόροι - Κομήτες - διάττοντες. Στό ἡλιακό μας σύστημα ἀνήκουν ἀκόμα οἱ δορυφόροι, οἱ κομήτες καί οἱ διάττοντες.

Γύρω ἀπὸ μερικούς πλανῆτες κινοῦνται καί ἄλλα μικρότερα οὐράνια σῶματα, **οἱ δορυφόροι**. Δορυφόρος τῆς Γῆς εἶναι ἡ Σελήνη. Οἱ δορυφόροι γυρίζουν γύρω ἀπὸ τόν ἄξονά τους, κινοῦνται γύρω ἀπὸ τόν πλανῆτη, στόν ὅποιο ἀνήκουν, καί τόν ἀκολουθοῦν στήν περιφορά του γύρω ἀπὸ τόν ἥλιο. Μερικοὶ πλανῆτες ἔχουν δυὸ ἢ καί περισσότερους δορυφόρους. Ὁ Ζεὺς ἔχει 11.

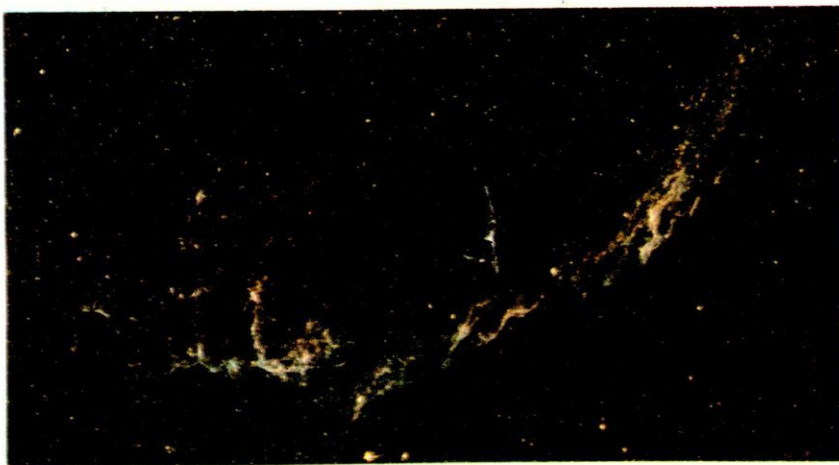

Οί **κομήτες** είναι ουράνια σώματα, πού εμφανίζονται στόν ουρανό μέ νεφελώδη ὄψη καί σέ ἀραιά χρονικά διαστήματα. Κινούνται γύρω ἀπό τόν "Ἡλιο σέ μεγάλες ἐκλειπτικές τροχιές καί ὅταν τόν πλησιάσουν, ἕνα μέρος τους, ἀπό τή μεγάλη θερμότητα τοῦ "Ἡλιου, ἐξαερώνεται κι ἔτσι τά ἀέρια σχηματίζουν μεγάλη φωτεινή οὐρά. Περίφημος εἶναι ὁ κομήτης τοῦ Χάλεϋ, πού φάνηκε στόν οὐρανό τό 1910 καί προξένησε, ἐπειδή εἶχε μεγάλη λαμπρότητα καί μακριά οὐρά, μεγάλη ἐντύπωση καί φόβο στούς ἀνθρώπους. Κομήτης τοῦ Χάλεϋ ἐμφανίζεται κάθε 74 χρόνια περίπου. Τό 1974 ἐμφανίστηκε ὁ κομήτης Κόχουτεκ.

Τό καλοκαίρι καί συνήθως κατά τό Βορρᾶ βλέπουμε στόν οὐρανό φωτεινές γραμμές, πού διαγράφουν τόξο κι ἐξαφανίζονται γρήγορα. Εἶναι οἱ **διάττοντες** ἀστέρες. Οἱ διάττοντες εἶναι μικρά ουράνια σώματα, πού ὅταν πλησιάσουν τή Γῆ καί μποῦν μέ μεγάλη ταχύτητα στήν ἀτμόσφαιρά της ἀπό τήν τριβή θερμαίνονται, ἀνάβουν κι ἐξαερώνονται. "Αν εἶναι μεγάλοι, τά ὑπολείμματά τους πέφτουν στή Γῆ καί λέγονται **μετεωρίτες**.

4. Γαλαξίες. Ὁ "Ἡλιος εἶναι τό κέντρο τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος, ὄχι ὅμως καί τό κέντρο τοῦ σύμπαντος. Στό σύμπαν υπάρχουν ἀκόμη δισεκατομμύρια ουράνια σώματα, ὅπως ὁ "Ἡλιος, πού βρίσκονται σέ ἀσύλληπτες ἀποστάσεις ἀπό μᾶς. Τούς ἀστέρες αὐτούς τούς λέμε

Γαλαξίας

άπλανεις, γιατί, έτσι όπως βρίσκονται σε τεράστια απόσταση από μās, φαίνονται πώς δέν κινούνται. Οί άπλανεις άστέρες έχουν δικό τους φώς, γιατί βρίσκονται σε διάπυρη κατάσταση. Οί περισσότεροι έχουν τό μέγεθος του δικου μας "Ηλιου, υπάρχουν όμως και άλλοι πολύ μεγαλύτεροι άπ' αυτόν (Λαμπαδίας κ.ά.)

Οί άπλανεις άστέρες φαίνονται στον ουρανό, γιατί είναι λαμπρότεροι άπό τά άλλα άστέρια και δέν αλλάζουν θέση. Τά άστέρια της Μ. "Αρκτου είναι λ.χ. άπλανεις άστέρες. 'Ο πλησιέστερος σ' έμάς άπλανής άστέρας απέχει άπό τή Γη 43 δισεκατομμύρια χιλιόμετρα!

'Ο "Ηλιος, οί πλανήτες του ήλιακου μας συστήματος και οί άπλανεις άστέρες ανήκουν στο σύστημα των άστέρων του **Γαλαξία**. 'Ο Γαλαξίας άποτελείται άπό δισεκατομμύρια άστέρες και φαίνεται τή νύχτα στον ουρανό σαν φωτεινή άργυροκέντητη ζώνη.

'Ο δικός μας Γαλαξίας δέν είναι ό μοναδικός στο σύμπαν. Οί αστρονόμοι έχουν ανακαλύψει 10.000 περίπου Γαλαξίες!

Τό σύμπαν λοιπόν είναι άπειρο, άσύλληπτο για τό νοū κι άπλησίαστο για τόν άνθρωπο. Αυτό τό σύμπαν μέ τή μυστηριακή άπεραντοσύνη του δείχνει τό μεγαλείο της Δημιουργίας!

Νά σκεφτείς και ν' άπαντήσεις:

1. Ποιοί είναι οί πλανήτες του ήλιακου μας συστήματος.	3. Σε τί διαφέρουν οί πλανήτες άπό τούς άπλανεις άστέρες.
2. Γιατί ή Γη και οί πλανήτες κινούνται γύρω άπό τόν "Ηλιο.	4. Γιατί οί δορυφόροι είναι πάντοτε μικρότεροι άπό τόν πλανήτη, γύρω άπ' τόν όποιο γυρίζουν.

'Ανακεφαλαίωση

'Η εικόνα του σύμπαντος:

'Η Γη έχει σχήμα σφαιρικό. Σε 24 ώρες κινείται γύρω άπό τόν άξονά της και σ' ένα έτος γύρω άπό τόν "Ηλιο.

'Η Σελήνη είναι δορυφόρος της Γης. Κινείται σε 29 ήμέρες και 13 ώρες γύρω άπό τόν άξονά της και στον ίδιο χρόνο γύρω άπό τή

Γῆ. Ἡ Σελήνη συνοδεύει τὴ Γῆ στὴν περιφορά της γύρω ἀπὸ τὸν Ἥλιο.

Γύρω ἀπὸ τὸν Ἥλιο κινοῦνται σὲ ἑλλειπτικές τροχιές 9 πλανῆτες. Ὁ Ἥλιος, οἱ πλανῆτες, οἱ δορυφόροι, οἱ κομηῆτες καὶ οἱ διάττοντες ἀποτελοῦν τὸ ἡλιακὸ μας σύστημα. Κέντρο τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος εἶναι ὁ Ἥλιος.

Ἐκτός ἀπὸ τὸν Ἥλιο, ὑπάρχουν δισεκατομμύρια ἀπλανεῖς ἀστέρες. Οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες εἶναι ἡλιοὶ τοῦ σύμπαντος καὶ σχηματίζουν τὸ Γαλαξία.

Ὁ δικὸς μας Γαλαξίας εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς Γαλαξίες τοῦ σύμπαντος!

Τὸ σύμπαν εἶναι ἄπειρο, δηλ. χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος!

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

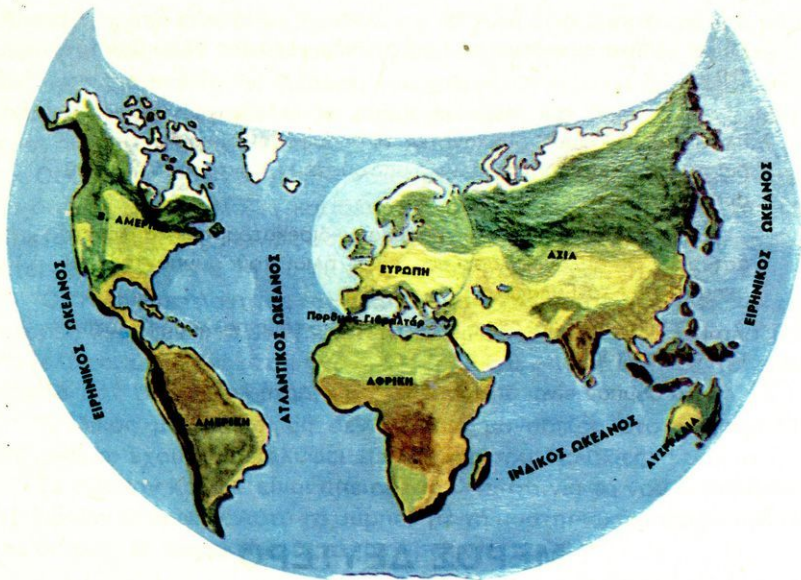
ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η ΕΥΡΩΠΗ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ἔργασίες

1. Νά βρεῖτε στὴν ὑδρόγειο σφαῖρα: α) σὲ ποῖο ἡμισφαίριο καὶ σὲ ποιά ζώνη τῆς Γῆς βρίσκεται ἡ Εὐρώπη.
β) τὴ θέση τῆς Εὐρώπης σὲ σχέση μὲ τίς ἄλλες ἠπείρους.
2. Νά δείξετε στό χάρτη: α) πῶς γίνεται ὁ φυσικὸς διαχωρισμὸς τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τίς ἄλλες ἠπείρους.
β) Νά παρατηρήσετε τὴ μορφή τοῦ ἐδάφους τῆς Εὐρώπης καὶ νά βρεῖτε τὰ σπουδαιότερα γεωγραφικὰ στοιχεῖα (χερσονήσους, θάλασσες, βουνά, πεδιάδες, ποτάμια κτλ.).

‘Η θέση τής Εύρώπης στήν ‘Υφήλιο

1. Θέση και σύνορα τής Εύρώπης. ‘Η Εύρώπη βρίσκεται στό βόρειο ήμισφαίριο τής Γής πρός τά δυτικά τής ‘Ασίας. ‘Αποτελεί φυσική συνέχεια τής ήπειρου αούτης. (Παλιότερα Εύρώπη καί ‘Ασία όνομάζονταν μαζί **Εύρασία**). Είναι όμως ξεχωριστή ήπειρος, γιατί διαφέρει από τήν ‘Ασία στά φυσικά χαρακτηριστικά, στούς κατοίκους καί τόν πολιτισμό τους.

Στά νότια χωρίζει τήν Εύρώπη απ’ τήν ‘Αφρική ή **Μεσόγειος Θάλασσα** καί στά δυτικά ό **‘Ατλαντικός ‘Ωκεανός** απ’ τήν **‘Αμερική**. Στά βόρεια βρέχεται από τό **Β. παγωμένο ‘Ωκεανό**. Τά σύνορά της μέ τήν ‘Ασία είναι τά **Ουράλια όρη**, ό **Ουράλης ποταμός**, ό **Καύκασος**, ή **Κασπία θάλασσα**, ό **Εύξεινος πόντος**, ό **Βόσπορος**, ή **Προποντίδα** καί ό **‘Ελλησπόντος**.

‘Η Εύρώπη έχει **έκταση** 10.500.000 τετ. χλμ. Είναι δηλ. μικρότερη από τήν ‘Ασία, τήν ‘Αμερική καί τήν ‘Αφρική, αλλά μεγαλύτερη από τήν ‘Ωκεανία.

2. Γεωφυσική εξέταση. “Όπως βλέπουμε στό χάρτη, ή Εύρώπη παρουσιάζει, περισσότερο από κάθε άλλη ήπειρο, πλούσιο θαλάσσιο

διαμελισμό, δηλ. έχει δαντελωτές άκτές, πολλούς κόλπους, χερσονήσους νησιά και πορθμούς.

Στό νότιο τμήμα της Εύρώπης και στή Μεσόγειο θάλασσα σχηματίζονται τρεις μεγάλες χερσόνησοι: ή **Ίβηρική**, πού χωρίζεται από τήν Άφρική μέ τόν πορθμό του **Γιβραλτάρ**, ή **Ίταλική** και ή **Βαλκανική** χερσόνησος. Στή Μεσόγειο θάλασσα υπάρχουν μεγάλα νησιά, όπως είναι ή **Σικελία**, ή **Σαρδηνία**, ή **Κορσική**, οί **Βαlearίδες**, ή **Κρήτη**, πού είναι και τό νοτιότερο τμήμα της Εύρώπης, καθώς και πολυάριθμα μικρά.

Στά δυτικά ό πορθμός του Γιβραλτάρ επιτρέπει νά συγκοινωνεί ή Μεσόγειος Θάλασσα μέ τόν Άτλαντικό Όκεανό. Στά βορειοανατολικά τά Δαρδανέλλια, ή Προποντίδα κι ό Βόσπορος μέ τόν Εύξεινο Πόντο. Στόν Εύξεινο Πόντο σχηματίζεται ή **Άζοφική θάλασσα** και ή χερσόνησος της **Κριμαίας**.

Ή **βόρειος θάλασσα**, πού βρίσκεται στά βορειοανατολικά τών Βρετανικών νησιών, μέ τά στενά του **Σκαγεράκη** και **Κατεγάτη**, ένώνεται μέ τή **Βαλτική** θάλασσα, πού προχωρεί βαθιά στήν ξηρά και διακλαδίζεται στόν κόλπο της **Ρίγας** και τούς κόλπους **Φινικό** και **Βοθνικό**, πού τό χειμώνα είναι παγωμένοι. Έδω σχηματίζονται: ή χερσόνησος της **Γιουτλάνδης (Δανίας)** και ή μεγάλη **Σκανδιναβική χερσόνησος**. Και οί δυό έχουν πλουσιότατο θαλάσσιο διαμελισμό.

Ή Επίσης στό Β. Παγωμένο ώκεανό ή **Θάλασσα του Μπάρεντς** προχωρεί στήν ξηρά και σχηματίζει τή **Λευκή θάλασσα**, ή όποία άπ' τό Σεπτέμβριο ως τόν Ίούνιο είναι παγωμένη.

Τό έδαφος της Εύρώπης παρουσιάζει πολλές αντίθέσεις.

Τό νότιο τμήμα είναι μεγαλύτερο σε όγκο και όρεινό. Ή όροσειρά τών **Άλπεων**, μέ ψηλότερη κορυφή τό **Λευκό όρος** (4.810 μ.), σχηματίζει τόν κεντρικό όρεινό κορμό, πού προς τά νότια συνεχίζεται μέ τά **Άπέννινα όρη** στήν Ίταλική χερσόνησο και τίς **Διναρικές Άλπεις** προς τά νοτιοανατολικά. Οί Διναρικές Άλπεις προχωρούν προς τά νότια και σχηματίζουν τήν όροσειρά της **Πίνδου**, πού τελειώνει στα βουνά της Κρήτης, ένω νοτιοανατολικά, μέ μία άλλη τους διακλάδωση, σχηματίζουν τήν όροσειρά του **Αΐμου** και της **Ροδόπης**.

Οί Άλπεις ένώνονται στα ανατολικά μέ τά βουνά της Τσεχοσλοβακίας, μέ τά **Καρπάθια όρη** και αυτά κατά τά νότια μέ τίς **Τρανσυλβανικές Άλπεις**.

Ή Ίβηρική χερσόνησος σκεπάζεται επίσης από μεγάλες όροσειρές, όπως είναι τά **Πυρηναία όρη**, τά **Κανταβρυγικά**, τά **Καστιλλιανά όρη**, τά **Σιέρρα Μορένα** και **Σιέρρα Νεβάδα**.

Ἐνάντια στα ὄρη αὐτά κυλοῦν ἀρκετοὶ ποταμοί, **Τάγυς**, **Ἐβρος** κ.ἄ. καὶ σχηματίζονται πολλὲς κοιλάδες.

Στὶς ἄλπεις ἔχουν τὶς πηγές τους μεγάλοι ποταμοί, ὅπως ὁ **Πάδος** καὶ ὁ **Ροδανός**, πού χύνονται στὴ Μεσόγειο θάλασσα, ὁ **Δούναβης**, πού χύνεται στὸν Εὐξεῖνο πόντο, ὁ **Ρήνος**, ὁ **Βέζερ**, ὁ **Ἐλβας** καὶ ὁ **Ὀντερ**, πού χύνονται στὴ Βόρειο Θάλασσα καὶ στὴ Βαλτική Θάλασσα, καθὼς καὶ πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι. Μεγάλες κοιλάδες εἶναι τοῦ **Πάδου** στὴν Ἰταλία καὶ τοῦ **Δούναβη** στὴ Γιουγκοσλαβία, τὴν Οὐγγαρία, τὴν Ρουμανία καὶ τὴ Βουλγαρία.

Τὸ βόρειο τμῆμα τῆς Εὐρώπης κλείνει μὲ τὶς **Σκανδιναβικὲς Ἄλπεις**. Ἐνῶ ἕνα ἐπίσης μεγάλο μέρος του εἶναι πεδινό. Ἐδῶ ὑπάρχουν οἱ μεγαλύτερες λίμνες τῆς Εὐρώπης, ἡ **Λαντόγκα**, ἡ **Ὀνέγκα**, καὶ πολυάριθμες ἄλλες μικρότερες.

Τὸ δυτικὸ τμῆμα τῆς Εὐρώπης εἶναι περισσότερο πεδινό, μὲ χαμηλά βουνά, πλούσιο θαλάσσιο διαμελισμὸ καὶ πολλὰ νησιά. Τὸ ἀνατολικὸ εἶναι μιὰ ἀπέραντη πεδιάδα, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὴ Γερμανία καὶ φτάνει ὡς τὰ **Οὐράλια**. Στὴν Ἄν. Εὐρώπη ὑπάρχουν μεγάλα ποτάμια, ὅπως ὁ **Βόλγας**, ὁ **Οὐράλης**, πού χύνονται στὴν Κασπία θάλασσα, ὁ **Δνειπερος** καὶ ὁ **Δνειστερος**, πού χύνονται στὸν Εὐξεῖνο Πόντο καὶ ὁ **Πετσόρα**, ὁ **Ντβίνα**, ὁ **Ὀνέγκα** καὶ πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι, πού χύνονται στὸ Β. Παγωμένο Ὦκεανό.

Ἄσκηση: Νὰ ἰχνογραφήσετε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης.

3. Κλίμα. Τὸ γεωγραφικὸ πλάτος, οἱ θάλασσες, τὸ θερμὸ ρεῦμα τοῦ **κόλπου τοῦ Μεξικοῦ**, ὁ θαλάσσιος καὶ ὁ κάθετος διαμελισμὸς καὶ οἱ ἄνεμοι εἶναι οἱ βασικοὶ παράγοντες, πού ἐπηρεάζουν τὸ κλίμα τῆς Εὐρώπης. Ἔτσι, ἡ Εὐρώπη ἔχει ἀρκετὰ μεγάλη ποικιλία κλίματος.

Ἡ Εὐρώπη βρίσκεται στὴ βόρεια εὐκρατὴ ζώνη καὶ ἔτσι εἶναι φυσικὸ νὰ ἔχει κλίμα γενικὰ εὐκρατο. Οἱ νότιες περιοχές της, πού βρίσκονται σχετικὰ κοντὰ στὸν Ἰσημερινό, ἔχουν κλίμα θερμότερο ἀπὸ ἐκεῖνες πού βρίσκονται βορειότερα.

Οἱ χώρες, πού βρίσκονται γύρω ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα, ἔχουν κλίμα **μεσογειακό**. Σὲ μερικές περιοχές τὰ ψηλά ὄρη δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ κλίμα αὐτὸ καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἠπείρου. Στὶς χώρες μὲ μεσογειακὸ κλίμα δὲν ὑπάρχουν πολλὰ καὶ μεγάλα δάση. Χαρακτηριστικὰ φυτὰ στὶς χώρες αὐτές εἶναι ἡ ἐλιά, τὸ πεῦκο, τὰ ἐσπεριδοειδῆ καὶ ἀπὸ τὰ ἄγρια ζῶα οἱ λύκοι, οἱ ἀλεπούδες, τὰ τσακάλια καὶ πολλὰ εἶδη ἀπὸ ἔρπετά.

Παραστατικός χάρτης του κλίματος της Εύρωπης

Οι δυτικές περιοχές της Εύρωπης, από τὰ παράλια τῆς Πορτογαλίας ὡς καὶ τὶς ἀκτὲς τῆς Νορβηγίας καὶ τὰ Βρετανικά νησιά, ἔχουν κλίμα **ὠκεάνιο**. Τὸ κλίμα αὐτὸ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ θερμὸ θαλάσσιο ρεῦμα τοῦ **Κόλπου τοῦ Μεξικοῦ** (Γκόλφ-στρήμ) καὶ ἀπὸ τοὺς ὑγροὺς δυτικούς ἀνέμους. Ἐδῶ οἱ βροχές, σ' ὅλες τὶς ἐποχές τοῦ ἔτους, εἶναι συχνές καὶ ἡ βλάστηση πλούσια. Τὰ χωράφια δὲ χρειάζεται νὰ ποτίζονται, ὅπως γίνεταὶ στὴν Πατρίδα μας καὶ σ' ὅλη τὴ νότια Εὐρώπη. Στὶς περιοχές αὐτές υπάρχουν πολλὰ δάση καὶ λιβάδια, πού εἶναι κατάλληλα γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς κτηνοτροφίας.

Τὰ ὄρη τῆς Ἰβηρικής ἠερσονήσου, οἱ Κεντρικὲς ἝΑλπεις καὶ οἱ Σκανδιναβικὲς ἝΑλπεις δὲν ἀφήνουν τοὺς δυτικούς ὑγροὺς ἀνέμους νὰ

προχωρήσουν στην Κεντρική Ευρώπη. Έδω τό κλίμα είναι μετριασμένο ήπειρωτικό, ενώ όσο προχωρούμε προς τ' ανατολικά, γίνεται καθαρά **ήπειρωτικό**. Τό κλίμα έδω επηρεάζεται πολύ από τούς βόρειους ψυχρούς άνέμους. Καί σ' αυτές τίς περιοχές υπάρχουν πολλά δάση καί ποικιλία από ζώα, όπως άρκοϋδες, λύκοι, έλάφια, τρωκτικά καί άλλα.

Τά βόρεια παράλια τής Ευρώπης καί ή 'Ισλανδία έχουν κλίμα **πολικό**. Στίς περιοχές αυτές συναντούμε τήν **τούνδρα** έκταση, όπου φυτρώνουν κυρίως βρύα καί λειχήνες καί ζούν τάρανδοι, ή λευκή άρκούδα καί ή φώκια. Λίγο νοτιότερα άπλώνεται ή **τάιγκα**, στήν όποία υπάρχουν πολύ μεγάλα δάση από κωνοφόρα δέντρα.

Τό κλίμα τής Ευρώπης είναι εύνοϊκό, γιά νά ζήσει ό άνθρωπος. Αύτός είναι κι ένας από τούς λόγους, γιά τούς όποιους στήν Ευρώπη παρουσιάστηκε καί ή μεγαλύτερη ανθρώπινη δραστηριότητα.

4. Φυσική διαίρεση τής Ευρώπης. 'Η Ευρώπη χωρίζεται σε πέντε φυσικές περιοχές, πού διαφέρουν μεταξύ τους στό κλίμα καί στή μορφή του έδάφους. Οί περιοχές αυτές είναι οί έξης: 1. **Νότια Ευρώπη**, 2. **Δυτική Ευρώπη**, 3. **Κεντρική Ευρώπη**, 4. **Βόρεια Ευρώπη** καί 5. **'Ανατολική Ευρώπη**. (Παρατηρήστε στό χάρτη τίς φυσικές περιοχές τής Ευρώπης καί τά κράτη, πού ανήκουν σ' αυτές).

5. Πολιτιστική καί οικονομική εξέταση. Οί κάτοικοι τής Ευρώπης ανήκουν στή λευκή φυλή. 'Η φυλή αυτή έζησε κι έδρασε κυρίως στήν Ευρώπη καί άπ' αυτή, κατά τούς νεώτερους χρόνους, εξαπλώθηκε στήν 'Αμερική καί τίς άλλες ήπείρους.

Στήν Ευρώπη ό άνθρωπος προόδευσε, όσο σε κανένα άλλο μέρος τής Γης, καί σ' αυτή διαδραματίστηκαν τά σπουδαιότερα γεγονότα στήν ιστορία τής ανθρωπότητας.

'Η πρόοδος τής Ευρώπης στηρίχτηκε στον άρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Μέ βάση τίς άξίες καί τά πρώτα έπιστημονικά έπιτεύγματα του άρχαίου ελληνικού πολιτισμού οί Ευρωπαίοι δημιούργησαν τό **δυτικό πολιτισμό**. Στούς νεώτερους χρόνους οί Ευρωπαίοι προόδευσαν τόσο πολύ, πού ή Ευρώπη έγινε **τό πνευματικό καί οικονομικό κέντρο του κόσμου**. Τά Γράμματα, οί Καλές Τέχνες καί οί 'Επιστήμες αναπτύχτηκαν σε μεγάλο βαθμό.

Μερικές χώρες τής Ευρώπης είναι σήμερα από τίς περισσότερο βιομηχανικές του κόσμου. 'Η βιομηχανία, ή γεωργία, ή κτηνοτροφία, τό έμπόριο, ή ναυτιλία καί ή συγκοινωνία στήν Ευρώπη είναι πολύ αναπτυγμένες. Οί σπουδαιότερες πλουτοπαραγωγικές πηγές της είναι ή

Πρίν μάθεις τή γεωγραφία τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης πρέπει νά ξέρεις καλά τά ἑξῆς:

1. α) Ποιά εἰκόνα παρουσιάζει τό ἀνάγλυφο τοῦ ἐδάφους τῆς Εὐρώπης.
β) Τά σπουδαιότερα βουνά, πεδιάδες, ποτάμια, θάλασσες, χερσονήσους, λίμνες καί νησιά τῆς.
2. α) Τί εἶναι κάθετος καί τί θαλάσσιος διαμελισμός, κλίμα, ρεῦμα τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ.
β) Ποιές εἶναι οἱ ζῶνες κλίματος τῆς Εὐρώπης καί ἀπό τί ἐπηρεάζεται τό κάθε εἶδος κλίματος.
γ) Ποιές διαφορές ὑπάρχουν ἀνάμεσα στό μεσογειακό, τό ὠκεάνιο καί τό ἠπειρωτικό κλίμα.
δ) Γιατί οἱ μεγαλύτεροι ποταμοί τῆς Εὐρώπης βρίσκονται στή Δυτική, τήν Κεντρική καί τήν Ἀνατολική Εὐρώπη.
3. Ποιοί πορθμοί τῆς Εὐρώπης ἔχουν μεγάλη σημασία γιά τή συγκοινωνία.

I. ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

Κράτη νότιας Εὐρώπης

Παρατήρηση στό χάρτη

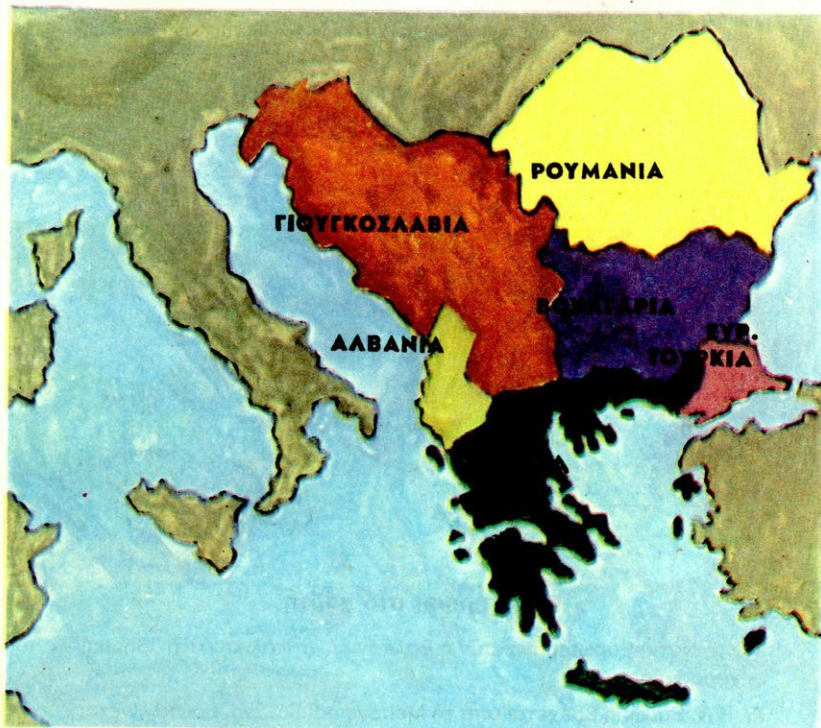
1. Στή Νότια Εὐρώπη ἀνήκουν ἡ Βαλκανική, ἡ Ἰταλική καί ἡ Ἰβηρική χερσόνησος.
2. Ἡ Ν. Εὐρώπη βρέχεται ἀπό τή Μεσόγειο θάλασσα. πού κλείνεται

όλογυρα από τη Β. Ἀφρική, τή Δυτ. Ἀσία καί τή Ν. Εὐρώπη.

3. Ἡ Μεσόγειος θάλασσα ἔχει ἐξόδους πρὸς τόν Ἀτλαντικό ὠκεανό, τόν Ἰνδικό ὠκεανό καί τόν Εὐξεινο πόντο.
4. Ἡ Ν. Εὐρώπη εἶναι ἡ ὄρεινὴ κυρίως περιοχὴ τῆς Εὐρώπης.
5. Γύρω ἀπὸ τὴ Μεσόγειο ὑπάρχουν οἱ χώρες, στὶς ὁποῖες ἔχουν ἀκμάσει οἱ σπουδαιότεροι πολιτισμοὶ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος.

A. ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Κράτη τῆς βαλκανικῆς χερσονήσου

Έργασίες

Παρατηρήστε στο χάρτη:

1. Ποιές θάλασσες βρέχουν τή Βαλκανική χερσόνησο.
2. Ποιά είναι ή γεωγραφική θέση της στην Εύρώπη.
3. Ποιά είναι τά κράτη τής Βαλκανικής χερσονήσου.
4. Ποιά είναι ή γεωγραφική θέση τής Έλλάδας στή Βαλκανική χερσόνησο.

1. Η ΕΛΛΑΔΑ

Έκταση: 131.944 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 8.768.641 κ.

Άθήνα

Έργασίες

1. Νά βρεΐτε ποιά θέση έχει ή Έλλάδα στήν ύδρόγειο σφαίρα καί ποιά στήν Εύρώπη σέ σχέση μέ τήν Άσία καί τήν Άφρική.
2. Νά δείξετε στό χάρτη τίς χώρες, πού συνορεύουν μέ τήν Έλλάδα, καί τίς θάλασσες, πού τή βρέχουν.
3. Νά παρατηρήσετε τά φυσικά χαρακτηριστικά τής χώρας καί νά δείξετε τά ὄρη, τά ποτάμια, τίς πεδιάδες, τούς κόλπους, τίς χερσονήσους, τούς πορθμούς καί τά νησιά τής.

ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

1. Ἡ Έλλάδα βρίσκεται σέ σπουδαία γεωγραφική θέση. Ἡ Έλλάδα δέν είναι μεγάλη χώρα. Ἐχει ὅμως μεγάλη σημασία γιατί βρίσκεται στό χώρο ἐκεῖνο τής Εύρώπης πού δυό μεγάλες ἡπειροί, ἡ Άσία καί ἡ Άφρική, πλησιάζουν ἡ μιὰ τήν ἄλλη.

Στό θαλάσσιο χώρο τής Έλλάδας διασταυρώνονται, ἀκόμα, θαλάσσιοι δρόμοι, πού ἔχουν μεγάλη σημασία γιά τήν παγκόσμια συγκοινωνία καί τίς μεταφορές. Ὁ ἕνας τους πού συνδέει τήν Εύρώπη μέ τή Μέση Ἀνατολή καί μέσ' ἀπ' τή διώρυγα τοῦ Σουέζ, μέ τόν Ἰνδικό ὠκεανό. Ὁ ἄλλος συνδέει τή Μεσόγειο μέ τόν Εὐξεινο Πόντο.

Ὁ πρῶτος θαλάσσιος δρόμος ἔχει μεγάλη σημασία, γιατί ἀπ' αὐτόν μεταφέρονται στήν Εύρώπη τά πετρέλαια τής Μ. Ἀνατολῆς καί τά πλούσια προϊόντα τής Ἀσίας καί τής Αὐστραλίας καί, ἀντίθετα, ἀπ' τήν Εύρώπη τά βιομηχανικά προϊόντα στίς περιοχές αὐτές. Ὁ δεύτερος δρόμος ἔχει ἐπίσης μεγάλη σημασία, γιατί ἐπιτρέπει σέ μιὰ μεγάλη δύναμη, τή Ρωσία, νά ἔχει, ἀπό τό Βόσπορο καί τά Δαρδανέλλια, ἐξοδο στή Μεσόγειο.

Ὅποιοι λοιπόν ἐξουσιάζει τό χώρο τής Έλλάδας, ἐλέγχει τίς συγκοινωνίες αὐτές. Καί γι' αὐτό ἡ χώρα μας, χάρη στή θέση τής, ἔχει μεγάλη οικονομική, πολιτική καί στρατηγική σημασία.

2. Ἡ Έλλάδα είναι χώρα ὄρεινή, μέ πλούσιο κάθετο καί θαλάσσιο διαμελισμό. Τά πολλά βουνά, ἀνάμεσα στά ὅποια σχηματίζονται μικρές πεδιάδες καί πολλές κοιλάδες, τά δαντελωτά ἀκρογιάλια μέ τούς πολλούς κόλπους, τίς χερσονήσους, τ' ἀκρωτήρια

Σαντορίνη

καί τά πολυάριθμα νησιά, σέ συνδυασμό μέ τό θαυμάσιο κλίμα της, αποτελοῦν τά πιό βασικά χαρακτηριστικά τῆς Πατρίδας μας.

Μόνο πρός τό Βορρά δέ βρέχεται ἡ Ἑλλάδα ἀπό θάλασσα. Ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα σημεῖα ἡ θάλασσα εἰσχωρεῖ στήν Ξηρά καί σχηματίζει πολυάριθμους μικροῦς καί μεγάλους κόλπους, χερσονήσους, ἀκρωτήρια καί πορθμούς. Ἔτσι, τό μήκος τῶν ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδας ὑπολογίζεται σέ 13.575 χλμ.! Τά νησιά της, μικρά καί μεγάλα, εἶναι σπαρμένα σ' ὅλες τίς ἑλληνικές θάλασσες καί κυρίως στό Αἰγαῖο πέλαγος. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀπό τίς εὐρωπαϊκές χώρες, πού ἔχουν τόν πλουσιότερο κάθετο καί θαλάσσιο διαμελισμό.

Τά πολλά νησιά αποτελοῦν βασικό γεωφυσικό γνώρισμα τῆς Πατρίδας μας, γι'αυτό καί τή χωρίζουμε σέ **ἠπειρωτική** καί σέ **νησιωτική** Ἑλλάδα. Ἡ ἠπειρωτική Ἑλλάδα χωρίζεται στά ἐξῆς γεωγραφικά διαμε-

ρίσματα: τή **Θράκη**, τή **Μακεδονία**, τήν **Ἠπειρο**, τή **Θεσσαλία**, τή **Στερεά** **Ἑλλάδα** καί τήν **Πελοπόννησο**. Ἡ νησιωτική Ἑλλάδα χωρίζεται στά νησιά τοῦ **Αἰγαίου**, τά νησιά τοῦ **Ἰονίου** καί τήν **Κρήτη**.

Τά βουνά τῆς Ἑλλάδας εἶναι συνέχεια τῶν Δειναρικῶν Ἄλπεων καί σχηματίζουν τήν ὄροσειρά τῆς **Πίνδου**. Ἡ ὄροσειρά τῆς Πίνδου διακλαδίζεται σέ πολλά μεγάλα καί μικρά βουνά, πού ἔχουν κατεύθυνση ἀπό ΒΔ. πρὸς ΝΑ. καί τελειώνουν μέ τά βουνά τῆς Κρήτης.

Στήν Ἀνατολική Μακεδονία καί τή Θράκη ἀπλώνονται ὄρεινές

Πολιτικός χάρτης τῆς Ἑλλάδας

Χίος - Τά Λαγκάδια

διακλαδώσεις της όροσειράς της **Ροδόπης**.

Στήν έλληνική Θράκη δέν υπάρχουν ψηλά βουνά καί τό έδαφος είναι περισσότερο πεδινό. Έδω υπάρχουν οί πεδιάδες του Έβρου, τής Ξάνθης καί τής Κομοτηνής. Ο Έβρος είναι φυσικό σύνορο Ελλάδας καί Τουρκίας κι έχει τίς πηγές του στή Βουλγαρία. Άλλο ποτάμι είναι ό **Νέστος**, πού χωρίζει τή Θράκη από τήν Άνατολική Μακεδονία. Τή Θράκη βρέχει τό **Θρακικό πέλαγος**.

Η Μακεδονία έχει πολλά καί ψηλά όρη, αλλά καί μεγάλες πεδιάδες καί πολλά ποτάμια. Στήν Κεντρική καί Άνατολική Μακεδονία τά σπουδαιότερα όρη είναι τό **Παγγαίο**, ό **Ορβηλος**, τά **Κρούσια**, τά **Κερδύλια**, ό **Χολομώντας** καί άλλα. Μεγάλη πεδιάδα είναι ή **πεδιάδα τής Κεντρικής Μακεδονίας**, πού τή διασχίζουν τά ποτάμια **Γαλλικός**, **Άξιός**, **Λουδίας** καί **Άλιάκμονας**. Άνατολικότερα βρίσκεται ή **πεδιάδα τών Σερρών**, πού τήν ποτίζει ό ποταμός **Στρυμόνας**.

Στή Μακεδονία σχηματίζεται ή χερσόνησος τής **Χαλκιδικής** καί αρκετοί κόλποι, όπως ό κόλπος τής **Καβάλας**, στό στόμιο του όποίου βρίσκεται ή **Θάσος**, ό **Στρυμονικός**, ό **Σιγγιτικός**, τής **Κασσάνδρας** καί ό **Θερμαϊκός** κόλπος. Λίμνες στήν κεντρική καί Άνατολική Μακεδονία είναι: ή **Κερκίνη**, ή **Βόλβη**, ή λίμνη του **Λαγκαδά** (Κορώνεια) καί ή **Δοϊράνη**.

Η Δυτική Μακεδονία είναι περιοχή όρεινή. Στά βουνά της έχει τίς

πηγές του ό **’Αλιάκμονας**. Τά σπουδαιότερα βουνά τής Δυτ. Μακεδονίας είναι: τό **Βέρμιο**, τό **Βίτσι**, ό **Γράμμος**, τά **Καμβούνια** καί τά **Πιέρια**. Λίμνες ή **Βεγορίτιδα**, ή **Μεγάλη** καί ή **Μικρή Πρέσπα** καί ή λίμνη τής **Καστοριάς**.

Στήν όρεινή **’Ηπειρο** ή όροσειρά τής Πίνδου σχηματίζει τά όρη **Σμόλικα**, **Τύμφη**, τά **’Αθαμανικά** καί άλλα. **’Ανάμεσα** στά όρη αυτά τρέχουν τά νερά τών ποταμιών **Θύαμη**, **Λούρου** καί **’Αραχθου**.

’Η όροσειρά τής Πίνδου σχηματίζει πρός τά νότια μιά άλυσίδα από πολλά όρη, πού τελειώνει στα χαμηλά βουνά τής **’Αττικής**, ενώ άλλα προχωρούν κατά τή **Θεσσαλία**. **’Εδω** ύψώνεται μέ μεγαλοπρέπεια ό **’Ολυμπος** (ύψ. 2.917 μ.), τό ψηλότερο όρος τής **’Ελλάδας**. **’Αλλα** όρη είναι ή **’Οσσα**, τό γραφικό καί καταπράσινο **Πήλιο** καί ή **’Οθρυς**. **’Από** τά ψηλά όρη, πού κλείουν όλόγυρα τή **Θεσσαλία**, πηγάζει ό **Πηνειός**, πού διασχίζει τήν κοιλάδα τών **Τεμπών** καί χύνεται στό **Θερμαϊκό κόλπο**.

Στή **Στερεά** **’Ελλάδα** τά σπουδαιότερα όρη είναι: τά **’Αγραφα**, τά **Βαρδούσια**, ή **Γκιώνα**, ή **Οίτη**, ό **Παρνασσός**, ό **’Ελικώνας**, ή **Πάρνηθα** καί άλλα μικρότερα. Ποτάμια: ό **’Αχελώς**, ό **Εϋήνος**, ό **Μόρνος**, ό **Σπερχειός** καί ό **Κηφισός**. Τά ποτάμια αυτά ποτίζουν τίς όμώνυμες μ’ αυτά κοιλάδες. Λίμνες στή **Στερεά** **’Ελλάδα** είναι: ή **Τριχωνίδα**, ή **Λυσιμαχία**, ή **’Αμβρακία**, ή **’Οζερός**, ή **’Υλίκη**, ή **Παραλίμνη** κι άλλες μικρότερες.

’Η νότια **’Ελλάδα** έχει πολλούς κόλπους, πού προχωρούν μέσα στήν ξηρά παράλληλα πρός τά όρη καί σχηματίζουν πολλές χερσονήσους. Οί σπουδαιότεροι κόλποι στή **Στερεά** **’Ελλάδα** είναι: ό **Μαλιακός**, ό **Εύβοϊκός**, τών **Πεταλιών**, ό **Σαρωνικός**, ό **Κορινθιακός**, ενώ στή **Δυτ. Στερεά** **’Ελλάδα** ένα μέρος του κόλπου τών **Πατρών** καί ό **’Αμβρακικός**.

’Ο **Μαλιακός**, ό **Β.** καί **Ν.** **Εύβοϊκός** κόλπος καί ό **πορθμός** του **Εύριπυ** χωρίζουν τήν **Εύβοια** από τή **Στερεά** **’Ελλάδα**, ενώ ό **Κορινθιακός** στά νότια, έκτός από τό τμήμα του **’Ισθμού** τής **Κορίνθου**, χωρίζει τή **Στερεά** **’Ελλάδα** από τήν **Πελοπόννησο**.

’Η **Πελοπόννησος** είναι κυρίως όρεινή. Τά σπουδαιότερα όρη της είναι: τό **Παναχαϊκό**, τά **’Αροάνια**, ή **Κυλλήνη**, τό **Μαίναλο**, τό **’Αραχναίο**, ό **Ταϋγετος** καί ό **Πάρνωνας**. **’Ανάμεσα** στά όρη καί τίς άκτές της σχηματίζονται μικρές, αλλά εϋφορες κοιλάδες, τίς όποίες διασχίζουν μικρά ποτάμια, όπως ό **Ευρώτας**, ό **’Αλφειός**, ό **Πηνειός** καί ό **Πάμισος**.

’Η **θάλασσα** σχηματίζει επίσης στήν **Πελοπόννησο** πολλούς κόλπους, χερσονήσους καί άκρωτήρια. Οί κόλποι τής **Πελοποννήσου** είναι ό **’Αργολικός**, ό **Λακωνικός**, ό **Μεσσηνιακός**, τής **Κυπαρισσίας** καί τών **Πατρών**. **’Ακρωτήρια** ό **Μαλέας**, τό **Ταίναρο**, ό **’Ακρίτας**, ό **’Αραξος** καί άλλα λιγότερο σημαντικά.

Δελφοί

Στις έλληνικές θάλασσες υπάρχουν πολυάριθμα μικρά και μεγάλα νησιά. Στο Αιγαίο πέλαγος οί **Σποράδες**, τά νησιά του **Σαρωνικού**, οί **Κυκλάδες** και τά **Δωδεκάνησα**. Στά νότια τής Πελοποννήσου βρίσκεται ή μεγαλόνησος **Κρήτη**. Στήν Κρήτη τά ψηλότερα βουνά είναι τά **Λευκά όρη**, ή **Ίδη** και ή **Δίκτη**. Οί σπουδαιότεροι κόλποι είναι: του **Κισάμου**, τής **Σούδας**, τής **Μεραμβέλλου** και **Μεσαράς**. Μικρές κι εύφορες πεδιάδες υπάρχουν κυρίως στά παραλιακά μέρη τής Κρήτης. Ή Κρήτη είναι τό νοτιότερο τμήμα τής Εύρώπης.

Στό Ίόνιο πέλαγος υπάρχουν τά **Έφτάνησα**.

3. Τό κλίμα τής Έλλάδας είναι από τά καλύτερα τής Γης. Σέ τρία πράγματα χρωστάει τό θαυμάσιο κλίμα τής ή Έλλάδα: στό γεωγραφικό της πλάτος, τή θάλασσα και τόν πλούσιο θαλάσσιο και κάθετο διαμελισμό της. Κι είναι τό κλίμα τής Έλλάδας από τά καλύτερα του κόσμου, μέ μέτριες σχετικά θερμοκρασίες και μ' έναν ούρανό σχεδόν πάντα όλογάλανο.

Ή Έλλάδα γενικά έχει κλίμα μεσογειακό, μέ δροσερό καλοκαίρι και γλυκό χειμώνα. Ό άρκετά πλούσιος θαλάσσιος διαμελισμός και τό ανάγλυφο του έδάφους της κάνουν άκόμα, ώστε μ' όλο πού ή χώρα μας είναι μικρή, τό κλίμα της νά διαφέρει από τόπο σέ τόπο και νά παρουσιάζει μιά μεγάλη ποικιλία. Έτσι, τά νησιά και τά παράλια ως τόν

Σκίαθος

“Όλυμπο καί τή Χαλκιδική νά ἔχουν κλίμα καθαρά μεσογειακό, ἐνῶ οἱ ὄρεινές περιοχές μεσογειακό ὄρεινό. “Όσο προχωροῦμε δμως πρὸς τά Πήλιο. “Άγιος Ἰωάννης

Καρπενήσι

βόρεια, τό κλίμα γίνεται ήπειρωτικό, έχει δηλ. ψυχρότερο χειμώνα καί κάπως θερμότερο καλοκαίρι.

“Όπως σ’ όλες τίς μεσογειακές χώρες, έτσι καί στήν Πατρίδα μας, δέν πέφτουν πολλές βροχές. Περισσότερο βρέχει στά δυτικά παράλια τής Έλλάδας, γιατί εκεί φυσούν νότιοι καί ύγροί άνεμοι. Τά όρη όμως έμποδίζουν τούς άνέμους αυτούς νά φτάσουν στά ανατολικά διαμερίσματα τής χώρας, όπου, γιά τό λόγο αυτό, τό κλίμα είναι ψυχρότερο καί οί βροχές λιγότερες.

Άφοϋ λοιπόν στήν Πατρίδα μας δέ βρέχει πολύ, δέν ύπάρχει καί πλούσια βλάστηση, μεγάλα λιβάδια καί δάση. Στά νησιά καί στά παράλια φυτρώνουν κυρίως θάμνοι καί δέντρα, όπως ό σχίνος, ή άγριελιά, τό πουρνάρι, τό πεϋκο καί πολλά άρωματικά φυτά. “Όσο προχωρούμε κατά τά όρεινά καί τά βόρεια, συναντούμε περισσότερα καί μεγαλύτερα φυλλοβόλα καί κωνοφόρα δέντρα.

Στή χώρα μας επίσης δέ ζούν μεγάλα άγρια ζώα. Ζούν όμως πολλά είδη από μικρά ζώα καί ιδίως έρπετά.

Τί πρέπει νά κάνεις καί τί νά σκεφτεῖς:

1. Νά ἰχνογραφήσεις τό γεωφυσικό χάρτη τῆς Ἑλλάδας.
2. Νά σκεφτεῖς πότε ἡ θέση μιᾶς χώρας ἔχει μεγάλη σημασία. Γιατί ἡ θέση τῆς Ἑλλάδας εἶναι σπουδαία;
3. Γιατί στή Δυτ. Ἑλλάδα βρέχει περισσότερο;
4. Γιατί ἡ Ἑλλάδα δέν ἔχει μεγάλα ποτάμια;

Μοναστήρι στό "Άγιο Όρος

Ἐλαιώνας Ἀμφισσας

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

1. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι χώρα γεωργική. Στὴν Πατρίδα μας οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἐργαζόμενους εἶναι σήμερα γεωργοί. Αὐτὸ σημαίνει πὼς ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀκόμα χώρα κυρίως γεωργική.

Κλάδοι τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας τῆς Πατρίδας μας εἶναι ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ἀλιεία.

Γεωργία. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι χώρα ὀρεινὴ καὶ σχετικὰ ἄγονη. Δέν ἔχει δηλ. ἀπέραντες πεδιάδες γιὰ μεγάλες καλλιέργειες οὔτε ἄφθονα νερά γιὰ εὐκολὴ ἄρδευση. Μπορεῖ ὅμως ν' αὐξήσει τὴ γεωργικὴ παραγωγή ὅταν οἱ γεωργοί τῆς εἶναι σέ θέση νὰ ἐφαρμόσουν τοὺς σύγχρονους, τρόπους καλλιέργειας τῆς γῆς. Μιά τέτοια προσπάθεια ἄρχισε κυρίως μετὰ τὸ δεῦτερο παγκόσμιο πόλεμο. Ἀπὸ τότε χρησιμοποιήθηκαν μηχανήματα γιὰ τὴν καλλιέργεια, ἀποξηράνθηκαν ἐκτάσεις κι ἔγιναν καλλιεργήσιμες, ἔγιναν ἄρδευτικά καὶ ἐγγειοβελτιωτικά ἔργα. Ἀκόμα, χρησιμοποιήθηκαν λιπάσματα, ἀναπτύχθηκαν νέες καλλιέργειες (ρυζιού, τεύτλων κ.ἄ.) καὶ χρησιμοποιήθηκαν ἐπιστημονικοὶ τρόποι καλλιέργειας τῆς γῆς.

Τά σπουδαιότερα γεωργικά προϊόντα τής Πατρίδας μας είναι: δημητριακά, καπνός, βαμβάκι, ρύζι, λάδι κι έλιές, σταφύλια και κρασί, σταφίδες, λεμόνια, πορτοκάλια, φρούτα, λαχανικά κ.ά. Τά τελευταία χρόνια πολύ προόδευσε ή δεντροκομία, κι έτσι μεγάλες ποσότητες από έκλεκτά φρούτα εξάγονται στό εξωτερικό.

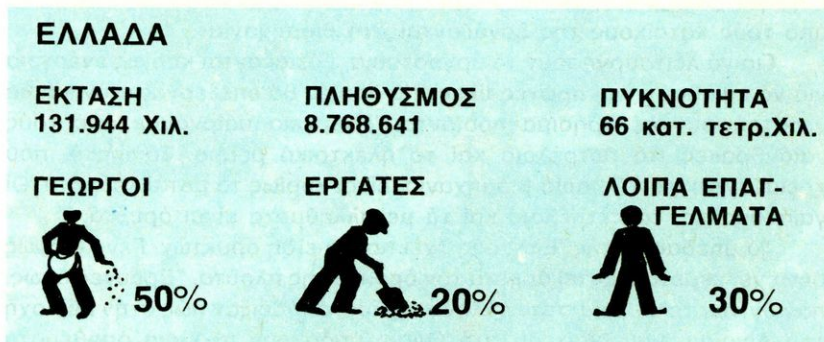
Ύπάρχουν όμως και άλλες δυνατότητες για ν' αύξηθει και σέ ποσότητα και νά βελτιωθεί σέ ποιότητα ή παραγωγή τών γεωργικών προϊόντων. Έτσι τά ελληνικά προϊόντα θά μπορούν νά συναγωνίζονται τά ξένα στίς διεθνείς αγορές. Για νά γίνει αυτό τό Κράτος καταβάλλει σήμερα μεγάλες προσπάθειες.

Κτηνοτροφία. Η κτηνοτροφία δέν έχει αναπτυχθεί στή χώρα μας άρκετά. Τά κτηνοτροφικά προϊόντα πού παράγονται δέν έπαρκοϋν για τίς ανάγκες του πληθυσμοϋ. Έτσι, πολλά έκατομμύρια δραχμές πληρώνονται κάθε χρόνο σέ συνάλλαγμα, για νά αγοραστοϋν από ξένες αγορές κτηνοτροφικά προϊόντα. Για τό λόγο αυτό τό Κράτος παίρνει μέτρα για ν' αύξησει τήν κτηνοτροφική μας παραγωγή. Τό πρόβλημα όμως παρουσιάζει άρκετές δυσκολίες (λίγα βοσκοτόπια, άκατάλληλες ράτσες, τρόποι έκμεταλλεύσεως).

Στή χώρα μας εκτρέφονται κυρίως αίγοπρόβατα και άγελάδες. Ίδιαίτερα έχει αναπτυχθεί τά τελευταία χρόνια ή πτηνοτροφία.

Ήπίσης αναπτυγμένη είναι στήν Ελλάδα ή σπρωτοτροφία για τήν παραγωγή φυσικού μεταξιοϋ.

Άλιεία. Πλουτοπαραγωγική πηγή για τήν Πατρίδα μας είναι και ή Παράσταση πού δείχνει τήν άπασχόληση τών κατοίκων τής Ελλάδας κατά έπαγγέλματα.

Βιομηχανία χημικῶν προϊόντων στή Θεσσαλία

θάλασσα, ὅπου ψαρεύονται ἢ ἐκτρέφονται σέ ἰχθυοτροφεία διάφορα εἶδη ψαριῶν. Ἡ Ἑλλάδα διαθέτει ἐπίσης ἀλιευτικό στόλο ἀπό εἰδικά ἐξοπλισμένα πλοῖα - ψυγεῖα, τά ὁποῖα ψαρεύουν στίς ἀνοιχτές θάλασσες καί μεταφέρουν στήν Πατρίδα μας καταψυγμένα ψάρια.

Οἱ Ἕλληνες ψαράδες καί κυρίως τῶν Δωδεκανήσων ἀσχολοῦνται καί μέ τή σπογγαλιεία, ἡ ὁποία ἀφήνει σημαντικά κέρδη.

2. Ἡ Ἑλλάδα ἀπό γεωργική γίνεται χώρα βιομηχανική.

Βιομηχανική εἶναι μιά χώρα, ὅταν τά περισσότερα ἀπό τά προϊόντα πού παράγει εἶναι βιομηχανικά. Σέ μιά βιομηχανική χώρα οἱ περισσότεροι ἀπό τούς κατοίκους τῆς ἐργάζονται στή βιομηχανία.

Γιά νά λειτουργήσουν τά ἐργοστάσια, χρειάζονται κυρίως **ἐνέργεια** γιά νά κινηθοῦν, καί **πρῶτες ὕλες**, τίς ὁποῖες θά ἐπεξεργαστοῦν καί θά μετατρέψουν σέ χρήσιμα προϊόντα. Ἐνέργεια παίρνομε ἀπό τούς γαιάνθρακες, τό πετρέλαιο καί τό ἠλεκτρικό ρεῦμα. Τά ὑλικά, πού χρειάζονται γιά τή βαριά βιομηχανία, εἶναι κυρίως τά μεταλλεύματα. Οἱ γαιάνθρακες, τό πετρέλαιο καί τά μεταλλεύματα εἶναι ὀρυκτά.

Τό ὑπέδαφος τῆς Ἑλλάδας ἔχει πολλά εἶδη ὀρυκτῶν. Γενικά ὁμως δέν ἔχει ἐκμεταλλεῦτεϊ ἀρκετά τόν ὀρυκτό της πλοῦτο. Ἐρευνες ὁμως, πού ἐγιναν τελευταῖα στόν ἐλληνικό χώρο, ἀπόδειξαν πῶς στήν περιοχή τοῦ Αἰγαίου, καί ἰδιαίτερα στή Θάσο, ὑπάρχουν πλοῦσια ἀποθέματα

Έλληνικά προϊόντα
Θεσσαλονίκη. Ό χώρος της Διεθνούς Έκθεσης

πετρελαίου καί φυσικῶν ἀερίων. Ὑπολογίζεται ὅτι τὰ πετρέλαια, πού βρέθηκαν μέχρι σήμερα ἐκεῖ, φτάνουν γιά νά καλύψει ἡ Ἑλλάδα τίς ἀνάγκες τῆς σέ ὑγρά καύσιμα γιά πολλά χρόνια! Ἀπομένει τώρα ν' ἀρχίσει ἡ ἀντληση καί ἡ ἐκμετάλλευσή τους.

Ἔλλα σπουδαῖα ὀρυκτά, πού ἔχει ἡ Ἑλλάδα, εἶναι: ὁ βωξίτης, ὁ λιγνίτης, ὁ γαληνίτης, ὁ σιδηροπυρίτης, τὰ μεταλλεύματα νικελίου καί μαγγανίου, τὰ μάρμαρα, ὁ γύψος, ἡ θηραϊκή γῆ κ.ἄ.

Βασική προϋπόθεση γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας ἦταν νά ἐξασφαλιστοῦν πηγές ἐνέργειας. Ἐπειδή ἡ χώρα μας δέν εἶχε καύσιμες ὕλες (πετρέλαιο, γαιάνθρακες) ἰδρύθηκαν, ἐκτός ἀπό τὰ θερμοηλεκτρικά ἐργοστάσια σέ περιοχές μέ λιγνίτη, καί ὑδροηλεκτρικά ἐργοστάσια, τὰ ὁποῖα κινοῦνται μέ τίς ὕδατοπτώσεις καί παράγουν ἠλεκτρικό ρεῦμα. Τά θερμοηλεκτρικά ἐργοστάσια τῆς **Πτολεμαΐδας**, τοῦ **Ἀλιβερίου** καί τῆς **Μεγαλουπόλεως** καί τὰ ὑδροηλεκτρικά τοῦ **Καστρακίου**, τῶν **Κρεμαστών**, τοῦ **Ταυρωποῦ**, τοῦ **Λούρου**, τοῦ **Ἄγρα** καί τοῦ **Λάδωνα** δίνουν ἠλεκτρική ἐνέργεια γιά τίς ἀνάγκες τῆς βιομηχανίας μας καί χαρίζουν τὰ ἀγαθά τοῦ ἐξηλεκτρισμοῦ σ' ὅλους τοὺς Ἕλληνες.

Παράλληλα ἰδρύθηκαν μεγάλες βιομηχανίες καί ἰδρύνονται συνεχῶς

Πειραιάς

νέες, έτσι πού ή χώρα μας νά όδηγεΐται μέ γοργά βήματα στήν εκβιομηχάνιση.

Τά σπουδαιότερα άπό τά βιομηχανικά έργοστάσια στή χώρα μας εΐναι έπεξεργασίας γεωργικών προϊόντων, καπνοβιομηχανίας, εκκοκιστήρια καΐ κλωστοϋφαντουργεία, έργοστάσια λιπασμάτων, ζάχαρης, χαρτοποιίας, χαλυβουργεία, διυλιστήρια, μεγάλα ναυπηγεία, χρωματουργεία, έργοστάσια έλαστικών, πλαστικών ύλών καΐ άλλα. "Ας σημειωθεί ότι στήν Πατρίδα μας ύπάρχει ένα άπό τά μεγαλύτερα έργοστάσια άλουμινίου του κόσμου, τό έργοστάσιο άλουμινίου τών **'Αντικύρων**.

Τά σπουδαιότερα βιομηχανικά κέντρα βρίσκονται σήμερα στό λεκανοπέδιο 'Αττικής ('Αθήνα - Πειραιά - 'Ελευσίνα), στή Θεσσαλονίκη, στήν Πάτρα καΐ τό Βόλο. 'Επειδή στίς περιοχές, όπου ύπάρχουν έργοστάσια, ύπάρχει καΐ ζήτηση εργασίας, πολλοΐ κάτοικοι τά τελευταΐα χρόνια μετακινήθηκαν άπό τίς έπαρχίες πρός τά άστικά κέντρα κι έτσι δημιουργήθηκαν άρκετές μεγαλόπολεις. 'Η συγκέντρωση όμως πολλών ανθρώπων στά άστικά κέντρα δημιουργεί καΐ πολλά προβλήματα, ενώ ταυτόχρονα ή έπαρχία έρημώνεται καΐ παραμελεΐται. Γιά τό λόγο αυτό καταβάλλεται προσπάθεια γιά τήν **περιφερειακή ανάπτυξη**. Αυτό σημαΐνει ότι ιδρύονται, άνάλογα μέ τά προβλήματα τών διαφόρων περιοχών καΐ τά πλεονεκτήματα πού παρουσιάζει ό χώρος της, βιομηχανικές μονάδες καΐ στήν έπαρχία, ώστε όλες οΐ περιοχές τούς Πατρίδας μας νά προοδεύουν μέ τόν ίδιο περίπου ρυθμό. "Ετσι, άρχισαν νά δημιουργούνται νέα βιομηχανικά καΐ άστικά κέντρα, όπως εΐναι ή Λάρισα, οΐ Σέρρες, ή Καβάλα, τά Γιάννινα, τό 'Ηράκλειο καΐ άλλα.

'Αρκετά άναπτυγμένη εΐναι καΐ ή έλληνική **βιοτεχνία** πού στηρίζεται στή λαϊκή τέχνη. Τά θαυμάσια προϊόντα της εΐναι διάφορα μικρά είδη καΐ έργα τέχνης, ύφαντά, γουναρικά, κοσμήματα, επιτραπέζια σκεύη, ξυλόγλυπτα κτλ.

3. Τό έμπόριο. Οΐ "Έλληνες άνέκαθεν αγαπούσαν τό έμπόριο καΐ ήταν καλοί έμποροι. Σήμερα στήν Πατρίδα μας τόσο τό έσωτερικό, όσο καΐ τό έξωτερικό έμπόριο παρουσιάζουν ζωηρή άνθηση καΐ πολλοΐ άνθρωποι ασχολούνται μ' αυτό.

Τό έσωτερικό έμπόριο ασχολείται μέ τή διακίνηση τών προϊόντων καΐ τών έμπορευμάτων, διακινεί τά προϊόντα καΐ τά έμπορεύματα μέσα στή χώρα, ενώ τό έξωτερικό ασχολείται μέ τίς εισαγωγές ξένων προϊόντων καΐ τίς έξαγωγές ελληνικών προϊόντων στό έξωτερικό.

'Η 'Ελλάδα έχει έμπορικές σχέσεις μ' όλες τίς χώρες του κόσμου.

Τά σπουδαιότερα προϊόντα, πού εξάγει ή χώρα μας, είναι: καπνός, λεμόνια, πορτοκάλια, σταφίδες, κρασί, σταφύλια, φρούτα, έλιές, σπόγοι, βωξίτης, μάρμαρα, τιμέντα κ.ά. Εισάγει βιομηχανικά προϊόντα, διάφορα μηχανήματα, αυτοκίνητα, πετρέλαιο, καφέ, ζάχαρη, ξυλεία, κτηνοτροφικά προϊόντα κ.ά.

Ή αξία τών έμπορευμάτων, πού εισάγονται στή χώρα μας, είναι μεγαλύτερη από τήν αξία αυτών πού εξάγονται. Στόχος τής οικονομίας μας είναι ν' αυξηθοῦν οί εξαγωγές καί νά έλαττωθοῦν οί εισαγωγές, έτσι πού νά μή φεύγει τό συνάλλαγμα τής χώρας μας στό έξωτερικό.

4. Συγκοινωνία. "Ένα από τά βασικότερα προβλήματα, πού έπρεπε νά λύσει ή χώρα μας, ήταν καί τό πρόβλημα τών χειρσαίων συγκοινωνιών. Χωρίς καλή συγκοινωνία δέν είναι δυνατή ή αξιοποίηση τών πλουτοπαραγωγικών πηγών μιās χώρας καί ή πρόοδος. Αυτό όμως είναι έξαιρετικά δύσκολο γιά τήν Πατρίδα μας, γιατί τό έδαφός της είναι όρεινό καί πετρώδες καί γι' αυτό ή κατασκευή δρόμων δύσκολη καί πολυδάπανη. Άντίθετα, ανάμεσα στά παράλια καί τά νησιά μας ή θαλάσσια συγκοινωνία είναι εύκολη.

Στά τελευταία είκοσι πέντε χρόνια, ή όδική συγκοινωνία άναπτύχθηκε τόσο, πού σήμερα καί τά πιό άπομακρυσμένα χωριά συνδέονται μέ αυτοκινητόδρομους.

Μέ τήν κατασκευή μεγάλων έθνικών καί έπαρχιακών δρόμων τά άστικά καί τά βιομηχανικά κέντρα συνδέονται μέ όλα τά διαμερίσματα τής χώρας μας καί μέ τό έξωτερικό. Προγραμματίζονται καί κατασκευάζονται νέοι δρόμοι, πού θά συμπληρώσουν τό όδικό δίκτυο τής χώρας. Αυτό συμπληρώνεται σήμερα καί μέ τό έλληνικό σιδηροδρομικό δίκτυο.

Ένδιαφέρουσα ανάπτυξη παρουσιάζουν οί θαλάσσιες συγκοινωνίες. Μικρά καί μεγάλα έπιβατικά πλοία συνδέουν τά πολυάριθμα νησιά καί τά λιμάνια τής ήπειρωτικής Έλλάδας. Είδικά πλοία (φέρρυ-μπώτ) έκτελοῦν πυκνά δρομολόγια στους πορθμούς τής χώρας καί άλλα τή συνδέουν μέ τήν Ίταλία, ένω άρκετά υπερωκεάνια μεταφέρουν έπιβάτες στίς άλλες ήπειρους. Τά μεγαλύτερα λιμάνια τής Έλλάδας είναι τοῦ Πειραιᾶ (τό μεγαλύτερο τής Άν. Μεσογείου), τής Θεσσαλονίκης, τών Πατρών, τοῦ Βόλου, τοῦ Ήρακλείου καί άλλα.

Άεροπλάνα τής Όλυμπιακής Άεροπορίας συνδέουν επίσης τήν Άθήνα μέ τίς κυριότερες πόλεις τής Έλλάδας. Άλλες άεροπορικές γραμμές συνδέουν επίσης τή χώρα μας μέ πολλές χώρες όλων τών ήπειρων.

Τό λιμάνι του Πειραιᾶ

5. Ἡ ἑλληνική ναυτιλία ἔχει τὴν τρίτη θέση στὸν κόσμο.

Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια ἡ ζωὴ τους ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ συνδέθηκε στενά μ' αὐτή. Στὶς θάλασσες οἱ Ἕλληνες δοκίμασαν τὴν τύχη τους κι ἔγιναν τολμηροὶ καὶ ἀξιοὶ ναυτικοί, ὥστε γιὰ πολλοὺς αἰῶνες νά κυριαρχήσουν στὴ Μεσόγειο.

Σήμερα ἡ ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία εἶναι ἀπὸ τίς πρῶτες στὸν κόσμο. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα μὲ ἑλληνικὴ σημαία τὴν 1η Ἰανουαρίου 1973 ἔφταναν τὰ 2.810, μὲ συνολικὴ χωρητικότητα 20 ἑκατομμύρια κόρους περίπου. Ἐκτός ἀπ' αὐτά, ἓνας μεγάλος ἀκόμα ἀριθμὸς ἑλληνικῶν πλοίων εἶναι μὲ ξένη σημαία.

Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα σχίζουν ὅλες τίς θάλασσες τοῦ κόσμου μεταφέροντας ἐμπορεύματα καὶ ἡ ἑλληνικὴ σημαία διαλαλεῖ στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὸ σφρίγος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Περισσότεροι ἀπὸ 100.000 Ἕλληνες ἐργάζονται στὴν ἑλληνικὴ ναυτιλία καὶ τὸ συνάλλαγμα, πού ἔρχεται στὴ χώρα μας ἀπ' αὐτή, εἶναι πολλὰ ἑκατομμύρια δολλάρια. Ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία εἶναι μιά ἀπὸ τίς

σπουδαιότερες πηγές πλούτου για τούς “Ελληνες και τό καύχημα τής ‘Ελλάδας.

6. ‘Ο Τουρισμός. Χιλιάδες άνθρωποι απ’ όλο τόν κόσμο επισκέπτονται κάθε χρόνο τή χώρα μας, για νά χαροῦν τίς φυσικές όμορφίες τής, καί νά θαυμάσουν τά ιστορικά μνημεία τής Πατρίδας μας.

Οί επισκέπτες αὐτοί δημιουργοῦν στήν Πατρίδα μας ζωηρή τουριστική κίνηση, πού συνεχῶς μεγαλώνει. Στήν ανάπτυξη τοῦ τουρισμοῦ βοήθησαν πολύ ἡ κατασκευή δρόμων, ἡ ἀνέγερση τουριστικῶν ξενοδοχείων, καί γενικά ἡ ἀξιοποίηση τῶν τουριστικῶν χώρων καί τῶν ἑλληνικῶν ἀκρογιαλιῶν.

‘Ο τουρισμός ἔχει μεγάλες δυνατότητες ν’ ἀναπτυχθεῖ στήν Πατρίδα μας, ὥστε στό μέλλον νά γίνει μιὰ ἀπό τίς σπουδαιότερες πηγές πλούτου καί προόδου.

1. Νά μάθεις καλά τί σημαίνουν οἱ ἔννοιες:

α. γεωργία-γεωργική χώρα, βιομηχανία- βιομηχανική χώρα, πηγές ἐνέργειας, πρώτες ὕλες, ἐμπόριο, εἰσαγωγές - ἐξαγωγές, συγκοινωνικό δίκτυο, ναυτιλία, τουρισμός, συνάλλαγμα.

2. Θά καταλάβεις καλύτερα ὅσα ἔμαθες, ἀν σκεφτεῖς καί ἀπαντήσεις στό ἐξῆς:

α. ‘Ο ἄνθρωπος προσπαθεῖ, νά βελτιώσει τή γῆ, ὥστε νά γίνει παραγωγικότερη. Γίνεται αὐτό στήν πατρίδα μας καί πῶς;

β. Νά ἐξηγήσεις γιατί ὑπάρχουν θερμοηλεκτρικά ἐργοστάσια στό ‘Αλιβέρι, τήν Πτολεμαΐδα, τή Μεγαλόπολη, ὑδροηλεκτρικά στόν ‘Αχελῶο κτλ., ἀλουμίνιου στό ‘Αντίκυρα, ζάχαρης στή Θεσσαλία κτλ.

γ. Ποιές μεγάλες πόλεις τής ‘Ελλάδας συνδέονται μέ σιδηροδρομικό δίκτυο.

δ. Ποιοί πορθμοί καί ποιές διώρυγες διευκολύνουν τή συγκοινωνία στήν Πατρίδα μας.

ε. Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα τής ‘Ελλάδας καί γιατί.

στ. Γιατί ἡ ἑλληνική ναυτιλία ὠφελεῖ ὅλους τούς “Ελληνες.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

1. Κάτοικοι. Στην Ελλάδα κατοικούν από τούς αρχαιότατους χρόνους (2000 π.Χ.) οι Έλληνες. Ο σημερινός πληθυσμός της χώρας είναι 8.768.641 κάτοικοι (απογραφή 1971), και η πυκνότητα 66 κάτοικοι στο τετραγωνικό χιλμ. Οι Έλληνες μιλούν την ελληνική γλώσσα, είναι χριστιανοί ορθόδοξοι κι έχουν αδιάρρηκτη εθνική ένότητα και τα ίδια ήθη και έθιμα.

Οι Έλληνες, που μένουν στην Ελλάδα, είναι οργανωμένοι στο ελεύθερο ελληνικό κράτος. Έξω από την Ελλάδα, στην Κύπρο, την Τουρκία, τη Β. Ήπειρο και σ' άλλες χώρες του κόσμου, ζούν 2,5 εκατ. περίπου Έλληνες. Οι Έλληνες αυτοί αποτελούν τον αλύτρωτο και απόδημο έλληνισμό.

2 Διοίκηση. Ο βασικός νόμος, που όριζει πώς διοικείται τό ελληνικό κράτος, είναι τό Σύνταγμα. Σύμφωνα μέ τό ελληνικό Σύνταγμα τό πολίτευμα της Ελλάδας είναι Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Πρωτεύουσα είναι ή Αθήνα. Στην Αθήνα έχουν την έδρα τους ό Πρόεδρος Δημοκρατίας και ή Κυβέρνηση και ή Βουλή. Η Κυβέρνηση και μέ τίς κεντρικές και περιφερειακές υπηρεσίες διοικεί τη χώρα.

Γιά νά διοικείται καλύτερα ή χώρα, διαιρείται σέ νομούς και οι νομοί σέ δήμους και κοινότητες. Η διοικητική αυτή διαίρεση εξυπηρετεί τη **διοικητική αποκέντρωση**. Η διοικητική αποκέντρωση έχει για σκοπό νά λύνει επί τόπου τά διάφορα προβλήματα των περιφερειών και νά φέρνει τό κράτος πιό κοντά στους πολίτες. Οι ενέργειες των περιφερειακών υπηρεσιών συντονίζονται από τό κέντρο, δηλ. από τίς κεντρικές υπηρεσίες της πρωτεύουσας.

3. Άστικά κέντρα. Η ανάπτυξη της βιομηχανίας στην εποχή μας και ή μηχανοκαλλιέργεια έχουν σαν αποτέλεσμα ό πληθυσμός σ' όλες τίς χώρες της Γης νά συγκεντρώνεται σέ μεγάλα αστικά κέντρα (μεγαλόπολεις). Τά αστικά κέντρα δημιουργούνται σέ περιοχές, όπου είναι αναπτυγμένη ή βιομηχανία, γιατί εκεί βρίσκουν οι άνθρωποι εργασία. Σ' αυτό συντελεί ακόμη και ή αστυφιλία, γιατί πολλοί κάτοικοι των χωριών πιστεύουν πώς ή ζωή στις πόλεις είναι περισσότερο άνετη κι εύχρηστη.

Η ανάπτυξη της βιομηχανίας και ή αστυφιλία είναι οι λόγοι, για τούς όποιους στά τελευταία είκοσι πέντε χρόνια πολλοί κάτοικοι των

επαρχιών μετακινήθηκαν από τά χωριά στίς πόλεις κι ἔτσι δημιουργήθηκαν μεγάλα ἀστικά κέντρα.

Τά μεγαλύτερα ἀστικά κέντρα τῆς Ἑλλάδας εἶναι ἡ Ἀθήνα, κι ὁ Πειραιάς (2.540.000 κ.) καθῶς καί ἡ Θεσσαλονίκη (557.000 κ.). Στίς πόλεις αὐτές κατοικεῖ σήμερα περισσότερο ἀπό τό 1/3 τοῦ πληθυσμοῦ ὅλης τῆς χώρας.

Ἡ Ἀθήνα εἶναι μία ἀπό τίς ωραιότερες πόλεις τῆς Εὐρώπης. Ἑκατομμύρια ξένοι τήν ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο, γιά νά θαυμάσουν τά πολυάριθμα μνημεῖα τῆς καί νά χαροῦν τό γαλανό ἀττικό οὐρανό.

Ἄλλες σπουδαῖες πόλεις εἶναι: Ἡ Πάτρα (112.000), ὁ Βόλος (88.000), τό Ἡράκλειο (85.000), ἡ Λάρισα (73.000), ἡ Καβάλα (47.000), οἱ Σέρρες (41.000), τά Γιάννινα (40.000) καί ἄλλες.

Ἑρώτηση:

Ποιά προβλήματα δημιουργεῖ ἡ συγκέντρωση πολλῶν κατοίκων στά μεγάλα ἀστικά κέντρα;

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

1. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ κοιτίδα τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὅταν ἄλλοι λαοί τῆς Εὐρώπης βρίσκονταν σέ πρωτόγονη κατάσταση, στήν Ἑλλάδα ἀνθοῦσε ὁ σπουδαιότερος πολιτισμός τοῦ κόσμου, ὁ ἀρχαῖος κλασικός πολιτισμός. Οἱ Ἕλληνες πρῶτοι, μέ τή ζωή καί τά πνευματικά καί καλλιτεχνικά δημιουργήματά τους, δίδαξαν στήν ἀνθρωπότητα τήν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, τήν ἀγάπη γιά τήν ἐλευθερία καί τή δημοκρατία. Οἱ μεγαλύτεροι ποιητές, φιλόσοφοι, τραγικοί, καλλιτέχνες καί μεγάλοι ἄντρες τῆς Ἱστορίας εἶναι Ἕλληνες. Οἱ ἀρχαῖοι ἑλληνικοί ναοί καί τά ἀγάλματα εἶναι ἄφταστα σέ συμμετρία κι ὁμορφιά. Ἡ ἰδέα τοῦ γνήσιου ἀθλητισμοῦ εἶναι ἑλληνική (ὀλυμπιακοί ἀγῶνες).

Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος μετέδωσε τόν ἑλληνικό πολιτισμό καί τήν ἑλληνική γλώσσα στούς λαούς τῆς Ἀνατολῆς.

Μέ τήν ἑλληνική γλώσσα διαδόθηκε ἡ Χριστιανική Θρησκεία. Οἱ Ρωμαῖοι ἀργότερα δέχτηκαν τόν ἑλληνικό πολιτισμό κι ἔτσι δημιουργήθηκε ὁ ἑλληνορωμαϊκός πολιτισμός, πού ἔγινε ἡ βάση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ ἑλληνισμός συνέχισε τήν πολιτιστική ἐπίδραση στούς ἄλλους λαούς καί στήν ἐποχή τοῦ Βυζαντίου, τό ὅποιο, μέ τήν ἀντίστασή του στίς ἐπιδρομές τῶν βαρβάρων, ἔγινε τό προπύργιο τῆς Εὐρώπης.

Στίς ἀξίες τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καί τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ στά Γράμματα καί στίς Τέχνες στηρίχτηκαν οἱ λαοί τῆς Εὐρώπης καί δημιούργησαν τό νεώτερο δυτικό πολιτισμό. Ὁ εὐρωπαϊκός πολιτισμός μέ τή σειρά του ἐπηρέασε ὅλους τούς λαούς τῆς Γῆς. Ἡ Ἑλλάδα λοιπόν ἔχει προσφέρει στήν ἀνθρωπότητα τόσα, ὅσα καμιὰ ἄλλη χώρα τῆς Γῆς.

Καί στή νεώτερη ἱστορία οἱ Ἕλληνες συνέχισαν τούς ἀγῶνες γιά τὰ ἑλληνικά ἰδανικά καί τήν πολιτιστική πρόοδο. Ἡ ἀντίσταση τῶν Ἑλλήνων στό β' παγκόσμιο πόλεμο κατά τοῦ φασισμοῦ καί τοῦ ναζισμοῦ κατέπληξε τόν κόσμο κι ἔδειξε σ' ὅλους πῶς οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀξιοσυνεχιστές τοῦ μεγαλείου τῶν προγόνων τους. Ἀλλά καί πολλοί Ἕλληνες διαπρέπουν σήμερα στίς Ἐπιστήμες, τὰ Γράμματα καί τίς Τέχνες τόσο στήν Ἑλλάδα, ὅσο καί στό ἐξωτερικό.

2. Ἐκπαίδευση - Πνευματικά ἰδρύματα. Χωρίς μόρφωση δέν μπορεῖ νά υπάρξει οὔτε πολιτιστική πρόοδος οὔτε οικονομική. Ἡ μόρφωση δίνεται συστηματικά μέ τήν ἐκπαίδευση πού ἔχει σκοπό ν' ἀναπτύξει τίς πνευματικές δυνάμεις καί νά καλλιεργήσει ἐσωτερικά τό

Ὀλυμπία

Θέατρο Ἐπιδαύρου

ἄτομο, γιά νά τό καταστήσει ἀξιο καί παραγωγικό μέλος μιᾶς δημοκρατικῆς κοινωνίας.

Ἡ ἐκπαίδευση στήν Ἑλλάδα διακρίνεται σέ τρεῖς βαθμίδες. Τή Δημοτική, τή Μέση καί τήν Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευση. Καί στίς τρεῖς βαθμίδες ἡ ἐκπαίδευση παρέχεται δωρεάν, γιά νά μπορέσουν νά σπουδάσουν ὅλα τα ἑλληνόπουλα.

Ἡ φοίτηση στά Δημοτικά Σχολεῖα καί στά Γυμνάσια εἶναι ὑποχρεωτική γιά ὅλους.

Στή Μέση Ἐκπαίδευση ἀνήκουν τά Γυμνάσια, τά Λύκεια, οἱ Τεχνικές Σχολές, οἱ Ἐμπορικές Σχολές, τά Ναυτικά Γυμνάσια καί ἄλλα.

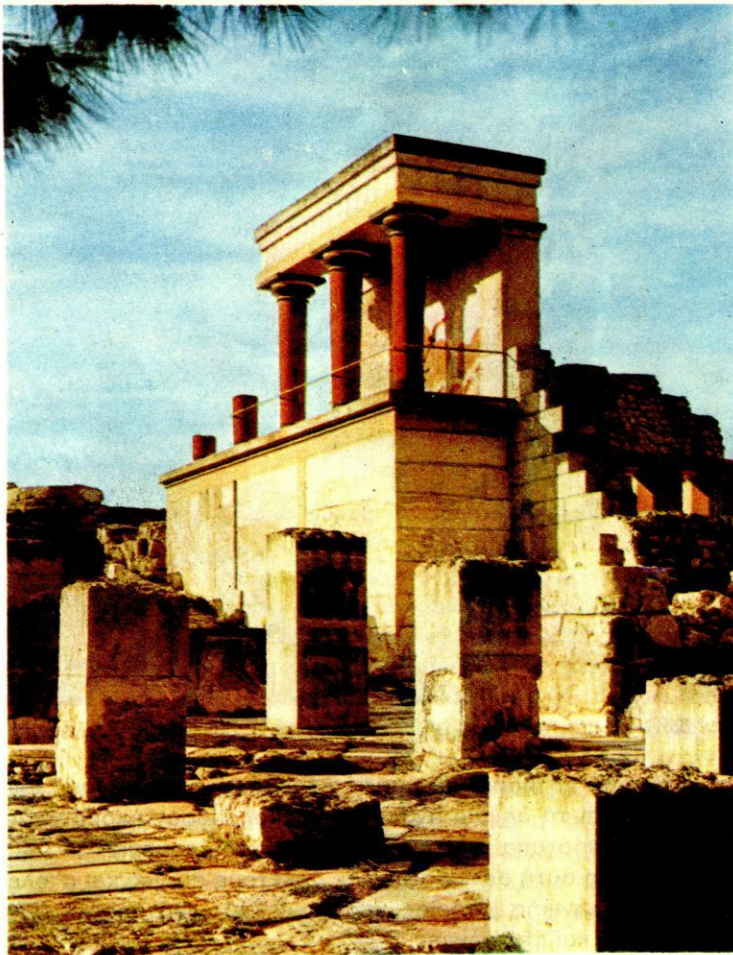
Στήν ἀνώτερη ἐκπαίδευση ἀνήκουν οἱ Παιδαγωγικές Ἀκαδημίες, οἱ ἀνώτερες Ἐπαγγελματικές καί τεχνικές σχολές κ.ἄ.

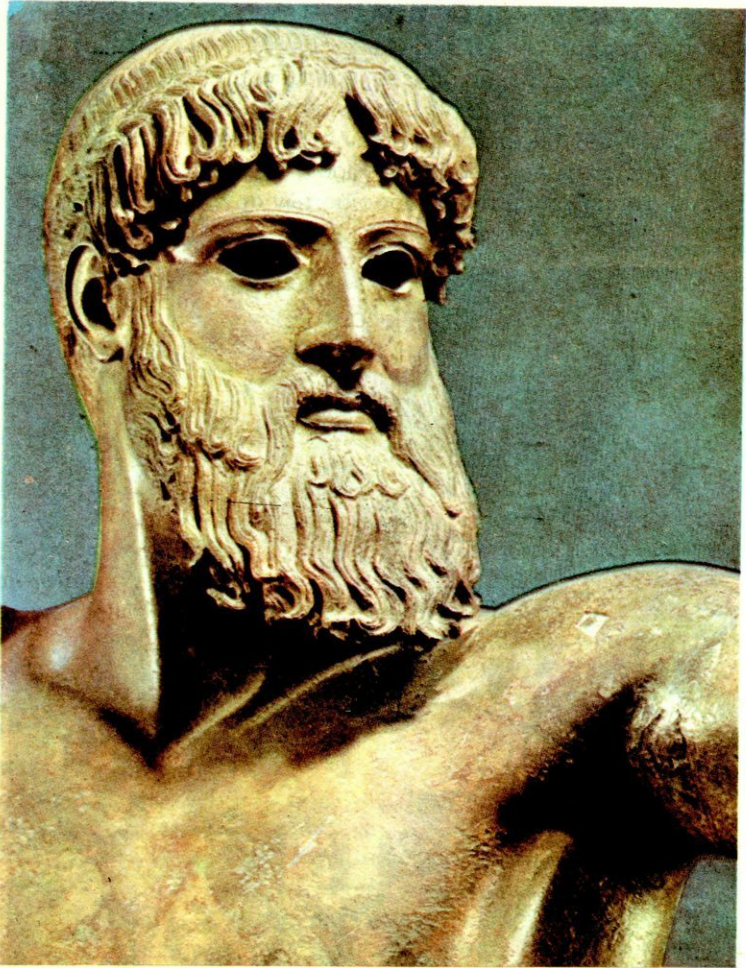
Στήν Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευση ἀνήκουν τά Πανεπιστήμια, τό Πολυτεχνεῖο καί ἄλλες ἀνώτατες σχολές. Τά Πανεπιστήμια στήν πατρίδα μας εἶναι τέσσερα. Τό Πανεπιστήμιο **Ἀθηνῶν**, τῆς **Θεσσαλονίκης**, τῶν **Ἰωαννίνων** καί τῆς **Πάτρας**. Νέα Πανεπιστήμια ἰδρύονται στή Θράκη καί τήν Κρήτη.

Ἀνώτατο πνευματικό ἴδρυμα τῆς χώρας εἶναι ἡ **Ἀκαδημία Ἀθηνῶν**. Στήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐκλέγονται μέλη ἀξιόλογοι ἐκπρόσωποι τῶν Ἐπιστημῶν, τῶν Γραμμάτων καί τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἡ Ἀκαδημία σκοπó ἔχει νά βοηθεῖ στήν ἀνάπτυξη τῶν ἐπιστημῶν καί τήν καλλιέργεια τῶν Γραμμάτων καί τῶν Καλῶν Τεχνῶν.

3. Τά Γράμματα καί οἱ Καλές Τέχνες. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ μητέρα τῶν γραμμάτων καί τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Οἱ Ἕλληνες ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Ὀμήρου μέχρι σήμερα, καλλιέργησαν τά Γράμματα, τίς Ἐπιστήμες καί τίς Καλές Τέχνες. Ἡ ποίηση, τό θέατρο, ἡ φιλοσοφία, ἡ γλυπτική καί ἡ ἀρχιτεκτονική ἔφτασαν στήν κλασική Ἑλλάδα σέ τέτοια ἀκμή, πού ὁμοιά της δέ γνῶρισε ὡς τώρα ἡ ἀνθρωπότητα. Ἡ ποίηση, τό θέατρο καί τά συγγράμματα φιλοσοφίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀποτε-

Κνωσός

Ποσειδῶνας

λεσαν από τότε τή βάση γιά κάθε πρόοδο. Οί ἀρχαίοι ναοί, ιδίως ὁ Παρθενῶνας, καί τά ἀρχαία ἀγάλματα ἐξακολουθοῦν ἀκόμα ν' ἀποτελοῦν ἀθάνατα πρότυπα γιά τήν καλλιτεχνική δημιουργία.

Ἡ ἀνάπτυξη αὐτή συνεχίστηκε γι' ἀρκετούς αἰῶνες καί σ' ὅλες τίς ἐποχές τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας ὑπάρχουν ἐλληνικά ἀριστουργήματα τοῦ πνεύματος καί τῆς τέχνης.

Τά Γράμματα καί οί Καλές Τέχνες άνθοϋν καί σήμερα στή χώρα μας. Πολλοί "Έλληνες ποιητές, έπιστήμονες καί καλλιτέχνες τιμοϋν τό έλληνικό όνομα στήν 'Ελλάδα καί τό έξωτερικό (Σολωμός, Παλαμάς, Καβάφης, Καζαντζάκης, Σεφέρης, κ.ά.).

Τά πνευματικά κέντρα τής πατρίδας μας είναι ή 'Αθήνα καί ή Θεσσαλονίκη. Μέ τήν ίδρυση νέων Πανεπιστημίων δημιουργοϋνται καί άλλα, όπως ή Πάτρα, τά Γιάννινα κτλ.

Έρωτήσεις

1. Γιατί τό πολίτευμα τής 'Ελλάδας είναι δημοκρατία; τρίδα μας μεγάλα άστικά κέντρα;
- 2.Τί είναι ή διοικητική άποκέντρωση, τί σκοπό έχει καί πώς πραγματοποιείται στή χώρα μας; 4. Ποιά είναι τά πνευματικά κέντρα τής 'Ελλάδας;
3. Γιατί δημιουργήθηκαν τά τελευταία χρόνια καί στήν Πα- 5. 'Ο εύρωπαϊκός πολιτισμός είναι έλληνοκεντρικός. Γιατί;

ΑΛΥΤΡΩΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Ύπό τήν ιστορία γνωρίζουμε πώς, όταν, μετά τή μεγάλη έπανάσταση τοϋ 1821, ή 'Ελλάδα έγινε έλεύθερο κράτος, δέν εΐχαν άπελευθερωθεί άκόμη όλες οί έλληνικές χώρες. Χρειάστηκαν γι' αυτό σκληροί καί μακροχρόνιοι άγώνες.

Δυστυχώς μέχρι σήμερα δέν έχουν ένωθει μέ τήν 'Ελλάδα δυό μεγάλα τμήματα αϋτής ή Κύπρος κι ή Βόρειος "Ηπειρος. 'Η Κύπρος είναι ανεξάρτητο κράτος καί σ' αϋτή ζοϋν 520.000 περίπου "Έλληνες. Τόν 'Ιούλιο τοϋ 1974 Τουρκικά στρατεύματα εισέβαλαν αϋθαίρετα στό νησί καί κατέλαβαν τό βόρειο τμήμα του μέ σκοπό τή διχοτόμηση. 'Εξαιτίας τής εισβολής αϋτής έδεινωπάθησε σκληρά ό Κυπριακός 'Ελληνισμός από ληηλασίες, βιοπραγίες καί άλλες βαρβαρότητες. Διακόσιες χιλιάδες περίπου κάτοικοι έγιναν πρόσφυγες. 'Η Β. "Ηπειρος εξακολουθεΐ νά είναι άκόμη υποδουλωμένη στήν 'Αλβανία καί σ' αϋτή ζοϋν πολλές χιλιάδες "Έλληνες. Μολοντί τρεις φορές έλευθερώθηκε από τό νικηφόρο 'Ελληνικό στρατό (1913-1941) όμως δόθηκε από τίς μεγάλες δυνάμεις στήν 'Αλβανία. 'Ωστόσο άρκετές πόλεις όπως ή Κορυτσά, τό 'Αργυρόκαστρο, ή Χειμάρρα κ.ά. είναι έλληνικές.

ΑΠΟΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

’Από τήν Ἱστορία γνωρίζουμε γιά τίς ἀποικίες τῶν Ἑλλήνων στήν ἀρχαία ἐποχή καί γιά τίς ἑλληνικές κοινότητες τοῦ ἐξωτερικοῦ στούς νεώτερους χρόνους.

’Ανεκαθεν οἱ Ἑλληνες μετανάστευσαν σέ ξένες χῶρες, ὅπου ἔδειξαν μεγάλη δραστηριότητα καί προόδευσαν, ὅπως π.χ. οἱ μεγάλοι ἔθνικοί μας εὐεργέτες. ’Από τίς σπουδαιότερες αἰτίες τῆς ἀποδημίας ἦταν πρῶτα τό γεγονός, ὅτι ἡ χώρα μας δέν ἦταν πλούσια, καί οἱ Ἑλληνες μέ τό ἀνήσυχο ἐπιχειρηματικό τους πνεῦμα ἀναζήτησαν σέ ἄλλες χῶρες καλύτερη τύχη.

Οἱ Ἑλληνες, πού εἶναι ἐγκαταστημένοι μόνιμα στό ἐξωτερικό, εἶναι περισσότεροι ἀπό δύο ἑκατομμύρια καί ἀποτελοῦν τόν **ἀπόδημο ἑλληνισμό**. Οἱ περισσότεροι εἶναι ἐγκαταστημένοι στίς Η.Π. τῆς Ἀμερικής, στόν Καναδά, στήν Αὐστραλία καί σ’ ἄλλες χῶρες. Ἐκτός ἀπ’ αὐτούς πού ἔχουν ἐγκατασταθεῖ μόνιμα στό ἐξωτερικό, ὑπάρχουν ἄλλοι πού ἐργάζονται σέ ξένες χῶρες, ιδιαίτερα στή Δ. Εὐρώπη καί κυρίως στή Δ. Γερμανία (300.000 Ἑλληνες).

Οἱ Ἑλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶναι ὀργανωμένοι σέ κοινότητες, διατηροῦν ἑλληνικά σχολεῖα κι ἐκκλησίες, τά ἑλληνικά ἦθη καί ἔθιμα καί ἐπισκέπτονται συχνά τήν πατρίδα τους. Πολλοί ἀπόδημοι Ἑλληνες κατέχουν σπουδαίες θέσεις στίς χῶρες πού ζοῦν καί τιμοῦν τό ἑλληνικό ὄνομα.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΥΜΕΝΗ

Ἡ πλεονεκτική γεωγραφική θέση τῆς Ἑλλάδας τῆς ἐπιτρέπει νά ἐπικοινωνεῖ εὐκόλα μέ τίς χῶρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, τῆς Β. Ἀφρικής καί τῆς Ν. Εὐρώπης. Ἡ Ἑλλάδα ἀνήκει στό χῶρο τῆς Μεσογείου. Ἐπομένως τά συμφέροντα τῆς Ἑλλάδας βρίσκονται στίς χῶρες αὐτές, μέ τίς ὁποῖες διατηρεῖ στενές σχέσεις. Οἰκονομικές, ἐμπορικές, πολιτιστικές, καί ἀμυντικές.

’Όλα τά κράτη εἶναι ὑποχρεωμένα, ἂν θέλουν νά προοδεύσουν, νά διατηροῦν σχέσεις ὄχι μόνο μέ τούς γειτονικούς τους λαούς, ἀλλά μ’ ὅλους τούς λαούς τῆς Γῆς. Σ’ αὐτό δέν ὑστερεῖ ἡ χώρα μας. Διατηρεῖ διπλωματικές, ἐμπορικές καί μορφωτικές σχέσεις μ’ ὅλα τά κράτη τῆς Γῆς, περισσότερο ὅμως μέ τά κράτη τῆς Εὐρώπης, γιατί ἀνήκει στόν ἴδιο χῶρο μ’ αὐτά.

Γιά νά διατηρεῖται ἡ εἰρήνη στόν κόσμο καί γιά νά ὑπάρχει πρόοδος, οἱ λαοί πρέπει νά συνεργάζονται καί νά ἀλληλοβοηθοῦνται. Γιά τό

σκοπό αυτό ίδρυσαν διάφορες οργανώσεις, στις οποίες συμμετέχει και η Ελλάδα.

Η Ελλάδα συμμετέχει:

1. Στόν Ὀργανισμό Ἐνωμένων Ἐθνῶν. Ὁ Ο.Η.Ε. ιδρύθηκε τό 1945 κι ἔχει γιά σκοπό τή διατήρηση τῆς εἰρήνης σ' ὄλο τόν κόσμο. Σ' αὐτόν ἀνήκουν ὄλα σχεδόν τά κράτη τῆς Γῆς.

2. Στήν Παγκόσμια Ὀργάνωση Ὑγείας. Ἡ ὀργάνωση αὐτή ιδρύθηκε ἀπό τόν Ο.Η.Ε. κι ἔχει γιά σκοπό τήν προαγωγή καί διατήρηση τῆς ὑγείας σ' ὄλους τούς λαούς τῆς Γῆς.

3. Στήν Ἐκπαιδευτική καί Ἐπιστημονική Ὀργάνωση «ΟΥΝΕΣΚΟ». Ἡ ΟΥΝΕΣΚΟ εἶναι ὀργάνωση τοῦ Ο.Η.Ε. καί ἔχει γιά σκοπό νά μεταδοθοῦν τά φῶτα τῆς παιδείας σ' ὄλους τούς λαούς.

4. Στό Ν.Α.Τ.Ο. Τό ΝΑΤΟ εἶναι ἀμυντική συμμαχία, στήν ὁποία συμμετέχουν οἱ Η.Π.Α., ὁ Καναδάς, ἡ Τουρκία καί τά περισσότερα κράτη τῆς Δυτ. Εὐρώπης.

5. Στήν Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.). Ἡ Ε.Ο.Κ. εἶναι οἰκονομική ἔνωση τῶν περισσοτέρων κρατῶν τῆς Δυτ. Εὐρώπης κι ἔχει γιά σκοπό τήν οἰκονομική συνεργασία τῶν κρατῶν αὐτῶν.

6. Στό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης πού ἔχει σκοπό τήν πολιτική ἔνωση τῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης.

Ἀσκήσεις

1. Τί πρέπει νά ξέρουμε γιά νά δείξουμε:

- α. ὅτι ἡ Ελλάδα ἔχει σπουδαία γεωγραφική θέση,
- β. ὅτι τό κλίμα τῆς Ἑλλάδας εἶναι μεσογειακό,
- γ. ὅτι ἡ Ελλάδα εἶναι χώρα γεωργική,
- δ. ὅτι ἡ θάλασσα εἶναι γιά τή χώρα μας σπουδαία πλουτοπαραγωγική πηγή καί
- ε. ὅτι ἡ Ελλάδα εἶναι τουριστική χώρα.

2. Γιατί συμφέρεῖ σέ μιά χώρα νά ἔχει φιλικές σχέσεις μέ τά ἄλλα κράτη καί νά ἀνήκει σέ διεθνεῖς ὀργανώσεις;

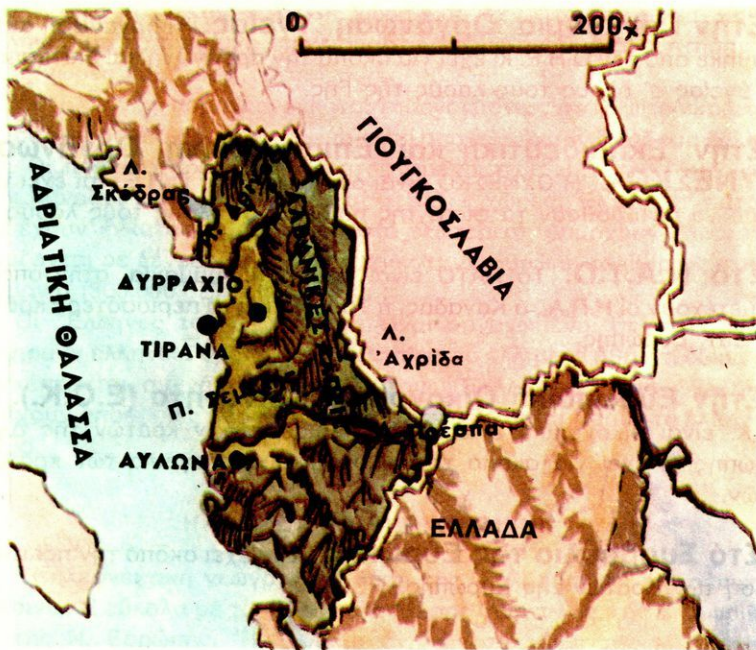

2. Η ΑΛΒΑΝΙΑ

Έκταση: 29.000 τετρ. χλμ.

Πληθυσμός: 2.080.000 κ.

ΑΛΒΑΝΙΑ

Παρατήρηση στο χάρτη

1. Η Άλβανία βρίσκεται στη Βαλκανική χερσόνησο. Συνορεύει με την Ελλάδα και τη Γιουγκοσλαβία και βρέχεται από την Αδριατική θάλασσα.
2. Ανάμεσα στην Άλβανία και στην Ιταλική χερσόνησο σχηματίζεται το στενό του Ότράντο. Μέ το στενό του Ότράντο η Αδριατική θάλασσα έχει έξοδο στη Μεσόγειο.
3. Η Άλβανία είναι μικρή και όρεινη χώρα.

1. Οί 'Αλβανοί είναι γείτονές μας. Στά βορειοδυτικά της χώρας μας καί πέρα από τήν Ὑπειρο ἀπλώνεται ἡ 'Αλβανία. Ἡ 'Αλβανία ἔχει **ἐκταση** μόνο 29.000 τετρ. χλμ. καί **πληθυσμό** 2.080.000 κατοίκους.

Ἐλεύθερο κράτος ἔγιναν οἱ 'Αλβανοί τό 1913, ἀφοῦ ἀπελευθερώθηκαν ἀπό τούς Τούρκους. Μέ τήν ὑποστήριξη ὅμως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων κράτησαν καί τήν ἑλληνική Β. Ὑπειρο.

Τό 1939 τήν 'Αλβανία τήν κατέλαβαν οἱ Ἴταλοί καί ἀπ' ἐκεῖ τό 1940 ἐπετέθησαν κατά τῆς Ἑλλάδας. Στά βουνά τῆς Β. Ὑπερίου οἱ Ἕλληνες κατατρόπωσαν τούς Ἴταλούς κι ἔγιναν δεκτοί ἀπό τούς βορειοηπειρώτες σάν ἀπελευθερωτές. Μετά τό β' παγκόσμιο πόλεμο ἡ 'Αλβανία ἔγινε **σοσιαλιστική** χώρα καί οἱ σχέσεις μας μ' αὐτή δέν ἦταν φιλικές. Στά τελευταῖα ὅμως χρόνια βελτιώθηκαν. Οἱ δυο χώρες ἀρχισαν νά ἔχουν ἐμπορικές καί πολιτιστικές σχέσεις.

Οἱ 'Αλβανοί δέν ἔχουν δημιουργήσει σπουδαῖο πολιτισμό. Οἱ περισσότεροι εἶναι γεωργοί καί κτηνοτρόφοι. Κατά τό θρήσκειομα οἱ μισοί εἶναι Χριστιανοί ὀρθόδοξοι κι οἱ ἄλλοι μισοί μωαμεθανοί.

2. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους - Κλίμα. Ὅπως παρατηροῦμε στό χάρτη, ἡ μεγαλύτερη ἐκταση τῆς 'Αλβανίας σκεπάζεται ἀπό βουνά. Τά βουνά σκεπάζουν τό ἀνατολικό καί τό νότιο τμήμα τῆς χώρας καί ὅσο προχωροῦν στά δυτικά, πρὸς τή θάλασσα, γίνονται χαμηλότερα. Στά παράλια σχηματίζεται μιά στενή πεδινή λωρίδα. Τό πεδινό αὐτό τμήμα εἶναι συνέχεια τῶν μικρῶν κοιλάδων, πού σχηματίζουν οἱ ποταμοί **Δρίνος, Σκουῦπος, Ἄψος** καί **Ἄωος**. Λίμνες: **Πρέσπα** (τμήμα) **Ἀχρίδα, Σκόδρα**.

Τό κλίμα στά παράλια τῆς χώρας εἶναι **μεσογειακό**, ἀλλά ἀνθυγιεινό, γιατί υπάρχουν ἐκεῖ πολλά ἔλη. Τά παράλια τῆς 'Αλβανίας, δέν παρουσιάζουν πλούσιο θαλάσσιο διαμελισμό. Οἱ σπουδαιότεροι κόλποι εἶναι ὁ κόλπος τοῦ **Δρίνου**, τοῦ **Δυρραχίου** καί τοῦ **Αὐλώνα**. Στό στόμιο τοῦ κόλπου τοῦ Αὐλώνα ὑπάρχει τό νησί **Σάωνα**.

Τά ὄρη τῆς 'Αλβανίας ἀποτελοῦν συνέχεια τῶν Δειναρικῶν Ὑπερων καί εἶναι τά ἑξῆς: οἱ **'Αλβανικές Ὑπεεις** καί στό νοτιοανατολικό καί νότιο τμήμα ὁ **Μοράβας**, ὁ **Τόμαρος**, ἡ **Τρεμπεσίνα** καί **Νεμέρτσικα** (2.984 μ.).

Στό ἐσωτερικό τῆς χώρας, καί στά βουνά τό κλίμα εἶναι **ἠπειρωτικό**, μέ πολλές ὅμως βροχές. Γι' αὐτό τά ὄρη εἶναι κατάφυτα ἀπό δάση, ἐνώ οἱ χέρσες ἐκτάσεις σχηματίζουν πλούσιους βοσκότοπους.

3. Οί κάτοικοι τής Ἑλβανίας εἶναι κυρίως κτηνοτρόφοι καί γεωργοί. Τό ἔδαφος τής Ἑλβανίας εἶναι ὀρεινό καί ἄγονο. Οἱ Ἑλβανοί ἀσχολοῦνται κυρίως μέ τή γεωργία. Ἐπειδή ὅμως δέν υπάρχουν ἀρκετές καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις καί αὐτές πού υπάρχουν δέν ἔχουν ἀξιοποιηθεῖ ὅσο χρειάζεται καί τά προϊόντα πού παράγουν δέν τούς ἐπαρκοῦν.

Στά παράλια κυρίως καλλιεργοῦνται τά δημητριακά, τό ρύζι, ὁ καπνός καί ὄσπρια. Στά νοτιότερα παράλια υπάρχουν ἀμπέλια καί ἐλαιώνες. Ἐπίσης ἀναπτυγμένη στά παράλια εἶναι καί ἡ ἀλιεία. Ἀντίθετα μέ τή γεωργία, ἀρκετά ἀναπτυγμένη εἶναι ἡ κτηνοτροφία, γιατί υπάρχουν ἀρκετοί καί κατάλληλοι βοσκότοποι. Οἱ Ἑλβανοί κτηνοτρόφοι τρέφουν αἰγοπρόβατα, χοίρους (γουρούνια) καί βοοειδή. Ἀπό τά κτηνοτροφικά προϊόντα, πού παράγονται, ἀρκετά ἐξάγονται στό ἐξωτερικό. Ἐπίσης ἀπό τά δάση οἱ Ἑλβανοί παίρνουν ἀρκετή ξυλεία.

Ἡ βιομηχανία στήν Ἑλβανία δέν εἶναι ἀρκετά ἀναπτυγμένη, μ' ὄλο πού στή χώρα υπάρχουν μικρές πετρελαιοπηγές καί κοιτάσματα γαιανθράκων (κυρίως λιγνίτη), σιδήρου, χαλκοῦ καί ἄλλων ὀρυκτῶν.

Ἡ συγκοινωνία δέν εἶναι ἀρκετά ἀναπτυγμένη (μῆκος σιδηροδρομικῶν γραμμῶν 90 χλμ.).

Νόμισμα τής χώρας εἶναι τό **λέκ**.

4. Πόλεις. Ἀφοῦ ἡ βιομηχανία δέν ἔχει ἀναπτυχθεῖ καί οἱ περισσότεροι ἀπό τούς κατοίκους εἶναι γεωργοί καί κτηνοτρόφοι, δέν υπάρχουν στήν Ἑλβανία μεγάλα ἀστικά κέντρα. Οἱ περισσότεροι ἀπό τούς κατοίκους ζοῦν σέ κωμοπόλεις καί σέ ἀπομονωμένα χωριά. Οἱ σπουδαιότερες πόλεις εἶναι: τά **Τίρανα (176.000 κ.)**, ἡ πρωτεύουσα τής Ἑλβανίας, ἡ **Σκόδρα**, τό **Δυρράχιο**, τό **Ἑλβασάν**, ἡ **Κορυτσά**, ὁ **Αὐλώνας**, ἡ **Πρεμετή** καί τό **Ἀργυρόκαστρο**.

Ἀσκήσεις

1. Νά ἰχνογραφήσετε τό γεωφυσικό χάρτη τής Ἑλβανίας.
2. Ποιές λίμνες ἔχει ἡ Ἑλβανία;
3. Πῶς συγκοινωνεῖ ἡ Ἑλλάδα μέ τήν Ἑλβανία;
4. Ποιές πόλεις τής Ἑλβανίας εἶναι ἑλληνικές;

4. Νά παρατηρήσετε ποιά τμήματα της Γιουγκοσλαβίας, είναι όρεινά και ποιά πεδινά.
5. Νά ονομάσετε τά ποτάμια της και νά εξηγήσετε γιατί ρέουν σχεδόν όλα πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνση.

1. Ἡ Γιουγκοσλαβία ἐνώνει τὴ Βαλκανικὴ Χερσόνησο μὲ τὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη.

Ἡ Γιουγκοσλαβία εἶναι τὸ μεγαλύτερο σέ ἔκταση καὶ πληθυσμὸ κράτος τῶν Βαλκανίων. Ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη φτάνει στὴ Μακεδονία καὶ ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα στὴν Οὐγγαρία καὶ τὴ Ρουμανία. Ἔχει ἔκταση 256.000 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸ 20.500.000 κατοίκους.

Ἀπὸ τὴ Γιουγκοσλαβία περνοῦν οἱ σιδηροδρομικὲς γραμμές, πού συνδέουν τὴ Δυτικὴ καὶ κεντρικὴ Εὐρώπη μὲ τίς ὑπόλοιπες βαλκανικὲς χώρες καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, πού κατευθύνεται πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολη, συνεχίζεται στὴ Μ. Ἀσία καὶ καταλήγει στὴ Βαγδάτη.

2. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους καὶ κλίμα.

Τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τῆς Γιουγκοσλαβίας εἶναι ὄρεινὸ. Κυρίως τὸ δυτικὸ καὶ νότιο τμῆμα τῆς. Στὰ δυτικὰ τῆς χώρας ὑψώνονται οἱ **Διναρικές Ἄλπεις** καὶ στὰ νότια οἱ ὄρεινοὶ ὄγκοι **τῆς Πίνδου** καὶ τῆς **Ροδόπης**.

Οἱ ἄκτὲς τῆς Γιουγκοσλαβίας στὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα (Δαλματι-

Ἡ κωμόπολη τῆς Ἑρζεγοβίνης Μοστάρ

κές άκτές) παρουσιάζουν άρκετά πλούσιο θαλάσσιο διαμελισμό, με πολλούς κόλπους και πάμπολλα νησιά. Τό κλίμα στις άκτές είναι γλυκό και ήπιο (μεσογειακό) και τά τοπία μαγευτικά. Γι' αυτό παρατηρείται εκεί ζωηρή τουριστική κίνηση. Χιλιάδες ξένοι επισκέπτονται κάθε χρόνο τίς Δαλματικές άκτές, έτσι πού, χρόνο μέ τό χρόνο, ή Γιουγκοσλαβία γίνεται μέ γοργό ρυθμό τουριστική χώρα.

Τό μεσογειακό όμως κλίμα περιορίζεται μόνο στις άκτές, γιατί ή όροσειρά τών Δειναρικών "Άλπεων έμποδίζει τούς θερμούς και ύγρους νοτιοδυτικούς ανέμους νά προχωρήσουν και στό έσωτερικό τής χώρας, όπου τό κλίμα είναι **ήπειρωτικό**.

Πεδινό είναι τό βόρειο τμήμα τής Γιουγκοσλαβίας, πού άποτελεί μέρος τής μεγάλης ούγγρικης πεδιάδας. Τό τμήμα αυτό τό διασχίζει ό **Δούναβης** και οι παραπόταμοί του **Τίσα, Δράβος, Σάβος, Δρίνας, Μοράβας** και **Άξιός**. Λίμνες: **Σκόδρα, Άχρίδα, Πρέσπα, Δοϊράνη**, (τμήματα).

Στήν περιοχή αυτή, επειδή τό έδαφος είναι πεδινό και ό Δούναβης πλωτός ποταμός, οι συγκοινωνίες είναι πολύ άναπτυγμένες. Στο βορειοδυτικό τμήμα τής χώρας υπάρχουν επίσης διαβάσεις, πού επιτρέπουν τήν επικοινωνία μέ τά λιμάνια τής Άδριατικής, ενώ ή κοιλάδα του Άξιού στά νότια αφήνει για τή Γιουγκοσλαβία έξοδο πρós τό λιμάνι τής Θεσσαλονίκης.

Άσκηση:

Νά ίχνογραφήσετε τό γεωφυσικό χάρτη τής Γιουγκοσλαβίας και νά σημειώσετε τίς πόλεις και τίς σιδηροδρομικές γραμμές τής χώρας.

3. Οικονομική εξέταση. Οι πεδινές περιοχές, πού βρίσκονται ανάμεσα στό Δούναβη και στους παραποτάμους του, καθώς και ή κοιλάδα του Άξιού, είναι εύφορες και κέντρα τής γεωργικής παραγωγής τής Γιουγκοσλαβίας. Στίς περιοχές αυτές παράγονται μεγάλες ποσότητες άπό σιτηρά, ρύζι, βαμβάκι, πατάτες, λαχανικά και φρούτα. Στή νότια Γιουγκοσλαβία παράγονται, άκόμη, καπνός και πάπρικα (κόκκινο πιπέρι) και τίς Δαλματικές άκτές σταφύλια, λάδι και φρούτα. Στίς άκτές γίνεται επίσης έντατική άλιεία.

Ή κτηνοτροφία είναι πολύ άναπτυγμένη σ' όλες τίς περιοχές τής χώρας, γιατί παράγονται εκεί άφθονες ζωτροφές και υπάρχουν μεγάλα και κατάλληλα λιβάδια. Οι Γιουγκοσλάβοι κτηνοτρόφοι τρέφουν κυρίως

Ντουμπρόβνικ

αίγοπρόβατα, αγελάδες, ἄλογα καί χοίρους (γουρούνια). Ἀπό τά κτηνοτροφικά προϊόντα της ἀρκετές ποσότητες ἐξάγει ἡ Γιουγκοσλαβία στό ἐξωτερικό.

Ἡ ἄλλη πηγή πλούτου γιά τή Γιουγκοσλαβία εἶναι τά δάση της. Μεγάλα δάση υπάρχουν κυρίως στό βορειοδυτικό τμήμα τῆς χώρας (Κροατία - Σλοβενία), ἀλλά καί στίς ἄλλες ὄρεινές περιοχές.

Ἡ Γιουγκοσλαβία εἶναι κυρίως γεωργική καί κτηνοτροφική χώρα καί οἱ περισσότεροι ἀπό τοὺς κατοίκους της ἀσχολοῦνται μέ τή γεωργία καί τήν κτηνοτροφία. Ἀλλά καί ἡ βιομηχανία της ἔχει ἀρκετά προοδεύσει.

Ἡ χώρα ἔχει ἀρκετά ὀρυκτά, ὅπως σίδηρο, γαιάνθρακες, χαλκο, μόλυβδο, βωξίτη, μαγνήσιο καί μικρά κοιτάσματα πετρελαίου. Τά ὀρυκτά της καί ἡ ἠλεκτρική ἐνέργεια, πού παράγεται ἀπό τίς ὑδατοπτώσεις, ἀποτελοῦν τή βάση τῆς Γιουγκοσλαβικῆς βιομηχανίας.

4. Ἀστικά κέντρα. Τά περισσότερα καί μεγαλύτερα ἀστικά καί

βιομηχανικά κέντρα της Γιουγκοσλαβίας βρίσκονται στις βόρειες περιοχές της, γιατί εκεί τό έδαφος είναι περισσότερο παραγωγικό καί οι συγκοινωνίες εύκολες. Οι σπουδαιότερες πόλεις της:

Τό **Βελιγράδι** (850.000 κ.). Τό Βελιγράδι είναι ώραία πόλη καί ή πρωτεύουσα της Γιουγκοσλαβίας. Είναι άκόμη κόμβος συγκοινωνιών καί κέντρο βιομηχανικό καί έμπορικό. Τό **Ζάγκρεμπ** (820.000 κ.), ή **Λιουμπλιάνα** (210.000 κ.), ή **Νίσσα**, επίσης σπουδαία βιομηχανικά κέντρα καί συγκοινωνιακοί κόμβοι.

Στίς Δαλματικές άκτές είναι ή **Ριέκα**, πού είναι σπουδαίο λιμάνι καί συναγωνίζεται σέ κίνηση τήν Τεργέστη, τό **Σπλίτ** καί τό **Ντουμπρόβνικ**, σπουδαία τουριστικά κέντρα, καί άλλες μικρότερες. Στή Βοσνία καί Έρζεγοβίνη είναι τό **Σεράγεβο** καί στή Σερβική Μακεδονία τά **Σκόπια** καί τό **Μοναστήρι**, άλλοτε έλληνικές πόλεις.

5. Τό γιουγκοσλαβικό κράτος καί οι κάτοικοί του.

Κανένα κράτος της Εύρώπης δέν παρουσιάζει τόσες αντίθεσεις καί διαφορές στό τοπίο καί τούς κατοίκους, όσο ή Γιουγκοσλαβία. Στό βορειοδυτικό της τμήμα καί τό τοπίο καί ή μορφή τών πόλεων είναι όπως στήν Αύστρια, ενώ στό βόρειο τμήμα ή διαμόρφωση του έδάφους καί ή μορφή τών πόλεων θυμίζουν Ούγγαρια. Τίς περιοχές αυτές κατείχαν ως τό 1919 οι Αύστριακοί. Στό νότιο καί νοτιοανατολικό τμήμα τό τοπίο είναι καθαρά βαλκανικό καί ή όψη τών πόλεων καί ή ζωή τών κατοίκων μάς υπενθυμίζουν, πώς έδω κάποτε κυριαρχούσαν οι Τουρκοί, ενώ οι πόλεις στίς Δαλματικές άκτές μοιάζουν μέ τίς Ιταλικές.

Στή Γιουγκοσλαβία ζοϋν σήμερα οι Σέρβοι, πού είναι καί οι περισσότεροι, οι Κροάτες, οι Σλοβένοι, οι Μαυροβούνιοι καί λίγοι Έλβανοί, Έλληνες καί Ούγγροι.

“Ολοι αυτοί αποτελοϋν τό όμοσπονδιακό κράτος της Γιουγκοσλαβίας. Έπίσημη γλώσσα του κράτους είναι ή Σερβική. Άλλά οι Κροάτες, οι Σλοβένοι κτλ. μιλοϋν καί τή δική τους γλώσσα. Οι Σλοβένοι καί οι Κροάτες είναι καθολικοί, ενώ οι Σέρβοι όρθόδοξοι χριστιανοί. Έπάρχουν καί λίγοι μωαμεθανοί.

Η Γιουγκοσλαβία έγινε ελεύθερο κράτος, όπως είναι σήμερα, μετά τον α΄ παγκόσμιο πόλεμο, τό 1919. Άπό τό 1945 είναι σοσιαλιστική δημοκρατία.

Οι σχέσεις της πατρίδας μας μέ τή Γιουγκοσλαβία ήταν πάντοτε φιλικές. Άπό τή Γιουγκοσλαβία αγοράζουμε κτηνοτροφικά προϊόντα καί πουλάμε σ΄ αυτή έσπερειδοειδή καί πρώτες ύλες. Νόμισμα της χώρας είναι τό **δηνάριο**.

Ερωτήσεις

1. Γιατί τὰ ποτάμια ἔχουν μεγάλη σημασία γιὰ τὴ Γιουγκοσλαβία;
2. Γιατί τὸ Βελιγράδι εἶναι συγκοινωνιακὸς κόμβος;
3. Ποιές λίμνες ἔχει κοινές ἡ Γιουγκοσλαβία μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀλβανία;
4. Ἐὰν ταξιδέψεις σιδηροδρομικῶς γιὰ τὸ Μόναχο, ποιές γιουγκοσλαβικὲς πόλεις θὰ συναντήσεις;

4. Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Ἔκταση: 111.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 8.500.000 κ.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Παρατήρηση στο χάρτη

1. Ἡ Βουλγαρία εἶναι χώρα τῶν Βαλκανίων καί συνορεύει μέ τήν Ἑλλάδα.
2. Δέ βρέχεται ἀπό τή Μεσόγειο θάλασσα.
3. Τό μισό σχεδόν τμήμα τοῦ ἐδάφους τῆς Βουλγαρίας εἶναι ὄρεινό καί τό ἄλλο μισό πεδινό.
4. Ὁ Δούναβης ποταμός χωρίζει τή Βουλγαρία ἀπό τή Ρουμανία.
5. Οἱ ἑλληνικοί ποταμοί Ἔβρος, Νέστος καί Στρυμόνας ἔχουν τίς πηγές τους στή Βουλγαρία.

1. Θέση καί ἔκταση. Ἡ Βουλγαρία βρίσκεται ἀνάμεσα στή Ρουμανία, τήν Ἑλλάδα καί τήν Εὐρωπαϊκή Τουρκία κι ἀνάμεσα στή Γιουγκοσλαβία καί τόν Εὐξεινο πόντο. Ἔχει **ἔκταση** 111.000 τετ. χλμ. καί πληθυσμό 8.500.000 κατοίκους.

Ἀπό τή Βουλγαρία περνᾶ ἡ μεγάλη καί σπουδαία σιδηροδρομική γραμμὴ **Βιέννης - Βελιγραδίου - Κωνσταντινουπόλεως - Βαγδάτης**, ἡ ὁποία ἐνώνει σιδηροδρομικῶς τή Δ. Εὐρώπη μέ τή Μέση Ἀνατολή.

2. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους καί κλίμα. Ὅπως παρατηροῦμε στό χάρτη, ἡ Βουλγαρία χωρίζεται σέ δύο φυσικές περιοχές. Ἡ ὄροσειρά τοῦ **Αἴμου** (2.373 μ.) διασχίζει τή χώρα στή μέση ἀπό τά δυτικά πρὸς τά ἀνατολικά καί τή διαιρεῖ στήν παραδουνάβια καί τή νότια Βουλγαρία.

Ἡ βόρεια Βουλγαρία βρίσκεται ἀνάμεσα στόν Αἴμο καί τό Δούναβη, εἶναι πεδινή καί ποτίζεται ἀπό πολλούς παραπόταμους τοῦ Δούναβη. Ἀνάμεσα στόν Αἴμο καί τόν **Ἀντιαἴμο** σχηματίζεται ἡ «Κοιλιάδα τῶν **ρόδων**» (Καζανλίκ) καί στά δυτικά τό λεκανοπέδιο τῆς Σόφιας. Ἡ «Κοιλιάδα τῶν ρόδων» διαρρέεται ἀπό τόν παραπόταμο τοῦ Ἔβρου **Τούντζα** καί εἶναι κατάφυτη ἀπό ροδῶνες. Ἀνάμεσα στόν Ἀντιαἴμο καί τή Ροδόπη ἀπλώνεται ἡ κοιλάδα τῆς Φιλιππουπόλεως, πού τή διασχίζει ὁ **Ἔβρος**. Τό νοτιότερο τμήμα τῆς Βουλγαρίας πιάνει ἡ Ροδόπη (2.177 μ.), ἐνῶ δυτικότερα βρίσκεται τό βουνό Ὁρβηλος. (2.680 μ.).

Τά βουνά στό δυτικό καί νότιο τμήμα κλείνουν τή Βουλγαρία σάν ἓνα ἡμικύκλιο καί δέν ἀφήνουν νά προχωρήσουν σ' αὐτή οἱ νότιοι ἄνεμοι. Ἡ χώρα εἶναι ἀνοιχτή μόνο κατά τόν Εὐξεινο Πόντο καί τήν Ἀνατ. Εὐρώπη κι ἔτσι τήν ἐπηρεάζουν πολύ οἱ βόρειοι ἄνεμοι κι ἔχει κλίμα **ἠπειρωτικό**. Ἐπειδὴ ὅμως πέφτουν παράλληλα καί πολλές

βροχές, τό κλίμα τής Βουλγαρίας είναι ευνοϊκό γιά τήν ανάπτυξη τής γεωργίας καί τής κτηνοτροφίας.

Στίς άκτές του Εύξεινου τό κλίμα είναι περισσότερο ήπιο καί γλυκό καί γιά τό λόγο αυτό οί άκτές της έχουν άρκετή τουριστική κίνηση.

Άσκηση:

Νά ίχνογραφήσετε τό γεωφυσικό χάρτη τής Βουλγαρίας καί νά σημειώσετε τίς σπουδαιότερες πόλεις καί τίς σιδηροδρομικές γραμμές, πού τίς ενώνουν.

3. Πλουτοπαραγωγικές πηγές. Η Βουλγαρία είναι ακόμη γεωργική καί κτηνοτροφική χώρα, αλλά καί ή βιομηχανία της έχει κάνει τά τελευταία χρόνια σημαντική πρόοδο. Παράγει δημητριακά, βαμβάκι, καπνό (ένα από τά σπουδαιότερα προϊόντα της), ρύζι, ζαχαρότευτλα, ροδέλαιο. λαχανικά καί φρούτα, καθώς επίσης κι άρκετά κτηνοτροφικά προϊόντα καί ξυλεία από τά πολλά της δάση.

Η γεωργία έχει αναπτυχθει στή Βουλγαρία, καί γιατί ή γη στίς πεδινές περιοχές είναι παραγωγική καί γιατί τό κλίμα είναι ευνοϊκό. Άκόμα, γιατί ή καλλιέργεια γίνεται συστηματικά καί μέ μηχανικά μέσα.

Άξιόλογη επίσης ανάπτυξη παρουσιάζει καί ή κτηνοτροφία, γιατί ή χώρα έχει πολλούς βοσκότοπους αλλά καί γιατί παράγει άρκετές ποσότητες ζωοτροφών. Οί Βούλγαροι κτηνοτρόφοι τρέφουν πρό παντός αίγοπρόβατα, άγελάδες καί χοίρους (γουρούνια), ενώ πολλοί ασχολούνται μέ τήν πτηνοτροφία. Η Βουλγαρία εξαγει άρκετές ποσότητες από τά γεωργικά καί κτηνοτροφικά της προϊόντα στό έξωτερικό καί κυρίως στίς σοσιαλιστικές χώρες.

Άπό όρυκτά ή Βουλγαρία έχει σίδηρο, μόλυβδο, γαιάνθρακες, βωξίτη, χαλκό, καί μικρά κοιτάσματα πετρελαίου. Στά όρυκτά της, στήν ηλεκτρική ενέργεια, πού παίρνει από τά θερμοηλεκτρικά καί τά υδροηλεκτρικά εργοστάσιά της, στά βιομηχανικά της φυτά (βαμβάκι - ζαχαρότευτλα - καπνός), στηρίζεται ή σημερινή βουλγαρική βιομηχανία πού τά τελευταία χρόνια προσοδεύει συνεχώς.

4. Πόλεις. Σόφια (870.000 κ.) Είναι ή πρωτεύουσα τής Βουλγαρίας, συγκοινωνιακός κόμβος καί βιομηχανικό κέντρο. **Φιλιπούπολη (Πλόβ-**

ντιβ) (220.000 κ.), Σλίβεν, Ίάμπολη, Βάρνα και Πύργος (Μπουργκάς), σπουδαία λιμάνια στον Εϋξεινο Πόντο, Τύρνοβο, Ρουσσούκ και Πλέβνα στη βόρεια Βουλγαρία, καθώς κι άλλες μικρότερες.

5. Κάτοικοι - σχέσεις με την Ελλάδα. Οί Βούλγαροι είναι λαός μογγολικής καταγωγής κι εγκαταστάθηκαν στη Βαλκανική χερσόνησο τόν 7ο μ.Χ. αιώνα. Από τούς "Έλληνες διδάχτηκαν τό χριστιανισμό και τόν πολιτισμό. Από τήν Ίστορία ξέρουμε πώς οί "Έλληνες και οί Βούλγαροι είχαν πολλές φορές πολέμους μεταξύ τους, γιατί θέλησαν νά καταπατήσουν ελληνικές περιοχές. Στίς αρχές του αιώνα μας προσπάθησαν νά πάρουν τήν ελληνική Θράκη, γιά ν' άποκτήσουν έτσι έξοδο πρός τό Αιγαίο.

Έλεύθερο κράτος έγιναν οί Βούλγαροι μέ τή βοήθεια τής Ρωσίας τό 1878. Μέχρι τότε στη νότια Βουλγαρία και τήν ελληνική Ρωμυλία κατοικούσαν πολλοί "Έλληνες. Σήμερα κανένας "Έλληνας δέν κατοικεί εκεί. Σήμερα έχουμε καλές διπλωματικές και έμπορικές σχέσεις.

Οί Βούλγαροι μιλούν τή σλαβική γλώσσα και είναι χριστιανοί όρθόδοξοι. Δέν έχουν όμως σχέσεις μέ τό Πατριαρχείο τής Κωνσταντινουπόλεως. Ή βουλγαρική Έκκλησία είναι αυτοκέφαλη.

Από τό 1945, τό πολίτευμα τής Βουλγαρίας είναι σοσιαλιστική δημοκρατία. Νόμισμα τής χώρας είναι τό **λέβ**.

Νά δικαιολογήσεις:

1. Γιατί ή Βουλγαρία είναι γεωργική χώρα.
2. Γιατί έχει κλίμα ήπειρωτικό.
3. Γιατί έχει σχέσεις κυρίως μέ τις σοσιαλιστικές χώρες.
4. Γιατί πολλές πόλεις τής Βουλγαρίας έχουν ελληνικά όνόματα.

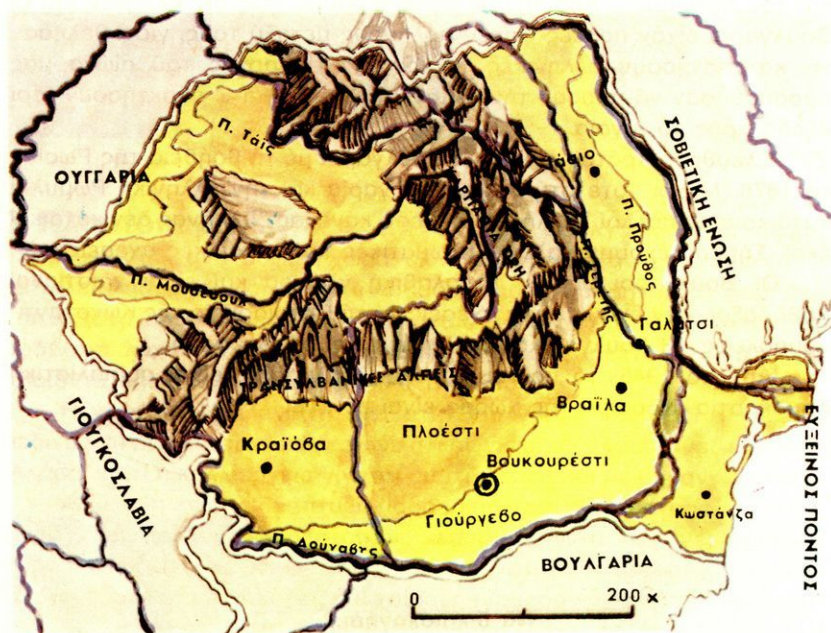

5. ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Έκταση: 238.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 20.000.000

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Έργασίες

1. Νά έντοπίσετε μέ τή βοήθεια του χάρτη τή θέση τής Ρουμανίας στήν Εύρώπη καί τή Βαλκανική χερσόνησο.
2. Νά δείξετε τίς χώρες πού συνορεύουν μέ τή Ρουμανία καί τά ποτάμια, πού άποτελούν τά φυσικά της σύνορα μέ τή Βουλγαρία καί τή Ρωσία.
3. Ή Ρουμανία έχει έκταση 238.000 τετ. χλμ. καί πληθυσμό 20.000.000 κατοίκους. Νά συγκρίνετε τήν έκταση καί τόν πληθυσμό της μέ τήν έκταση καί τόν πληθυσμό τής Ελλάδας.

σμό της με τήν ἔκταση καί τόν πληθυσμό τῶν ἄλλων βαλκανικῶν χωρῶν.

4. Νά παρατηρήσετε τά φυσικά χαρακτηριστικά τῆς χώρας καί νά μάθετε τά βουνά, τίς πεδιάδες καί τούς ποταμούς της.
5. Ἡ Ρουμανία ἔχει κλίμα ἠπειρωτικό. Γιατί;

1. Ὁ Δούναβης. Εἶναι δεύτερος σέ μήκος, μετά τό Βόλγα, ποταμός τῆς Εὐρώπης. Πηγάζει ἀπό τό **Μέλανα Δρυμό** τῆς Γερμανίας καί, πρὶν χυθεῖ στόν Εὐξεινο πόντο, περνáει ἀπ' τό ἔδαφος ἢ τά σύνορα ὀχτῶ κρατῶν. Στή διαδρομή του δέχεται τά νερά πολλῶν παραποτάμων καί γίνεται μεγάλος καί πλωτός ποταμός μέ πλάτος περισσότερο ἀπό δύο χιλιόμετρα. Προτοῦ νά μπεῖ στή Ρουμανία, περνáει πρῶτα τά στενά, πού σχηματίζονται ἀνάμεσα στίς Τρανσυλβανικές ἝΑλπεις καί στόν Αἴμο, κοντά στά σύνορα Γιουγκοσλαβίας καί Ρουμανίας, καί ὕστερα μιά μεγάλη χαράδρα, **τίς Σιδηρές Πύλες**, μέ πλάτος μόνο 200 μέτρα. Ἐδῶ τά νερά του σχηματίζουν πολύ δυνατό ρεῦμα.

Ὁ Δούναβης συνεχίζει ἀνατολικά καί πλησιάζει τόν Εὐξεινο πόντο. Προτοῦ χυθεῖ ὁμως σ' αὐτόν, στρέφεται πρὸς τά βόρεια, γιατί συναντá τά ὀροπέδια τῆς **Δοβρουτσᾶς** καί ἔτσι δέχεται καί τά νερά τοῦ ποταμοῦ **Προύθου**.

Ὁ Δούναβης εἶναι πλωτός ὡς τή γερμανική πόλη Ρέγκενσπουργκ. Ἀπό ἐκεῖ διώρυγες τόν συνδέουν μέ τό Ρήνο. Ἔτσι ἐπικοινωνεῖ μέ ποταμόπλοια ὁ Εὐξείνος πόντος μέ τόν Ἀτλαντικό ὠκεανό. Ὁ Δούναβης ἔχει μεγάλη σημασία γιά τή συγκοινωνία καί τό ἐμπόριο. Μέ ποταμόπλοια μεταφέρονται μεγάλες ποσότητες προϊόντα καί ἐμπορεύματα.

2. Τά Καρπάθια ὄρη. Τά **Καρπάθια ὄρη** (2.300 μ.) καί οἱ **Τρανσυλβανικές ἝΑλπεις** (2.544 μ.) σχηματίζουν ἓνα τόξο. Αὐτό χωρίζει τό βορειοδυτικό τμήμα τῆς Ρουμανίας ἀπ' τίς πεδινές περιοχές της, πού βρίσκονται στά νότια καί στά ἀνατολικά αὐτῶν τῶν βουνῶν.

Τά Καρπάθια ὄρη ἀποτελοῦν γιά τή Ρουμανία πηγή πλοῦτου, γιατί σκεπάζονται μ' ἀπέραντα καί πυκνά δάση. Ἀπ' τά δάση αὐτά ὑλοτομοῦν μεγάλες ποσότητες ξυλείας. Ἡ ξυλεία μεταφέρεται στά χαμηλότερα μέρη μέ τό ρεῦμα τῶν ποταμῶν.

Στό δυτικό καί βορειοδυτικό τμήμα τῆς Ρουμανίας, πού εἶναι πεδινό, καλλιεργοῦνται σιτάρια, καλαμπόκι, πατάτες καί λαχανικά καί

στis πλαγιές τών βουνών άμπέλια και πολλά όπωροφόρα δέντρα. Στά λιβάδια τών Καρπαθίων τρέφονται επίσης εκατομμύρια γιδοπρόβατα, άγελάδες και άλογα (ίππιοι). Στις περιοχές αυτές υπάρχουν και πλούσιες πηγές φυσικών άερίων, κοιτάσματα σιδήρου, βωξίτη, λιγνίτη, μολύβδου και μαγειρικου άλατιου. Η βιομηχανία είναι άναπτυγμένη και τά σπουδαιότερα βιομηχανικά κέντρα είναι: τό **Κλούγι** (190.000 κ.), τό **Σίμπιου**, ή **Τιμισοάρα**, τό **Μπράσοβο** και άλλες μικρότερες πόλεις.

3. Βλαχία και Μολδαβία. Οί πεδινές αυτές περιοχές είναι οί πιό εύφορες τής Εύρώπης. Σήμερα καλλιεργούνται εκεί σιτηρά, καλαμπόκι, βαμβάκι, καπνός, ζαχαρότευτλα, πατάτες, όσπρια, λαχανικά, όπωροφόρα δέντρα και άμπέλια. Τό καλαμπόκι χρησιμοποιείται περισσότερο για τή διατροφή τών γουρουνιων και τών άφθωνων πουλερικων, πού οί κάτοικοι διατηρούν σ' αυτά τά μέρη.

Η κτηνοτροφία, όπως και ή γεωργία, είναι πολύ άναπτυγμένη στή Ρουμανία. Γι' αυτό και πάρα πολλά γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα εξαγονται σέ ξένες χώρες.

Στή Βλαχία βρίσκεται ή πρωτεύουσα τής Ρουμανίας **Βουκουρέστι**

ROUMANIA. Σιδηρές πύλες

(1.500.000 κ.) και οι πόλεις: **Κραιόβα**, τό **Γιούργεβο**, λιμάνι στο Δούναβη και τό **Πλοέστι**. Στη Μολδαβία ή **Βράιλα**, τό **Γαλάτσι**, τό **Ίάσιο** και στίς άκτές του Εϋξεινου πόντου ή **Κωνσταντζα**, τό σπουδαιότερο λιμάνι της Ρουμανίας. Όλες αυτές οι πόλεις είναι και βιομηχανικά κέντρα, πού συνδέονται μέ πυκνό όδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο.

Ή Ρουμανία βγάξει μεγάλες ποσότητες άργου πετρελαίου, άπό τίς τεράστιες πετρελαιοπηγές, πού βρίσκονται κοντά στό Πλοέστι. Είναι ή δεύτερη χώρα της Εϋρώπης (πρώτη είναι ή Ρωσία) σέ παραγωγή πετρελαίου. Τό πετρέλαιο είναι θησαυρός γι' αυτή, γιατί της άποδίνει πολλά κέρδη και καύσιμη ύλη γιά τήν ανάπτυξη της βιομηχανίας της. Βέβαια, τά βιομηχανικά της προϊόντα δέν έπαρκοϋν άκόμα, γιά νά καλύψουν τίς άνάγκες της, αλλά μέ τό πετρέλαιο και τά άλλα όρυκτά ή Ρουμανία, άπό γεωργική και κτηνοτροφική χώρα, γίνεται βιομηχανική.

4. Κάτοικοι - Σχέσεις μέ τήν Έλλάδα. Οι σημερινοί κάτοικοι της Ρουμανίας δέ μιλοϋν σλαβική γλώσσα, όπως θά περίμενε κανείς. Ή γλώσσα τους μοιάζει μέ τή λατινική, γιατί οι Ρουμάνοι κατάγονται άπ' τούς Ρωμαίους, πού συγχωνεύτηκαν μέ τούς ντόπιους τήν έποχή της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Τήν έποχή της άκμης του Βυζαντίου, ή Βλαχία και ή Μολδαβία ήταν βυζαντινές έπαρχίες. Στην περίοδο της Τουρκοκρατίας έξακολουθοϋσαν νά ζοϋν εκεί πολλοί "Έλληνες και νά προσδεϋουν στό έμπόριο και στα γράμματα. Άρκετοι ήγεμόνες τών τουρκικών αυτών περιοχών ήταν "Έλληνες. Κέντρο του έλληνισμού στη Ρουμανία ήταν τό Βουκουρέστι.

Μετά τό β' παγκόσμιο πόλεμο, όταν ή Ρουμανία έγινε κομμουνιστική χώρα (λαϊκή δημοκρατία), όσοι "Έλληνες είχαν άπομείνει εκεί, αναγκάστηκαν νά τήν εγκαταλείψουν.

Οι σχέσεις της πατρίδας μας μέ τή Ρουμανία ήταν πάντοτε φιλικές. Σήμερα έχουμε διπλωματικές και έμπορικές σχέσεις.

Οι Ρουμάνοι είναι χριστιανοί όρθόδοξοι.

Άσκήσεις

Α. Τί πρέπει νά κάμεις.

1. Νά ίχνογραφήσεις τό χάρτη της Ρουμανίας. τόπους, πού συνδέονται μέ τήν έλληνική επανάσταση.
2. Δείξε στό χάρτη ιστορικούς

Β' Νά δικαιολογήσεις τά έξής:

1. Γιατί υπάρχουν στά Καρπάθια όρη πολλά δάση;
2. Γιατί τό πετρέλαιο συντελεί στην ανάπτυξη τής Ρουμανικής βιομηχανίας;

Γ' Νά μάθεις:

1. Τίς έννοιες: **Πετρελαιοπηγή, πλωτός ποταμός, ποταμόπλοιο** καί
2. Τίς σπουδαιότερες πόλεις τής Ρουμανίας.

6. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ (?Ανατ. Θράκη)

Έκταση: 23.600 τετ. χλμ.

Πληθυσμός 3.000.000 κ.

Κωνσταντινούπολη

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ

Έργασίες

1. Νά ορίσετε τη θέση της Ευρωπαϊκής Τουρκίας σε σχέση με την Ευρώπη και την Άσία και σε σχέση με τη Μεσόγειο και τον Εύξεινο πόντο.
2. Νά παρατηρήσετε πώς χωρίζεται απ' τη Μικρά Άσία.
3. Νά παρατηρήσετε τη μορφολογία του εδάφους της και τα σύνορά της με την Ελλάδα.
4. Τι σας θυμίζουν τα ονόματα: Κωνσταντινούπολη, Βόσπορος, Έλλήσποντος κτλ.

1. Η Ανατολική Θράκη είναι τό ευρωπαϊκό τμήμα της Τουρκίας. Η Ανατολική Θράκη είναι τό τμήμα της Τουρκίας, πού βρίσκεται στην Ευρώπη και για τούτο ονομάζεται Ευρωπαϊκή Τουρκία.

Έχει έκταση 23.600 τετ. χλμ.* και πληθυσμό περίπου 3.000.000 κατοίκους.

Η Ευρωπαϊκή Τουρκία στο βόρειο τμήμα της και στη χερσόνησο της **Καλλιπόλης** έχει μερικά χαμηλά βουνά. Η υπόλοιπη χώρα είναι πεδινή με πολλούς λόφους. Ποτίζεται από τον ποταμό **Έργινη**, που είναι παραπόταμος του Έβρου.

Τό κλίμα στά νότια παράλια είναι μεσογειακό, ένῶ στό υπόλοιπο τμήμα είναι ήπειρωτικό.

Η Άνατ. Θράκη είναι χώρα πλούσια. Παράγει δημητριακά βαμβάκι, καπνό, όσπρια, λαχανικά, λάδι και φρούτα.

Η κτηνοτροφία είναι άρκετά αναπτυγμένη, καθώς επίσης και ή σηροτροφία (μεταξοσκώληκας).

2. Δαρδανέλλια - Βόσπορος. Μέ την Ευρωπαϊκή Τουρκία ή Ευρώπη πλησιάζει τή Μικρά Άσία και χωρίζεται άπ' αυτή μέ τά στενά του Έλλησποντου (Δαρδανέλλια), τής Προποντιδας και του Βοσπόρου. Τά θαλάσσια αυτά στενά έχουν μεγάλη οικονομική και στρατηγική σημασία, γιατί ένώνουν τή Μεσόγειο θάλασσα μέ τόν Εϋξεινο πόντο.

Άπό τήν Ευρωπαϊκή Τουρκία περνά και ή σιδηροδρομική γραμμή, που συνδέει τή Δ. Ευρώπη μέ τή Μέση Άνατολή.

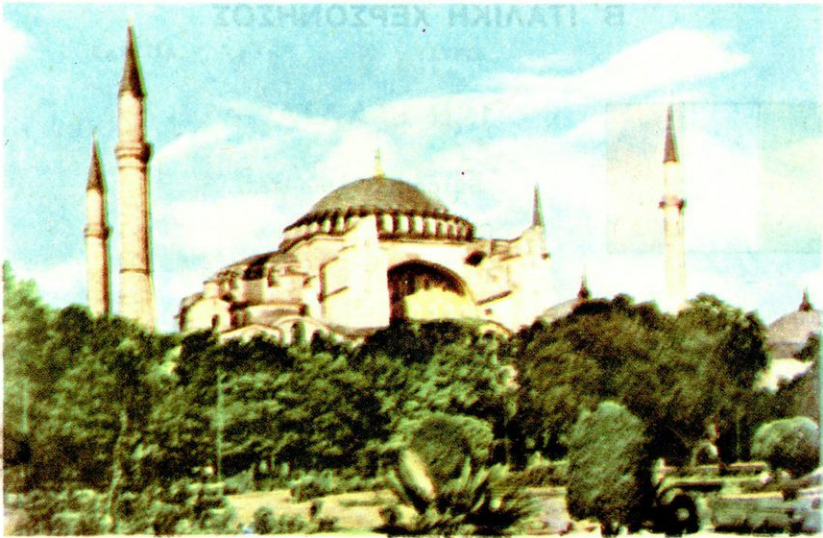
Τό 1973 κατασκευάστηκε στό Βόσπορο μεγάλη γέφυρα, που ένώνει τήν Ευρώπη μέ τήν Άσία.

3. Κωνσταντινούπολη. Η Άνατολική Θράκη για χιλιάδες χρόνια ήταν χώρα ελληνική. Τήν άρχαία εποχή άποικοι άπ' τά Μέγαρα έχτισαν, στήν είσοδο του Βοσπόρου, τό Βυζάντιο. Στήν ίδια αυτή θέση ό Μέγας Κων/νος έχτισε τήν Κωνσταντινούπολη, που άπ' τό 330 μ.Χ. ως τό 1453 ήταν ή πρωτεύουσα τής βυζαντινής αυτοκρατορίας. Η Κωνσταντινούπολη για χιλία εκατό όλόκληρα χρόνια ήταν τό κέντρο του ελληνισμού και ή «βασιλίδα των πόλεων». Σ' αυτή βρίσκεται ό ναός τής Άγίας Σοφίας, που είναι τό θαύμα τής ελληνικής αρχιτεκτονικής και τό σύμβολο τής όρθοδοξίας και του ελληνικού έθνους.

Στά 1453 ή Κωνσταντινούπολη έπεσε στά χέρια των Τούρκων. Όλόκληρη όμως τήν εποχή τής τουρκοκρατίας εξακολουθούσε νά είναι τό κέντρο του ελληνισμού και τής όρθοδοξίας.

Άκόμα και σήμερα εκεί έχει τήν έδρα του τό Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Η Κωνσταντινούπολη είναι πάρα πολύ ώραία πόλη. Έχει περισσό-

Ἡ Ἁγία Σοφία

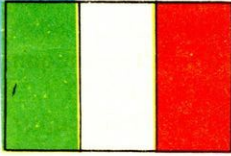
τερα ἀπὸ 2 ἑκατομμύρια κατοίκους. Εἶναι ἐμπορικό καί βιομηχανικό κέντρο, ἔχει πολλές φυσικές ὀμορφιές καί εἶναι κατάσπαρτη ἀπὸ ἱστορικά μνημεῖα.

Ἄλλες πόλεις εἶναι: ἡ **Ἀνδριανούπολη**, ἡ **Ρεδαιστός**, ἡ **Σηλυβρία** καί ἡ **Καλλιόπολη**.

Ἀσκήσεις

1. Νά ἰχνογραφήσετε τὸ χάρτη τῆς Εὐρ. Τουρκίας.
2. Νά δικαιολογήσετε γιατί τὰ Δαρδανέλλια καί ὁ Βόσπορος ἔχουν μεγάλη σημασία.
3. Τὴν Ἑλλάδα καί τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία χωρίζουν φυσικά σύνορα;
4. Νά συγκεντρώσετε πληροφορίες γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη.

Β' ΙΤΑΛΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

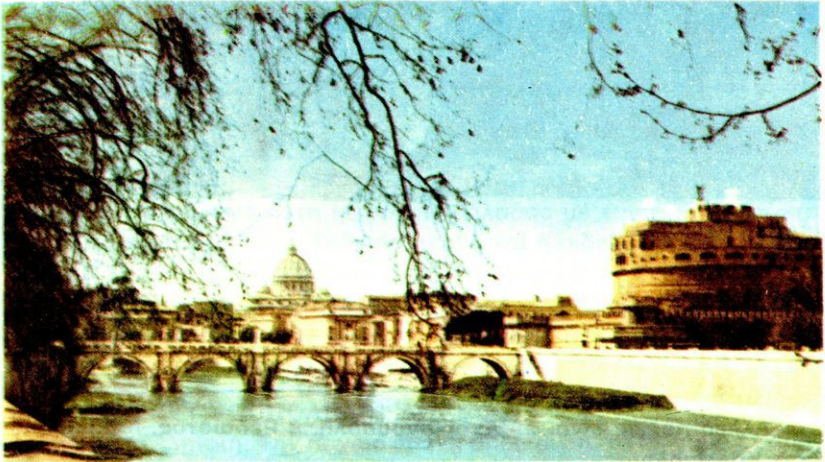

1. Η ΙΤΑΛΙΑ

Έκταση: 301.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 54.000.000κ.

Ρώμη

Έργασίες

1. Νά προσδιορίσετε τή θέση τής 'Ιταλίας στή Μεσόγειο θάλασσα.
2. Νά δείξετε στό χάρτη μέ ποιές χώρες συνορεύει καί από ποιές θάλασσες βρέχεται.
3. Νά συγκρίνετε τό μήκος μέ τό πλάτος τής 'Ιταλικής χερσονήσου.
4. Ποιό τμήμα τής πλησιάζει τή Βαλκανική χερσόνησο καί ποιό τήν 'Αφρική;
5. Νά παρατηρήσετε στό χάρτη τά χαρακτηριστικά τής 'Ιταλικής χερσονήσου καί νά μάθετε τά βουνά, τίς πεδιάδες, τούς πορθμούς καί τά νησιά τής.

ΙΤΑΛΙΑ

1. 'Η 'Ιταλική χερσόνησος χωρίζει τή Μεσόγειο θάλασσα σέ Δυτική και 'Ανατολική. 'Η 'Ιταλία είναι μία μεγάλη χερσόνησος, πού αρχίζει απ' τίσ "Άλπεις και εισχωρεί στή θάλασσα. "Ετσι ή 'Ιταλία είναι καθαρά μεσογειακό κράτος.

'Η 'Ιταλία έχει έκταση 301.000 τετ. χλμ. και πληθυσμό 54 εκατομμύρια κατοίκους.

2. 'Η βόρεια 'Ιταλία είναι περισσότερο προοδευμένη.

'Η βόρεια 'Ιταλία αποτελείται απ' τήν πεδιάδα του Πάδου καί τά νότια τμήματα τῶν ᾿Αλπεων. Τό κλίμα στήν πεδιάδα του Πάδου είναι ήπειρωτικό, γιατί είναι κλειστή πρός τή Μεσόγειο θάλασσα, ἐνῶ στίς ὄρεινές περιοχές είναι ήπιο καί γλυκό. Αυτό συμβαίνει, γιατί οἱ ᾿Αλπεις ἐμποδίζουν τούς βόρειους ἀνέμους νά φθάσουν ὡς ἐκεῖ. Τό ήπιο καί εὐχάριστο κλίμα, οἱ πολλές λίμνες (**Γκάρντα, ντί Κόμο, Ματζόρε** κ.ἄ) καί ἡ φυσική ὁμορφιά του τοπίου, δίνουν ἓνα ἰδιαίτερο χρῶμα στήν περιοχή αὐτή, πού γοητεύει τούς πολλούς ξένους ἐπισκέπτες.

Οἱ ᾿Αλπεις δέν ἀποτελοῦν πιά ἐμπόδιο γιά τήν ἐπικοινωνία τῆς 'Ιταλίας μέ τήν ὑπόλοιπη Εὐρώπη. Οἱ 'Ιταλοὶ ἄνοιξαν κάτω ἀπ' αὐτές μεγάλες σήραγγες, πού ἐνώνουν μέ αὐτοκινητόδρομο καί σιδηρόδρομο τή χώρα μέ τή Γαλλία, τήν Ἑλβετία καί τήν Αὐστρία.

'Από τίς ᾿Αλπεις πηγάζουν: ὁ Πάδος, ὁ ᾿Αδίγης, ὁ Πιάβε καί ἄλλοι μικρότεροι ποταμοί. Ἀπό τίς προσχώσεις τῶν ποταμῶν αὐτῶν δημιουργήθηκε ἡ πεδιάδα του Πάδου καί γι' αὐτό τό ἔδαφός της είναι πολύ εὐφορο. 'Η πεδιάδα του Πάδου είναι τό κέντρο τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τῆς 'Ιταλίας. Σ' αὐτήν παράγονται μεγάλες ποσότητες σιταριοῦ, καλαμποκιοῦ, ὄσπριων, ζαχαρότευτλων, ρυζιοῦ, φρούτων καί λαχανικῶν. Ἐδῶ είναι ἀναπτυγμένη καί ἡ κτηνοτροφία καί προπάντων τῶν ἀγελάδων καί τῶν πουλερικῶν.

Στή βόρεια 'Ιταλία βρίσκονται καί οἱ περισσότερες βιομηχανίες τῆς χώρας. Ὑπάρχουν ἐκεῖ ἐργοστάσια αὐτοκινήτων, σιδηροδρόμων ἀεροπλάνων καί κάθε εἶδους μηχανημάτων. Ὑπάρχουν ἀκόμα ὑφαντουργεῖα, ἐργοστάσια ζάχαρης καί γεωργικῶν προϊόντων, μεταλλουργεῖα καί ἄλλα.

Τά ἐργοστάσια αὐτά κινοῦνται, τά περισσότερα, μέ ἠλεκτρική ἐνέργεια, πού παράγεται ἀπό τίς ἄφθονες ὑδατοπτώσεις τῶν ᾿Αλπεων καί ἀπό πηγές φυσικῶν ἀερίων, πού βρίσκονται στήν περιοχή.

3. 'Η κεντρική καί νότια 'Ιταλία. Ἀποτελεῖται ἀπό τή χερσόνησο τῶν ᾿Απέννινων καί τά νησιά, **Σικελία, Σαρδηνία, Ἐλβα** καί ἄλλα μικρότερα.

'Ολόκληρη τήν 'Ιταλική χερσόνησο διασχίζουν τά **'Απέννινα ὄρη** (2.914 μ.).

Τό κλίμα τῆς κεντρικῆς καί νότιας 'Ιταλίας είναι, ὅπως καί τῆς Ἑλλάδας, μεσογειακό καί ἡ φύση παρόμοια μέ τή φύση τῆς πατρίδας μας.

Νότιο Τυρόλο

Στίς πλαγιές τῶν Ἀπέννινων, πού δέν εἶναι δασωμένα, καί στά νησιά τρέφονται πολλά γιδοπρόβατα, ἐνῶ στά παραλιακά μέρη καλλιεργοῦνται δημητριακά, λαχανικά, ἐλιές, ἐσπεριδοειδή, ἀμπέλια καί ὠποροφόρα δέντρα. Στά παράλια ἀλιεύονται μεγάλες ποσότητες ψαριῶν.

Στή νότια Ἰταλία υπάρχουν πολλά ἠφαίστεια καί οἱ σεισμοί εἶναι συχνοί. Κοντά στή Νεάπολη βρίσκεται ὁ **Βεζούβιος**, ἐνῶ στή Σικελία ἡ **Αἶτνα** καί στό βόρειο μέρος αὐτῆς, σ' ἓνα μικρό νησί, τό **Στρόμπολι**. Τά ἠφαίστεια τῆς Ἰταλίας βρίσκονται σέ ἐνέργεια καί πολλοί τουρίστες κάθε χρόνο ἐπισκέπτονται τίς περιοχές αὐτές, γιά νά θαυμάσουν τό ὑπέροχο θέαμα.

Στό Ἀνατολικό τμήμα τῆς Κεντρικῆς Ἰταλίας βρίσκεται ἡ μικρή δημοκρατία τοῦ Ἀγίου Μαρίνου (21.000 κ.).

Ἄσκηση

Νά ἰχνογραφῆσετε τό γεωφυσικό χάρτη τῆς Ἰταλίας καί νά σημειώσετε τίς σπουδαιότερες πόλεις τῆς.

4. 'Η 'Ιταλική Οικονομία. 'Η 'Ιταλία είναι γενικά αναπτυγμένη χώρα. 'Η γεωργία γίνεται με τρόπο έπιστημονικό. Τά γεωργικά της προϊόντα όχι μόνο είναι άρκετά, για νά θρέψουν τά εκατομμύρια τών κατοίκων της, αλλά και μεγάλες ποσότητες εξάγονται σέ άλλες χώρες.

'Η 'Ιταλία είναι ή δεύτερη χώρα τής Εύρώπης, μετά τή Γαλλία, στήν παραγωγή κρασιού και δεύτερη, μετά τήν 'Ισπανία, στήν παραγωγή λαδιού. Καί ή άλίεια γίνεται με έπιστημονικό τρόπο. Στά παράλια και στους ποταμούς υπάρχουν άριστα οργανωμένα ιχθυοτροφεία.

'Η 'Ιταλία, αν και δέ διαθέτει πλούσιο όρυκτό πλούτο, έχει αναπτυγμένη βιομηχανία. 'Επειδή δέν έχει καύσιμες ύλες, κάρβουνα, πετρέλαιο κτλ. εκμεταλλεύεται τίς ύδατοπτώσεις, για τήν παραγωγή ενέργειας. Εισάγει από τό εξωτερικό γαιάνθρακες (κάρβουνα), πετρέλαιο και πρώτες ύλες και εξάγει βιομηχανικά προϊόντα. 'Ιδιαίτερα αναπτυγμένη είναι στήν 'Ιταλία ή βιομηχανία αυτοκινήτων και ζυμαρικών.

"Όλες οι περιοχές τής 'Ιταλίας δέν έχουν τήν ίδια ανάπτυξη. 'Ενώ ή βόρεια χώρα είναι γεωργικά και βιομηχανικά αναπτυγμένη και οι άνθρωποι βρίσκουν εργασία και ζουν με άνεση, ή νότια 'Ιταλία είναι άρκετά καθυστερημένη, γιατί δέν υπάρχουν εκεί μεγάλες καλλιεργήσιμες εκτάσεις, ούτε και πολλά εργοστάσια.

5. 'Η 'Ιταλία είναι τουριστική χώρα. 'Η 'Ιταλία έχει θαυμάσιο κλίμα και πολλά ιστορικά μνημεία και έργα τέχνης. Γι' αυτό και ό τουρισμός είναι αναπτυγμένος. Στήν ανάπτυξη του βοήθησαν και οι ίδιοι οι 'Ιταλοί, πού κατάλαβαν τή σημασία του τουρισμού και ανάπτυξαν σέ άριστο βαθμό τίς συγκοινωνίες, έχτισαν ώραία και άνετα ξενοδοχεία και εξυπηρετούν με προθυμία και ευγένεια τούς ξένους.

'Αποτέλεσμα: Περισσότεροι από 15 εκατομμύρια τουρίστες επισκέπτονται κάθε χρόνο τήν 'Ιταλία και αφήνουν μεγάλα ποσά συναλλάγματος, έτσι πού ό τουρισμός είναι για τή χώρα μία άπ' τίς σπουδαιότερες πλουτοπαραγωγικές πηγές.

6. 'Αστικά κέντρα. Στή βόρεια 'Ιταλία βρίσκονται πολλές και μεγάλες πόλεις, γιατί τό έδαφος είναι παραγωγικό και γιατί υπάρχουν εκεί πολλά εργοστάσια. Οι σπουδαιότερες πόλεις είναι: Τό **Τουρίνο** (1.450.000 κ.) τό **Μιλάνο** (1.700.000 κ.), ή **Βολώνια** (500.000 κ.), ή **Βενετία** (370.000 κ.), ή **Τεργέστη** (280.000 κ.) και άλλες μικρότερες. Στό Τουρίνο καταλήγουν οι σιδηροδρομικές γραμμές, πού προέρχονται από τή

Γαλλία, ενώ στο Μιλάνο όσες προέρχονται απ' την Έλβετία. Η Βενετία είναι γραφική πόλη και γνωστή για τὰ πολλά κανάλια της. Για λόγκληρους αιώνες ύπηρξε ἡ μεγαλύτερη ναυτική δύναμη τῆς Μεσογείου. Σήμερα είναι, ὅπως καὶ ἡ Τεργέστη, σπουδαῖο λιμάνι τῆς Ἰταλίας.

Στό βορειοδυτικό τμήμα τῆς Ἰταλίας βρίσκεται ἡ **Γένοια** (850.000 κ.). Ἡ Γένοια εἶναι τό σπουδαιότερο λιμάνι τῆς Ἰταλίας. Ἀπό τῆ Γένοια τὰ προϊόντα, πού φθάνουν ἐκεῖ μέ πλοῖα, στέλνονται μέ τὰ τραίνα στίς βιομηχανικές πόλεις τῆς βόρειας Ἰταλίας καί ἄλλα στήν Ἑλβετία. Νοτιότερα βρίσκεται ἡ **Φλωρεντία** (460.000 κ.). Ἔχει πολλά ἱστορικά μνημεῖα καί ἔργα τέχνης ἀπό τήν ἐποχή τῆς Ἀναγέννησης. Στό κέντρο καί δυτικά τῆς χερσονήσου βρίσκεται ἡ **Ρώμη** (2.700.000 κ.), πού εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰταλίας. Ἡ Ρώμη ἡ «αἰώνια πόλη», εἶναι μία ἀπ' τίς ὠραιότερες καί ἐνδοξότερες πόλεις τοῦ κόσμου. Ἐκατομμύρια ἄνθρωποι ἀπ' ὄλα τὰ μέρη τῆς γῆς τήν ἐπισκέπτονται, γιά νά τῆ γνωρίσουν ἀπό κοντά καί νά θαυμάσουν τὰ ἱστορικά μνημεῖα καί τὰ ἔργα τέχνης, πού βρίσκονται σ' αὐτή.

Στή Ρώμη (τό **Βατικανό**) ἔχει τήν ἔδρα του ὁ Πάπας, ὁ ἀρχηγός τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Τό Βατικανό εἶναι ξεχωριστό κράτος.

Νοτιότερα βρίσκεται ἡ **Νεάπολη** (1.270.000 κ.). Εἶναι τό δεύτερο,

Βενετία

Ἐρείπια τῆς Πομπηίας· στό βάθος ὁ Βεζούβιος

μετά τή Γένοβα, λιμάνι τῆς Ἰταλίας. Στά δυτικά παράλια βρίσκονται οἱ πόλεις: **Ἄγκωνα, Μπάρι, Μπρίντζι**. Στήν Κάτω Ἰταλία καί τή Σικελία: **ἌΟ Τάραντας**, ἡ **Μεσσήνη**, τό **Παλέρμο**, ἡ **Κατάνη** καί οἱ **Συρακοῦσες**. ἌΟ Τάραντας, ἡ Κατάνη, ἡ Μεσσήνη καί ἄλλες πόλεις, ἦταν τήν ἀρχαία ἐποχή τά κέντρα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας καί κέντρα ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Σῶζονται ἀκόμα καί σήμερα ἐλληνικά μνημεῖα, ὅπως ναοί, θέατρα, στάδια κτλ.

7. Οἱ Ἰταλοὶ εἶναι ἀπόγονοι τῶν Ρωμαίων. Οἱ Ρωμαῖοι, ὅπως ξέρομε, ἱδρυσαν τή μεγάλη ρωμαϊκή αὐτοκρατορία καί δέχτηκαν τόν ἐλληνικό πολιτισμό. ἌΟ ἐλληνορωμαϊκός πολιτισμός διαδόθηκε μέ τούς Ρωμαίους σέ ὅλους τούς λαούς τῆς Δύσης, πού βρίσκονταν τότε σέ βάρβαρη κατάσταση, καί τούς ἐκπολίτισε. Ἄπό τούς Ρωμαίους κατάγονται οἱ Ἰταλοὶ, πού προῶδεσαν πολύ κατά τήν ἐποχή τῆς **Ἀναγέννησης**.

Οἱ σημερινοὶ Ἰταλοὶ εἶναι λαός φιλειρηνικός. Ἄγαποῦν τή μουσική καί τίς καλές τέχνες καί ἔκαμαν μεγάλες προῶδους στά γράμματα καί τίς ἐπιστῆμες. Τό 1940 τήν Ἰταλία κυβερνοῦσαν οἱ φασίστες. Αὐτοὶ

ήθελαν νά κυριέψουν όλο τόν κόσμο καί γι'αυτό μάς κήρυξαν τόν πόλεμο, αλλά τούς νικήσαμε. Σήμερα έχουμε φιλικές σχέσεις καί έμπορικέσ συναλλαγές. Έξάγουμε στήν Ίταλία πρώτες ύλεσ καί εισάγουμε βιομηχανικά προϊόντα.

Τό πολίτευμα τής Ίταλίας είναι ή **δημοκρατία**. Οί Ίταλοί είναι χριστιανοί καθολικοί.

α) Νά δικαιολογήσεις:

1. Γιατί ή Ίταλία έχει άναπτυγμένο τουρισμό;
2. Γιατί ή Έλλάδα δέν έξάγει ούτε εισάγει άπ' τήν Ίταλία γεωργικά προϊόντα;
3. Πώς οί Ίταλοί εκμεταλλεύονται τίς πλουτοπαραγωγικές πηγές τής χώρας τους;

β) Πρέπει νά γνωρίζεις:

1. Πώς συνδέεται ή Ίταλία μέ τή Γαλλία καί άλλες χώρες σιδηροδρομικώς, άτμοπλοϊκώς καί άεροπορικώς;
2. Ποιές είναι οί κυριότερες πόλεις τής Ίταλίας καί ποιά τά σπουδαιότερα λιμάνια τής;
3. Ποιά προϊόντα εισάγει ή Ίταλία καί ποιά έξάγει;

2. Η ΜΑΛΤΑ

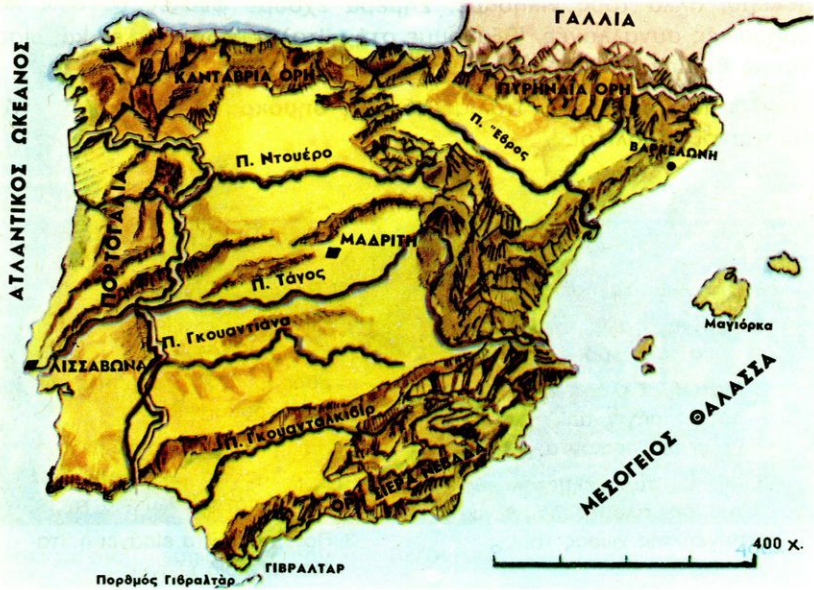
Έκταση: 300 τετρ. χλμ.

Πληθυσμός: 320.000 κ.

Στά νότια τής Ίταλίας βρίσκεται τό νησί Μάλτα. Ή Μάλτα ώς τό 1963 ήταν κτήση τών Άγγλων, πού τήν είχαν μεταβάλλει σέ μεγάλη ναυτική βάση, γιά νά έλέγχουν τή συγκοινωνία του ΊΑτλαντικού μέ τόν Ίνδικό ώκεανό. (**Γιβραλτάρ - Μάλτα - Σουέζ - Άντεν**).

Σήμερα ή Μάλτα είναι μία μικρή έλεύθερη δημοκρατία. Ή γεωγραφική τής θέση έχει μεγάλη στρατηγική σημασία. Πρωτεύουσα τής Μάλτας είναι ή **Βαλέττα**. (18.000 κ.).

Γ' ΙΒΗΡΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

ΙΒΗΡΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ — ΙΣΠΑΝΙΑ — ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Δραστηριότητες στο χαρτί

Παρατηρούμε τά εξής:

1. Η Ίβηρική χερσόνησος κατέχει τό νοτιοδυτικό τμήμα τής Εύρώπης.
2. Χωρίζεται από τήν Ἀφρική μέ τό Γιβραλτάρ.
3. Τό βορειοδυτικό τμήμα τής βρέχεται από τόν Ἀτλαντικό ὠκεανό.
4. Τό νοτιοανατολικό τμήμα τής βρέχεται από τή Μεσόγειο θάλασσα.

Διαπιστώνουμε τά εξής:

1. Εἶναι τό πλησιέστερο στήν Ἀφρική τμήμα τής Εύρώπης.
2. Ἀπό τό Γιβραλτάρ μπαίνουν τά πλοῖα από τόν Ἀτλαντικό στή Μεσόγειο καί τό αντίθετο.
3. Τό κλίμα εἶναι ὠκεάνιο. Στό τμήμα αὐτό βρίσκονται οἱ περισσότεροι ποταμοί.
4. Ἔχει κλίμα μεσογειακό καί δέχεται πολύ λίγες βροχές.

5. Τό κεντρικό τμήμα τής χερσονήσου είναι όροπέδιο.
6. Τό μεγαλύτερο τμήμα τής Ίβηρικῆς χερσονήσου εἶναι όρεινό. Τά κυριότερα βουνά τῆς εἶναι: τά **Πυρηναῖα** (3.405 μ.), τά **Καντάβρια**, τά **Καστηλιανά**, τά **Ίβηρικά**, **Σιέρρα Μορένα**, καί **Σιέρρα Νεβάδα**.
7. Ἡ Ίβηρικῆ Χερσόνησος περιλαμβάνει δύο κράτη: τήν Ἰσπανία καί τήν Πορτογαλία.
5. Σ' αὐτό τό κλίμα εἶναι ἠπειρωτικῶδες.
6. Ἀνάμεσα στά ὄρη αὐτά σχηματίζονται κοιλάδες καί πεδιάδες. Οἱ σπουδαιότεροι ποταμοί εἶναι: Ὁ **Έβρος**, ὁ **Ντουέρο**, ὁ **Τάγος**, ὁ **Γκουαντιάνα** καί ὁ **Γκουανταλκιβίρ**.

Έργασίες

1. Νά ἰχνογραφήσετε τό γεωγραφικό χάρτη τῆς Ίβηρικῆς χερσονήσου.
2. Νά χωρίσετε τά κράτη τῆς καί νά σημειώσετε τίς πόλεις.

1. Η ΙΣΠΑΝΙΑ

Έκταση: 505.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 34.000.000 κ.

1. Οἱ κάτοικοι τῆς Ίσπανίας. Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Ίβηρικῆς χερσονήσου ἦταν οἱ Ίβηρες καί οἱ Κέλτες. Τήν ἐποχή τῶν Ρωμαίων ἡ Ίβηρικῆ χερσόνησος ἦταν ἐπαρχία τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καί γι' αὐτό ἡ σημερινή ἰσπανική καί πορτογαλική γλῶσσα μοιάζει μέ τή λατινική. Τόν 8ο μ.Χ. αἰώνα οἱ Ἀραβες πέρασαν ἀπό τό Γιβραλτάρ στήν Εὐρώπη, κυρίεψαν τήν Ἰσπανία καί δημιούργησαν σπουδαῖο πολιτισμό.

Στήν ἐποχή τῶν ἀνακαλύψεων ἡ Ἰσπανία ἔγινε μεγάλη ναυτική δύναμη. Ἰσπανοί καί Πορτογάλοι θαλασσοπόροι ἀνακάλυψαν τό δρόμο

γιά τίς 'Ινδίες καί τήν 'Αμερική. Στή νότια 'Αμερική καί τήν Κούβα οί 'Ισπανοί ἴδρυσαν μεγάλες ἀποικίες καί ἡ 'Ισπανία ἔγινε πολὺ μεγάλο ἀποικιακὸ κράτος. Σήμερα μόνο μικρές ἀποικίες διατηρεῖ.

Τό 1588 οἱ 'Ισπανοί ἔχασαν τήν κυριαρχία στή θάλασσα καί τό ναυτικό τους, γιατί οἱ Ἄγγλοι τούς νίκησαν καί κατέστρεψαν τό στόλο τους. Τό 1704 οἱ Ἄγγλοι, γιά νά ἐλέγχουν τή ναυσιπλοΐα στό θαλάσσιο στενό, πού χωρίζει τήν Εὐρώπη ἀπ' τήν 'Αφρική, κατέλαβαν τό βράχο τοῦ Γιβραλτάρ, τόν ὀχύρωσάν καί τόν κατέχουν ὡς τώρα.

Ἡ 'Ισπανία εἶναι σήμερα ἀνεξάρτητο κράτος μέ πολίτευμα τῆ βασιλευομένη δημοκρατία. Οἱ κάτοικοί της εἶναι χριστιανοί καθολικοί.

Μέ τήν 'Ισπανία διατηροῦμε φιλικές σχέσεις καί ἐμπορικές ἀνταλλαγές, ἀλλά σέ μικρό βαθμό, γιατί οἱ δύο χῶρες παράγουν τά ἴδια γεωργικά προϊόντα.

2. Πλουτοπαραγωγικές πηγές. Ἡ 'Ισπανία εἶναι ἓνα ἀπό τά φτωχότερα κράτη τῆς Εὐρώπης. Τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἐδάφους της εἶναι ὄρεινὸ καί ἄγονο. Ὁ πληθυσμὸς της εἶναι μεγάλος καί αὐξάνεται συνέχεια, ὥστε καί αὐτά τά σιτηρά, πού παράγει ἡ χώρα, δέν εἶναι ἀρκετά γιά τή διατροφή τοῦ πληθυσμοῦ καί γίνεται εἰσαγωγή ἀπό ξένες χῶρες.

Οἱ 'Ισπανοί δέν ἔχουν ἀξιοποιήσει ἀκόμα τά ἄφθονα ὀρυκτά τῆς χώρας τους καί τίς ὑδατοπτώσεις, γιά ν' ἀναπτύξουν τή βιομηχανία τους. Οἱ γαιάνθρακες, τά σιδηρομεταλλεύματα, ὁ χαλκός, ὁ ἄργυρος καί ἄλλα ὀρυκτά τῆς χώρας ἐξάγονται σέ ξένες ἀγορές, γιατί ἡ ἰσπανική βιομηχανία δέν εἶναι σέ θέση νά τά ἐπεξεργαστεῖ μόνη της, ἐνῶ εἰσάγονται βιομηχανικά προϊόντα. Οἱ συγκοινωνίες τῆς στεριάς δέν εἶναι ἀρκετά ἀναπτυγμένες, ὥστε νά βοηθοῦν στήν οἰκονομική ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

Γεωργικά προϊόντα παράγει ἡ 'Ισπανία: δημητριακά, βαμβάκι, ρύζι καί προπάντων ἐσπεριδοειδή, λάδι λαχανικά καί φρούτα. Ἐξάγει ἐσπεριδοειδή, φρούτα, ἐλιές καί λάδι. Ἡ 'Ισπανία εἶναι ἡ πρώτη στόν κόσμο ἐλαιοπαραγωγική χώρα. Μέ τή βοήθεια τοῦ λαδιοῦ κονσερβοποιοῦνται μεγάλες ποσότητες ψαριῶν. Γι' αὐτό ἡ ἀλιεία στήν 'Ισπανία εἶναι ἀρκετά ἀναπτυγμένη. Ἀναπτυγμένη εἶναι ἐπίσης καί ἡ κτηνοτροφία.

Σπουδαία πλουτοπαραγωγική πηγή γιά τήν 'Ισπανία εἶναι καί ὁ τουρισμός. Τά τελευταῖα χρόνια ἡ τουριστική κίνηση στή χώρα ὄλο καί

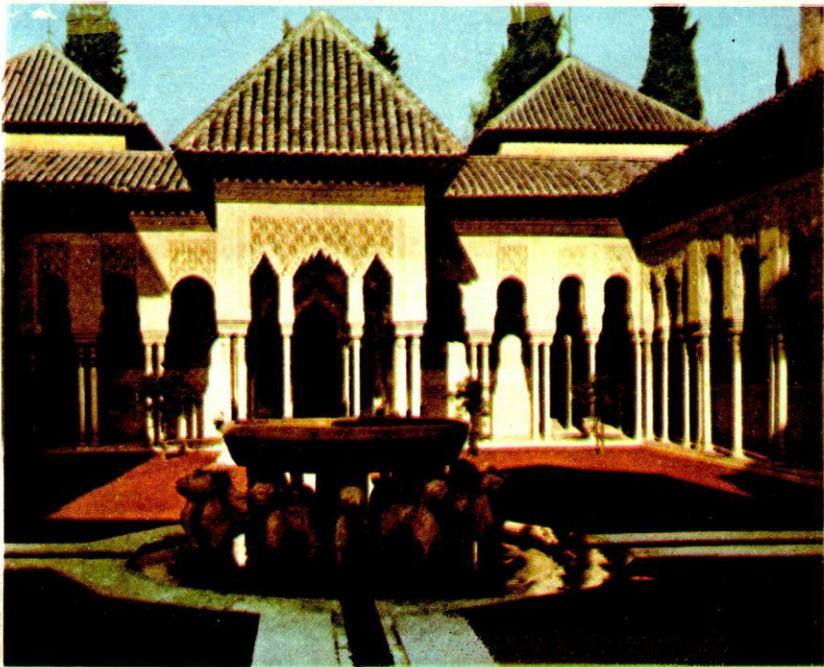

μεγαλώνει. Τά γραφικά Ισπανικά παράλια στή Μεσόγειο, οί **Βαλεαρίδες νήσοι**, πού ανήκουν στήν Ίσπανία, τά ιστορικά μνημεία καί τά έργα τέχνης τής χώρας τραβοῦν κάθε χρόνο μεγάλο ἀριθμό τουριστῶν.

3. Πόλεις. Πρωτεύουσα τής Ίσπανίας εἶναι ἡ **Μαδρίτη** (3.200.000 κ.). Στά παράλια τής Μεσογείου βρίσκεται ἡ **Βαρκελώνη** (1.700.000 κ.), τό σπουδαιότερο λιμάνι τής Ίσπανίας, ἡ **Καρθαγένη** καί ἡ **Μαλάγα**. Στό νότιο τμήμα ἡ **Κορδοῦη**, ἡ **Σεβίλλη** καί ἡ **Γρανάδα**, ὅπου βρίσκονται περίφημα ἀραβικά ἀνάκτορα καί ὁ **Κάδηξ**, λιμάνι στόν Ἰσπανικό ὠκεανό. Στίς βορειοδυτικές ἀκτές βρίσκονται οί πόλεις: **Μπιλμπάου**, **Σαραντέρ**, **Ὀβιέδο** καί ἄλλες μικρότερες. Στό **Τολέδο** ἐζήτησε ὁ μέγας Ἕλληνας ζωγράφος Δομίνικος Θεοτοκόπουλος (Γκρέκο).

Στά ἀνατολικά τῶν Πυρηναίων, ἀνάμεσα στήν Ίσπανία καί τή Γαλλία, βρίσκεται τό μικρό κράτος τής **Ἀνδόρας**.

ΙΣΠΑΝΙΑ. Τά ἀνάκτορα τής Ἀλάμπρας στή Γρανάδα

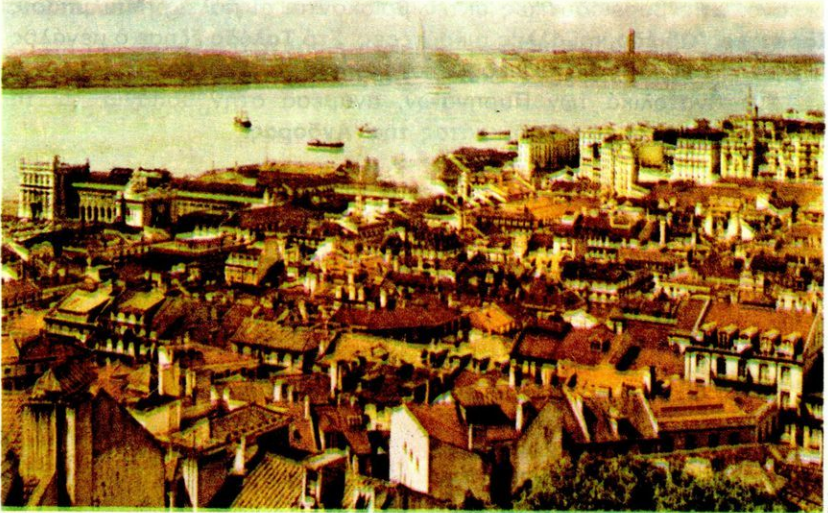

2. Η ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Έκταση: 92.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 8.650.000 κ.

Άποψη της Λισσαβώνας

1. Η Πορτογαλία δέν είναι πλούσια χώρα. Η Πορτογαλία, σέ σύγκριση μέ τήν Ίσπανία, είναι περισσότερο πεδινή χώρα καί έχει έξοδο μόνο στόν Άτλαντικό ώκεανό. Τό κλίμα της είναι ώκεάνιο. Οί πολλές βροχές, πού πέφτουν όλες τίς έποχές του χρόνου, καί τό πεδινό έδαφος ευνοούν τή γεωργία καί σ' αυτήν άπασχολούνται οί περισσότεροι άπό τούς κατοίκους της.

Η Πορτογαλία είναι γεωργική χώρα. Τά σιτηρά όμως πού βγάζει, δέν έπαρκούν γιά τίς ανάγκες του πληθυσμου. Έξάγει, παρ' όλ' αυτά, φρούτα εξαιρετικής ποιότητας, κρασί, έλιές καί φελλό, πού βγαίνει άπό ένα φυτό όμοιο μέ βαλανιδιά, καθώς επίσης καί κονσερβοποιημένα ψάρια. Η άλιεία είναι πολύ άναπτυγμένη καί στά μεγάλα εργοστάσια τής χώρας κονσερβοποιούνται κυρίως σαρδέλες καί τόνοι.

Ἡ χώρα διαθέτει πλούσια κοιτάσματα ὀρυκτῶν, ὅπως γαιάνθρακες, σίδηρο, μαγγάνιο, κασίτερο, χαλκό καί ἄλλα. Πολλά ἀπό τά ὀρυκτά αὐτά ἐξάγονται στό ἐξωτερικό, γιατί δέν υπάρχουν τά κατάλληλα ἐργοστάσια. Ἐφοῦ ἡ γεωργική παραγωγή δέν εἶναι μεγάλη καί ἡ βιομηχανία δέν εἶναι ἀναπτυγμένη, ἡ Πορτογαλία ἐξακολουθεῖ νά εἶναι φτωχή χώρα. Γιά τό λόγο αὐτό πολλοί ἀπ' τοὺς κατοίκους της μεταναστεύουν κυρίως στή Βραζιλία, πού ἦταν παλιά πορτογαλική ἀποικία, γιά νά βροῦν ἐργασία.

2. Πόλεις - κάτοικοι. Ἡ Πορτογαλία ἔχει πολίτευμα δημοκρατικό, οἱ δέ κάτοικοί της εἶναι χριστιανοί καθολικοί.

Πρωτεύουσα τῆς χώρας εἶναι ἡ **Λισσαβώνα** (1.600.000 κ.). Ἄλλη μεγάλη πόλη εἶναι τό **Πόρτο**.

Ἡ Λισσαβώνα εἶναι σπουδαῖο λιμάνι καί ἐμπορικό κέντρο. Διαθέτει ἕνα ἀπ' τά μεγαλύτερα ἀεροδρόμια τῆς Εὐρώπης. Στά χρόνια τῶν ἀνακαλύψεων ἦταν τό σπουδαιότερο στόν Ἀτλαντικό λιμάνι τῆς Εὐρώπης.

Οἱ Πορτογάλοι ὑπῆρξαν σπουδαῖοι θαλασσοπόροι καί κατάφεραν νά ἰδρῦσουν μεγάλο ἀποικιακό κράτος. Σήμερα ἀπ' τίς ἀποικίες αὐτές διατηροῦν τήν **Ἀγκόλα** καί τά νησιά **Ἀζόρες** καί **Μαδέρες**.

Νά δικαιολογήσεις:

1. Γιατί ἡ Ἰσπανία καί ἡ Πορτογαλία δέν εἶναι οἰκονομικά ἀναπτυγμένες χώρες;
2. Γιατί οἱ χώρες αὐτές ὑπῆρξαν κάποτε πλούσια κράτη;
3. Γιατί τό Γιβραλτάρ ἔχει μεγάλη σημασία;

Πρέπει νά γνωρίζεις:

1. Πῶς χωρίζεται ἡ Ἰβηρική χερσόνησος ἀπό τήν ὑπόλοιπη Εὐρώπη.
2. Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα λιμάνια τῆς Ἰβηρικής χερσονήσου.
3. Ποιά προϊόντα εἰσάγει καί ποιά ἐξάγει ἡ Ἰσπανία καί ἡ Πορτογαλία.

II. Η ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Παρατήρηση στο χάρτη. 2. Γενικές γνώσεις.

1. Η Δυτική Εύρωπη περιλαμβάνει έξι κράτη: τη Γαλλία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, την Ολλανδία, τη Μ. Βρετανία (Αγγλία) και την Ιρλανδία.
2. Οι χώρες της Δ. Ευρώπης είναι οι περισσότερες πεδινές και διασχίζονται από πολλούς ποταμούς, που πηγάζουν απ' τις κεντρικές Άλπεις.

3. Οι βροχές στη Δ. Ευρώπη είναι πολλές και πέφτουν όλο το χρόνο, γιατί τό κλίμα έπηρεάζεται από τόν Άτλαντικό ώκεανό και τό ρεϋμα τοϋ κόλπου τοϋ Μεξικού και είναι ώκεάνιο. Τό ηλιο και ύγρο κλίμα είναι εύνοικό γιά τή βλάστηση και έτσι οι καλλιέργειες δέ χρειάζονται τεχνητή άρδευση.
4. Στη Δ. Ευρώπη βρίσκονται τά μεγαλύτερα νησιά τής Ευρώπης (νησιά τής Βρετανίας).

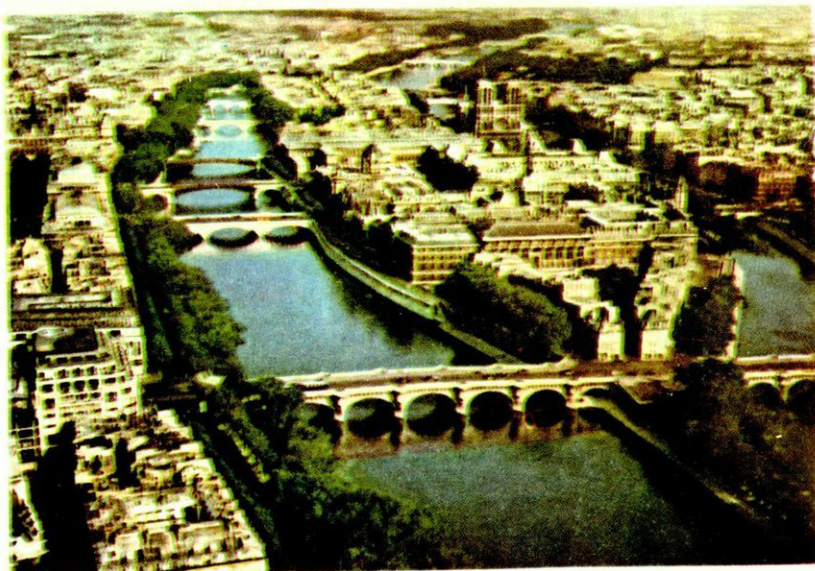

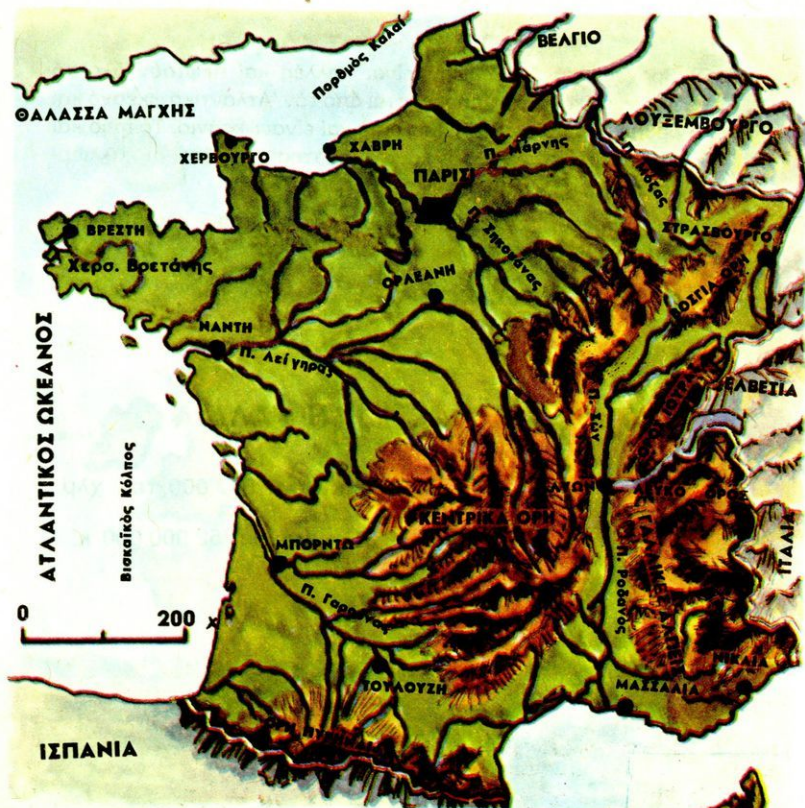
1. Η ΓΑΛΛΙΑ

Έκταση: 547.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 52.000.000 κ.

ΓΑΛΛΙΑ. Παρίσι

Έργασίες

1. Νά ορίσετε τή θέση τής Γαλλίας στήν Εύρώπη.
2. Νά δείξετε μέ ποιές χώρες συνορεύει ή Γαλλία καί από ποιές θάλασσες βρέχεται.
3. Νά συγκρίνετε τήν έκταση τής Γαλλίας μέ τήν έκταση τών άλλων κρατῶν τής Δυτικής καί τής υπόλοιπης Εύρώπης.
4. Νά παρατηρήσετε τή μορφολογία τοῦ εδάφους τής. Νά μάθετε τά δύο ψηλότερα βουνά τής, τούς τέσσερις σπουδαιότερους ποταμούς τής, τίς δύο χερσονήσους καί τά νησιά τής.
5. Νά δείξετε πῶς χωρίζεται ή Γαλλία ἀπό τήν Ἀγγλία καί πῶς ἀπό τήν Γερμανία.

Ν. ΚΟΡΣΙΚΗ

1. 'Η Γαλλία κατέχει έδαφος πεδινό και πλεονεκτική θέση. 'Η Γαλλία είναι μεγάλη χώρα. Έχει έκταση 547.000 τετ. χλμ. και πληθυσμό 52 εκατομμύρια κατοίκους. Βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση, γιατί έχει έξοδο και προς τόν 'Ατλαντικό ώκεανό και προς τή Μεσόγειο θάλασσα. Έτσι ή Γαλλία είναι κράτος τής Δυτικής Εύρώπης, αλλά σύγχρονα και κράτος τής Μεσογείου. Τό κλίμα της δέχεται επιδράσεις και από τόν 'Ατλαντικό ώκεανό και από τή Μεσόγειο θάλασσα. 'Η νότια Γαλλία, πού βρέχεται απ' τή Μεσόγειο θάλασσα, έχει κλίμα μεσογειακό, ενώ ή υπόλοιπη χώρα έχει κλίμα ώκε άνιο, γιατί είναι χώρα πεδινή και οι ύγροι άνεμοι του 'Ατλαντικού δέν έμποδίζονται να μπουν σ' αυτήν. Οι συνθήκες αυτές του κλίματος και του εδάφους εύνοούν πάρα πολύ τή γεωργία και τήν κτηνοτροφία.

'Η Γαλλία είναι πεδινή χώρα. Κατέχει όμως και ένα μέρος από τίς "Άλπεις και τά Πυρηναία.

Στή Γαλλία ανήκει ή ψηλότερη κορυφή τών "Άλπεων και τής Εύρώπης, τό **Λευκό όρος** (4.810 μ.). Από τίς "Άλπεις και τά Πυρηναία πηγάζουν πολλοί ποταμοί, πού διασχίζουν όλόκληρη τή χώρα.

Οί ποταμοί αυτοί έχουν μεγάλη σημασία, γιατί είναι πλωτοί και διευκολύνουν τή συγκοινωνία. 'Ο **Γαρούνας**, πού χύνεται στον 'Ατλαντικό ένώνεται μέ διώρυγα μέ τή Μεσόγειο. 'Ο **Ροδανός** ένώνεται μέ διώρυγα μέ τό **Λίγηρα** και ό Λίγηρας μέ τό **Σηκουάνα** και έτσι επικοινωνούν τά δύο σπουδαιότερα λιμάνια τής Γαλλίας, ή **Χάβρη** στον 'Ατλαντικό και ή **Μασσαλία** στή Μεσόγειο. 'Επίσης ό παραπόταμος του Σηκουάνα, **Μάρνης**, ένώνεται μέ διώρυγες μέ τό **Μόζα** και στή συνέχεια μέ τό Ρήνο. 'Η ποταμοπολοΐα συμπληρώνει τό άριστο όδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο τής χώρας. 'Η Γαλλία διαθέτει μία απ' τίς καλύτερες συγκοινωνίες του κόσμου.

Στή Γαλλία ανήκει και ή Κορσική, πατρίδα του Μ. Ναπολέοντα.

2. 'Η Γαλλία είναι γεωργική και βιομηχανική χώρα. 'Η γεωργία στή Γαλλία είναι πολύ αναπτυγμένη, γιατί τό μεγαλύτερο τμήμα του εδάφους της είναι καλλιεργήσιμο και εύφορο και τό κλίμα εύνοεί τήν ποικιλία τών καλλιεργειών. Οί Γάλλοι αγαπούν τή γεωργία και άσχολούνται σ' αυτή μέ ζήλο και σύστημα. 'Η κτηνοτροφία, ή άλεια, ή σηροτροφία και ή πτηνοτροφία είναι τό ίδιο αναπτυγμένες, όπως και ή γεωργία. Τά γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα τής Γαλλίας όχι μόνο είναι άρκετά, γιά να τραφούν τά 50 εκατομμύρια τών κατοίκων της, αλλά

ΓΑΛΛΙΑ. Βιομηχανικές εγκαταστάσεις στην Τουλούζη
καί μεγάλες ποσότητες εξάγονται σέ άλλες χώρες, ενώ εισάγονται
βαμβάκι, ρύζι, καφές κτλ.

‘Η Γαλλία παράγει: δημητριακά, πατάτες, όσπρια, ζαχαρότευτλα,
ΓΑΛΛΙΑ. Συγκομιδή σταφυλιών

καπνό, μετάξι, λαχανικά, φρούτα, λάδι, περίφημα τυριά, βούτυρο, κρέατα και προπάντων κάθε είδος έκλεκτά κρασιά.

‘Η Γαλλία δέν έχει πολλά όρυκτά και κυρίως πετρέλαιο και γαιάν-θρακες. Έχει όμως μεγάλες ποσότητες σιδήρου και βωξίτη. Μέ βάση τά όρυκτά αυτά και άλλες πρώτες ύλες, πού εισάγει από ξένες χώρες, ανέπτυξε σέ μεγάλο βαθμό τή βαριά και έλαφριά βιομηχανία.

Υπάρχουν στή χώρα βαριές βιομηχανίες, χαλυβουργεία, ναυπη-γεία, έργοστάσια αυτοκινήτων, αεροπλάνων, όπλων και όλα τά είδη τών μηχανημάτων και συσκευών. Μεγάλες ποσότητες άπ’ τά προϊόντα αυτά εξαγονται στό έξωτερικό.

‘Η άξια τών προϊόντων, πού εξαγει ή Γαλλία, είναι μεγαλύτερη άπ’ τήν άξια εκείνων, πού εισάγει.

‘Η Έλλάδα εισάγει άπ’ τή Γαλλία αυτοκίνητα, μηχανήματα, όπλα και άλλα βιομηχανικά προϊόντα και εξαγει σ’ αυτή καπνό, και πρώτες ύλες.

3. Τό Παρίσι είναι τό κέντρο τής Γαλλίας. Τό Παρίσι είναι χτισμένο πάνω στίς όχθες του Σηκουάνα. Είναι μία από τίς ώραιότερες πόλεις και θεωρείται τό πνευματικό κέντρο του κόσμου. Στό Παρίσι υπάρχουν περίφημα ανάκτορα, ναοί, μουσειά, όπως τό **Λούβρο**, και πολλά αξιοθέατα. Σήμερα ή πόλη μαζί μέ τά προάστια έχει 8 έκατομμύρια κατοίκους και είναι ή μεγαλύτερη πόλη τής Εύρώπης. Διαθέτει πυκνή όδική, σιδηροδρομική και αεροπορική συγκοινωνία και συνδέεται μέ όλες τίς χώρες τής οικουμένης. Τό Παρίσι είναι, επίσης, τό κέντρο τής τουριστικής κινήσεως τής Γαλλίας. Έκατομμύρια άνθρωποι άπ’ όλο τόν κόσμο κάθε χρόνο επισκέπτονται τήν πόλη και τήν υπόλοιπη χώρα, και ιδίως τά παράλια της στή Μεσόγειο. Άλλες σπουδαίες πόλεις τής Γαλλίας είναι ή **Λυών** (900.000 κ.), ή **Μασσαλία** (800.00 κ.), πού στήν αρχαιότητα ήταν άποικία τών Έλλήνων, τό **Μπορντώ** (460.000 κ.), ή **Νάντη**, ή **Βρέστη**, ή **Χάβρη**, τό **Χερβούργο**, ή **Όρλεάνη**, τό **Στρασβούργο**, ή **Τουλούζη**, ή **Νίκαια** και άλλες μικρότερες. Στά σύνορα Γαλλίας και ‘Ιταλίας βρίσκεται τό κρατίδιο του **Μονακό**.

4. Κάτοικοι. ‘Η Γαλλία ως τό β’ παγκόσμιο πόλεμο ήταν μία άπ’ τίς Μεγάλες Δυνάμεις του κόσμου και μεγάλο άποικιακό κράτος, μέ τίς περισσότερες κτήσεις στήν Άφρική. Σήμερα, αν και οί κτήσεις της είναι ελάχιστες, εξακολουθει νά είναι μεγάλη δύναμη στήν Εύρώπη.

Οί Γάλλοι είναι πολιτισμένος λαός και έκαμαν μεγάλες προόδους

στά γράμματα, τις επιστήμες και τις τέχνες. Στη νεώτερη ιστορία η γαλλική επανάσταση κατοχύρωσε τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις αξίες της δημοκρατίας. Πολλοί μεγάλοι άντρες της ιστορίας ήταν Γάλλοι. Στά πανεπιστήμιά της σπουδάζουν πολλοί ξένοι.

Ἡ Γαλλική γλώσσα είναι μία από τις διεθνείς γλώσσες.

Στό **θρήσκευμα** οί Γάλλοι είναι καθολικοί χριστιανοί. **Πολίτευμα** τής Γαλλίας είναι ἡ δημοκρατία. Οί σχέσεις τής Γαλλίας καί τής Ἑλλάδας ἦταν καί είναι φιλικές.

Ἡ Νίκαια στίς ἀκτές τής Μεσογείου

Νά δικαιολογήσεις τά έξής:

1. Γιατί συμφέρει σέ μιά χώρα νά είναι, όπως ή Γαλλία, κái γεωργική κái βιομηχανική.
2. Γιατί οί σπουδαιότερες πόλεις τής Γαλλίας είναι χτισμένες έπάνω στούς ποταμούς τής.
3. "Όταν τά προϊόντα, πού έξάγει μιά χώρα, όπως ή Γαλλία, άξιζουν περισσότερο άπ' αυτά πού εισάγει, είναι φτωχή ή πλούσια ή χώρα αύτή κái γιατί;

Άπάντησε στά παρακάτω:

1. "Άν στείλεις μέ τό ταχυδρομείο σ' ένα φίλο σου στό Παρίσι χρήματα, θά τά λάβει σέ δραχμές, σέ δολάρια, σέ μάρκα ή σέ φράγκα
2. Ποιό άριστούργημα τής έλληνικής γλυπτικής βρίσκεται στό Λουβρο;
3. Ποιοί είναι οί δύο δρόμοι, πού μπορεί νά άκολουθήσει ένα πλοίο άπό τή Μασσαλία, για νά φτάσει στό Παρίσι;

2. ΤΟ ΒΕΛΓΙΟ

Έκταση: 31.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 9.600.000 κ.

Βρυξέλλες

ΒΕΛΓΙΟ, ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Έργασίες

1. Νά προσδιορίσετε μέ τή βοήθεια του χάρτη σας τή θέση του Βελγίου.
2. Νά παρατηρήσετε τή μορφολογία του εδάφους. Νά συγκρίνετε τό νοτιοανατολικό τμήμα του Βελγίου μέ τό βορειοδυτικό καί τις άκτές του μέ τις άκτές της Όλλανδίας.
3. Νά δείξετε από πού πηγάζουν καί πού χύνονται οί ποταμοί του Βελγίου **Σκάλδης** καί **Μόζας**.
4. Νά δικαιολογήσετε γιατί τό Βέλγιο έχει κλίμα ώκεάνιο.
5. Νά ιχνογραφήσετε τό χάρτη του Βελγίου μαζί μέ τό χάρτη του Λουξεμβούργου καί της Όλλανδίας.

1. Τό Βέλγιο είναι πυκνοκατοικημένη χώρα. Τό Βέλγιο βρίσκεται ανάμεσα στη Γαλλία, Γερμανία, Όλλανδία, στό Λουξεμβούρ-

γο και στη Βόρεια Θάλασσα. Είναι χώρα πεδινή και μόνο το νοτιοανατολικό τμήμα της σκεπάζεται με χαμηλά βουνά (**Άρδέννες** 669μ.).

Έχει **έκταση** 31.000 τετ. χλμ. και **πληθυσμό** 9.600.00 κατοίκους. Σε κάθε τετ. χιλιόμετρο κατοικούν στο Βέλγιο 316 άνθρωποι. Αυτό σημαίνει, πώς το Βέλγιο είναι πλούσια χώρα.

2. Τό Βέλγιο είναι βιομηχανική χώρα. Τό Βέλγιο είναι μία από τις πλουσιότερες χώρες της Ευρώπης, γιατί έχει πολλά όρυκτά και μεγάλη βιομηχανία. Τό υγρό και ήπιο ωκεάνιο κλίμα της χώρας ευνοεί τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Τό Βέλγιο παράγει: δημητριακά, πατάτες, ζαχαρότευτλα, λινάρι, καπνό, λουλούδια, λαχανικά, βούτυρο, γάλα και κρέας. Τά προϊόντα αυτά προορίζονται, κυρίως, για την εγχώρια κατανάλωση, ενώ τά σιτηρά δέν επαρκούν και γι' αυτό γίνεται εισαγωγή από άλλες χώρες.

Τό Βέλγιο διαθέτει άριστη βιομηχανία και είναι ένα από τά βιομηχανικότερα κράτη του κόσμου. Αυτό τό οφείλει στά πλούσια άνθρακωρυχεία και τό άφθονο σίδηρο, πού κρύβει τό έδαφος του. Μέχρι τό 1960 ήταν μεγάλη άποικιακή δύναμη στην Άφρική (Βελγικό Κογκό), άπ' όπου έπαιρνε και παίρνει ακόμα βαμβάκι, ελαστικό, χαλκό, σιδηρομεταλλεύματα, διαμάντια και άλλα.

Στή βιομηχανία του, πού παράγει χάλυβα, μηχανήματα, άτμομηχανές, διάφορα όχήματα, όπλα, έργαλεία, ύφάσματα και άφθονα άλλα προϊόντα, εργάζονται εκατομμύρια άνθρωποι. Άνάμεσα σ' αυτούς πολλοί ξένοι και Έλληνες. Τά βιομηχανικά προϊόντα του Βελγίου εξαγονται σ' όλες τις χώρες του κόσμου.

3. Κάτοικοι - Πόλεις. Στο Βέλγιο κατοικούν δύο λαοί: οι Φλαμανδοί και οι Βαλλόνοι. Οί Φλαμανδοί είναι γερμανικής καταγωγής και μιλούν τή φλαμανδική γλώσσα, ενώ οι Βαλλόνοι είναι γαλλικής καταγωγής και μιλούν τή γαλλική. Οί Βέλγοι είναι καθολικοί χριστιανοί. Υπάρχουν και λίγοι Διαμαρτυρόμενοι.

Πολίτευμα του Βελγίου είναι ή συνταγματική βασιλεία. Πρωτεύουσα έχει τις **Βρυξέλλες** (1.000.000 κ.). Στις Βρυξέλλες έχει τήν έδρα του τό Ν.Α.Τ.Ο. και ή Ε.Ο.Κ. Στις εκβολές του Σκάλδη ποταμού βρίσκεται ή **Άμβέρσα** (240.000 κ.). Η Άμβέρσα είναι τό κέντρο του εισαγωγικού και εξαγωγικού έμπορίου του Βελγίου και ένα από τά σπουδαιότερα λιμάνια της Ευρώπης. Άπ' αυτό τό λιμάνι εισάγονται και εξαγονται έμπορεύματα τόσο από τή Γερμανία, όσο και από τήν Όλλανδία. Άλλη σπουδαία

πόλη είναι η **Λιέγη**, στις όχθες του Μόζα, ή **Γάνδη** και η **Ώστανδη**, λιμάνι στον Άτλαντικό, πού συνδέει περισσότερο τό Βέλγιο μέ τήν Ώλλανδία.

“Όλες οί πόλεις του Βελγίου συνδέονται μέ πυκνό σιδηροδρομικό καί όδικό δίκτυο καί μέ διώρυγες, πού διευκολύνουν τήν ποταμοπλοΐα καί τή διακίνηση τών προϊόντων.

Ή πατρίδα μας διατηρεΐ μέ τό Βέλγιο φιλικές σχέσεις καί έμπορικές συναλλαγές.

3. ΤΟ ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Ήκταση: 2.600 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 340.000 κ.

Ήνάμεσα στό Βέλγιο, τή Γερμανία καί τή Γαλλία βρίσκειται τό μικρό κράτος (δουκάτο) του Λουξεμβούργου.

Ή μικρή αΐτή χώρα έχει μεγάλη σημασία σάν βιομηχανικό κράτος, γιατί τό έδαφος του κρύβει πλούσια κοιτάσματα σιδήρου.

Ή πόλη Λουξεμβούργο

Τό Λουξεμβούργο ἔχει ἀναπτυγμένη τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο τὴ βιομηχανία καὶ μάλιστα τὴ χαλυβουργία.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοικοὺς του μιλοῦν τὴ γερμανικὴ γλῶσσα. Ἐπίσημη ὅμως γλῶσσα εἶναι ἡ Γαλλικὴ.

Πρωτεύουσα εἶναι τὸ **Λουξεμβούργο** (77.000 κ.).

Ἀσκήσεις

1. Τί πρέπει νά γνωρίζεις, γιά νά ἀποδείξεις, ὅτι τὸ Βέλγιο καὶ τὸ Λουξεμβούργο εἶναι βιομηχανικὲς χώρες;
2. Νά μάθεις τίς ἔννοιες: **ἀνθρακωρυχεῖα, σιδηρομεταλλεύματα, βαριά βιομηχανία, μεταλλουργία.**

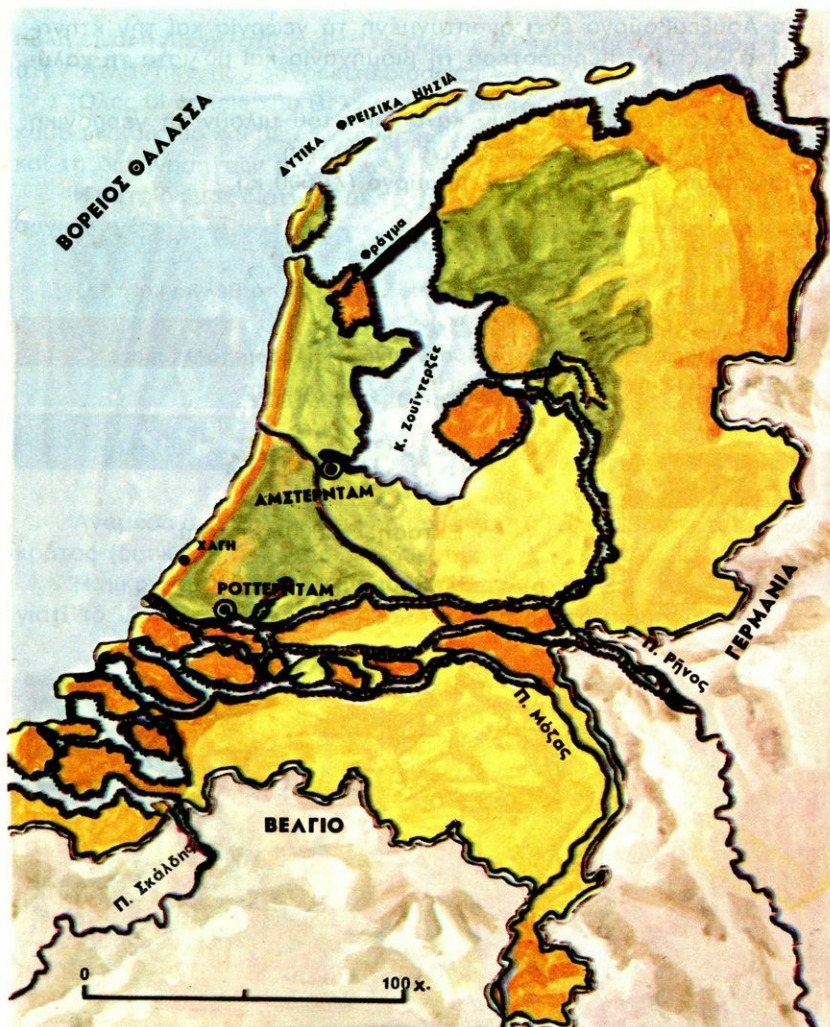
4. Η ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Ἔκταση: 36.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 13.000.000 κ.

Ἄμστερνταμ

ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Έργασίες στο χάρτη

1. Έντοπιζουμε τη θέση της Ολλανδίας στο χάρτη.
1. Βρίσκεται ανάμεσα στη Γερμανία, το Βέλγιο και τη Β. θάλασσα.

2. Παρατηρούμε τή μορφολογία του εδάφους της.
3. Μεγάλο τμήμα του εδάφους τής 'Ολλανδίας είναι δέλτα ποταμών.
4. Μεγάλο τμήμα τής 'Ολλανδίας βρίσκεται χαμηλότερα από τήν επιφάνεια τής θάλασσας.
5. Στά χαμηλότερα από τή θάλασσα εδάφη τά νερά τών ποταμών και τής βροχής θά έπρεπε νά σχηματίζουν λίμνες.
6. 'Η 'Ολλανδία έχει έκταση 36.000 τετ. χλμ. και πληθυσμό 13.000.000 κ.
2. Είναι χώρα πεδινή. Διασχίζεται από τά ποτάμια **Ρήνο** και **Μόζα**.
3. Τά δέλτα σχηματίζονται από τή λάσπη (ιλύς), που φέρνουν τά ποτάμια. 'Η θάλασσα εκεί είναι ρηχή.
4. Για νά μή κατακλύζεται τό τμήμα αυτό από τά νερά τής θάλασσας, θά πρέπει νά υπάρχουν φράγματα.
5. Για νά μή γίνεται αυτό, τά νερά αυτά θά πρέπει νά διοχετεύονται μέ τεχνητό τρόπο στή θάλασσα.

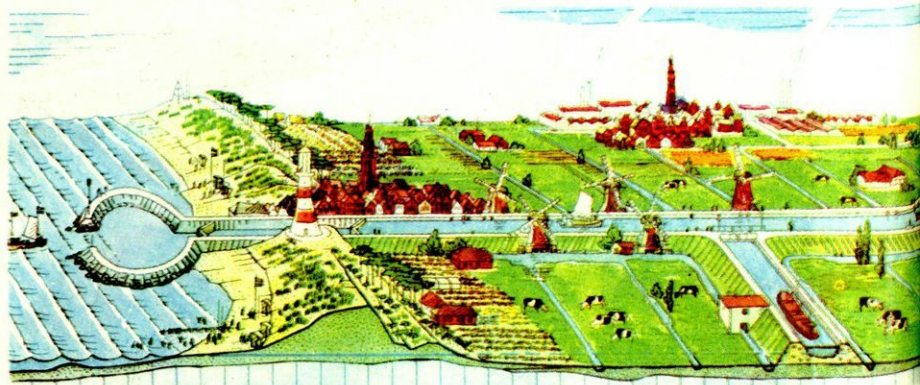
Τοπίο μέ τουλίπες

1. Γιά τούς 'Ολλανδούς ή άφθονία του νερού είναι πρόβλημα. Παρατηρούμε στό χάρτη ότι στην 'Ολλανδία υπάρχουν ποταμοί καί λίμνες. Οί ποταμοί της μεταφέρουν λάσπη, πού συγκεντρώνεται στά παράλια καί σχηματίζει ξηρά (δέλτα). Τά δέλτα αποτελούν μεγάλο τμήμα της έκτάσεως της 'Ολλανδίας. 'Η περιοχή τών δέλτα σέ πολλά μέρη είναι χαμηλότερη από τή στάθμη της θάλασσας, αλλά οί **θίνες** της άμμου, πού σχηματίζονται στην παραλία, έμποδίζουν τή θάλασσα νά πλημμυρίσει τή χώρα. Πολλές φορές στό παρελθόν ή Β. θάλασσα κατέκλυσε τή χώρα καί προκάλεσε μεγάλες καταστροφές. Γιά νά συγκρατήσουν τά νερά αυτά, κατασκεύασαν προχώματα από άμμο καί πέτρες, πού τίς μετέφεραν από ξένες χώρες.

Τά χαμηλότερα από τή θάλασσα μέρη κατακλύζονται από βροχόνερα. Οί 'Ολλανδοί βρήκαν τόν τρόπο νά τά αποξηράνουν καί νά τά αξιοποιούν. Γιά τό σκοπό αυτό χρησιμοποίησαν τούς άνέμους, πού φυσούν από τή θάλασσα, γιά νά κινούν χιλιάδες άνεμόμυλους. Οί άνεμόμυλοι αυτοί κινούν άντλίες, πού άντλούν τό νερό καί τό διοχετεύουν σέ κανάλια, πού τό μεταφέρουν στη θάλασσα. Σήμερα οί άντλίες κινούνται μέ ήλεκτρικό ρεύμα, διατηρούνται όμως γιά τουριστικούς λόγους καί οί άνεμόμυλοι.

Μέ αυτό τόν τρόπο οί 'Ολλανδοί αποξηράναν καί αξιοποίησαν τή γη τους. Αυτό όμως δέν είναι άρκετό γιατί οί κάτοικοι είναι πολλοί καί ό χώρος λίγος. 'Εφτιαξαν, λοιπόν, προχώματα μέσα στη θάλασσα, άντλησαν τό νερό καί δημιούργησαν νέα γη. Μέ τόν τρόπο αυτό αποξηραι-

νουν ολοένα και νέες εκτάσεις. 'Η γῆ, πού κερδίζεται, δέν εἶναι ἀμέσως καλλιεργήσιμη, γιατί εἶναι ἀλμυρή. Γι' αὐτό ἀφαιροῦν τό πρῶτο στρῶμα πού ἔχει ἀλάτι, προσθέτουν λίπασμα καί ὕστερα ἀπό πέντε χρόνια τό ἔδαφος γίνεται καλλιεργήσιμο καί εὐφορότατο.

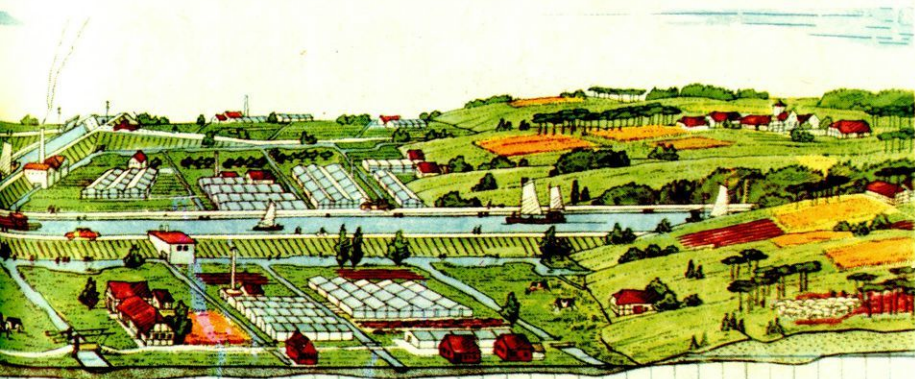
Περισσότερο ἀπό 500 χρόνια οἱ 'Ολλανδοί ἀγωνίζονται μέ τή θάλασσα, γιά νά δημιουργήσουν γῆ. Γιά τήν προσπάθειά τους αὐτή εἶναι ἀξιοί θαυμασμοῦ καί μιμῆσεως.

Τό ἔδαφος τῆς 'Ολλανδίας εἶναι παραγωγικό καί κατάλληλο γιά τήν κτηνοτροφία. Οἱ 'Ολλανδοί τρέφουν ἀγελάδες, πρόβατα, γουρούνια καί πουλερικά. Τά 'Ολλανδικά κτηνοτροφικά προϊόντα εἶναι γνωστά σέ ὅλο τόν κόσμο. Καλλιεργοῦνται ἀκόμα δημητριακά, πού δέ φτάνουν γιά τίς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ καί κυρίως λαχανικά καί λουλουδία. Τά λαχανικά (ντομάτες, ἀγγούρια κτλ.) καί τά λουλουδία (τουλίπες, νάρκισσοι) παράγονται ὅλο τό ἔτος, γιατί στή χώρα ὑπάρχουν μεγάλα θερμοκήπια. Μεγάλες ποσότητες ἀπ' αὐτά ἐξάγονται στό ἐξωτερικό.

Γιά νά γίνεται οἰκονομία χώρου οἱ δρόμοι γίνονται πάνω σέ προχώματα, ἐνῶ τήν ποταμοπολοία ἐξυπηρετοῦν πολυάριθμα κανάλια.

3. "Άλλες πλουτοπαραγωγικές πηγές τῆς 'Ολλανδίας.

Παράλληλα μέ τή γεωργία καί τήν κτηνοτροφία ἡ 'Ολλανδία ἔχει ἀναπτύξει καί τή βιομηχανία. Σήμερα ὑπάρχουν στήν 'Ολλανδία ἐργοστάσια γεωργικῶν καί κτηνοτροφικῶν προϊόντων, μεταλλουργεῖα, μεγάλα ναυπηγεῖα, ἐργοστάσια ἠλεκτρικῶν εἰδῶν καί ἄλλα. 'Η 'Ολλανδία γιά τήν παραγωγή ἐνέργειας διαθέτει γιαάνθρακες, φυσικά ἀέρια καί λίγο

πετρέλαιο. Τις πρώτες ύλες για τή βιομηχανία της εισάγει από άλλες χώρες.

Άλλη πηγή πλούτου για τήν Όλλανδία είναι ή άλιεία καί ό τουρισμός. Η χώρα είναι γραφική καί έχει πολλά αξιοθέατα.

Η Όλλανδία εισάγει δημητριακά, τρόφιμα, καπνά καί πρώτες ύλες καί εξάγει λαχανικά, λουλούδια κτηνοτροφικά καί βιομηχανικά προϊόντα. Η Ελλάδα εισάγει από τήν Όλλανδία κτηνοτροφικά καί βιομηχανικά προϊόντα καί εξάγει σ' αυτή καπνά καί έσπεριδοειδή.

4. Πόλεις - Κάτοικοι. Πρωτεύουσα τής Όλλανδίας είναι ή **Χάγη** (590.000 κ.). Άλλες μεγάλες πόλεις είναι τό **Άμστερνταμ** (1.050.000 κ.), σπουδαίο λιμάνι, έμπορικό καί βιομηχανικό κέντρο μέ τά τελειότερα έργοστάσια διαμαντιών, καί τό **Ρότερνταμ** (1.050.000 κ.), τό μεγαλύτερο λιμάνι τής Όλλανδίας καί ή **Ουτρέχτη**.

Οί Όλλανδοί είναι προκομμένος λαός. Η γλώσσα τους μοιάζει μέ τή γερμανική. Στο θρήσκευμα είναι 55% διαμαρτυρόμενοι καί 45% καθολικοί χριστιανοί.

Τό πολίτευμα τής χώρας είναι συνταγματική βασιλεία.

Λιμάνι του Ρότερνταμ

Τί πρέπει νά κάνεις:

1. Νά παρατηρήσεις τίς εικόνες του βιβλίου σου.
2. Νά μάθεις τίς έννοιες: **ιλύς, δέλτα, θίνες, κανάλι, άντλία, προχώματα.**

Σκέψου καί άπάντησε στά έξής:

1. Γιατί ή θάλασσα είναι πρόβλημα γιά τούς Όλλανδούς;
2. Γιατί υπάρχουν πολλοί άνεμόμυλοι καί κανάλια στην Όλλανδία;
3. Θά έπρεπε οί Όλλανδοί μετά τή χρήση του ήλεκτρικού ρεύματος νά γκρεμίσουν τούς άνεμόμυλους;
4. Πώς μάς διδάσκουν οί Όλλανδοί, ότι ό άνθρωπος μπορεί νά μεταβάλλει πρós τό συμφέρον του τό περιβάλλον;

5. ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΑ ΝΗΣΙΑ

(Μ. ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ — ΙΡΛΑΝΔΙΑ)

Έργασίες

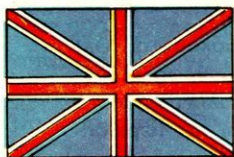
1. Νά προσδιορίσετε τή θέση τών Βρεττανικών νησιών στην ύδρoγειο σφαίρα καί τήν Εύρώπη.
2. Νά δείξετε τίς θάλασσες, πού τίς χωρίζουν από τή Σκανδιναβική χερσόνησο καί τήν ήπειρωτική Εύρώπη.
3. Ποιά είναι τά δύο σπουδαιότερα Βρεττανικά νησιά; Νά παρατηρήσετε στό χάρτη τά φυσικά χαρακτηριστικά τών νησιών αυτών καί νά συγκρίνετε τίς δυτικές άκτές τους μέ τίς ανατολικές.
4. Ποιά είναι τά δύο κράτη τών Βρεττανικών νησιών;

Τά Βρεττανικά νησιά. Τά Βρεττανικά νησιά είναι δύο μεγάλα, ή Μεγάλη Βρεττανία καί ή Όρλανδία, καί πολλά μικρότερα. Βρίσκονται στό βόρειο τμήμα του Ότλαντικού ώκεανου ανάμεσα στην Όμερική καί στην ήπειρωτική Εύρώπη.

Τό έδαφος τών Βρεττανικών νησιών είναι πεδινό, μέ χαμηλά βουνά. Τό κλίμα είναι ώκεάνιο, γιατί έπηρεάζεται από τό θερμό ρεύμα του

κόλπου του Μεξικού. Οί βροχές είναι πολλές και πέφτουν όλο τό χρόνο, καί γι' αυτό ή ύγρασία είναι μεγάλη. 'Η όμίχλη είναι μόνιμη και δυσκολεύει τήν κυκλοφορία. Τό κλίμα είναι εϋνοϊκό γιά τήν κτηνοτροφία. Τό καλοκαίρι είναι πολύ ψυχρό καί ή γεωργία δέν εϋνοείται.

'Η Μ. Βρετανία περιλαμβάνει τρεις μεγάλες περιοχές: Τήν 'Αγγλία, τήν Ουαλία καί τή Σκωτία.

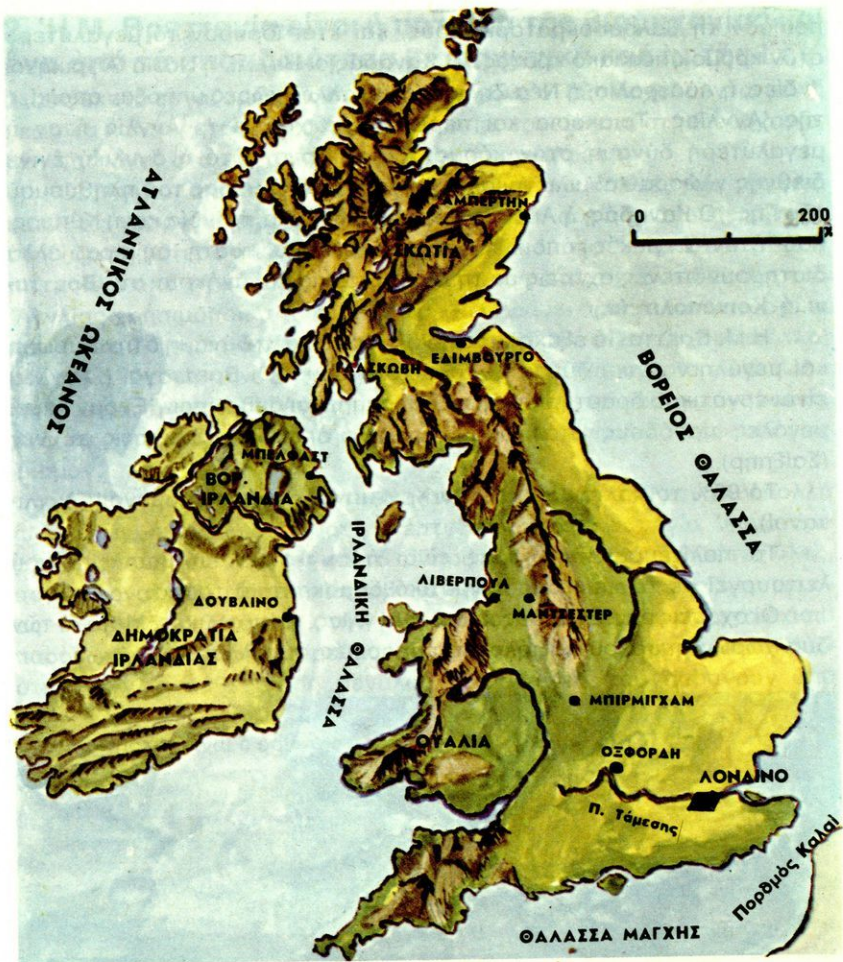
1. Η ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ

Έκταση: 244.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 55.000.000 κ.

ΑΓΓΛΙΑ. Λονδίνο

ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ

1. Οί Βρεττανοί ἴδρυσαν τὴ μεγαλύτερη αὐτοκρατορία τοῦ κόσμου. Οἱ κάτοικοι τῶν βρεττανικῶν νησιῶν ἀπὸ νωρῆς στράφηκαν πρὸς τὴ θάλασσα καὶ ἔγιναν καλοὶ ναυτικοὶ καὶ τολμηροὶ θαλασσοπόροι. Τὸ 1588 νίκησαν τοὺς Ἰσπανοὺς καὶ τοὺς πήραν τὴν κυριαρχία στὴ θάλασσα. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου οἱ Βρεττανοὶ κατέλαβαν σπουδαῖες βάσεις σ' ἄλο τὸν κόσμον, ὅπως στὸ **Γιβραλτάρ**, στὴ **Μάλτα**, στὸ **Σουέζ**, στὸ **Ἄντεν**, στὴ **Σιγκαπούρη** καὶ ἄλλοῦ, σταθερο-

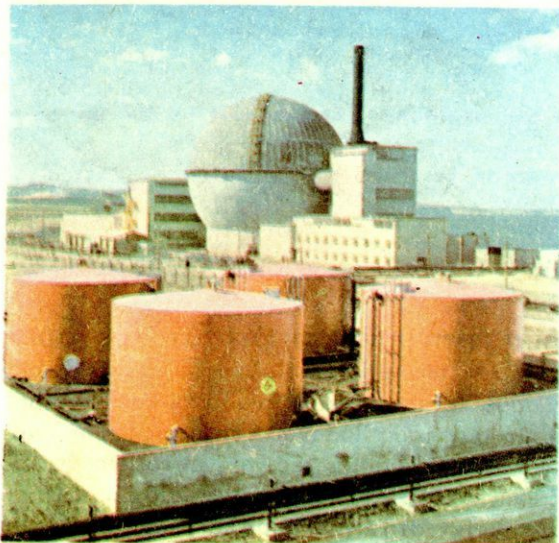
ποίησαν τή θαλασσοκρατορία τους, καί ἔτσι ἱδρυσαν τό μεγαλύτερο στόν κόσμο ἀποικιακό κράτος. Ὁ Καναδάς, οἱ Η.Π.Α., ἡ Νότια Ἀφρική, οἱ Ἰνδίες, ἡ Αὐστραλία, ἡ Νέα Ζηλανδία καί ἄλλες χώρες ὑπῆρξαν ἀποικίες τῆς Ἀγγλίας. Τριακόσια καί περισσότερα χρόνια ἡ Ἀγγλία ἦταν ἡ μεγαλύτερη δύναμη στόν κόσμο. Γιά τό λόγο αὐτό ἡ ἀγγλική ἔγινε διεθνῆς γλώσσα καί μιλιέται σήμερα ἀπό μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς. Ὁ Καναδάς, ἡ Αὐστραλία, ἡ Ν. Ζηλανδία, ἡ Ἰνδία καί ἡ Κύπρος, πού ἦταν ἀγγλικές ἀποικίες, εἶναι ἐλεύθερα κράτη σήμερα, ἀλλά διατηροῦν στενές σχέσεις μέ τή Μ. Βρετανία καί ἀνήκουν στή **Βρετανική Κοινοπολιτεία**.

Ἡ Μ. Βρετανία ἐξακολουθεῖ νά εἶναι μεγάλη δύναμη στήν Εὐρώπη καί μεγάλη ναυτική δύναμη σ' ὅλο τόν κόσμο. Οἱ Βρεττανοί (Ἄγγλοι) εἶναι ἐργατικοί, δραστήριοι καί καλλιεργημένοι ἄνθρωποι. Ἔχουν κάμει μεγάλες προόδους στά γράμματα, στίς ἐπιστήμες καί στίς τέχνες (Σαίξπηρ).

Τό 96% τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι Χριστιανοί Διαμαρτυρόμενοι (Ἀγγλικανοί).

Τό πολίτευμα τῆς χώρας εἶναι ἡ συνταγματική βασιλεία, πού λειτουργεῖ μέ τόν πιό ὑποδειγματικό δημοκρατικό τρόπο.

Οἱ σχέσεις τῆς Ἑλλάδας καί τῆς Ἀγγλίας, εἶναι φιλικές. Μεταξύ τῶν δύο χωρῶν ὑπάρχουν ἀξιόλογες ἐμπορικές συναλλαγές.

ΑΓΓΛΙΑ. Σύγχρονες
βιομηχανικές
ἐγκαταστάσεις

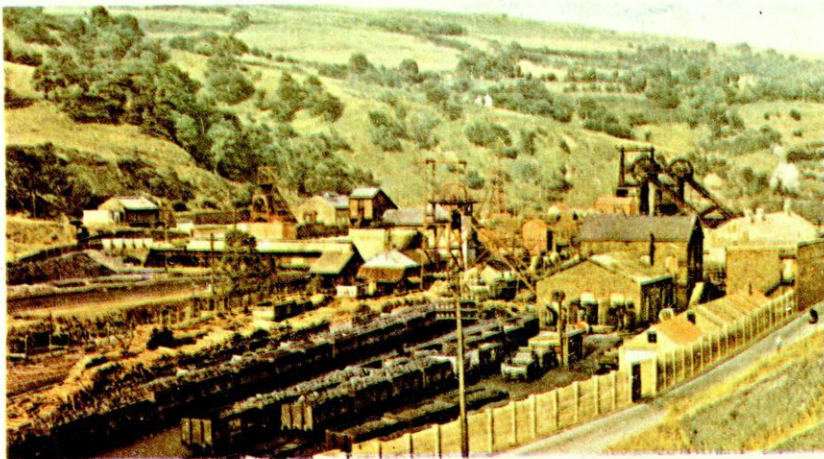
2. 'Η Μ. Βρετανία είναι ή πατρίδα τής βιομηχανίας και ένα από τά σπουδαιότερα βιομηχανικά κράτη τής Γῆς.

Στούς έκατό εργαζομένους στήν 'Αγγλία μόνο οί δύο άσχολοῦνται μέ τή γεωργία καί τήν κτηνοτροφία. Οί υπόλοιποι εργάζονται στή βιομηχανία, στή ναυτιλία, στό έμπόριο καί σ' άλλα επαγγέλματα.

Οί 'Αγγλοι από πολύ νωρίς εγκατέλειψαν τήν καλλιέργεια τής γῆς, γιατί τά γεωργικά προϊόντα, πού εισήγαγαν άπ' τίσ άποικίες, τούς στοίχιζαν λιγότερο από τά δικά τους καί γιατί διαπίστωσαν, ότι κέρδιζαν πιό πολλά από τή βιομηχανία. Σήμερα ή μισή έκταση τοῦ εδάφους τής 'Αγγλίας χρησιμοποιεῖται γιά λιβάδια καί παράγει αρκετά κτηνοτροφικά προϊόντα. Τά γεωργικά της προϊόντα (σιτηρά, πατάτες, ζαχαρότευτλα) μόνο γιά λίγους μήνες έπαρκοῦν. 'Αντίθετα, ή βιομηχανία είναι πολύ αναπτυγμένη, γιατί οί 'Αγγλοι καί πολλά όρυκτά, σίδηρο, γαιάνθρακες, βγάζουν από τό εδαφος τής χώρας τους, καί σπουδαίες εφευρέσεις έκαμαν.

Οί 'Αγγλοι βρῆκαν τήν άτμομηχανή, τήν πλεκτική μηχανή καί πολλά άλλα είδη μηχανῶν. Στήν αρχή ανέπτυξαν τήν ύφαντουργία. 'Αργότερα μέ βάση τούς γαιάνθρακες καί τό σίδηρο τής χώρας καί τίσ πρώτες ύλες, πού έφερναν από τίσ άποικίες, έβαλαν τίσ πρώτες βάσεις τής βιομηχανίας τους. Τό 1956 έγινε στήν 'Αγγλία τό πρώτο άτομικό εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος (Κάντερ-Χώλ). Σήμερα υπάρχουν στήν 'Αγγλία κάθε είδος μεγάλες βιομηχανίες πού παράγουν από

Οί γαιάνθρακες είναι ό όρυκτός πλούτος τής 'Αγγλίας

Ἐδιμβούργο

Λιμάνι τοῦ Λονδίνου

καρφίτσες μέχρι αυτοκίνητα και αεροπλάνα. Τά αγγλικά βιομηχανικά προϊόντα εξάγονται σ' όλο τον κόσμο και είναι άριστης ποιότητας. Εισάγονται στη χώρα τρόφιμα και πρώτες ύλες.

Ή Ελλάδα εξάγει στην Άγγλία κυρίως καπνό, σταφίδες και έσπεριδοειδή και εισάγει απ' αυτή ύφασματα, μηχανές και άλλα βιομηχανικά προϊόντα.

Ή Άγγλία είναι επίσης ναυτική χώρα. Έχει τό δεύτερο μετά τίς Η.Π.Α. έμπορικό και άλιευτικό στόλο στόν κόσμο. Στά ναυπηγεία της, πού είναι από τά μεγαλύτερα στόν κόσμο, ναυπηγούνται όλα τά είδη πλοίων.

Ή Άγγλία έχει πυκνή συγκοινωνία μέ όλες τίς χώρες του κόσμου και άριστο σιδηροδρομικό και όδικό δίκτυο, στό έσωτερικό. Τό νόμισμά της (ή χρυσή λίρα Άγγλίας) χρησιμοποιείται και στίς παγκόσμιες συναλλαγές.

3. Άστικά κέντρα. Ή Μ. Βρετανία σάν βιομηχανική χώρα έχει μεγάλα άστικά κέντρα. Ή μεγαλύτερη πόλη της, πού είναι και πρωτεύουσα, και μία από τίς μεγαλύτερες πόλεις του κόσμου είναι τό **Λονδίνο** (7,5 έκατομμύρια κάτοικοι). Τό Λονδίνο είναι χτισμένο στίς όχθες του ποταμού Τάμεση και όφείλει τήν ανάπτυξη του στό λιμάνι του. Τό λιμάνι του Λονδίνου είναι από τά μεγαλύτερα του κόσμου και μεγάλο έμπορικό κέντρο. Ή πόλη διαθέτει πολλά ιστορικά μνημεία, ανάκτορα, ναούς, μουσεία κτλ. και δέχεται κάθε χρόνο μεγάλο άριθμό τουριστών.

Άλλες μεγάλες πόλεις είναι τό **Μάντσεστερ** (2.450.000 κ.), τό **Λίβερπουλ**, ή **Γλασκώβη**, τό **Έδιμβούργο**, σπουδαία λιμάνια, τό **Μπίρμιγχαμ** (2.500.000 κ.) και άλλες. Στη Β. Ίρλανδία τό **Μπέλφαστ** (450.000 κ.) μέ μεγάλα ναυπηγεία.

α) Τί πρέπει νά κάμεις:

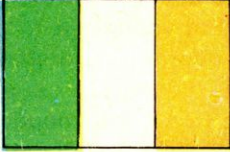
1. Νά ίχνογραφήσεις τό χάρτη των Βρετανικών νησιών.
2. Νά παρατηρήσεις τίς εικόνες του βιβλίου.

β) Σκέψου και άπάντησε:

1. Γιατί ή Άγγλία είναι βιομηχανικό κράτος;
2. Γιατί οί σπουδαιότερες πόλεις της Άγγλίας βρίσκονται στίς άκτές και γιατί έχουν μεγάλα λιμάνια;

γ) Τί πρέπει νά γνωρίζεις

1. Πώς συνδέεται ή Ἀγγλία μέ τήν ήπειρωτική Εὐρώπη;
2. Γιατί στόν Καναδά, στίς Η.Π.Α., στήν Αὐστραλία καί ἄλλου μιλιέται ή ἀγγλική γλώσσα;

2. Η ΙΡΛΑΝΔΙΑ

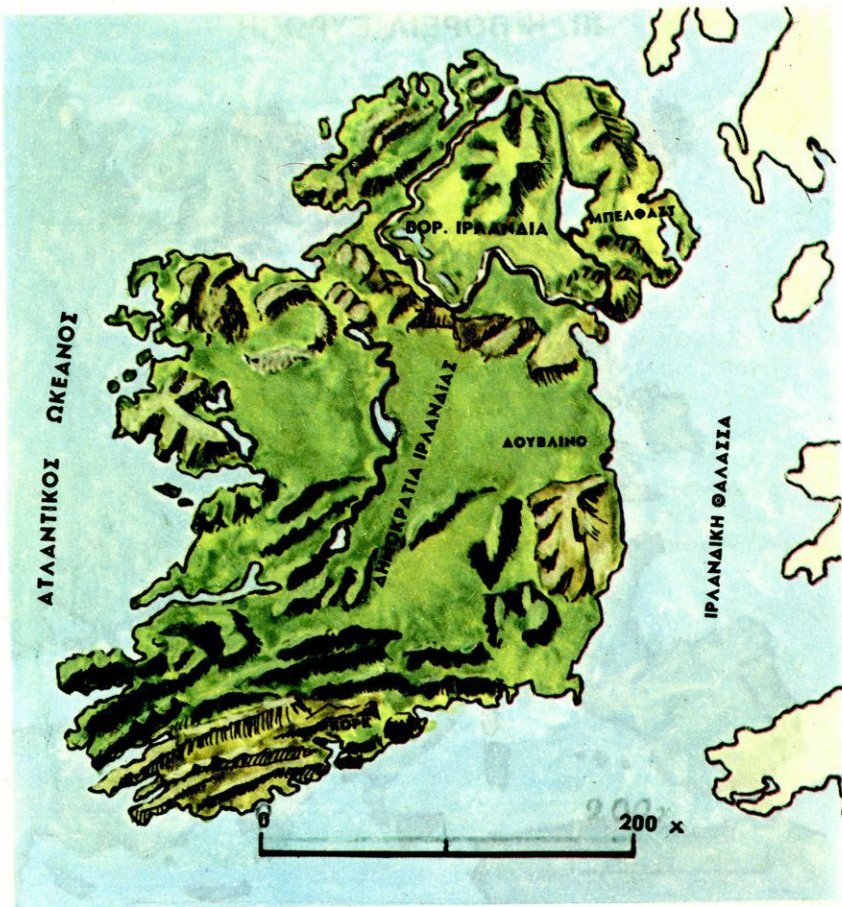
Ἔκταση: 70.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 3.000.000 κ.

Τό ἔδαφος τῆς Ἰρλανδίας εἶναι πεδινό. Ἐπειδή δέχεται πολλές βροχές, ἔχει ἀπέραντα λιβάδια καί ἔλη. Εὐδοκιμοῦν παντοῦ τό λινάρι καί οἱ πατάτες, ἐνώ τά σιτηρά μόνο σέ λίγα μέρη. Ἐχει ἀναπτυγμένη τήν ἀλιεία. Ἡ κτηνοτροφία τῆς εἶναι ἀναπτυγμένη καί τά κτηνοτροφικά προϊόντα ὄχι μόνο φτάνουν γιά τίς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλά

Τοπίο Ἰρλανδίας

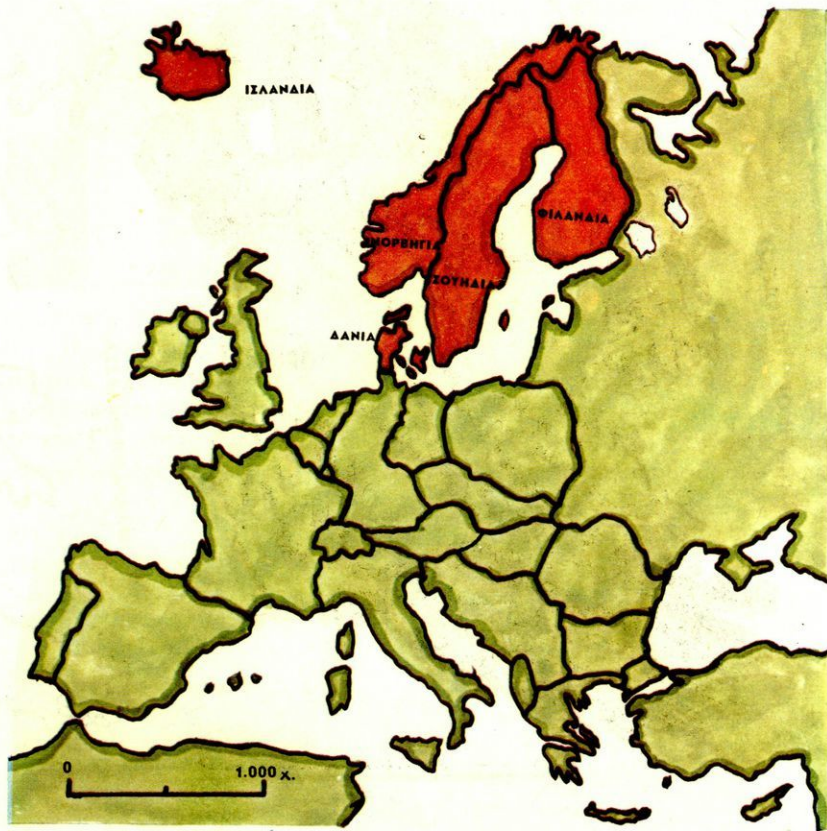
ΙΡΛΑΝΔΙΑ

γίνεται και εξαγωγή. Με την εκμετάλλευση των ύδατοπτώσεων ή 'Ιρλανδία ανέπτυξε και τη βιομηχανία της, κυρίως των ύφασμάτων και των ειδών διατροφής.

‘Η 'Ιρλανδία ως τό 1921 ήταν τμήμα της Μ. Βρετανίας. Τό μεγαλύτερο μέρος αυτής είναι ανεξάρτητο κράτος με πολίτευμα τή δημοκρατία.

Πρωτεύουσα τής χώρας είναι τό **Δουβλίνο** (570.000 κ.). Οί 'Ιρλανδοί είναι καθολικοί χριστιανοί και έχουν ύψηλό μορφωτικό επίπεδο.

III. Η ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

Δραστηριότητες στό χάρτη

1. Ἡ Β. Εὐρώπη ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ χερσόνησο τῆς Γιουτλάνδης (Δανίας), τὴ Σκανδιναβικὴ χερσόνησο, τὴ Φινλανδία καὶ τὰ νησιά τοῦ Β. ὠκεανοῦ.

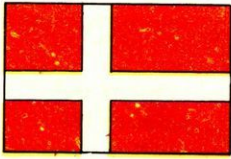
Βασικὲς γνώσεις

1. Στὴ Β. Εὐρώπη ἀνήκουν τὰ κράτη: **Δανία, Νορβηγία, Σουηδία, Φινλανδία** καὶ **Ἰσλανδία**.

2. Οι χώρες της Β. Ευρώπης έχουν πλούσιο διαμελισμό και πολλές λίμνες.
3. Η Δανία είναι χώρα πεδινή, ή Νορβηγία όρεινη, ενώ η Σουηδία έχει πολλούς ποταμούς και λίμνες.
4. Η Φινλανδία είναι χώρα περισσότερο πεδινή και έχει πολλές λίμνες.
5. Η Δανία και τα παράλια της Νορβηγίας έχουν κλίμα ήκεάνιο, γιατί επηρεάζονται από το ρεύμα του κόλπου του Μεξικού.
6. Τα λιμάνια της Νορβηγίας δεν παγώνουν ποτέ.
2. Περίφημα είναι τα φιόρδ της Νορβηγίας και οι λίμνες της Φινλανδίας.
3. Η Νορβηγία και η Σουηδία διασχίζονται από τις Σκανδιναβικές Άλπεις. (2.467 μ.).
4. Οι λίμνες της Φινλανδίας και τα φιόρδ της Νορβηγίας δημιουργήθηκαν από τους **παγετώνες**.
5. Η Σουηδία και η Φινλανδία έχουν κλίμα ήπειρωτικό και ψυχρό, γιατί οι Σκανδιναβικές Άλπεις εμποδίζουν τους ανέμους να περάσουν σ' αυτές.
6. Τα λιμάνια στο Βοθνικό και Φινικό κόλπο παγώνουν τουλάχιστο πέντε μήνες το χρόνο.

Έργασίες

1. Να ιχνογραφήσετε το χάρτη της Β. Ευρώπης.
2. Να προσδιορίσετε στην υδρόγειο σφαίρα τη θέση της Β. Ευρώπης.
1. Να χωρίσετε τα κράτη της Β. Ευρώπης και να βάλετε τις πρωτεύουσές τους.
2. Να προσδιορίσετε στο χάρτη τη θέση κάθε κράτους της Β. Ευρώπης.

1. Η ΔΑΝΙΑ

Έκταση: 43.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 4.900.000 κ.

Κοπεγχάγη

1. 'Η Δανία είναι ή γέφυρα ανάμεσα στην Κεντρική και Β. Ευρώπη. 'Η Δανία βρίσκεται ανάμεσα στη Βόρεια και στη Βαλτική θάλασσα και είναι συνέχεια της Γερμανικής πεδιάδας. 'Αποτελείται από τή χερσόνησο τής Γιουτλάνδης και από πολυάριθμα μικρά και μεγάλα νησιά.

'Από τή Σκανδιναβική χερσόνησο χωρίζεται μέ τούς πορθμούς **Σκαγεράκη** και **Καττεγάτη** και τό στενό τής **Σούνδης**. Τά θαλασσινά αυτά στενά έχουν μεγάλη σημασία, γιατί μέσ' απ' αυτά επικοινωνεί ό 'Ατλαντικός ώκεανός μέ τή Βαλτική θάλασσα, όπου υπάρχουν σπουδαία λιμάνια τής Σουηδίας, τής Φινλανδίας, τής Πολωνίας και τής Ρωσίας. Σήμερα ή επικοινωνία αυτή γίνεται και μέ διώρυγα, πού διασχίζει νοτιότερα τή Γιουτλάνδη και ένώνει τή Βαλτική μέ τή Βόρεια θάλασσα.

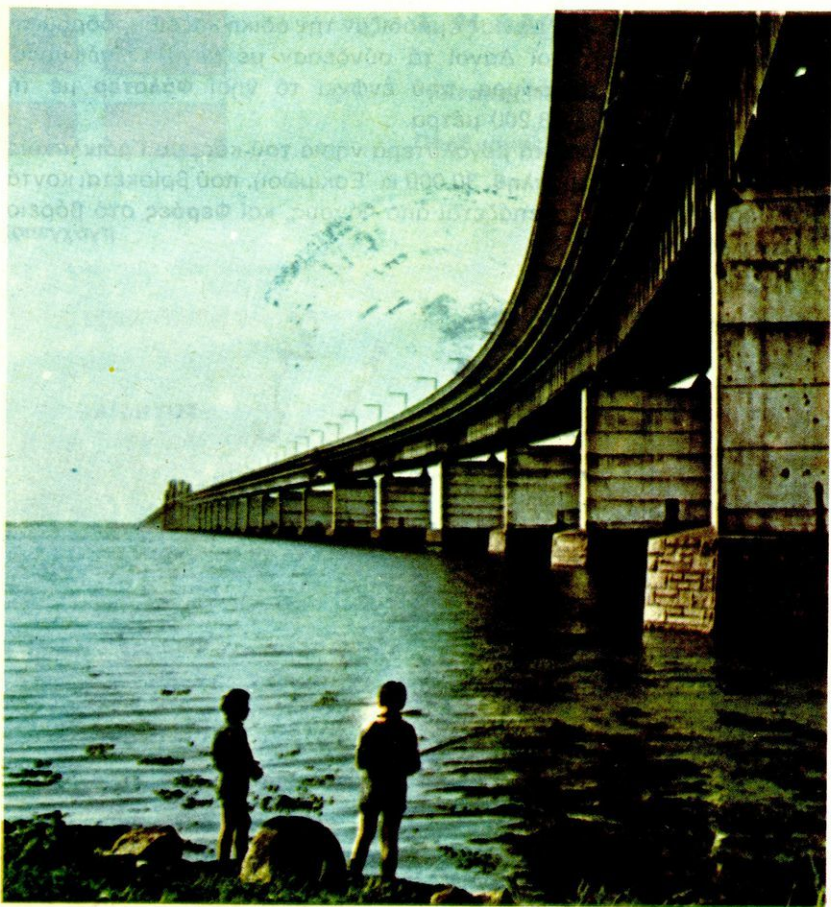

Τά πολλά νησιά τῆς Δανίας ἐμπόδιζαν τήν ὁδική καί σιδηροδρομική συγκοινωνία. Γι' αὐτό οἱ Δανοί τά σύνδεσαν μέ μεγάλες γέφυρες. Μεγαλύτερη εἶναι ἡ γέφυρα, πού ἐνώνει τό νησί **Φάλστερ** μέ τή Ζηλανδία. Ἔχει μήκος 3.200 μέτρα.

Στή Δανία ἀνήκουν τά μεγαλύτερα νησιά τοῦ κόσμου **Γροινλανδία** (ἐκτ. 2.000.000 τετ. χλμ. **πληθ.** 30.000 κ. Ἑσκιμῶι), πού βρίσκεται κοντά στό Βόρειο Πόλο καί σκεπάζεται ἀπό πάγους, καί **Φερόες** στό βόρειο Ἀτλαντικό ὠκεανό.

ΔΑΝΙΑ

Γέφυρα μήκους 3.200 μ., που ενώνει τὰ νησιά Φάλστερ καὶ Ζηλανδία

2. Ἡ Δανία εἶναι γεωργικὴ, ἀλλὰ πλούσια χώρα. Ἡ Δανία δὲν ἔχει ὀρυκτὰ καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἐξελίχθηκε σὲ βιομηχανικὸ κράτος. Ἔχει ὅμως παραγωγικὴ γῆ καὶ κλίμα, πού εὐνοεῖ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Οἱ Δανοὶ γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι σπουδάζουν σὲ γεωργικὲς καὶ κτηνοτροφικὲς σχολές. Ἐφαρμόζουν θαυμαστά συστήματα στὴν καλλιέργεια τῆς γῆς καὶ στὴν κτηνοτροφία. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο κατόρθωσαν νὰ κάμουν πλούσια τὴ χώρα τους μόνο μὲ τὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Καλλιεργοῦν σιτηρά, πατάτες, ζαχαρότευτλα

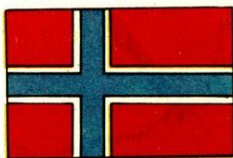
κτλ. και τρέφουν μεγάλο αριθμό ζώων. Η Δανία εξάγει μεγάλες ποσότητες βούτυρου, γάλακτος, τυριού, αυγών και κρέατος και εισάγει προϊόντα, που δεν παράγονται στη χώρα, και πρώτες ύλες για τη βιομηχανία της. Η ανάπτυξη της τελευταίας γίνεται γρήγορα. Υπάρχουν εργοστάσια επεξεργασίας γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, μηχανημάτων, ηλεκτρικών ειδών κτλ. Υπάρχουν ακόμα και μεγάλα ναυπηγεία.

Η Ελλάδα εισάγει από τη Δανία κτηνοτροφικά προϊόντα και εξάγει σ' αυτή καπνό και έσπεριδοειδή.

Οι σχέσεις των δύο χωρών υπήρξαν πάντοτε φιλικές.

3. Κάτοικοι - Πόλεις. Οι Δανοί είναι λαός ειρηνικός, εργατικός και πολιτισμένος. Είναι διαμαρτυρόμενοι και έχουν πολίτευμα συνταγματική βασιλεία.

Πρωτεύουσα της Δανίας είναι η **Κοπεγχάγη** (1.460.000 κ.). Η Κοπεγχάγη βρίσκεται στο νησί Ζηλανδία και κατέχει σπουδαία θέση, γιατί βρίσκεται στο στενό της Σούνδης. Είναι ωραία πόλη και το μεγαλύτερο έμπορικό και βιομηχανικό κέντρο της Δανίας. Άλλη σπουδαία πόλη είναι το **Άρχους**, σπουδαίο λιμάνι στη χερσόνησο της Γιουτλάνδης και πατρίδα του Άντερσεν.

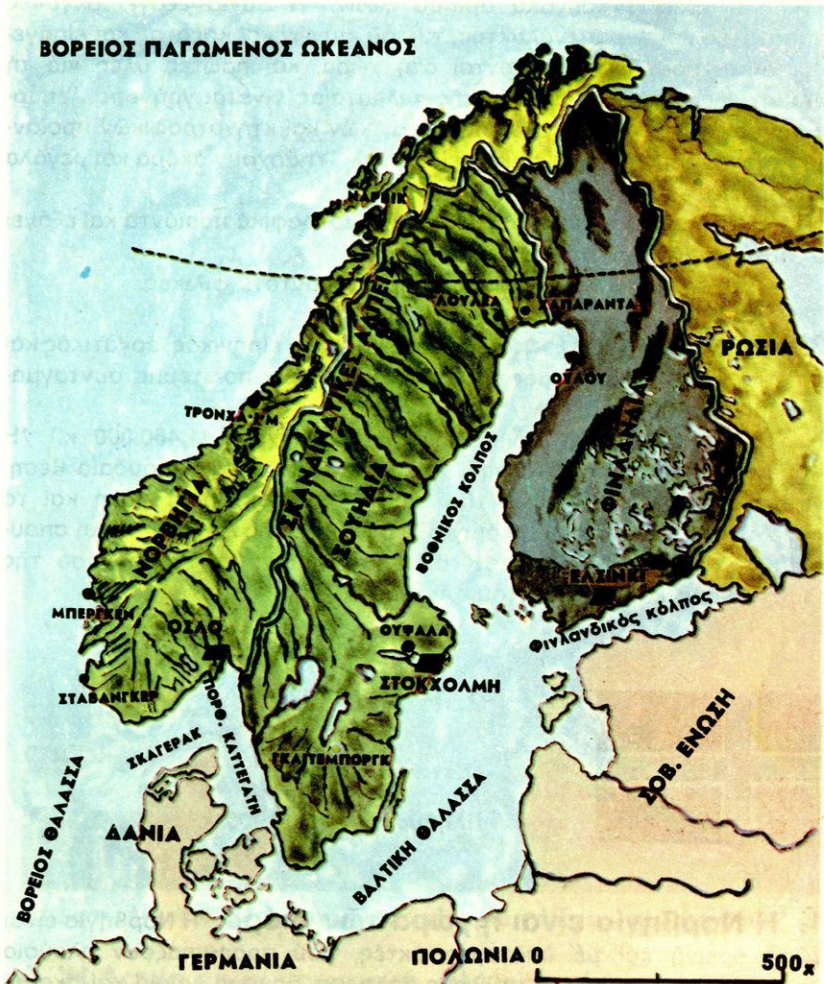
2. Η ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Έκταση: 324.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 3.800.000 κ.

1. Η Νορβηγία είναι η χώρα των fiord. Η Νορβηγία είναι χώρα όρεινη και με απότομες άκτες, που παρουσιάζουν πλούσιο θαλάσσιο διαμελισμό, με πολλούς κόλπους, όρμους, νησιά και σκοπέλους. Πολλοί από τους κόλπους αυτούς μπαίνουν πολλά χιλιόμετρα μέσα στην ξηρά, διακλαδίζονται και περιτριγυρίζονται από ψηλούς βράχους, στους οποίους σχηματίζονται καταρράχτες. Οι κόλποι αυτοί ονομάζονται **fiord** και σχηματίστηκαν την εποχή των πάγων.

Τά **fiord** δίνουν μία ιδιαίτερη γραφικότητα και γοητεία στις άκτες της Νορβηγίας και γι' αυτό τις επισκέπτονται κάθε χρόνο πολλοί τουρίστες.

ΝΟΡΒΗΓΙΑ — ΣΟΥΗΔΙΑ — ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

2. Τό κλίμα. Ἡ Νορβηγία, ἂν καί βρίσκεται κοντά στό Βόρειο Πόλο, πού ἔχει φοβερό κρύο, καί ἓνα τμήμα της βρίσκεται στήν πολική ζώνη, στίς ἀκτές της ἔχει κλίμα ὠκεάνιο, γιατί τό θερμό ρεῦμα τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ μεταφέρει ὡς ἐκεῖ ἀρκετή θερμότητα, γι' αὐτό υπάρχουν πολλά δάση καί τά λιμάνια τους δέν παγώνουν τό χειμώνα. Σέ καμιά

περιοχή της Γης, πού βρίσκεται τόσο κοντά, όσο η Νορβηγία, στό Β. Πόλο, δέν προκόβουν τά φυτά, τό όποία υπάρχουν σ' αυτή.

Ίσαμε τό ύψος τοῦ **Τρόντχαϊμ** καλλιεργούνται τά όπωροφόρα δέντρα, ἐνῶ ἡ βρώμη καί οἱ πατάτες καλλιεργοῦνται ὡς τό Β. **Άκρωτήρι**.

Στή Νορβηγία, ὅπως καί σ' ὅλες τίς χώρες τῆς Β. Εὐρώπης, ἔχουμε τό χειμῶνα δύο μῆνες **πολική νύχτα** καί τό καλοκαίρι δύο μῆνες **πολική μέρα**. Κατά τήν πολική μέρα ὁ ἥλιος δέ βασιλεύει οὔτε τά μεσάνυχτα (**ἥλιος τοῦ μεσονυχτίου**), ἐνῶ κατά τήν πολική νύχτα μόλις φανερώνεται τό μεσημέρι στόν ὀρίζοντα. Τό φαινόμενο αὐτό τραβάει πολλούς ξένους καί αὐτός εἶναι ἕνας ἀκόμα λόγος, πού οἱ σκανδιναβικές χώρες παρουσιάζουν ζωηρή τουριστική κίνηση.

Οἱ βόρειες περιοχές τῆς Νορβηγίας, καθώς ἐπίσης καί τῆς Σουηδίας καί Φινλανδίας ἀποτελοῦνται ἀπό τήν **τούνδρα**. Στίς περιοχές αὐτές κατοικοῦν οἱ **Λάπωνες**, πού ζοῦν ἀπό τούς τaráνδους καί τήν ἀλιεία. Εἶναι μογγολικῆς καταγωγῆς, μικρόσωμοι, εὐφμεῖς καί ἐργατικοί.

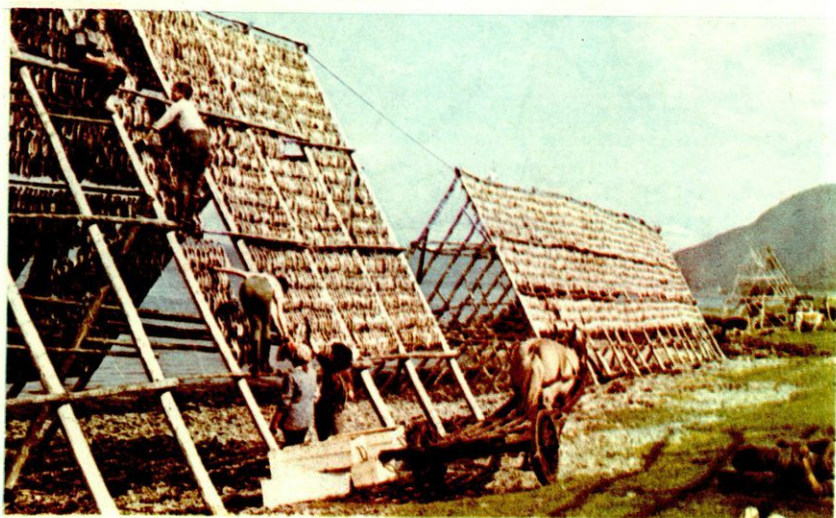
Φιόρδ στή Νορβηγία

Χωριό ψαράδων

Νορβηγική οικογένεια ψαράδων

3. 'Η Νορβηγία είναι χώρα ναυτικῶν καὶ ψαρᾶδων. Ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς Νορβηγίας μόνο τὸ 1/20 εἶναι καλλιεργήσιμο καὶ λιβάδια. Τὸ ὑπόλοιπο σκεπάζεται ἀπὸ δάση ἢ εἶναι βράχια καὶ στάσιμα νερά. Οἱ ἄνθρωποι, πού κατοικοῦν ἐκεῖ, δέν μπορούσαν νά ζήσουν μόνο ἀπὸ τῆ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Γι' αὐτὸ ἀπ' τὴν ξυλεία τῶν δασῶν ναυπήγησαν πλοῖα, καὶ ἔγιναν ἄξιοι καὶ τολμηροὶ ναυτικοί. Οἱ πρόγονοι τῶν Νορβηγῶν, οἱ **Βίκινγκς**, ἔφτασαν, τὸ 1.000 μ.Χ. περίπου, στὴν Ἰσλανδία, τὴν Γροιλανδία καὶ τὴν Ἀμερική.

Σήμερα ἡ Νορβηγία ἔχει τὸν τέταρτο στὸν κόσμον ἐμπορικὸ στόλο. Τὰ νορβηγικὰ πλοῖα διασχίζουν ὅλες τὶς θάλασσες τοῦ κόσμου καὶ ἡ ναυτιλία εἶναι γιὰ τὴ Νορβηγία ἡ σπουδαιότερη πλουτοπαραγωγικὴ πηγή.

Ἡ Νορβηγία ἔχει καὶ μεγάλο ἀλιευτικὸ στόλο. Τὰ ἀλιευτικὰ τῆς στά παράλια καὶ τὶς ἀνοιχτές θάλασσες ψαρεύουν ἑκατομμύρια τόνους ψαριῶν καὶ κυρίως ρέγγες, μπακαλιάρους καὶ φάλαινες.

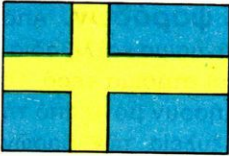
4. 'Η Νορβηγικὴ βιομηχανία. Ἡ Νορβηγία ἔχει ἄφθονη καὶ καλῆς ποιότητος ξυλεία καὶ κοιτάσματα σιδήρου καὶ χαλκοῦ, δέν ἔχει ὅμως γαιάνθρακες. Γιὰ ν' ἀποκτήσουν ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια οἱ Νορβηγοί, χρησιμοποιοῦν τὶς πολλὲς ὑδατοπτώσεις τῆς χώρας τους. Μὲ τὴν ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια κινοῦνται ἐργοστάσια χαρτοποιίας, ἀλουμινίου, χαλυβουργεῖα καὶ ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας ἀλιευτικῶν προϊόντων. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ μεγάλα ναυπηγεῖα.

Ἡ Νορβηγία εἰσάγει τρῶφιμα, πρῶτες ὕλες, βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ ἐξάγει ξυλεία, μεταλλεύματα καὶ ἀλιευτικὰ προϊόντα.

Ἡ Ἑλλάδα δίνει στὴ Νορβηγία σταφίδα, καπνὸ καὶ ἐσπεριδοειδῆ καὶ παίρνει ἀπ' αὐτὴ ξυλεία καὶ ἀλιευτικὰ προϊόντα.

5. Πόλεις. Ἡ Νορβηγία εἶναι ἀνεξάρτητο κράτος μὲ πολίτευμα τῆ συνταγματικῆς βασιλεία καὶ πρωτεύουσα τὸ **Ὄσλο** (485.000 κ.). Ἄλλες σπουδαῖες πόλεις εἶναι τὸ **Μπέργκεν**, τὸ **Τρόντχαϊμ**, τὸ **Νάρβικ** καὶ πολλὲς μικρότερες. Ὅλες οἱ πόλεις τῆς Νορβηγίας εἶναι καὶ σπουδαῖα λιμάνια.

Οἱ Νορβηγοὶ εἶναι διάμαρτυρόμενοι χριστιανοί.

3. Η ΣΟΥΗΔΙΑ

Έκταση: 450.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 8.000.000 κ.

ΣΟΥΗΔΙΑ. Στοκχόλμη

1. 'Η Σουηδία είναι ένα από τὰ πλουσιότερα κράτη τῷ κόσμου, γιατί ἔχει ἄφθονη ξυλεία καί σίδηρο. Σέ ἐλάχιστες κατοικημένες χώρες τὰ δάση καλύπτουν τόση ἔκταση, ὅση στή Σουηδία. Τά δάση σκεπάζουν τό μεγαλύτερο μέρος τῆς χώρας 56% καί ἀπό αὐτά λαμβάνονται μεγάλες ποσότητες ξυλείας, πού εἶναι ἐξαιρετικῆς ποιότητας (πράσινος χρυσός).

Στήν κεντρική καί τή βόρεια Σουηδία πολλά ποτάμια κατεβαίνουν ἀπ' τίς Σκανδιναβικές. Ἄλπεις πρὸς τή θάλασσα ἀνάμεσα ἀπ' τὰ δάση καί τίς λίμνες καί σχηματίζουν πολλούς καταρράχτες. Τά ποτάμια αὐτά, ἂν καί δέν εἶναι πλωτά, γιά νά ἐξυπηρετοῦν τή συγκοινωνία, ἔχουν μεγάλη σημασία γιά τή Σουηδία. Ἀπ' τίς ὑδατοπτώσεις τους παράγεται ἠλεκτρική ἐνέργεια, πού δίνει φῶς καί κινεῖ ἐργοστάσια καί σιδηροδρόμους, μιά καί ἡ Σουηδία δέ διαθέτει γαιάνθρακες. Βοηθοῦν ἀκόμα τούς

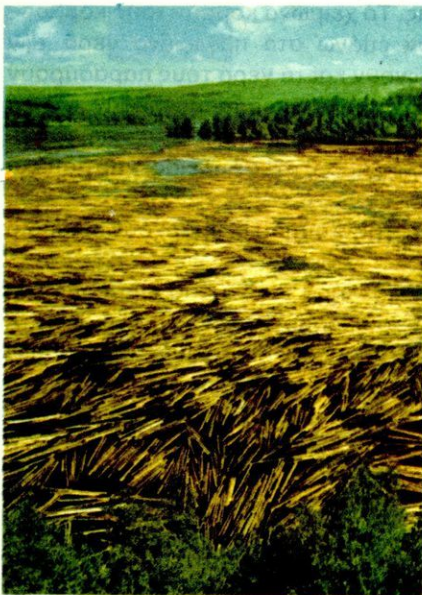

Σουηδούς στη μεταφορά της ξυλείας. Τό χειμώνα κόβουν τούς κορμούς τών δέντρων καί τούς τοποθετούν επάνω στά παγωμένα νερά τών ποταμιών. Τό καλοκαίρι οί πάγοι λειώνουν καί τά νερά τους παρασύρουν τήν ξυλεία ως τίς έκβολές τών ποταμιών. Έκει τά μαζεύουν καί τά πηγαίνουν στά μεγάλα έργοστάσια έπεξεργασίας τής ξυλείας, κατασκευής χαρτιού, επίπλων κτλ. Μεγάλες ποσότητες ξυλείας, χαρτιού καί επίπλων έξάγονται σέ ξένες χώρες.

Στό κεντρικό καί βόρειο τμήμα τής Σουηδίας υπάρχουν πλούσια κοιτάσματα σιδήρου.

Στή βόρεια Σουηδία υπάρχουν όλόκληρα βουνά από σιδηρομεταλλεύματα, πού είναι άπ' τά καλύτερα του κόσμου. Στήν περιοχή αυτή τό κλίμα δέν είναι ευνοϊκό για τή ζωή καί τήν εργασία του ανθρώπου. Ό χειμώνας κρατάει πολύ, ή πολιική νύχτα διαρκεί 37 όλόκληρες μέρες, τά χιόνια είναι πολλά καί ή θερμοκρασία κατεβαίνει πολλές φορές κάτω άπ' τούς -40° C. Παρ' όλα αυτά οί άνθρωποι εργάζονται εκεί πολύ έντατικά καί βγάζουν μεγάλες ποσότητες σιδήρου. Ό σίδηρος αυτός μεταφέρεται στό Νορβηγικό λιμάνι **Νάρβικ**, πού δέν παγώνει, ή στό λιμάνι τής Σουηδίας **Λουλέα**, τό όποιο είναι πολλούς μήνες παγωμένο. Τά περισσό- Όλόκληρο βουνό από σιδηρομεταλλεύματα κοντά στην πόλη Κιρούνα στη βόρεια Σουηδία

Συγκέντρωση ξυλείας επάνω στην επιφάνεια λίμνης στη Βόρεια Σουηδία

τερα απ' τὰ λιμάνια τῆς Σουηδίας παγώνουν. Γι' αὐτό κατασκεύασαν εἰδικά πλοῖα, τὰ **παγοθραυστικά**, πού σπάζουν τούς πάγους καί ἔτσι τὰ νοτιότερα λιμάνια παραμένουν ὅλο τό χρόνο ἀνοιχτά στή ναυσιπλοΐα.

Μέ βάση τό ἄφθονο σίδηρο, τό ἠλεκτρικό ρεῦμα, τούς γαιάνθρακες καί τό πετρέλαιο, πού εἰσάγει ἀπ' τό ἐξωτερικό, ἡ Σουηδία ἀνέπτυξε πολύ τή βιομηχανία της. Ἔκτός ἀπ' τὰ ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας ξυλείας, ὑπάρχουν σ' αὐτή καί μεγάλα χαλυβουργεῖα, ἐργοστάσια διαφόρων μηχανημάτων καί ναυπηγεῖα ἀπ' τὰ μεγαλύτερα τοῦ κόσμου. Τά σουηδικά βιομηχανικά προϊόντα καί κυρίως ὁ χάλυβας ἐξάγονται σ' ὅλες τίς χώρες τοῦ κόσμου. Ἔχει μία ἀπό τίς μεγαλύτερες βιομηχανίες τῆς Εὐρώπης.

Ἡ καλλιεργήσιμη γῆ δέν καταλαμβάνει στή Σουηδία μεγάλη ἔκταση οὔτε τὰ λιβάδια της μποροῦν νά συγκριθοῦν μ' ἐκεῖνα τῆς Δανίας. Οἱ Σουηδοί ὅμως χρησιμοποιοῦν τεχνικά μέσα καί ἀσχολοῦνται μέ σύστημα στήν καλλιέργεια τῆς γῆς καί τήν κτηνοτροφία. Τά σιτηρά, πού παράγονται στή χώρα, φτάνουν γιά τίς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ, ἐνῶ τὰ κτηνοτροφικά προϊόντα περισσεύουν καί γίνεται καί ἐξαγωγή.

Ἡ Σουηδία εἰσάγει γεωργικά προϊόντα, τρόφιμα καί πρώτες ὕλες.

‘Η Ελλάδα εισάγει από τή Σουηδία ξυλεία καί βιομηχανικά προϊόντα καί εξάγει σ’ αὐτή καπνό, σταφίδα, έσπεριδοειδή καί φρούτα.

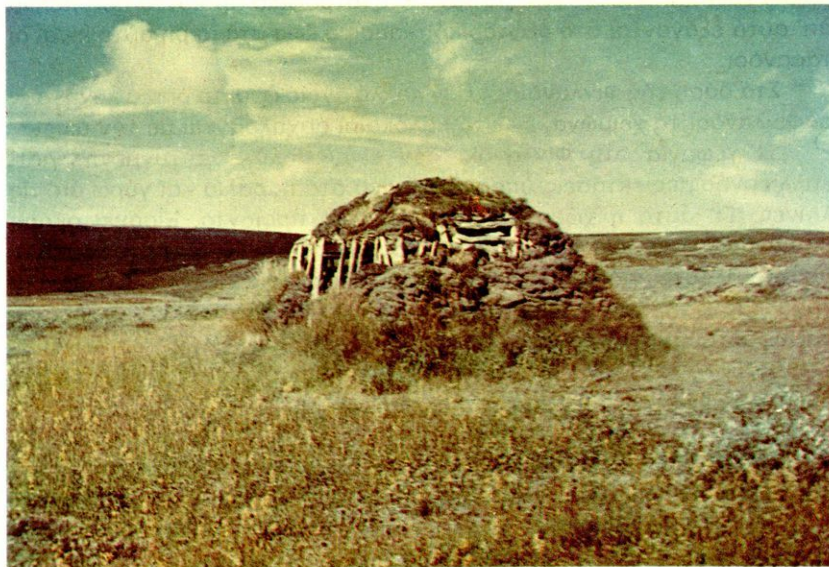
Οί Σουηδοί είναι ἀπ’ τούς πλουσιότερους λαούς τῆς Γῆς, ὄχι μόνο γιατί ἡ χώρα τους ἔχει πολλές πλουτοπαραγωγικές πηγές, ἀλλά καί γιατί ἔμαθαν νά τίς ἐκμεταλλεύονται. Ἔτσι ὅλοι ζοῦν μέ ἄνεση καί ἔχουν ὅλες τίς δυνατότητες νά μορφώνονται καί νά προσδεύουν.

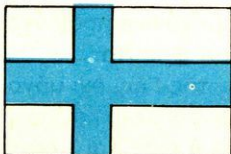
2. Κάτοικοι - Πόλεις. Οί Σουηδοί είναι ἀπ’ τούς πιό προσδευμένους καί καλλιεργημένους λαούς τοῦ κόσμου. ‘Η γλώσσα τους μοιάζει μέ τή γερμανική καί στό θρήσκευμα είναι χριστιανοί διαμαρτυρόμενοι.

Τό πολίτευμα τῆς Σουηδίας είναι συνταγματική βασιλεία. Πρωτεύουσα τοῦ κράτους είναι ἡ **Στοκχόλμη** (1.300.000 κ.), μία ἀπό τίς ὠραιότερες πόλεις τοῦ κόσμου. Λέγεται καί Βενετία τοῦ Βορρά. Βρίσκεται σέ ὠραία τοποθεσία καί ἔχει μεγαλόπρεπα καί μοντέρνα κτήρια. Ἄλλες σπουδαῖες πόλεις τῆς είναι ἡ **Οὐψάλα**, τό **Γκαίτεμποργκ**, τό **Μαλμαί**, ἡ **Λουλέα** καί ἄλλες μικρότερες.

‘Η Ελλάδα ἔχει μέ τή Σουηδία φιλικές σχέσεις καί ἐμπορικές συναλλαγές.

Κατοικία Λαπώνων

4. Η ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

Έκταση: 337.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 4.700.000 κ.

1. Ή Φινλανδία είναι ή χώρα «των χιλίων λιμνών». Ή Φινλανδία βρίσκεται ανάμεσα στό Φιννικό καί Βοθνικό κόλπο, τή Σουηδία, τή Νορβηγία καί τή Ρωσία. Λέγεται χώρα «των χιλίων λιμνών», γιατί ἔχει πολλές λίμνες. Στήν πραγματικότητα οί λίμνες δέν είναι χιλίες, αλλά 50.000 περίπου. Οί λίμνες αὐτές δημιουργήθηκαν ἀπό τούς παγετώνες καί δίνουν ἕνα ιδιαίτερο χρώμα στή χώρα.

2. Οἰκονομική ζωή. Τό μεγαλύτερο τμήμα τῆς Φινλανδίας (65%) εἶναι πεδινό καί σκεπάζεται ἀπό πυκνά δάση, γιατί τό κλίμα εὐνοεῖ τήν ἀνάπτυξη μεγάλων δέντρων. Ἀπό τά δάση αὐτά παίρνονται τεράστιες ποσότητες Ξυλείας. Τά δάση καί ἡ κτηνοτροφία εἶναι οί σπουδαιότερες πλουτοπαραγωγικές πηγές τῆς Φινλανδίας. Στά λιβάδια τῆς τρέφονται πολλά ζῶα καί παράγονται ἄφθονα κτηνοτροφικά προϊόντα πού πολλά ἀπ' αὐτά ἐξάγονται στό ἐξωτερικό. Χρήσιμα ζῶα στά μέρη αὐτά εἶναι οί τάρανδοι.

Στά δάση τῆς Φινλανδίας ζοῦν πολλά ἄγρια ζῶα, τά ὅποια κυνηγοῦν οί Φινλανδοί τό χειμώνα, ἐνῶ τό καλοκαίρι ἀσχολοῦνται μέ τήν ἀλιεία.

Ή γεωργία στή Φινλανδία δέν εἶναι πολύ ἀναπτυγμένη, γιατί καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις ὑπάρχουν μόνο στά παράλια καί γύρω ἀπ' τίς λίμνες. Γι' αὐτό ἡ χώρα εἰσάγει γεωργικά προϊόντα. Εἰσάγει ἀκόμη βιομηχανικά προϊόντα, γιατί ἡ Φινλανδία δέν ἔχει, ὅπως ἡ Σουηδία, ὀρυκτό πλούτο, γιά ν' ἀναπτύξει βαριά βιομηχανία. Ἔχει ὅμως μεγάλα ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας Ξυλείας, κατασκευῆς χαρτιοῦ, καθώς ἐπίσης καί ὑφαντουργεία.

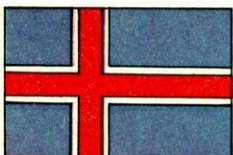
Ή Ἑλλάδα εἰσάγει ἀπό τή Φινλανδία δασικά προϊόντα καί ἐξάγει σ' αὐτή καπνό, σταφίδα, λεμόνια καί πορτοκάλια.

3. Κάτοικοι — Πόλεις. Ή Φινλανδία εἶναι ἐλεύθερο κράτος μέ πολίτευμα τή δημοκρατία καί πρωτεύουσα τό **Ἑλσίνκι** (680.000 κ.).

Οί Φινλανδοί εἶναι μογγολικῆς καταγωγῆς, στό θρήσκευμα διαμαρτυρόμενοι καί ἀνήκουν στό δυτικό κόσμο.

Τοπίο Φινλανδίας

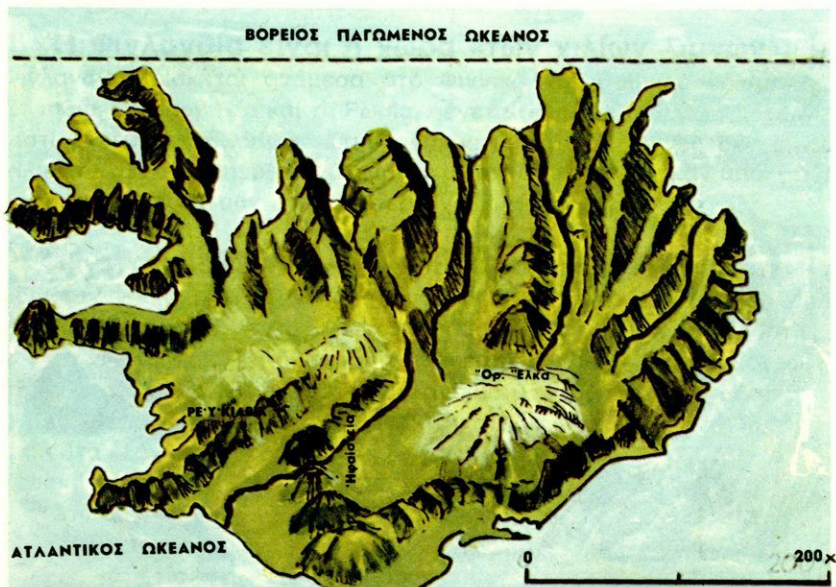

5. Η ΙΣΛΑΝΔΙΑ

Έκταση: 103.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 200.000 κ.

ΙΣΛΑΝΔΙΑ

Άνάμεσα στη Γροιλανδία καί τά Βρετανικά νησιά βρίσκεται τό νησί 'Ισλανδία. Έχει **έκταση** 103.000 τετ. χλμ. καί **πληθυσμό** 200.000 κατοίκους. 'Η 'Ισλανδία ώς τό 1944 υπάγονταν στή Δανία. Σήμερα είναι ελεύθερο κράτος μέ πολίτευμα τή δημοκρατία καί πρωτεύουσα τό **Ρέυκγιαβικ** (80.000 κ.).

Τό έδαφος τής 'Ισλανδίας είναι όρεινό καί έχει πολλά ύφαιστεια. Τά 30 άπ' αυτά είναι ένεργά. Στην 'Ισλανδία υπάρχουν, επίσης, θερμοί πήδακες **Γκέυζερ**. Τό ζεστό νερό τέτοιων πηγών, πού υπάρχουν κοντά στό Ρέυκγιαβικ χρησιμοποιείται γιά τήν κεντρική θέρμανση (καλοριφέρ) τών σπιτιών, χωρίς νά χρειάζεται γι' αυτή καύσιμη ύλη.

Οί κάτοικοι τής 'Ισλανδίας ασχολοῦνται μέ τήν κτηνοτροφία καί τήν άλιεία. 'Η θάλασσά της είναι ή πιό πλούσια του κόσμου σέ ψάρια.

Νά δικαιολογήσεις

1. Τά λιμάνια τής Σουηδίας παγώνουν, τής Νορβηγίας όχι. Γιατί;
2. Γιατί ή Β. Εύρώπη ἔχει πολλά δάση, ἐνώ ή Ν. Εύρώπη πολύ λίγα;
3. Γιατί εἰσάγουμε ἀπό τίς χώρες τής Β. Εύρώπης ξυλεία καί κτηνοτροφικά προϊόντα καί ἐξάγουμε σ' αὐτές καπνό, σταφίδα καί ἐσπεριδοειδή;
4. Γιατί οἱ ποταμοί ἔχουν γιά τίς

Σκανδιναβικές χώρες μεγάλη σημασία;

Νά μάθεις:

1. Τίς ἔννοιες: **φιόρδ, παγετώνες, πολικός κύκλος, ὕδατοπτώσεις, παγοθραυστικά πλοία, Λάπωνες, πολική μέρα, ἥλιος τοῦ μεσονυχτίου, πήδακες Γκέυζερ.**
2. Ποιῶν κρατῶν εἶναι πρωτεύουσες οἱ πόλεις: **Ὄσλο, Ἑλσίνκι, Κοπεγχάγη, Ρέουκιάβικ, Στοκχόλμη.**

IV. Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Πληροφορίες

Στήν Κεντρική Εύρώπη βρίσκονται οἱ χώρες: **Γερμανία, Ἑλβετία, Αὐστρία, Τσεχοσλοβακία καί Οὐγγαρία.** Ἡ Γερμανία εἶναι χωρισμένη σέ δύο κράτη, τή Δυτική καί τήν Ἀνατολική Γερμανία.

Ἡ Κεντρική Εύρώπη εἶναι περισσότερο πεδινή, ἀλλά σ' αὐτή ἀνήκει καί τό μεγαλύτερο μέρος ἀπό τίς Ἄλπεις. Τό κλίμα τής Κεντρικῆς Εύρώπης εἶναι ἡπειρωτικό.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Έργασίες

1. Νά προσδιορίσετε τή θέση τής Γερμανίας στήν Εύρώπη καί νά ονομάσετε τίς χώρες, πού συνορεύει.

ΔΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

2. Νά δείξετε πώς είναι χωρισμένη σέ δύο κράτη.
3. 'Η Γερμανία (Δυτική καί 'Ανατολική) έχει **έκταση** 356.000 τετ. χλμ. καί **πληθυσμό** 77.000.000 κατοίκους. Νά συγκρίνετε τήν έκταση

καί τόν πληθυσμό της μέ τήν ἔκταση καί τόν πληθυσμό τῆς Ἑλλάδας.

4. Νά παρατηρήσετε τή μορφολογία τοῦ ἐδάφους τῆς Γερμανίας καί νά δείξετε ἀπό ποῦ πηγάζουν καί ποῦ χύνονται οἱ ποταμοί της.

ΔΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

1. Μορφολογία του ἔδαφους — Κλίμα. Ἡ Γερμανία εἶναι περισσότερο πεδινή χώρα. Στό νότιο τμήμα της ἀνήκει ἕνα μέρος τῶν Ἑλπεων (Βαυαρικές Ἑλπεες 2.963 μ.) καί ἄλλα μικρότερα βουνά. Ἀπό τίς κεντρικές Ἑλπεες καί τά βουνά τῆς Γερμανίας πηγάζουν οἱ ποταμοί: **Ρήνος**, **Ἐμς**, **Βέζερ**, **Ἐλβας** καί **Ἄντερ**, πού χύνονται στή Βόρειο καί τή Βαλτική θάλασσα καθώς καί ὁ Δούναβης, πού διευθύνεται ἀνατολικά καί χύνεται στόν Εὐξεινο πόντο.

Τό κλίμα τῆς Γερμανίας, ἐκτός ἀπό τό βορειοδυτικό τμήμα της, εἶναι ἠπειρωτικό. Οἱ βροχές ὅμως εἶναι πολλές καί γι' αὐτό ὑπάρχουν σ' αὐτή πολλά δάση, πού βγάζουν μεγάλες ποσότητες ξυλείας. Τό κλίμα καί τό ἔδαφος εὐνοοῦν τήν ἀνάπτυξη τῆς γεωργίας καί τῆς κτηνοτροφίας.

Ἄσκηση:

Νά ἰχνογραφήσετε τό γεωφυσικό χάρτη τῆς Γερμανίας.
Νά τή χωρίσετε σέ Δυτική καί Ἀνατολική καί νά τοποθετήσετε τίς πόλεις της.

2. Κάτοικοι. Οἱ Γερμανοί μετά ἀπό τοῦς Ρώσους εἶναι ὁ πολυπληθέστερος λαός τῆς Εὐρώπης καί ἕνας ἀπ' τοῦς πιό προοδευμένους τῆς Γῆς. Πολλοί μεγάλοι ἄντρες στή νεώτερη ἱστορία, ὅπως φιλόσοφοι, ποιητές, ἐπιστήμονες, καλλιτέχνες, μουσικοί καί ἐφευρέτες, εἶναι Γερμανοί. Τά πανεπιστήμιά της εἶναι ἀπό τά καλύτερα τοῦ κόσμου.

Ἰσαμε τό 1870 ἡ Γερμανία ἦταν χωρισμένη σέ μικρά κράτη, πού ἐνώθηκαν καί ἔφτιαξαν τό μεγάλο καί ἰσχυρό Γερμανικό κράτος. Τό κράτος αὐτό ἔγινε αἰτία νά προκληθοῦν δύο καταστρεπτικοί παγκόσμιοι πόλεμοι, στοῦς ὁποίους οἱ Γερμανοί νικήθηκαν καί ἔχασαν πολλά ἀπό τά ἔδαφά τους.

Μετά τό β' παγκόσμιο πόλεμο οἱ Σύμμαχοι κατέλαβαν τή Γερμανία καί τή χώρισαν σέ τέσσερις ζώνες κατοχῆς: τήν Ἀμερικανική, τήν Ἀγγλική, τή Γαλλική καί τή Ρωσική. Σέ τέσσερις ζώνες χωρίστηκε ἐπίσης καί ἡ παλιά πρωτεύουσα τῆς Γερμανίας τό **Βερολίνο**. Ἀπό τό 1949 ἡ Γερμανία εἶναι σήμερα χωρισμένη σέ δύο κράτη: τή **Δυτική Γερμανία** (Ὁμοσπονδιακή Δημοκρατία τῆς Γερμανίας) μέ πρωτεύουσα τή **Βόννη** καί πολίτευμα τή δημοκρατία καί τήν **Ἀνατολική** (λαϊκή δημοκρατία τῆς Γερμανίας) μέ πρωτεύουσα τό **Ἀνατολικό Βερολίνο**. Ἡ Δ. Γερμανία εἶναι μεγαλύτερη ἀπό τήν Ἀνατολική καί σέ ἔκταση καί σέ πληθυσμό.

Οί Γερμανοί είναι λαός έργατικός, πειθαρχικός, μέ μεγάλη θέληση καί ύπομονή. Μετά τόν πόλεμο οί Γερμανοί άνασυγκρότησαν τό κράτος τους καί δημιούργησαν τό γερμανικό «οικονομικό θαύμα». Σήμερα ή Γερμανία είναι πλούσια χώρα, μεγάλη οικονομική δύναμη καί τό νόμισμά της, **τό μάρκο**, είναι άπό τά ισχυρότερα του κόσμου.

Στό θρήσκειμα οί περισσότεροι Γερμανοί είναι διαμαρτυρόμενοι καί οί υπόλοιποι καθολικοί Χριστιανοί.

Α' Η ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Έκταση: 248.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 60.000.000 κ.

Βερολίνο

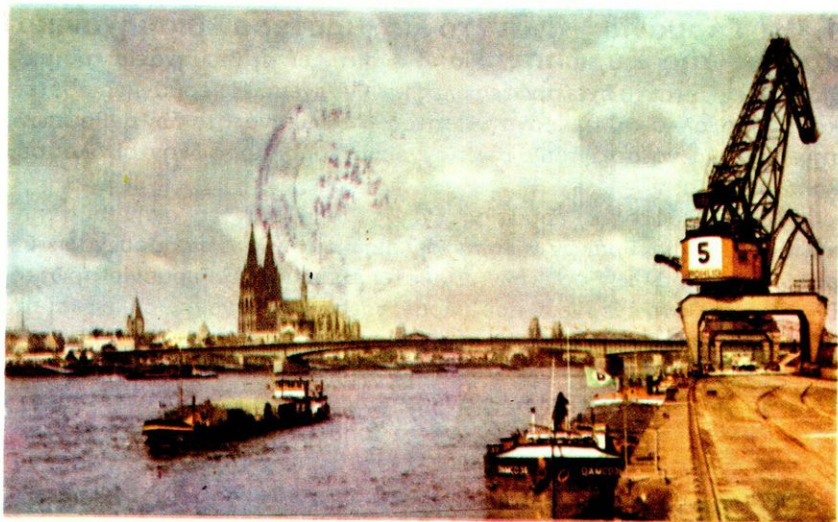
1. Η Γερμανία είναι τό ισχυρότερο βιομηχανικό κράτος τής Εϋρώπης. Για ν' αναπτύξει τή βιομηχανία της μία χώρα χρειάζεται να ἔχει πρῶτες ὕλες καί ἐνέργεια. Ἡ Γερμανία διαθέτει καί τά δύο, ἀλλά καί τήν ἐργατικότητα καί τήν ἰκανότητα τῶν ἀνθρώπων της, πού γιά νά ἀσκήσουν τό ἐπάγγελμά τους, μορφώνονται ὅλοι σέ καλά σχολεῖα.

Τό ἔδαφος τής Γερμανίας ἔχει τά πλουσιότερα στήν Εϋρώπη κοιτάσματα γαιανθράκων, λίγο πετρέλαιο, κοιτάσματα σιδήρου, χαλκοῦ, μολύβδου καί ἄλλων ὀρυκτῶν. Διαθέτει ἐπομένως ἡ Γερμανία πρῶτες ὕλες καί ἀφθονη ἐνέργεια, πού παράγεται ἀπό τοῦς γαιάνθρακες καί τά ὑδροηλεκτρικά τής ἐργοστάσια.

Ἡ Γερμανία εἶναι πυκνοκατοικημένη χώρα καί γι' αὐτό ἡ γῆ δέν εἶναι ἀρκετή νά θρέψει τόσοσους ἀνθρώπους. Οἱ Γερμανοί ἀναγκάστηκαν ν' ἀναζητήσουν ἄλλους πόρους. Μέ τή βοήθεια τής τεχνολογίας καί τόν ὀρυκτό πλοῦτο τής χώρας τους ἴδρυσαν μία ἀπό τίς μεγαλύτερες βιομηχανίες τοῦ κόσμου. Τά γερμανικά βιομηχανικά προϊόντα πουλιοῦνται σ' ὅλες τίς ἀγορές τοῦ κόσμου καί οἱ ἀγοραστές τά προτιμοῦν, γιατί

Βιομηχανικές ἐγκαταστάσεις χημικῶν προϊόντων

Κολωνία. Στο βάθος ο καθεδρικός ναός

Ἡ πύλη τοῦ Βρανδεμβούργου

είναι μεγάλης άντοχής καί άρίστης ποιότητας. Στά έργοστάσια τής Γερμανίας παράγονται σήμερα κάθε είδους βιομηχανικά προϊόντα, από παιδικά παιχνίδια, κάθε είδους μηχανήματα καί όργανα άκριβείας, μέχρι αυτοκίνητα, βαριά όχήματα, αεροπλάνα καί όπλα.

Στή βιομηχανία τής έργάζονται περισσότεροι άνθρωποι άπ' εκείνους, πού άσχολοϋνται στή γεωργία, στήν κτηνοτροφία, στό έμπόριο καί στα άλλα επαγγέλματα. 'Η άξία τών βιομηχανικών προϊόντων, πού παράγει ή χώρα, είναι πολύ μεγαλύτερη από τήν άξία τών προϊόντων όλων τών άλλων κλάδων τής οικονομίας τής. 'Η γερμανική βιομηχανία προοδεύει καί χρειάζεται συνέχεια καί περισσότερους ανθρώπους νά έργάζονται σ' αυτή. Τά εργατικά χέρια δέ φτάνουν γιά τίς ανάγκες τών εργοστασίων τής καί γι' αυτό δέχεται καί ξένους εργάτες. Στή Γερμανία έργάζονται σήμερα παραπάνω από 3.000.000 ξένοι εργάτες. 'Απ' αυτούς 300.000 είναι "Έλληνες.

‘Η κοιλάδα του Δούναβη στή Βαυαρία

2. Τά γεωργικά καί κτηνοτροφικά προϊόντα τῆς Γερμανίας δέν ἐπαρκοῦν γιά τίς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ τῆς. Ἀπό τοὺς κατοίκους τῆς Γερμανίας λίγοι σχετικά μέ τ' ἄλλα ἐπαγγέλματα ἐργάζονται στή γεωργία καί στήν κτηνοτροφία. Ἡ γῆ ὅμως ἀξιοποιεῖται μέ μηχανικά μέσα καί λιπάσματα καί ἡ κτηνοτροφία γίνεται μέ σύστημα, ἔτσι, πού παράγονται μεγάλες ποσότητες γεωργικῶν καί κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Ὅμως τά προϊόντα αὐτά δέν εἶναι ἀρκετά γιά τίς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ καί γι' αὐτό γίνεται εἰσαγωγή ἀπό ἄλλες χῶρες.

3. Ἡ συγκοινωνία. Ἡ Γερμανία ἔχει ἓνα ἀπό τά καλύτερα καί πυκνότερα ὁδικά καί σιδηροδρομικά δίκτυα τοῦ κόσμου. Μεγάλοι αὐτοκινητόδρομοι συνδέουν ὅλες τίς περιοχές τῆς χώρας καί ἠλεκτροκίνητοι σιδηρόδρομοι μέχρι τά τελευταῖα χωριά. Ἀκόμα ὅλα τά ποτάμια τῆς Γερμανίας εἶναι πλωτά καί ἐνώνονται μέ κανάλια, πού ἐξυπηρετοῦν τήν ποταμοπλοΐα.

Οὔλμ

Βαυαρικές "Άλπεις

Μόναχο

Μέ τά ποταμόπλοια καί κυρίως στό Ρήνο, μεταφέρονται μεγάλες ποσότητες προϊόντων καί έμπορευμάτων.

Τά σπουδαιότερα λιμάνια στή θάλασσα τής Γερμανίας είναι τοῦ **Ἄμβουργου**, τής **Βρέμης** καί τοῦ **Κιέλου**.

4. Τουρισμός — Ἄξιοθέατα. Ἐκατομμύρια ξένοι ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο τή Γερμανία γιά τουριστικούς, ἐμπορικούς καί μορφωτικούς λόγους. Ἡ χώρα ἔχει πολλές φυσικές ὁμορφιές (Βαυαρικές ἼΑλπεις, διαδρομή τοῦ Ρήνου κ.ά.), μνημεῖα (Γοτθικός ναός Κολωνίας, Οὔλμ) καί πολλά μουσεῖα (Μονάχου, Βερολίνου) καί ἄλλα.

5. Πόλεις. Ἡ Γερμανία, ἀνάλογα μέ τόν πληθυσμό της καί παρ' ὅλο πού εἶναι βιομηχανική χώρα, δέν ἔχει μεγάλες πόλεις, ὅπως π.χ. ἡ Ἄγγλία καί ἡ Γαλλία. Οἱ Γερμανοί φρόντισαν ν' ἀναπτυχθοῦν ὅλες οἱ περιοχές τής χώρας τους, ὥστε νά μή μαζεῦεται πολὺς κόσμος σ' ἓνα μέρος καί δημιουργοῦνται προβλήματα.

Οἱ σπουδαιότερες πόλεις τής Δ. Γερμανίας εἶναι: τό **Ἄμβουργο**

Ἄμβουργο

(1.825.000 κ.), τό **Μόναχο** (1.260.000 κ.), ή **Στουτγκάρδη**, τό **Άννόβερο**, ή **Φραγκφούρτη**, ή **Κολωνία**, μέρος του **Βερολίνου** (δυτικός τομέας) και άλλες.

6. Σχέσεις με την Ελλάδα. Οι σχέσεις της Ελλάδας και της Γερμανίας είναι φιλικές. Στη Γερμανία εργάζονται σήμερα πάνω από 300 χιλιάδες Έλληνες, που στέλνουν στην πατρίδα τους μεγάλα χρηματικά ποσά. Για τα παιδιά των Ελλήνων της Γερμανίας υπάρχουν σ' αυτήν ελληνικά σχολεία. Στά Πανεπιστήμιά της σπουδάζουν επίσης πολλοί Έλληνες.

Με τη Γερμανία έχουμε τις μεγαλύτερες εμπορικές συναλλαγές. Από τη Γερμανία εισάγουμε κάθε είδος βιομηχανικών προϊόντων και εξάγουμε σ' αυτήν καπνό, σταφίδα, λεμόνια, πορτοκάλια και πολλά φρούτα.

B. Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Έκταση: 107.400 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 17.000.000 κ.

1. Η Ανατολική Γερμανία. Τό υπέδαφός της έχει πλούσια όρυκτά (γαϊάνθρακες, χαλκός, κασίτερος) και είναι ή δεύτερη βιομηχανική χώρα της Ανατολικής Ευρώπης μετά τη Ρωσία. Η γεωργία και ή κτηνοτροφία είναι πιό πολύ αναπτυγμένες.

Τό έδαφος της είναι τό περισσότερο πεδινό μέ χαμηλά όρη από τά όποια τό μεγαλύτερο είναι ό **Θουρίγγειος Δρυμός**. Τή μεγάλη πεδιάδα της διασχίζουν οί ποταμοί **Έλβας** και **Όντερ** που χωρίζουν τή Γερμανία από τήν Πολωνία.

Οί εμπορικές συναλλαγές της Ελλάδας με τήν Ανατ. Γερμανία είναι ικανοποιητικές.

2. Πόλεις. Στο έδαφος της Ανατολικής Γερμανίας βρίσκεται τό **Βερολίνο**. Είναι ώραία πόλη και πρωτεύουσα της Γερμανίας.

Σήμερα είναι χωρισμένο σε δύο μέρη: Στο Δυτικό Βερολίνο (2.150.000 κ.) και στο Ανατολικό Βερολίνο (1.080.000 κ.). Άλλες σπου-

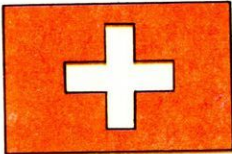
δαίες πόλεις τής Ἐνατ. Γερμανίας είναι: ἡ **Λειψία**, πόλη τῶν γραμμάτων, τὸ **Βρανδεμβούργο**, ἡ **Δρέσδη**, ἡ **Ἰένα** καὶ ἄλλες μικρότερες.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Νά σκεφτείς τά ἐξῆς:

1. Γιατί ἡ Γερμανία ἔχει ἀναπτύξει τὴ βιομηχανία;
2. Πῶς μπορεῖς νά ἀποδείξεις ὅτι ἡ Γερμανία εἶναι βιομηχανική χώρα;
3. Οἱ ξένοι ἐργάτες, πού ἐργάζονται στὴ Γερμανία, προέρχονται ἀπὸ βιομηχανικές χώρες;
1. Ποιές εἶναι οἱ σπουδαιότερες πόλεις τῆς Δυτικῆς καὶ ποιές τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανίας;
2. Γιατί ἡ Γερμανία εἶναι χωρισμένη σέ δύο κράτη;
3. Ποιές χώρες συνδέει ὁ Ρῆνος ποταμός;
4. Τί εἰσάγει ἡ Ἑλλάδα ἀπ' τὴ Γερμανία καὶ τί ἐξάγει σ' αὐτήν;

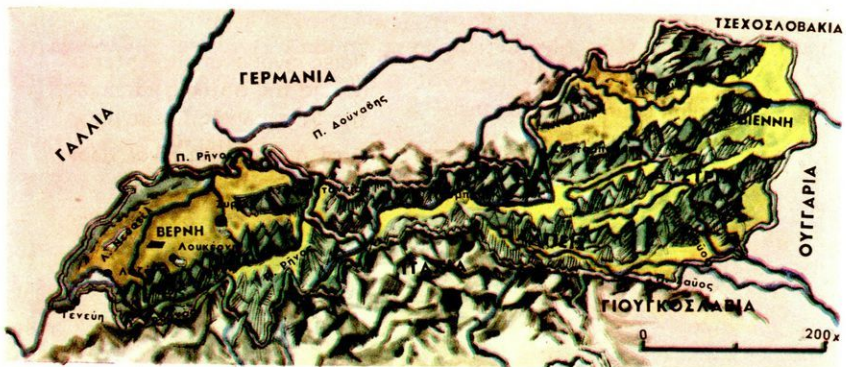
2. Η ΕΛΒΕΤΙΑ

Ἔκταση: 41.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 6.250.000 κ.

Ἔργασίες

1. Νά προσδιορίσετε τὴ θέση τῆς Ἑλβετίας στὴν Εὐρώπη, καὶ νά μάθετε τίς χώρες πού συνορεύει.
2. Να παρατηρήσετε προσεχτικά τὴ μορφολογία τοῦ ἐδάφους της.
3. Νά μάθετε τούς τρεῖς μεγάλους ποταμούς, πού ἔχουν τίς πηγές τους στὴν Ἑλβετία καθὼς καὶ τίς μεγαλύτερες λίμνες της.

ΕΛΒΕΤΙΑ — ΑΥΣΤΡΙΑ

1. Μορφολογία του ἔδαφους — κλίμα. Ἡ Ἑλβετία κατέχει τό μεγαλύτερο τμήμα τῶν Ἄλπεων καί εἶναι ἡ περισσότερο ὄρεινή χώρα τῆς Εὐρώπης. Πολλά ἀπ' τά βουνά τῆς ἔχουν ὕψος πάνω ἀπό 4.000 μέτρα καί οἱ κορυφές τους εἶναι σκεπασμένες ἀπό αἰώνια χιόνια. Ἐνάμεσα στά βουνά καί σέ μεγάλο ὕψος ὑπάρχουν βαθύπεδα καί κοιλάδες. Στά βαθύπεδα σχηματίζονται πολλές λίμνες καί τίς κοιλάδες διασχίζουν ποτάμια. Οἱ μεγαλύτερες λίμνες τῆς Ἑλβετίας εἶναι: τῆς **Γενεύης**, τῆς **Νεσατέλ**, τῆς **Λουκέρνης**, τῆς **Ζυρίχης**, καί τῆς **Κωνσταντίας**, πού μέρος μόνο ἀνήκει στήν Ἑλβετία. Στήν Ἑλβετία ἔχουν τίς πηγές τους οἱ ποταμοί: **Ροδανός**, **Ρήνος**, **Δούναβης**, **Ἄαρ**.

Τό κλίμα τῆς Ἑλβετίας εἶναι ἡπειρωτικό, σέ πολλές ὁμως ὄρεινές περιοχές εἶναι ξηρό, ὑγιεινό.

2. Κάτοικοι. Ἡ Ἑλβετία ἔχει ἔκταση 41.000 τετ. χλμ καί πληθυσμό 6.250.000 κατοίκους. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτούς (75%) εἶναι γερμανικής καταγωγῆς, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι εἶναι Γάλλοι καί λίγοι Ἴταλοί. Οἱ Γάλλοι κατοικοῦν στά Δυτικά τῆς χώρας, οἱ δέ Ἴταλοί στά νότια.

Οἱ τρεῖς αὐτοί λαοί, ἄν καί ἔχουν διαφορετική καταγωγή καί γλώσσα, ἀποτελοῦν ἕνα ἔθνος καί ζοῦν εἰρηνικά.

Ἡ Ἑλβετία εἶναι ὁμοσπονδιακή δημοκρατία. Ἡ χώρα δηλαδή εἶναι χωρισμένη σέ διαμερίσματα (καντόνια). Κάθε καντόνιο ἔχει δική του κυβέρνηση καί πρωτεύουσα. Ὅλες μαζί ἀποτελοῦν ἕνα κράτος μέ κεντρική κυβέρνηση καί πρωτεύουσα τῆ **Βέρνη**.

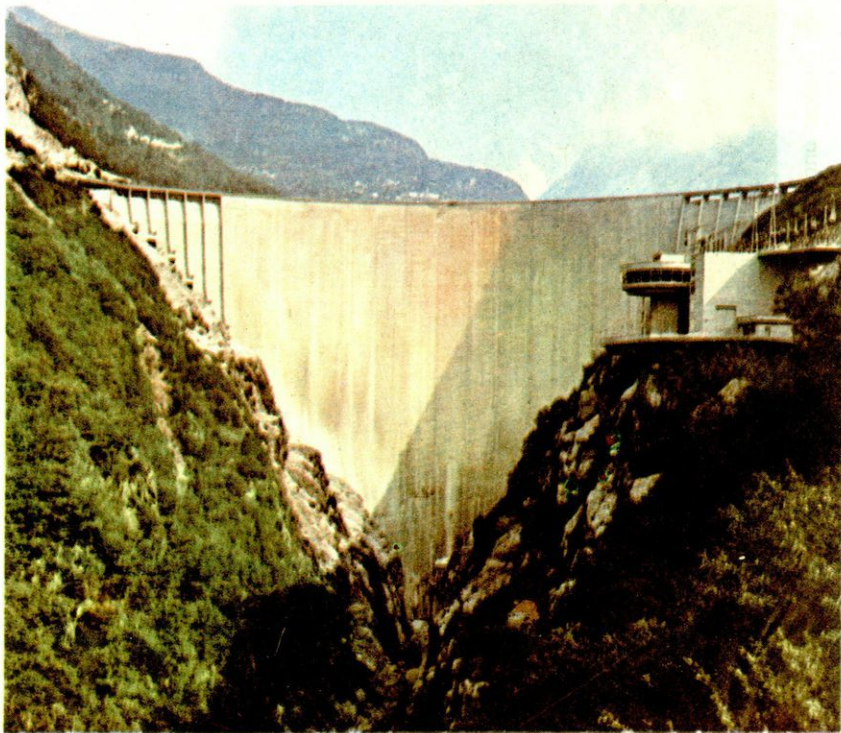
Ἡ Ἑλβετία εἶναι οὐδέτερο κράτος. Γι'αὐτό εἶναι τόπος διεθνῶν

συναντήσεων. Πολλοί ξένοι καταθέτουν τὰ χρήματά τους στις έλβετικές τράπεζες, πού είναι οί μεγαλύτερες του κόσμου. Είναι πατρίδα του Έρρίκου Ντυνάν καί έδρα του Διεθνούς Έρυθρου Σταυρού.

3. Οί Έλβετοί έχουν αξιοποιήσει τή χώρα τους. Οί άνθρωποι πού ζοῦν στά όρεινά μέρη είναι συνήθως φτωχοί καί απομονωμένοι. Αυτό όμως δέ συμβαίνει μέ τούς Έλβετούς, γιατί έμαθαν νά αξιοποιούν τίς πλουτοπαραγωγικές πηγές τής χώρας τους καί νά καλυτερεύουν τή ζωή τους.

Στά όρεινά βοσκοτόπια οί Έλβετοί τρέφουν αγελάδες, ενώ στις κοιλάδες καλλιεργούν σιτηρά, ζαχαρότευτλα, πατάτες, λαχανικά, κτλ. Τά κτηνοτροφικά προϊόντα, καλύπτουν τίς ανάγκες τής χώρας καί γίνεται καί εξαγωγή, ενώ γίνεται εισαγωγή γεωργικών προϊόντων, γιά νά καλυφτούν οί ανάγκες σέ τρόφιμα.

Φράγμα στην Έλβετία

“Αποψη της Ζυρίχης από δεσποτάδιο ονγκλιμαρ ομμ Σιχίφρ από Ιρφοπν.”

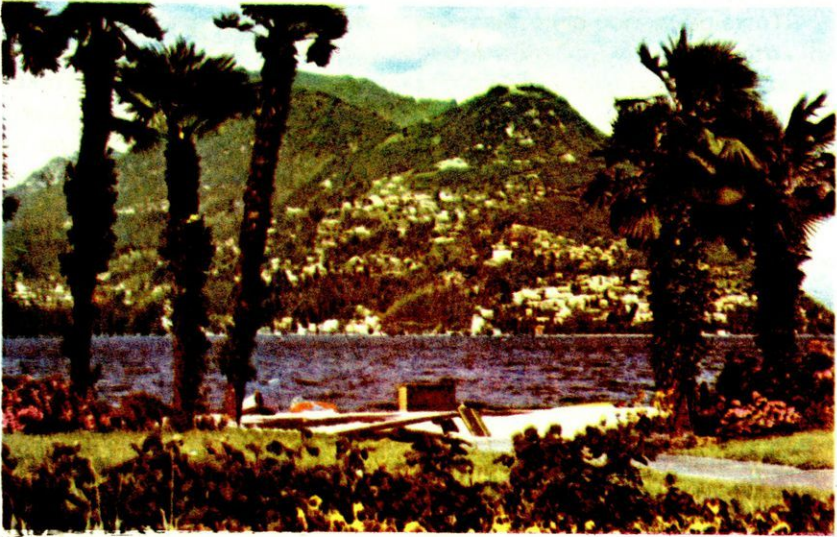
Τό χειμώνα, πού οί κάτοικοι δέν είχαν άπασχόληση, κατασκεύαζαν καί κατασκευάζουν, στά σπίτια τους καί σέ μικρές βιοτεχνίες, διάφορα άντικείμενα καί κυρίως ρολόγια. Ή βιοτεχνία τών ρολογιών εξελίχτηκε σέ μεγάλη βιομηχανία καί σήμερα τά έλβετικά ρολόγια είναι τά καλύτερα του κόσμου καί πουλιούνται σέ όλες τίς άγορές. Καί σήμερα ή βιοτεχνία δίνει έργασία σέ πολλούς άνθρώπους τήν έποχή, πού δέν υπάρχει μεγάλη τουριστική κίνηση.

Ή Έλβετία δέν έχει όρυκτά, παρά μόνο λίγα σιδηρομεταλλεύματα. Όμως ή βιομηχανία της είναι άναπτυγμένη καί άπασχολεί καί ξένους έργάτες. Μέ βάση τίς πρώτες ύλες, πού εισάγει από άλλες χώρες, καί τήν ήλεκτρική ένέργεια, πού παράγεται από τίς ύδατοπτώσεις, ή Έλβετία έχει άναπτυγμένη τή βιομηχανία διαφόρων μηχανημάτων, ήλεκτρικών ειδών, ρολογιών, όργάνων άκριβείας, ύφασμάτων, χημικών ύλών καί κτηνοτροφικών προϊόντων.

Σπουδαία πλουτοπαραγωγική πηγή γιά τήν Έλβετία είναι καί ό τουρισμός. Οί Έλβετοί κατάλαβαν τή σημασία του καί εκμεταλλεύτηκαν τίς φυσικές καλλονές τής χώρας τους. Σήμερα ή Έλβετία δέχεται τούς περισσότερους τουρίστες από κάθε άλλη χώρα τής Εύρώπης. Οί άνθρωποι τήν έπισκέπτονται, γιά νά θαυμάσουν τήν όμορφιά τών

Ξένοι έπισκέπτες στήν Έλβετία, πού κάνουν σκι

Λίμνη στήν Ἑλβετία

Τοπίο τῶν ἐλβετικῶν Ἄλπεων

Ἔλπεων καὶ τῶν ἑλβετικῶν λιμνῶν, νά ξεκουραστοῦν καὶ νά κάνουν σκί. Οἱ Ἐλβετοὶ ἔχουν καλές συγκοινωνίες, ξενοδοχεῖα καὶ εἰδικές ὑπηρεσίες, πού ἀσχολοῦνται μέ τήν ὀργάνωση τοῦ τουρισμοῦ.

Ἡ Ἐλβετία ἔχει πυκνὸ σιδηροδρομικὸ καὶ ὀδικὸ δίκτυο καθὼς ἐπίσης καὶ πυκνὴ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μ' ὅλες τίς χώρες τοῦ κόσμου. Οἱ ἠλεκτροκίνητοι σιδηρόδρομοι περνοῦν πολλές σήραγγες (τοῦννελ) κάτω ἀπὸ τίς ἄλπεις καὶ συνδέουν τήν Ἐλβετία μέ τίς γειτονικὲς χώρες. Ἀπ' αὐτές οἱ μεγαλύτερες εἶναι τῆς Σεμπλόν (19.800 μ.) καὶ τοῦ Ἁγίου Γοτθάργου (15.000 μ.). Οἱ αὐτοκινητόδρομοι ἀνεβαίνουν καὶ στά πῖο ψηλά βουνά. Ἐναέριοι σιδηρόδρομοι μεταφέρουν τοὺς ἐπισκέπτες γρήγορα ὡς τίς πῖο ψηλές κορφές τῶν ἄλπεων.

4. Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Ἐλβετίας εἶναι ἡ **Βέρνη** (250.000 κ.), ἡ μεγαλύτερη ὅμως πόλη εἶναι ἡ **Ζυρίχη** (700.000 κ.). Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ **Γενεύη**, πού εἶναι ἐδρα πολλῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν, ἡ **Λωζάνη**, ἡ **Βασιλεία**, λιμάνι στό Ρῆνο καὶ ἄλλες μικρότερες. Οἱ πόλεις τῆς Ἐλβετίας εἶναι γραφικὲς καὶ πνευματικὰ καὶ τουριστικὰ κέντρα.

Ἀνάμεσα στὴν Ἐλβετία καὶ στὴν Αὐστρία βρίσκεται τὸ μικρὸ ἀνεξάρτητο πριγκιπάτο **Λιχτεστάιν**.

Ἀσκήσεις

Νά δικαιολογήσεις:

1. Πῶς οἱ Ἐλβετοὶ ἀξιοποιοῦν τὴ χώρα τους.
2. Γιατί ἡ Ἐλβετία εἶναι τουριστικὴ χώρα.
3. Γιατί ἡ Ἐλβετία σάν οὐδέτερο κράτος ἔχει ὠφελήματα.

Νά μάθεις:

1. Τίς ἔννοιες: **οὐδέτερο κράτος, καντόνιο, τουρισμός, τοῦννελ, βιοτεχνία.**
2. Πῶς μπορεῖς νά ταξιδέψεις γιὰ τήν Ἐλβετία.
3. Νά παρατηρήσεις τίς εἰκόνες τοῦ βιβλίου σου.

3. Η ΑΥΣΤΡΙΑ

Έκταση: 84.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 7.450.000 κ.

Βιέννη. Ναός 'Αγίου Στεφάνου

Παρατηρήσεις στο χάρτη. — Πληροφορίες

1. 'Η Αυστρία συνορεύει με την 'Ελβετία, τή Γερμανία, τήν Τσεχοσλοβακία, τήν Ούγγαρία, τή Γιουγκοσλαβία καί τήν 'Ιταλία.
2. 'Η Αυστρία είναι, όπως καί ή 'Ελβετία, χώρα τών "Άλπεων. Είναι περισσότερο όρεινή χώρα. Τό βορειοανατολικό καί ανατολικό τμήμα της είναι πεδινό καί διαρρέεται από τό Δούναβη καί τούς παραποτάμους του.
3. Έχει κλίμα ήπειρωτικό καί πολλές μικρές λίμνες.

1. 'Η Βιέννη. 'Η Βιέννη είναι χτισμένη πάνω στο Δούναβη ποταμό και είναι μία από τις ωραιότερες πόλεις της Ευρώπης. Τά μεγαλόπρεπα ανάκτορα, οί περίφημοι ναοί, τά μουσεία, ή "Όπερα και τά άλλα ιστορικά μνημεία και έργα τέχνης, πού υπάρχουν σ' αυτή, θυμίζουν στον επισκέπτη, πώς ή πόλη έζησε κάποτε μέρες μεγαλείου και δόξας και ότι υπήρξε πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο.

'Η Βιέννη ήταν πρωτεύουσα της Αυστροουγγαρίας, πού ώς τό 1918 ήταν μεγάλη δύναμη, και έδρα ισχυρών αυτοκρατόρων. Σ' αυτήν έζησαν μεγάλοι καλλιτέχνες και μουσικοί: **Μότσαρτ, Μπετόβεν, Σοϋμπερτ, Στράους** και άλλοι. Σήμερα ή Βιέννη είναι πρωτεύουσα της Αυστρίας και έχει 1.650.000 κ.

'Η Αυστρία έχει πολίτευμα δημοκρατικό. Οί Αυστριακοί είναι γερμανικής καταγωγής, μιλούν τή γερμανική γλώσσα και στό θρήσκειμα είναι στην πλειοψηφία τους καθολικοί.

Είναι λαός προσδευμένος και δραστήριος. 'Η πατρίδα μας διατηρεί μέ τήν Αυστρία φιλικές σχέσεις και έχει έμπορικές συναλλαγές.

"Άλλες σπουδαίες πόλεις είναι τό **Λίντς**, τό "**Ινσμπρουκ** και τό **Σάλτσμπουργκ**. Τό Σάλτσμπουργκ είναι ή πατρίδα του Μότσαρτ και μία

Σάλτσμπουργκ

Γραφική λίμνη της Αυστρίας

από τις ωραιότερες πόλεις της Εύρώπης. “Όλες οι πόλεις της Αυστρίας παρουσιάζουν ζωνήρη πνευματική, καλλιτεχνική καί τουριστική κίνηση.

2. Οί πλουτοπαραγωγικές πηγές της Αυστρίας. Περισσότερο από τό μισό έδαφος της Αυστρίας αποτελείται από ψηλά βουνά. Άνάμεσα στά βουνά αυτά σχηματίζονται μικρές γραφικές λίμνες καί κοιλάδες.

Τά βουνά της Αυστρίας συναγωνίζονται σέ όμορφιά τά έλβετικά βουνά.

Οί Αυστριακοί έχουν, όπως καί οι Έλβετοί, αξιοποιήσει τις φυσικές όμορφίες καί τά ιστορικά μνημεία της πατρίδας τους καί έχουν οργανώσει σέ μεγάλο βαθμό τόν τουρισμό. Ό τουρισμός είναι για την Αυστρία σπουδαία πλουτοπαραγωγική πηγή.

Στά Αυστριακά βουνά υπάρχουν αρκετά βοσκοτόπια καί μεγάλα δάση, γιατί τό κλίμα είναι ευνοϊκό. Η κτηνοτροφία, ιδίως των αγελάδων, είναι πολύ αναπτυγμένη καί από τά δάση παράγονται μεγάλες ποσότητες ξυλείας.

Στις πεδινές εκτάσεις γίνεται έντατική καλλιέργεια, αλλά τὰ γεωργικά προϊόντα δέν είναι αρκετά γιά τίς ανάγκες τῆς χώρας. Γι' αὐτό ἡ Αὐστρία εἰσάγει διάφορα τρόφιμα καί ἐξάγει κτηνοτροφικά προϊόντα καί ξυλεία.

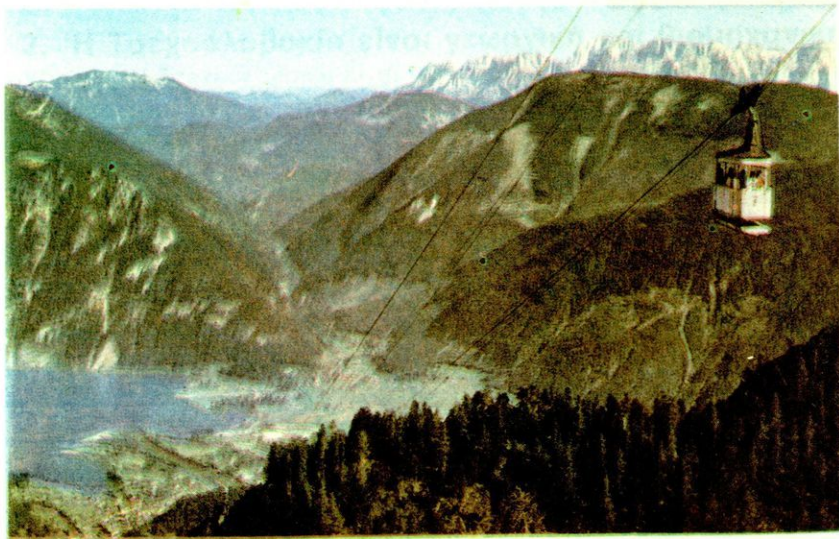
Τό ἔδαφος τῆς Αὐστρίας εἶναι πλούσιο σέ ὀρυκτά. Ἔχει κοιτάσματα σιδήρου, μολύβδου, ψευδαργύρου, χαλκοῦ καί πετρελαίου. Τό πετρέλαιο ἐπαρκεῖ γιά τίς ανάγκες τῆς χώρας καί γίνεται καί ἐξαγωγή, γιατί ἡ Αὐστρία γιά τήν κίνηση τῶν ἐργοστασίων τῆς χρησιμοποιεῖ κυρίως τήν ἠλεκτρική ἐνέργεια, πού παράγεται στά μεγάλα ὑδροηλεκτρικά ἐργοστάσια τῆς χώρας. Τό ἠλεκτρικό ρεῦμα ὄχι μόνο ἐπαρκεῖ γιά τίς ανάγκες τῆς, ἀλλά γίνεται καί ἐξαγωγή στίς γειτονικές χώρες.

Μέ βάση τό σίδηρο, τήν ξυλεία, τό πετρέλαιο καί τήν ἠλεκτρική ἐνέργεια ἡ Αὐστρία ἔχει ἰδρύσει μεγάλα ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας τῆς ξυλείας, χαρτοποιίας, χημικῶν προϊόντων, ὑφασμάτων, καθώς ἐπίσης χαλυβουργεῖα καί ναυπηγεῖα ποταμάπλοιων.

Ἐπίσης ἀπό τὰ βιομηχανικά τῆς προϊόντα ἡ Αὐστρία ἐξάγει ἀρκετά σ' ἄλλες χώρες, ἐνῶ εἰσάγει ἄλλα, πού δέν παράγει ἡ βιομηχανία τῆς.

Ἡ Ἑλλάδα εἰσάγει ἀπό τήν Αὐστρία ξυλεία, κτηνοτροφικά καί βιομηχανικά προϊόντα καί ἐξάγει καπνό, ἐσπεριδοειδή, σταφίδες καί φρούτα.

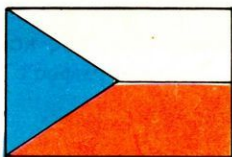
Αὐστριακές ἼΑλπεις. Ἐναέριος σιδηρόδρομος

‘Η Αύστρια είναι αρκετά αναπτυγμένη χώρα. Στην οικονομική της ανάπτυξη βοηθάει και τό πυκνό σιδηροδρομικό και όδικό δίκτυο. ‘Η Αύστρια είναι κόμβος συγκοινωνιών, γιατί άπ’ αυτήν περνούν οί σιδηροδρομικές γραμμές, πού ένώνουν τή Νοτιοανατολική και ‘Ανατολική Εύρώπη μέ τήν υπόλοιπη Εύρώπη.

Άσκήσεις

1. Γιατί είναι ή Αύστρια τουριστική χώρα;
2. Γιατί υπάρχουν στην Αύστρια μεγάλα ύδροηλεκτρικά έργοστάσια;
3. Μέ ποιές χώρες συνδέει ό Δούναβης τήν Αύστρια μέ ποταμόπλοια;
4. Τί γνωρίζετε για τήν έλληνική κοινότητα τής Βιέννης τήν έποχή τής Τουρκοκρατίας;

4. Η ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

Έκταση: 128.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 14.400.000 κ.

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ. Πράγα

Έργασίες

1. Νά προσδιορίσετε τή θέση τῆς Τσεχοσλοβακίας καί νά μάθετε μέ ποιά κράτη συνορεύει.
2. Νά παρατηρήσετε ποιός ποταμός διασχίζει τό δυτικό μέρος τῆς Τσεχοσλοβακίας, ποιός τό νότιο καί ποιός τό ἀνατολικό. Νά μάθετε τά σπουδαιότερα βουνά τῆς.
3. Νά ἰχνογραφήσετε τό χάρτη τῆς Τσεχοσλοβακίας μαζί μέ τό χάρτη τῆς Οὐγγαρίας.

1. Κάτοικοι. Ἡ Τσεχοσλοβακία πήρε τό ὄνομά της ἀπό τούς Τσέχους καί τούς Σλοβάκους, πού κατοικοῦν σ' αὐτήν. Οἱ Τσέχοι καί οἱ Σλοβάκοι εἶναι σλαβικῆς καταγωγῆς καί μιλοῦν διαφορετικῆ γλώσσα, ἀλλά ἀποτελοῦν ἓνα ἔθνος.

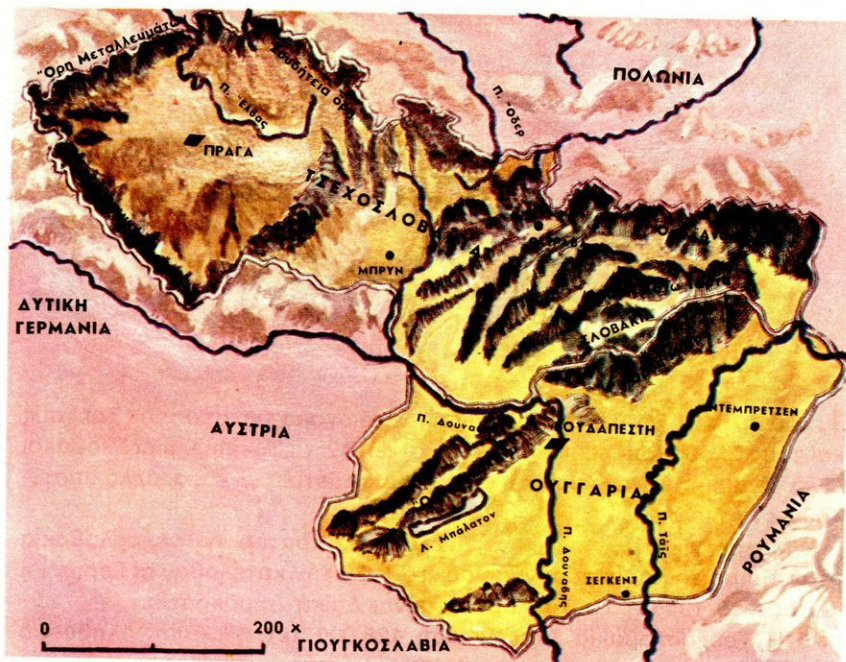
Μέχρι τό 1918, πού ἔγινε ἀνεξάρτητο κράτος, ἡ Τσεχοσλοβακία ἦταν τμῆμα τῆς Αὐстроουγγαρίας. Τό 1939 τήν κατέλαβαν οἱ Γερμανοί καί ἀπό τό 1945 ἡ Τσεχοσλοβακία εἶναι Λαϊκή Δημοκρατία.

Ἡ Τσεχοσλοβακία ἔχει **ἑκταση** 128.000 τετ. χλμ. καί **πληθυσμό** 14.400.000 κατοίκους.

2. Ἡ Τσεχοσλοβακία εἶναι γεωργική καί βιομηχανική χώρα. Ἡ Τσεχοσλοβακία εἶναι περισσότερο ὄρεινῆ χώρα, ἔχει ὅμως καί ἀρκετές πεδινές καί καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις. Στίς περιοχές αὐτές καί κυρίως στή Βοημία, πού διαρρέει ὁ ποταμός **Ἑλβας**, καί τή Μοραβία, πού διαρρέει ὁ παραπόταμος τοῦ Δούναβη **Μοράβας**, παράγονται μεγάλες ποσότητες γεωργικῶν προϊόντων, ὅπως σιτάρι, κριθάρι, ζαχαρότευτλα, καλαμπόκι, πατάτες, λαχανικά καί φρούτα. Ἀπό τό κριθάρι τῆς Τσεχοσλοβακίας γίνεται ἡ ὀνομαστή μπύρα Πίλσεν. Παράγει ἐπίσης ἀρκετά κτηνοτροφικά προϊόντα, γιατί διαθέτει πολλά λιβάδια καί ζωτροφές.

Τά γεωργικά καί κτηνοτροφικά προϊόντα τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐπαρκοῦν γιά τίς ἀνάγκες τῆς χώρας, εἰσάγονται ὅμως καί ἄλλα πού δέν παράγονται σ' αὐτή.

Τό ἡπειρωτικό κλίμα τῆς Τσεχοσλοβακίας εὐνοεῖ τήν ἀνάπτυξη μεγάλων δέντρων. Περισσότερο δασωμένες περιοχές εἶναι οἱ περιοχές τοῦ **Βοημικοῦ Δρυμοῦ** καί τῶν βουνῶν **Τάτρα** (2.663 μ.), ἀπ' ὅπου βγαίνουν ἀρκετές ποσότητες ξυλείας.

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ — ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Μεγάλη σημασία για τήν οικονομία τής Τσεχοσλοβακίας έχει ή βιομηχανία πού είναι πολύ άναπτυγμένη. Ή Τσεχοσλοβακία έχει πλούσια κοιτάσματα σιδήρου, χαλκοῦ, μολύβδου, οὐρανίου καί γαιανθράκων. Σ' αὐτήν υπάρχουν μεγάλα χαλυβουργεῖα, ἐργοστάσια διαφόρων μηχανημάτων, αὐτοκινήτων, γεωργικῶν ἐργαλείων, ὑφασμάτων, χαρτοποιίας καί ἄλλα στά ὅποια ἀσχολοῦνται οἱ περισσότεροι ἀπό τούς κατοίκους τής.

Στή Βοημία παράγεται ἐξαιρετικῆς ποιότητας κρύσταλλο καί πορσελάνη.

Ή Τσεχοσλοβακία ἐξάγει βιομηχανικά εἶδη καί εἰσάγει πετρέλαιο, βαμβάκι, καουτσούκ καί ἄλλα προϊόντα. Ή Ἑλλάδα εἰσάγει ἀπ' τήν Τσεχοσλοβακία αὐτοκίνητα, διάφορα μηχανήματα, χαρτομάζα καί ἐξάγει σ' αὐτήν καπνό, λεμόνια, πορτοκάλια, φρούτα, λάδι καί μεταλλεύματα.

3. Πόλεις. Πρωτεύουσα τής Τσεχοσλοβακίας είναι ή **Πράγα** στίς ὄχθες τοῦ **Μολδάβα** (1.100.000 κ.). Τήν Πράγα ἐπισκέπτονται πολλοί

τουρίστες, γιατί είναι ωραία πόλη και με πολλά ιστορικά μνημεία. Άλλες πόλεις είναι: τό **Πίλσεν**, ή **Μπρατισλάβα**, τό σπουδαιότερο λιμάνι της Τσεχοσλοβακίας στό Δούναβη και άλλες.

Άσκήσεις

1. Πώς δικαιολογείται νά έχει ή Τσεχοσλοβακία βαριά βιομηχανία;
2. Πώς συνδέεται ή Τσεχοσλοβακία μέ τόν Εϋξείνο πόντο και τή Βόρειο θάλασσα;
3. Γιατί οί περισσότερες σιδηροδρομικές γραμμές της Τσεχοσλοβακίας συναντιούνται στην Πράγα και τήν Μπρατισλάβα;
4. Τί σημαίνει ή λέξη Τσεχοσλοβακία;

5. Η ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Έκταση: 93.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 10.250.000 κ.

Βουδαπέστη

Παρατηρήσεις στο χάρτη

1. 'Η Ούγγαρία βρίσκεται ανάμεσα στην Αυστρία, στην Τσεχοσλοβακία, στη Ρουμανία, στη Γιουγκοσλαβία και στη Ρωσία.
2. Είναι χώρα πεδινή. Περιτριγυρίζεται από βουνά και έχει κλίμα ηπειρωτικό.
3. Διασχίζεται απ' τό Δούναβη και από τόν παραπόταμό του **Τάη** (ή Τίσια).

1. Κάτοικοι. 'Η Ούγγαρία έχει **έκταση** 93.000 τετ. χλμ. και **πληθυσμό** 10.250.000 κ. Στην Ούγγαρία κατοικούν οί Ούγγροι. Οί Ούγγροι είναι μογγολικής καταγωγής και όχι σλαβικής. Στο θρήσκευμα είναι καθολικοί.

'Ελεύθερο κράτος έγινε τό 1918. Πρωτύτερα ή Ούγγαρία ήταν, όπως ή Τσεχοσλοβακία, μέρος της Αυστροουγγαρίας. 'Από τό 1945 ή Ούγγαρία είναι Λαϊκή Δημοκρατία.

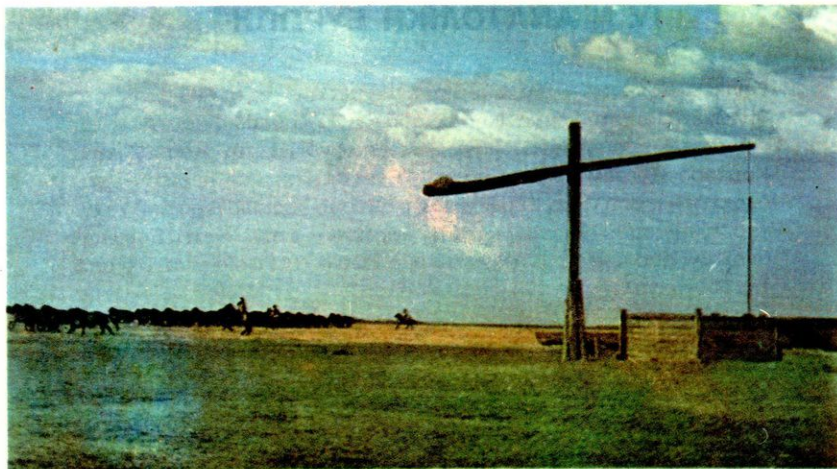
Πρωτεύουσα της Ούγγαρίας είναι ή **Βουδαπέστη**, πού είναι και ή σπουδαιότερη πόλη της. 'Η Βουδαπέστη έχει 2.000.000 κατοίκους και είναι όμορφη πόλη. Είναι χτισμένη στίς όχθες του Δούναβη, πού τή χωρίζει σε δύο τμήματα: τή **Βούδα** και τήν **Πέστη**.

'Η Βουδαπέστη είναι τό πνευματικό, έμπορικό και βιομηχανικό κέντρο της Ούγγαρίας και κόμβος συγκοινωνιών.

2. 'Η Ούγγαρία είναι άκόμα γεωργική χώρα. 'Η Ούγγαρία είναι πεδινή και παραγωγική χώρα. 'Η γεωργική και ή κτηνοτροφική της παραγωγή αναπτύχθηκε σημαντικά τά τελευταία χρόνια, γιατί έγιναν διάφορα έργα και χρησιμοποιήθηκαν τεχνικά μέσα στην καλλιέργεια, ένω παράλληλα ή κτηνοτροφία γίνεται μέ σύστημα και πρόγραμμα.

'Η Ούγγαρία παράγει σιτηρά, καλαμπόκι, πατάτες, ζαχαρότευτλα, λινάρι, λαχανικά και σταφύλια. 'Επίσης, στην Ούγγαρία τρέφονται πολλά πρόβατα, γουρούνια, άγελάδες πουλερικά και τά περίφημα ούγγαρέζικα άλογα. 'Από τά γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα της, πολλά εξάγονται, ένω εισάγονται βιομηχανικά προϊόντα και πρώτες ύλες.

'Επειδή ή χώρα τους είναι πεδινή και εύφορη, οί Ούγγροι άσχολήθηκαν περισσότερο μέ τή γεωργία και τήν κτηνοτροφία. Τό έδαφος της Ούγγαρίας έχει κοιτάσματα σιδήρου, γαιανθράκων, πετρελαίου και μεγάλες ποσότητες βωξίτη. 'Ακόμα μέ τή δύναμη των νερών του

Τοπίο της Ουγγαρίας

Δούναβη και του Τίσια (Τάη) και μέ τά φυσικά άέρια, πού ἔχει ἡ χώρα, παράγει ἠλεκτρική ἐνέργεια. Μέ βάση τά ὀρυκτά της καί τήν ἐνέργεια ἡ Οὔγγαρία ἀναπτύσσει μέ γρήγορο ρυθμό τή βιομηχανία της καί ἀπό γεωργική χώρα γίνεται, προσθετικά, βιομηχανική.

Στήν Οὔγγαρία ἡ χώρα μας ἐξάγει καπνό, ἐσπεριδοειδή καί εἰσάγει κυρίως κτηνοτροφικά προϊόντα.

Ἀσκήσεις:

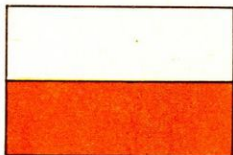
1. Ποιά εἶναι τά κράτη τῆς Κ. Εὐρώπης καί ποιές οἱ πρωτεύουσές τους;
2. Ποιές χώρες κατέχουν μέρος τῶν Ἑλπεων;
3. Ἀπό ποιά βουνά περιτριγυρίζεται ἡ Οὔγγαρική πεδιάδα;
4. Ἀπό ποιές πρωτεύουσες κρατῶν περνάει ὁ Δούναβης;

IV. Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Γενικές γνώσεις: 'Η 'Αν. Ευρώπη είναι μία απέραντη πεδιάδα, που απλώνεται από τη γερμανική πεδιάδα και τὰ Καρπάθια βουνά ως τὰ Ουράλια και από τό Β. παγωμένο ωκεανό ως τήν Κασπία, τόν Καύκασο και τόν Εϋξεινο πόντο. Έχει **έκταση** όση περίπου έχει ολόκληρη ή υπόλοιπη Ευρώπη και πληθυσμό περισσότερο από τό $\frac{1}{3}$ του πληθυσμού ολόκληρης τής Ευρώπης. Στην 'Ανατ. Ευρώπη ανήκουν δύο κράτη, ή Πολωνία και ή Ρωσία. 'Η Ρωσία είναι μία απ' τίσ δύο μεγάλες δυνάμεις του κόσμου.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Η ΠΟΛΩΝΙΑ

Έκταση: 312.000 τετ. χλμ.

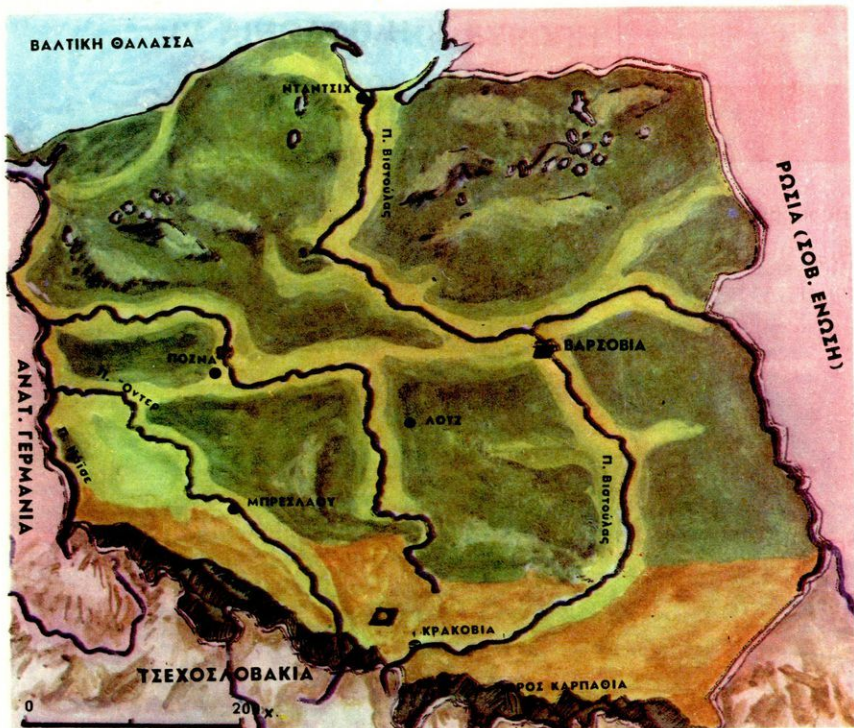
Πληθυσμός: 32.500.000 κ.

Βαρσοβία

Έργασίες

1. Νά προσδιορίσετε τή θέση τής Πολωνίας σέ σχέση μέ τή Γερμανία, τήν Τσεχοσλοβακία, τή Ρωσία καί τή Σκανδιναβική χερσόνησο.
2. Νά παρατηρήσετε τή μορφολογία του έδάφους της καί νά μάθετε τούς ποταμούς της.
3. Νά έντοπίσετε στό χάρτη τήν πόλη της, πού είναι ό κόμβος σιδηροδρομικών γραμμών καί νά δείξετε ποιές χώρες συνδέει.

ΠΟΛΩΝΙΑ

1. Κάτοικοι. Η Πολωνία για πολλά χρόνια ήταν κάτω από την κυριαρχία της Ρωσίας, της Γερμανίας ή της Αυστρίας. Παρ' όλα αυτά οι Πολωνοί, που είναι σλαβικής καταγωγής, διατήρησαν την ενότητά τους και τό 1918 έγιναν ελεύθερο κράτος.

Τό 1939 τά χιτλερικά στρατεύματα μπήκαν στήν Πολωνία κι έτσι άρχισε ό β' παγκόσμιος πόλεμος.

Στήν Πολωνία μετά τόν πόλεμο δόθηκαν τά γερμανικά εδάφη, που βρίσκονται στά ανατολικά τών ποταμών **Όντερ** και **Νάισε**, ενώ τό ανατολικό της τμήμα κράτησε ή Ρωσία.

Σήμερα, ή Πολωνία έχει έκταση 312.000 τετ. χλμ. πληθυσμό 32.500.000 κ. και πολίτευμα Λαϊκή Δημοκρατία.

2. Πλουτοπαραγωγικές πηγές. Τό έδαφος της Πολωνίας είναι πεδινό. Μόνο τό τμήμα που συνορεύει μέ τήν Τσεχοσλοβακία είναι

ὄρεινό καί δασωμένο. Τό κλίμα εἶναι ἠπειρωτικό μέ πολύ ψυχρό χειμώνα καί μέ πολλά χιόνια.

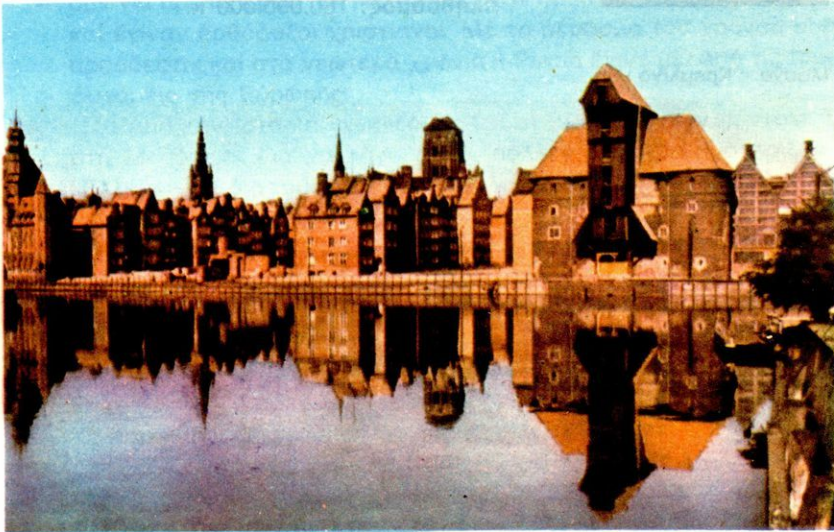
Τό κλίμα καί τό ἔδαφος εὐνοοῦν τή γεωργία καί τήν κτηνοτροφία, πού εἶναι πάρα πολύ ἀναπτυγμένες. Ἡ Πολωνία παράγει κυρίως σιτηρά, πατάτες, ζαχαρότευτλα καί πολλά κτηνοτροφικά προϊόντα. Οἱ Πολωνοί τρέφουν ἀγελάδες, ἄλογα, πρόβατα καί πολλά πουλκερικά.

Ἡ Πολωνία ἔχει ἐπίσης ἀναπτυγμένη τή βαριά καί τήν ἐλαφριά βιομηχανία, γιατί ἔχει ἀφθονο γαϊάνθρακα, σίδηρο, πετρέλαιο, χαλκό, ὄρυκτό ἀλάτι καί πηγές φυσικῶν ἀερίων. Ἡ πολωνική βιομηχανία παράγει μηχανές καί ἄμαξες σιδηροδρόμων, βαριά ὀχήματα, ηλεκτρικά εἶδη, ὑφάσματα καί ἄλλα βιομηχανικά εἶδη. Ἐξάγει γαϊάνθρακες, βιομηχανικά καί κτηνοτροφικά προϊόντα καί ξυλεῖα καί εἰσάγει πετρέλαιο, σιδηρομεταλλεύματα, χημικά καί γεωργικά προϊόντα, πού δέν παράγει ἡ χώρα.

Ἡ Ἑλλάδα διατηρεῖ μέ τήν Πολωνία φιλικές διπλωματικές σχέσεις καί ἐμπορικές ἀνταλλαγές. Ἀπ' τήν Πολωνία, εἰσάγουμε γαϊάνθρακα, ξυλεῖα καί κτηνοτροφικά προϊόντα καί ἐξάγουμε σ' αὐτήν καπνό, πορτοκάλια, λεμόνια, καί σιδηρομεταλλεύματα.

3. Πόλεις. Πρωτεύουσα τῆς Πολωνίας εἶναι ἡ **Βαρσοβία (1.300.000 κ.)**. Ἡ Βαρσοβία εἶναι χτισμένη στίς ὄχθες τοῦ Βιστούλα ποταμοῦ καί

Ντάντσιχ

είναι βιομηχανικό κέντρο καί κόμβος χερσαίων καί αεροπορικῶν γραμμῶν. Ἡ Πολωνία ἔχει πυκνό σιδηροδρομικό καί ὁδικό δίκτυο. Ἄλλες σπουδαῖες πόλεις εἶναι: τό **Λότζ**, ἡ **Κρακοβία**, ἡ **Πόζνα**, τό **Μπρεσλάου** καί τό **Ντάντσιχ**, τό σπουδαιότερο λιμάνι τῆς Πολωνίας στή Βαλτική θάλασσα κι ἔγινε ἀφορμή νά κηρυχτεῖ τό 1939 ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος.

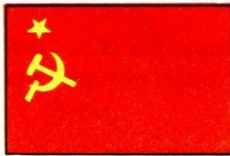
1. Νά ἱχνογραφήσεις τό χάρτη τῆς Πολωνίας.

Νά μάθεις:

1. Ποιοί εἶναι οἱ δύο σπουδαιότεροι ποταμοί τῆς Πολωνίας.
2. Ποιά βουνά ἀνήκουν στήν Τσεχοσλοβακία καί στήν Πολωνία.

Νά δικαιολογήσεις:

1. Γιατί ἡ Πολωνία εἶναι γεωργική καί βιομηχανική χώρα;
2. Γιατί στήν Πολωνία εἶναι εὐκολη ἡ ἀνάπτυξη τῶν χερσαίων συγκοινωνιῶν;

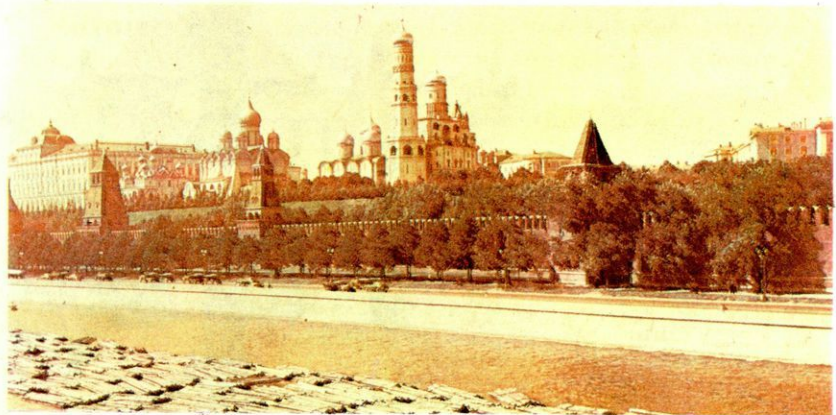

2. Η ΡΩΣΙΑ (Ἐνωση Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν - ΕΣΣΔ -).

Ἔκταση: 5.570.000 τετ. χλμ.

Πληθυσμός: 180.000.000 κ.

Μόσχα - Κρεμλίνο

Έργασίες

1. Νά προσδιορίσετε τή θέση τῆς Ρωσίας στήν ὑδρόγειο.
2. Νά δείξετε τά σύνορά της καί νά μάθετε τίς θάλασσες πού βρέχεται καί τά κράτη, μέ τά ὅποια συνορεύει.
3. Νά παρατηρήσετε τή μορφολογία τοῦ ἐδάφους καί νά μάθετε τά βουνά της, τά σπουδαιότερα ποτάμια καί τίς λίμνες της.
4. Νά παρατηρήσετε σέ ποιό τμήμα τῆς Ρωσίας βρίσκονται οἱ σπουδαιότερες πόλεις της.

1. Ἡ Ρωσία εἶναι τό μεγαλύτερο σέ ἔκταση κράτος τῆς γῆς.

Ἡ Ρωσία εἶναι τό εὐρωπαϊκό τμήμα τῆς **Σοβιετικῆς Ἐνωσης**. Ἔχει **ἔκταση** 5.570.000 τετ. χλμ. καί **πληθυσμό** 180.000.000 κ. Ἡ Σοβιετική Ἐνωση περιλαμβάνει ἀκόμη τή Σιβηρία καί ἔτσι ἀπλώνεται ἀπό τή Βαλτική θάλασσα ὡς τόν Εἰρηνικό ὠκεανό. Ἔχει ἔκταση μαζί μέ τήν Ἀσιατική Ρωσία 22.400.000 τετ. χλμ. καί 240.000.000 κατοίκους. Εἶναι τό μεγαλύτερο σέ ἔκταση κράτος τοῦ κόσμου.

Οἱ Ρῶσοι ἀνήκουν στήν οἰκογένεια τῶν σλαβικῶν λαῶν καί γνώρισαν γιά πρώτη φορά τόν πολιτισμό, ὅταν ἦρθαν σ' ἐπαφή μέ τό Βυζάντιο καί ἔγιναν ὀρθόδοξοι χριστιανοί. Μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου οἱ Ρῶσοι προόδεψαν καί στά νεώτερα χρόνια ἡ Ρωσία ἔγινε μία ἀπό τίς Μεγάλες Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης.

Ἀπό τήν ἱστορία γνωρίζουμε ὅτι οἱ Ρῶσοι ἤθελαν πάντοτε ἔξοδο στή Μεσόγειο. Γιά τό λόγο αὐτό, πολλές φορές, ὑποστήριξαν τούς Ἕλληνες καί ὄχι τούς Τούρκους, ἀλλά καί πολλές φορές τούς Σλάβους γείτονές μας σέ βάρος τῆς Ἑλλάδας.

Τό 1917 στή Ρωσία ἔγινε ἡ μεγάλη ὀκτωβριανή ἐπανάσταση καί ἀπό τότε ἡ Ρωσία εἶναι κομμουνιστική χώρα. Μετά ἀπό τό β' παγκόσμιο πόλεμο ἡ Ρωσία ἔγινε ἡ δεύτερη μετά τήν Ἀμερική δύναμη τοῦ κόσμου.

2. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους - κλίμα καί βλάστηση.

Ἡ Ρωσία εἶναι μιά ἀπέραντη πεδιάδα, πού ἀπλώνεται ἀπ' τήν Πολωνία καί τά Καρπάθια, ὡς τά **Οὐράλια** ὄρη καί ἀπό τό Βόρειο παγωμένο ὠκεανό στόν Εὐξεῖνο πόντο, τόν **Καύκασο** (5.630 μ.) καί τήν **Κασπία** θάλασσα. Ἀφοῦ ἡ Ρωσία ἀπλώνεται σέ τόσο πλάτος, ἐπόμενο εἶναι ὅλες οἱ περιοχές της νά μὴν ἔχουν τό ἴδιο κλίμα καί τήν ἴδια βλάστηση.

Ἡ περιοχή, πού βρίσκεται ἀνάμεσα στή **Μόσχα**, στό **Λένινγκραντ** καί στήν Πολωνία, ἔχει κλίμα καί βλάστηση ἴδια περίπου μέ κείνη τῆς Κ. Εὐρώπης. Ἡ περιοχή αὐτή ἔχει γιά τή Ρωσία μεγάλη σημασία, γιατί εἶναι κατάλληλη γιά τή γεωργία καί τήν κτηνοτροφία καί γιατί στή Βαλτική θάλασσα ἔχει σπουδαία λιμάνια, πού τῆς ἐπιτρέπουν νά ἐπικοινωνεῖ μέ τή Β. θάλασσα καί τόν Ἀτλαντικό ὠκεανό.

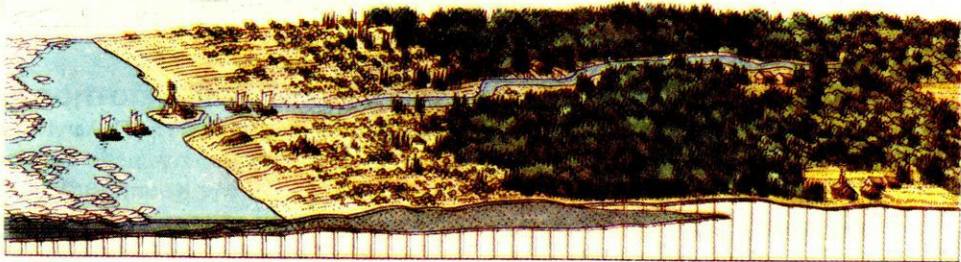
Τό βόρειο τμήμα τῆς Ρωσίας, πού βρέχεται ἀπό τό Β. παγωμένο ὠκεανό, ἔχει κλίμα **πολικό** καί ἀποτελεῖ τήν **τουνδρα**. Στήν τουνδρα κατοικοῦν οἱ **Ἔσκιμῶι**, πού ζοῦν ἀπό τούς τaráνδους, τήν ἀλιεῖα καί τό κυνήγι. Στήν περιοχή αὐτή υπάρχουν σταθμοί γιά μετεωρολογικές παρατηρήσεις καί ἐξερευνησεις τοῦ ἐδάφους. Οἱ πληροφορίες τῶν σταθμῶν αὐτῶν γιά τόν καιρό εἶναι πολύ χρήσιμες γιά τά πλοῖα, πού μπαίνουν ἢ βγαίνουν ἀπ' τά λιμάνια τοῦ **Ἀρχαγγέλου** ἢ τοῦ **Μέξεν** καί μέ τή βοήθεια παγοθραυστικῶν πηγαίνουν πρὸς τόν Ἀτλαντικό ὠκεανό ἢ τά ποτάμια τῆς Σιβηρίας.

Στά νότια τῆς πολιτικῆς ζώνης καί ὡς τό ὕψος περίπου τῆς Μόσχας ἀπλώνεται ἡ περιοχή **τάιγκα**. Ἡ περιοχή αὐτή εἶναι ἀραιοκατοικημένη, γιατί σκεπάζεται ἀπό πυκνά δάση πεύκων. Ἡ τάιγκα εἶναι ἡ μεγαλύτερη περιοχή δασῶν τῆς γῆς, ἀπ' ὅπου παίρνονται μεγάλες ποσότητες ξυλείας.

Ἀπ' τήν περιοχή τῶν δασῶν ἀρχίζει ἡ **στέππα**, πού πιάνει τό κεντρικό τμήμα τῆς Ρωσίας καί ἀπλώνεται ὡς τήν **Ἀζοφική** καί τήν **Κασπία** θάλασσα. Στήν περιοχή αὐτή τῆς στέππας ὁ χειμῶνας εἶναι πολύ ψυχρός καί συνεχίζεται πολλούς μῆνες, ἐνῶ τό καλοκαίρι εἶναι πολύ θερμό καί μέ βροχές ἐλάχιστες.

Ἡ στέππα τῆς κεντρικῆς Ρωσίας εἶναι κατάλληλη γιά τή γεωργία, ἐνῶ ἡ περιοχή πρὸς τήν Κασπία θάλασσα, γιά νά γίνει καλλιεργήσιμη,

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ. Κάτοψη τοῦ ἐδάφους τῆς Ρωσίας ἀπό τό Βόρειο παγωμένο Ὄκεανό ὡς τήν Κασπία Θάλασσα

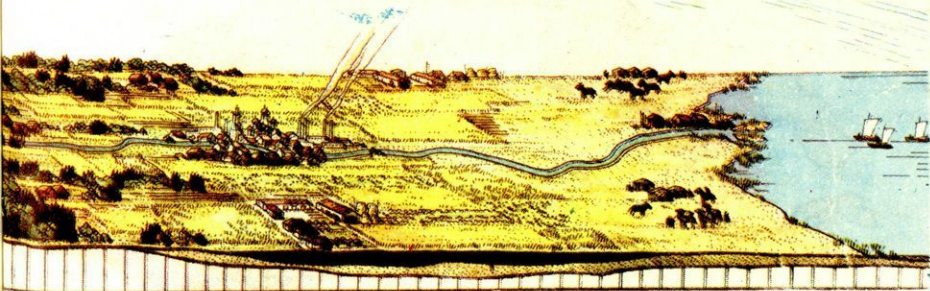
πρέπει νά ποτιστεί. Γιά ν' αξιοποιήσουν τήν περιοχή αὐτή οἱ Ρῶσοι κατασκεύασαν στά ποτάμια **Βόλγα** καί **Ντόν** μεγάλα φράγματα, πού μέ τά νερά τους ἀρδεύουν μεγάλες ἐκτάσεις. Ἐπειδή τά νερά τῶν ποταμιῶν αὐτῶν δέν εἶναι ἀρκετά νά ἀρδεύουν μεγάλες ἐκτάσεις καί συνάμα τά ποτάμια νά εἶναι πλωτά, οἱ Ρῶσοι κατασκεύασαν ἄλλα φράγματα στά ποτάμια **Ντβίνα** καί **Πετσόρα**, πού τρέχουν πρός τό βοριά. Τά φράγματα αὐτά ἀναγκάζουν ἕνα μέρος τῶν νερῶν τῶν ποταμιῶν αὐτῶν νά χύνονται στό Βόλγα καί Ντόν.

Οἱ ἀκτές τοῦ Εὐξείνου πόντου ἔχουν κλίμα ἠπειρωτικό ἀλλά πιά γλυκό. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ἡ χερσόνησος τῆς **Κριμαίας**, πού ἔχει κλίμα μεσογειακό, γιατί τά βουνά τήν προστατεύουν ἀπ' τοὺς ψυχροὺς βόρειους ἀνέμους. Στήν περιοχή αὐτή καλλιεργοῦνται ἔσπεριδοειδή, ἐλιές, ἀμπέλια καί ὀπωροφόρα δέντρα τῶν μεσογειακῶν χωρῶν. Τά ἴδια φυτά καλλιεργοῦνται καί στή βόρεια περιοχή τοῦ Καυκάσου, ἀκόμα στήν περιοχή αὐτή καί σέ μεγάλο ὑψόμετρο καλλιεργεῖται τό τσίαι.

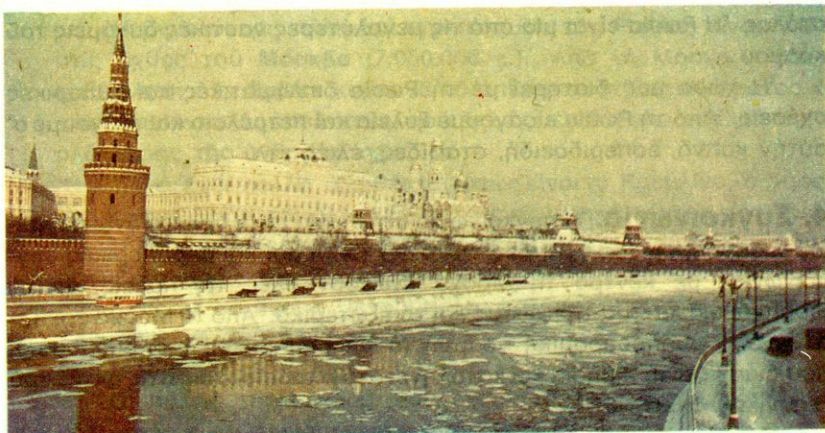
Ἔσκηση: Νά ἰχνογραφήσετε τό γεωφυσικό χάρτη τῆς Ρωσίας.

3. Πλουτοπαραγωγικές πηγές. Οἱ Ρῶσοι, γιά νά καλύψουν τίς ἀνάγκες τοῦ πληθυσμοῦ, πού εἶναι πολλά ἑκατομμύρια, προσπαθοῦν νά αξιοποιήσουν ὅλες τίς πλουτοπαραγωγικές πηγές τῆς ἀπέραντης χώρας τους καί ἔχουν ἀναπτύξει ὅλους τοὺς κλάδους τῆς οἰκονομίας.

Γιά νά αὐξήσουν τή γεωργική παραγωγή, κατασκεύασαν μεγάλα ἐγγειοβελτιωτικά ἔργα, πού μετέτρεψαν μεγάλες ἐκτάσεις στέππας σέ καλλιεργήσιμα καί εὐφορα ἐδάφη καί καλλιεργοῦν τή γῆ μέ ἐπιστημονικούς τρόπους καί μηχανικά μέσα.

Ἡ Μόσχα τὸ χειμώνα

Ἡ Ρωσία παράγει μεγάλες ποσότητες σιτηρῶν, πατάτας, ζαχαρότευτλων, λιναριοῦ, βαμβακιοῦ καί ἄλλων γεωργικῶν προϊόντων.

Ἡ κτηνοτροφία καί ἡ ἀλιεία εἶναι ἐπίσης πολύ ἀναπτυγμένες. Στ' ἀπέραντα λιβάδια της τρέφονται ἑκατομμύρια ζῶων καί στά ποτάμια καί στίς θάλασσες ψαρεύονται μεγάλες ποσότητες ψαριῶν. Ἀπό τὰ δάση της παίρνονται μεγάλες ποσότητες ξυλείας καί κυνηγιοῦνται γιά τὸ ἀκριβὸ δέρμα τους διάφορα ἄγρια ζῶα.

Τὸ ἀπέραντο ἔδαφος τῆς Ρωσίας εἶναι πλούσιο σέ ὀρυκτά. Ἡ Ρωσία εἶναι ἡ πρώτη χώρα στὸν κόσμο σέ παραγωγή γαιανθράκων καί ἡ πρώτη στήν Εὐρώπη σέ παραγωγή πετρελαίου. Ἐχει ἀκόμα ἄφθονο βωξίτη, κασσίτερο, χρυσό, χαλκό, οὐράνιο καί ἄλλα ὀρυκτά. Γιά τὴν παραγωγή ἐνέργειας ἰδρύθηκαν μεγάλα ὑδροηλεκτρικά ἐργοστάσια καί ἐργοστάσια ἀτομικῆς ἐνέργειας. Μὲ βάση τὰ ὀρυκτά, τὴν ἐνέργεια καί ἄλλες πρῶτες ὕλες, πού εἰσάγει ἀπὸ ξένες χώρες, ἡ Ρωσία ἔχει ἀναπτύξει μιὰ ἀπὸ τίς μεγαλύτερες βιομηχανίες τοῦ κόσμου. Ἡ ρωσικὴ βιομηχανία παράγει κάθε εἶδους προϊόντα, ἀπὸ μικροπράγματα μέχρι βαριά ὀχήματα, πλοία, ἀεροπλάνα, πυραύλους καί διαστημόπλοια. Παρ' ὄλ' αὐτὰ τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ δέν ἔχει φτάσει ἀκόμα τὸ ἐπίπεδο τῶν προοδευμένων λαῶν τοῦ δυτικοῦ κόσμου. Οἱ περισσότεροι κάτοικοι της ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία καί στήν κτηνοτροφία.

Ἡ Ρωσία σάν μεγάλη χώρα καί σάν μεγάλη δύναμη ἔχει μεγάλες ἐμπορικές σχέσεις μέ ὅλες τίς χώρες τῆς γῆς. Ἐξάγει καί εἰσάγει μεγάλες ποσότητες ἀπὸ κάθε εἶδους προϊόντα. Τὸ ἐξωτερικὸ της ἐμπόριο καί τίς μεταφορές πολὺ βοηθᾷ ὁ μεγάλος ἐμπορικὸς της

στόλος. 'Η Ρωσία είναι μία από τις μεγαλύτερες ναυτικές δυνάμεις του κόσμου.

'Η χώρα μας διατηρεί με τή Ρωσία διπλωματικές καί έμπορικές σχέσεις. 'Από τή Ρωσία εισάγουμε ξυλεία καί πετρέλαιο καί εξαάγουμε σ' αúτην καπνό, έσπεριδοειδή, σταφίδες, έλιές κτλ.

4. Συγκοινωνία. 'Η συγκοινωνία στή Ρωσία είναι άρκετά άναπτυγμένη. Σιδηροδρομικές γραμμές, αúτοκινητόδρομοι καί άεροπορικές συγκοινωνίες με κέντρο τή Μόσχα ένώνουν όλες τις πόλεις καί τά βιομηχανικά κέντρα τής χώρας καί τό έξωτερικό. 'Από τή Μόσχα αρχίζει ή μεγάλη σιδηροδρομική γραμμή (**ό ύπερσιβηρικός σιδηρόδρομος**), πού διασχίζει τή Σιβηρία καί καταλήγει στό **Βλαδιβοστόκ**, στις άκτές του Ειρηνικού ώκεανού.

Μεγάλη σημασία για τή συγκοινωνία καί τις μεταφορές έχουν έπίσης στή Ρωσία οι ποταμοί.

Οι ποταμοί τής Ρωσίας είναι όλοι πλωτοί καί ένώνονται με διώρυγες. "Έτσι ή **Μόσχα** συνδέεται με ποταμόπλοια με τή **Λευκή** θάλασσα, τό **Φινικό** κόλπο, τή **Βαλτική** θάλασσα, τόν **Εύξεινο** πόντο καί τήν **Κασπία** θάλασσα.

5. 'Αστικά κέντρα. Με τήν άνάπτυξη τής βιομηχανίας δημιουργήθηκαν στή Ρωσία μεγάλα άστικά καί βιομηχανικά κέντρα, πού συνέχεια μεγαλώνουν.

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ. Λένινγκραντ

Ἡ μεγαλύτερη πόλη καί πρωτεύουσα τῆς Ρωσίας εἶναι ἡ **Μόσχα** στίς ὄχθες τοῦ **Μόσκρα** (7.000.000 κ.). Ἀπό τῆ Μόσχα ἡ κεντρική κυβέρνηση τῶν **Σοβιέτ** κυβερνᾷ τό ἀπέραντο σοβιετικό κράτος καί σ' αὐτήν παίρνονται ἀποφάσεις, πού ἔχουν μεγάλη σημασία γιά τήν τύχη ὀλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας.

Ἡ Μόσχα ἔχει πολλά ἀξιοθέατα, ὅπως εἶναι τό Κρεμλίνο, ὁ ναός τοῦ Ἀγίου Βασιλείου καί ἄλλα. Εἶναι τό πνευματικό κέντρο τῆς Ρωσίας.

Ἄλλες μεγάλες πόλεις εἶναι τό **Λένινγκραντ** (3.750.000 κ.), πού εἶναι σπουδαῖο λιμάνι τῆς Ρωσίας στή Βαλτική θάλασσα καί παλιά πρωτεύουσα τῆς μέ τό ὄνομα Πετρούπολη, ἡ **Ρήγα**, τό **Κίεβο**, τό **Γκόρκι**, τό **Χάρκοβο**, τό **Στάλινγκραντ**, ἡ **Ὀδησσός**, ἡ **Σεβαστούπολη**, **Μπακού** (πετρελαιοπηγές) καί πολλές ἄλλες.

Οἱ πόλεις τῆς Ρωσίας, πού ἔχουν πληθυσμό πάνω ἀπό 300.000 κατοίκους εἶναι περισσότερες ἀπό σαράντα.

Νά σκεφτεῖς καί ν' ἀπαντήσεις

1. Γιατί ἡ Ρωσία εἶναι μιά ἀπό τίς μεγάλες δυνάμεις τοῦ κόσμου.
2. Γιατί στό βόρειο τμήμα τῆς Ρωσίας δέν υπάρχουν πόλεις.
3. Γιατί οἱ ποταμοί τῆς Ρωσίας ἔχουν μεγάλη σημασία γιά τή χώρα.
4. Ἄν ἓνα πλοῖο ξεκινήσει ἀπ' τή Μόσχα πρὸς ποιές θάλασσες μπορεῖ νά πλεύσει.

5. Ποιά θαλάσσια στενά τῆς Εὐρώπης ἔχουν μεγάλη σημασία γιά τή Ρωσία.

Νά μάθεις.

1. Τίς ἔννοιες: **πολικό κλίμα**, **Ἐσκιμῶσι**, **ταίγκα**, **στέππα**, **ἀστικά κέντρα**, **ὑπερσιβηρικός σιδηρόδρομος**.
2. Ποιοί ποταμοί τῆς Ρωσίας χύνονται στό Βόρειο παγωμένο ὠκεανό, στή Βαλτική θάλασσα, στόν Εὐξεινο πόντο καί στήν Κασπία θάλασσα

Τί γνωρίζεις

1. Γιά τά ρωσικά διαστημόπλοια.
2. Τί σοῦ θυμίζουν τά ὀνόματα: **Ὀδησσός**, **Φιλική Ἐταιρεία**, **Ἰψηλάντης**, **Καποδίστριας**.

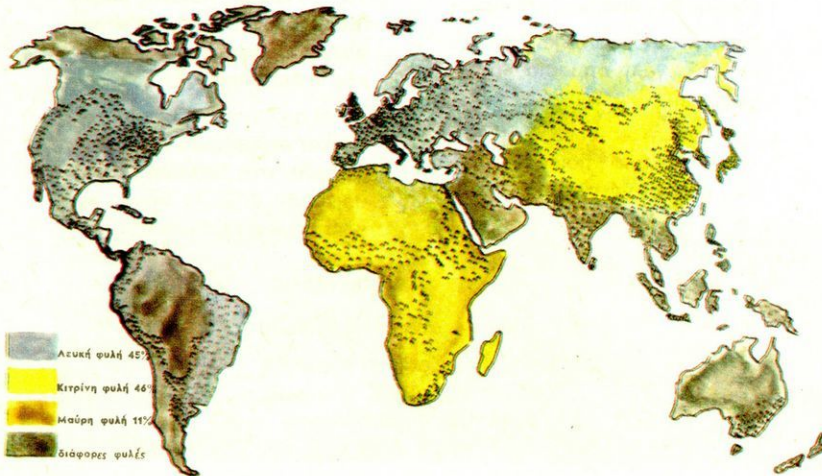
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

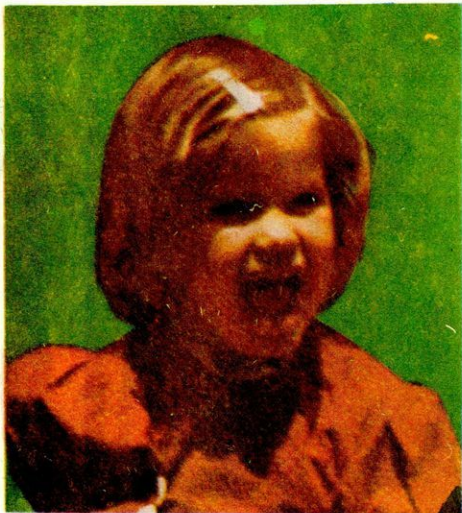
Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΠΑΝΩ ΣΤΗ ΓΗ

1. Οί κάτοικοι τῆς Γῆς. Ὁ πληθυσμός τῆς Γῆς ὑπολογίζεται ὅτι ξεπερνάει σήμερα τὰ 3,5 δισεκατομμύρια κατοίκους καί ὅτι αὐξάνει κάθε χρόνο περίπου 2%. Ἡ αὐξηση αὐτή σέ σχέση μέ τὰ τόσα ἑκατομμύρια τῶν κατοίκων τῆς Γῆς εἶναι μεγάλη καί δημιουργεῖ καί θά δημιουργήσῃ στό μέλλον μεγάλα προβλήματα. Θά δημιουργηθοῦν προβλήματα στόν ἄνθρωπο, γιατί οἱ πλουτοπαραγωγικές πηγές τῆς Γῆς δέν εἶναι ἀνεξάντλητες. Γιά νά ζήσουν δέ πολλοί ἄνθρωποι, χρειάζεται νά ἐκμεταλλεύονται ὅλες τίς δυνατότητες τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

2. Ὅλες οἱ περιοχές τῆς Γῆς δέν εἶναι τό ἴδιο πυκνοκατοικημένες. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀπλωθεῖ σ' ὅλες τίς περιοχές τῆς Γῆς. Σέ ὀρισμένες ὅμως περιοχές ἔχουν συγκενρωθεῖ πολλοί ἄνθρωποι, ἐνῶ σέ ἄλλες εἶναι λιγότεροι. Ὅπου ἡ Γῆ εἶναι

Χάρτης τῆς ὑδρογείου πού δείχνει τήν κατανομή τῶν τριῶν φυλῶν καί τήν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ

παραγωγική καί τό κλίμα εϋνοϊκό, ἐκεῖ συγκεντρώνονται καί περισσότεροι ἄνθρωποι. Μέ τή συγκέντρωση ὅμως πολλῶν ἀνθρώπων δημιουργεῖται ἔλλειψη ζωτικῆς χώρου καί αὐτός εἶναι ἕνας ἀπό τούς πολλούς λόγους, γιά τούς ὁποίους ἔγιναν στήν ἱστορία πολλοί πόλεμοι καί μετακινήσεις λαῶν.

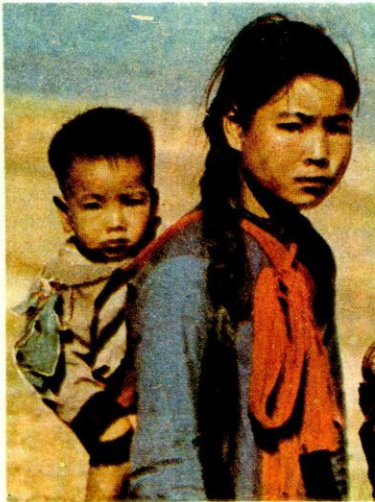
Οἱ περισσότερο πυκνοκατοικημένες περιοχές τῆς Γῆς εἶναι σήμερα ἡ Κεντρική καί Νοτιοανατολική Ἀσία καί ἡ Δυτική Εὐρώπη.

3. Οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς χωρίζονται σέ τρεῖς φυλές. Οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς διαφέρουν στά χαρακτηριστικά τοῦ σώματος, κυρίως τοῦ προσώπου, καί τοῦ δέρματος. Ἀνάλογα μέ τά χαρακτηριστικά αὐτά χωρίζονται σέ τρεῖς φυλές. Τή **μογγολική** ἢ **κίτρινη**, τή **λευκή** καί τή **μαύρη φυλή**.

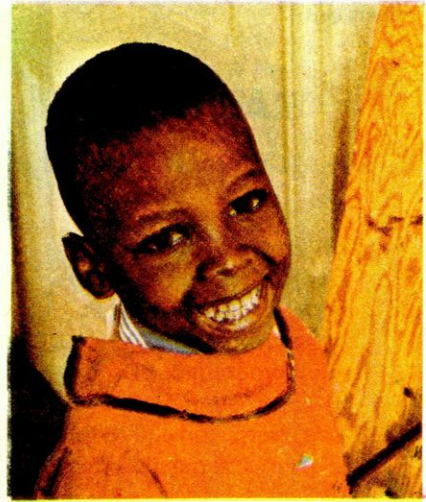
Κοιτίδα τῆς κίτρινης φυλῆς εἶναι ἡ Κεντρική Ἀσία καί ἡ Ἄπω Ἀνατολή. Οἱ ἄνθρωποι, πού ἀνήκουν σ' αὐτήν, ἀποτελοῦν σήμερα περίπου 50% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς. (Κινέζοι, Μογγόλοι, Ἰάπωνες κτλ.).

Κοιτίδα τῆς λευκῆς φυλῆς εἶναι ἡ Εὐρώπη καί ἡ Πρόσω Ἀσία, ἀπ' ὅπου ἡ φυλή αὐτή ξαπλώθηκε σ' ὅλη τή Γῆ. Οἱ λευκοί ἀποτελοῦν τό 40% τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Γῆς.

Στή μαύρη φυλή ἀνήκουν περίπου 10% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς. Κοιτίδα τῆς μαύρης φυλῆς εἶναι ἡ Ἀφρική.

Κίτρινη φυλή

Μαύρη φυλή

“Όλες οί φυλές δέν έχουν προοδέψει τό ίδιο. Ή λευκή φυλή προόδεψε περισσότερο από τίς άλλες, ένώ ή μαύρη λιγότερο. Αυτό όμως δέ σημαίνει ότι ή μία φυλή είναι κατώτερη από τήν άλλη. “Όλοι οί άνθρωποι έχουν ίσα δικαιώματα στή ζωή.

4. “Όλοι οί λαοί δέν έχουν προοδέψει τό ίδιο. Οί πρώτοι πολιτισμοί δημιουργήθηκαν στήν Άσία καί στήν Εύρώπη. ‘Ο σπουδαιότερος πολιτισμός είναι ο άρχαίος έλληνικός. ‘Ο έλληνικός πολιτισμός έπηρέασε, όσο κανένας άλλος πολιτισμός, τήν πορεία τής ανθρωπότητας. Μέ βάση τόν έλληνικό πολιτισμό δημιουργήθηκε ο νεώτερος δυτικός πολιτισμός καί ο δυτικός τρόπος ζωής. Στήν Άσία δημιουργήθηκαν πολλοί πολιτισμοί όχι όμως τόσο αξιόλογοι όσο ο δυτικός πολιτισμός.

‘Η ανάπτυξη τών μέσων συγκοινωνίας καί έπικοινωνίας έκαμε, ώστε όλοι οί λαοί νά έρχονται σέ έπαφή καί ο πολιτισμός νά διαδίδεται σέ όλους, μάλιστα ο τεχνικός πολιτισμός, πού είναι γνώρισμα τής έποχής μας.

Οί έφευρέσεις καί ή εξέλιξη τής τεχνολογίας βοήθησαν τούς ανθρώπους νά καλύτερέσουν τή ζωή τους. Μέ τήν ανάπτυξη τής

βιομηχανίας άλλοι λαοί απόκτησαν πολλά αγαθά. Ὑπάρχουν ὅμως λαοί καί κυρίως στήν Ἀσία καί στήν Ἀφρική, πού ζοῦν ἀκόμα στή φτώχεια καί στήν ἀμάθεια. Καθηκόν ὄλων τῶν ἄλλων λαῶν εἶναι νά βοηθήσουν τούς λαούς αὐτούς νά προοδέψουν καί θά εἶναι γιά τό καλό ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας.

5. "Ὅλοι οἱ λαοί δέ μιλοῦν τήν ἴδια γλῶσσα. Ἐκεῖνο πού περισσότερο διακρίνει τόν ἄνθρωπο ἀπ' τά ζῶα εἶναι ἡ γλῶσσα. Δίχως τή γλῶσσα οἱ ἄνθρωποι δέ θά μπορούσαν νά ἐπικοινωνήσουν μεταξύ τους καί νά ἀναπτύξουν πολιτισμό.

Πολιτικός χάρτης τῆς Εὐρώπης

Στή Γῆ μιλιούνται πολλές γλώσσες, ἄλλες ἀπό μικροὺς λαοὺς καὶ ἄλλες ἀπό πολυάριθμους. Οἱ σπουδαιότερες γλώσσες πού μιλιούνται στήν Εὐρώπη εἶναι: ἡ ἀγγλική, ἡ γαλλική, ἡ γερμανική, ἡ ἰταλική, ἡ ρωσική, ἡ ἑλληνική καὶ ἄλλες.

Στήν Ἀσία σπουδαῖες γλώσσες εἶναι ἡ κινεζική, ἡ Ἰνδική, ἡ ἰαπωνική καὶ ἡ ἀραβική, πού μιλιούνται ἀπό πολλά ἑκατομμύρια ἀνθρώπους.

6. “Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πιστεύουν στό Θεό. Δέν ὑπῆρξαν οὔτε ὑπάρχουν ἄνθρωποι, πού νά μὴν πιστεύουν στό Θεό. “Ὅλοι ὅμως δέν πιστεύουν στόν ἴδιο Θεό καὶ οὔτε τὸν λατρεύουν μέ τὸν ἴδιο τρόπο. Οἱ ἄνθρωποι δηλαδή ἔχουν διαφορετική **θρησκεία**. Οἱ θρησκείες χωρίζονται σέ δύο κατηγορίες. Τίς **μονοθεϊστικές** καὶ τίς **πολυθεϊστικές**.

Μονοθεϊστικές θρησκείες εἶναι ὁ **χριστιανισμός**, ὁ **μωαμεθανισμός** καὶ ὁ **ἰουδαϊσμός**. Χριστιανοί εἶναι κυρίως οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας, ἐνῶ μωαμεθανοί οἱ κάτοικοι τῆς Πρώσῃς Ἀσίας καὶ τῆς Β. Ἀφρικῆς.

Στίς πολυθεϊστικές θρησκείες πιστεύουν οἱ ὑπόλοιποι κάτοικοι τῆς Ἀσίας. Οἱ σπουδαιότερες πολυθεϊστικές θρησκείες εἶναι: Ὁ **βουδισμός**, ὁ **κομφουκισμός**, ὁ **σιντοϊσμός** καὶ ὁ **βραχμανισμός**.

7. Οἱ λαοὶ τῆς Γῆς εἶναι ὀργανωμένοι σέ κράτη. “Ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Γῆς εἶναι ὀργανωμένοι σέ κράτη. Ὁ τρόπος πού διοικεῖται ἓνα κράτος λέγεται **πολίτευμα**.

Τά σπουδαιότερα πολιτεύματα εἶναι σήμερα ἡ δημοκρατία, ἡ βασιλεία καὶ ἡ δικτατορία.

Δημοκρατία εἶναι τὸ πολίτευμα, πού τὴν ἐξουσία ἔχει ὁ λαός. Τὸ κράτος διοικεῖται ἀπ’ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, πού τοὺς ψηφίζει γιὰ ἓνα ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα.

Πατρίδα τῆς δημοκρατίας εἶναι ἡ Ἑλλάδα. Εἶναι τὸ καλύτερο πολίτευμα, γιατί ἐγγυᾶται τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ βασιλεία μπορεῖ νά εἶναι ἀπόλυτη μοναρχία ἢ συνταγματικὴ βασιλεία. Στὴν ἀπόλυτη μοναρχία τὴν ἐξουσία ἔχει ἰσόβια ὁ βασιλιάς καὶ

ὄχι ὁ λαός. Ἡ συνταγματική βασιλεία εἶναι μιά μορφή δημοκρατίας. Ἀνώτερος ἄρχοντας εἶναι ὁ βασιλιάς, πού, ὅμως, βασιλεύει σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα. Τό Σύνταγμα ψηφίζεται ἀπό τή βουλή, πού ἐκλέγει ὁ λαός.

Δικτατορία εἶναι τό πολίτευμα, πού τήν ἐξουσία ἔχει ὁ ἓνας, ὁ ὁποῖος ἀποφασίζει γιά τήν τύχη τῶν πολλῶν. Δικτατορία εἶχε ἡ φασιστική Ἰταλία καί ἡ ναζιστική Γερμανία. Ἐνα εἶδος δικτατορίας εἶναι καί τό κομμουνιστικό σύστημα. Στό κομμουνιστικό σύστημα ἡ ἐξουσία δέν ἀνήκει σ' ἓναν, ἀλλά στό κομμουνιστικό κόμμα, χωρίς νά ἐπιτρέπεται νά ὑπάρχει ἀντιπολίτευση. Ἡ δικτατορία δέν ἐγγυᾶται τά ἀνθρώπινα δικαιώματα, τήν ἐλευθερία καί ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀτόμου.

Ἀσκήσεις

1. Γιατί ἡ αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς δημιουργεῖ προβλήματα;
2. Ποιές χώρες τῆς Γῆς εἶναι περισσότερο προοδευμένες;
3. Γιατί τό φυσικό περιβάλλον κινδυνεύει ἀπό τόν ἴδιο τόν ἄνθρωπο;
4. Ποιές εἶναι οἱ κοιτίδες τῶν τριῶν φυλῶν τῆς Γῆς;
5. Ποιές περιοχές τῆς Γῆς εἶναι περισσότερο καθυστερημένες;
6. Ποιές γλώσσες μιλοῦνται ἀπό περισσότερους ἀνθρώπους;
7. Νά μάθεις τίς ἔννοιες: **ὑπερπληθυσμός τῆς Γῆς, πυκνοκατοικημένη - ἀραιοκατοικημένη περιοχή, ἀνθρώπινη φυλή, ἀναπτυγμένη - ὑποανάπτυκτη χώρα, πολίτευμα.**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

	Σελ.
‘Η Γῆ.....	5
Τό σύμπαν	17
‘Η Γῆ στο σύμπαν	24
‘Η Σελήνη.....	32
Τό ἡλιακό μας σύστημα.....	37

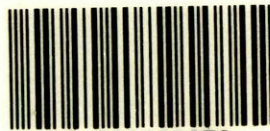
ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γενική εξέταση τῆς Εὐρώπης.....	41
Νότια Εὐρώπη	49
‘Η ‘Ελλάδα	51
Γεωφυσική εξέταση.....	52
Οικονομική εξέταση.....	62
Πολιτική εξέταση.....	71
Πολιτιστική εξέταση.....	72
‘Αλύτρωτος ‘Ελληνισμός	77
‘Απόδημος ‘Ελληνισμός.....	78
‘Η ‘Ελλάδα καί ἡ Οἰκουμένη.....	78
‘Η ‘Αλβανία	80
‘Η Γιουγκοσλαβία.....	83
‘Η Βουλγαρία.....	88
‘Η Ρουμανία.....	92
Εὐρωπαϊκή Τουρκία.....	96
‘Η ‘Ιταλία.....	100
‘Η Μάλτα.....	107
‘Η ‘Ισπανία	109
‘Η Πορτογαλία.....	112
‘Η Γαλλία.....	115
Τό Βέλγιο.....	121
Τό Λουξεμβούργο.....	124
‘Η ‘Ολλανδία.....	125
‘Η Μεγάλη Βρετανία	132
‘Η ‘Ιρλανδία	138
‘Η Δανία	142

‘Η Νορβηγία.....	145
‘Η Σουηδία.....	150
‘Η Φινλανδία.....	154
‘Η ‘Ισλανδία.....	156
‘Η Γερμανία.....	158
‘Η ‘Ελβετία.....	171
‘Η Αύστρια.....	178
‘Η Τσεχοσλοβακία.....	182
‘Η Ούγγαρία.....	185
‘Η Πολωνία.....	189
‘Η Ρωσία.....	192
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ	
‘Ο άνθρωπος επάνω στη γη.....	200

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ: ΕΥΓΕΝΙΑ ΜΑΡΚΑΚΗ

024000039878

ΕΚΔΟΣΗ Δ' 1977 (III) - ΑΝΤΙΤ. 215.000 - ΣΥΜΒΑΣΗ 2787/8-2-77
ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΤΟΥΜΑΖΑΤΟΣ

